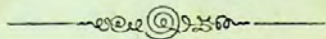

222

A

FEKETE TULIPÁN.

REGÉNY

DUMAS SANDORTÓL

FRANCIÁBÓL FORDÍTOTTA

MAJER KÁROLY.

I. RÉSZ.

CSIKTAPLÓCZAI LÁZÁR LÁSZLÓ

TULAJDONA

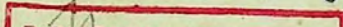

22. SEP. 2019

PEST, 1862.

MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA.

DOROTTYA-UTCA 12. SZÁM

222

CSIKTAPLÓCZAI LÁZÁR LÁSZLÓ
TULAJDONA

A hálás nép.

1672-diki augusztus 20-án Haaga városa, melly olly élénk, olly fehér, olly kaczer, mikép azt mondhatnók, hogy minden napja vasárnap, Haaga városa árnyékos parkjával, terepélyes, göth hazai fölé hajlott fáival, csatornáinak széles tükreivel, mellyekben a majdnem keleti kúpokkal ékes tornyai visszasugárzának, Haaga, az egyesült hét tartomány fővárosa, minden üterét föl-puffasztá a sürgő, lihegő és nyugtalan polgárok fekete s vörös hullámival, kik törrel övükben, löfegyverrel vállukon, vagy bottal kezökben szaladának Brytenhoff, e félelmes börtön felé, mellynek még ma is mutatják rostélyzott ablakait, s hol Witt Kornél, Hollandia volt nagy pensionárjának öcsje, a gyilkossági vád óta, mellyet Tyckelaer sebész emelt ellene, sorvadott.

Ha ez idő, s mindenek fölött ezen év története, mellynek közepén elbeszélésünket kezdjük, elválaszthatlan kapcsolatban nem volna az idéztük két névvel: a néhány sornyi magyarázat, mit adandók vagyunk, fölöslegesnek látszhatnék; de mindjárt eleve értesítjük az olvasót, e régi barátot, kinek mi első lapunkon mindig élvet ígérünk, s kinek adott szavunkat a következő lapokon csak féligmeddig tartjuk meg; értesítjük, mondom, olva-

sónkat, miszerint e magyarázat ép olly elkerülhetlen történetünk világosságához, mint megértéséhez ama nagy politikai eseménynek, mellynek ráájában e történet foglaltatik.

Witt Kornél, vagy Cornelius Ruart de Pulten, azaz fölügyelője az ország vizgátainak, Dordrecht szülővárosának volt polgármestere s képviselő a hollandi státusokban, negyvenkilenc éves vala, midőn a hollandi nép megunva a köztársaságot ugy, mint azt Witt János, Hollandia nagy pensionárja, értette, heves szeretetre gyuladt a helytartóság iránt, mellyet Hollandiában a Witt János által, az egyesült tartományoknak kiadott edictum perpetuum mindörökre eltörölt.

Valamint ritka dolog, hogy a közszellem, szeszélyes kifejléseiben, ne lásson valamelly elv mögött egy férfit: ugy a köztársaság mögött a nép a két Witt testvér szigoru alakjait látta, e két romait Hollandban, kik utálatosnak tarták hízkelni a nemzeti izlésnek, s barátai voltak a szabadosság nélküli szabadságnak és a fölösleg nélküli jólétnek, valamint szinte a helytartóság mögött meghajolt, komoly és gondolkozó homlokát látta az ifju orániai Vilmosnak, kit kortársai a későbbi ivadék által is elfogadott „Hallgatag“ névvel tiszteltek meg.

A két testvér tartózkodólag viselte magát XIV. Lajos iránt, kinek erkölesi hatalmát egész Europa fölött növekedni érzék, s kinek Hollandia fölötti anyagi hatalmát azon rajnai csodaszerű táborozás sükere következtében tapasztalák, mellyet ama Guiche grófnak nevezett regényhős teve híressé, és Boileau megénekelt, s melly táborozás, három hó alatt, megdönté az egyesült tartományok hatalmát.

XIV. Lajos régóta ellensége volt a hollandoknak, kik őt tőlök telhetőleg gunyolák, s nevetségessé tevék; az igaz, majd mindig Hollandba menekült francziák által. A nemzeti büszkeség a köztársaság Mithridatesévé tette őt. A Wittek ellen tehát ama kettős ingerültség létezett, mely a nemzet izlése elleni erélyes ellenszegülésből, s minden meggyőzött népnél természetes kifáradásból ered, midőn reménylik, hogy más főnök megszabadíthatandja őket a romlás- és gyalázattól.

Ezen más, feltűnni és XIV. Lajossal mérközni teljesen kész főnök, bármilly óriásinak kellett is jövő szerencséjének látszatni, Vilmos, orániai herceg volt, II. Vilmosnak fia és I. Károly, Anglia királyának, Stuárt Henrika által unokája, e halgatag gyermek, kinek, mint már mondtok, árnyékát a helytartóság mögött feltűnni látták.

E fiatal ember 1672-ben 22 éves volt. Witt János vala tanítója s nevelésében azon czélt tűzte ki, hogy e régi hercegből jó polgárt csináljon. Honszerelmében, mely legyőzeté vele növendéke iránti szeretetét, az örökös edictum által elvevé Vilmos reményét a helytartóságra nézve. De az Isten kineveté ezen igényét az embereknek, kik a földi hatalmasságokat alkotják és megsemmisítik, a nélkül, hogy tanácsot kérnének az ég királyától; és a hollandok szeszélye, s azon rémület által, mely őket XIV. Lajos miatt megszállta: megváltoztatá a nagy pensionár politikáját, s eltörlé az örökös edictumot, visszaállítván a helytartóságot, orániai Vilmos számára, kire nézve még a jövő rejtélyes mélyjébe burkolt tervei valának.

A nagy pensionár meghajlott polgártársainak aka-

rata előtt; de Witt Kornél nyakasabb volt, s daczára az oranista nép halálfenyegetéseinek, melly dordrechi házában ostromlá őt, a helytartóságot visszaállító okmány aláírását megtagadta.

Siránczó neje könyörgésre végre aláírta azt, csupán e két betüt függesztvén nevéhez : V. C. vi coactus, mi azt akará jelenteni : Erő által kényszerítve.

Valódi csoda volt, hogy e napon ellenei ármánytól megmenekült.

Mi Witt Jánost illeti, gyorsabb és könnyebb ragaszkodása polgártársai akaratahoz, nem igen szolgált neki nagyobb hasznára. Néhány nap mulva áldozatává lön egy orgyilkolási merényletnek. Tördöfések által megszurdalva, nem halt meg sebeiben.

Nem ez kellett az oranistáknak. A két testvér élete örökös akadály volt tervöknek; megváltoztatták tehát rögtön a taktikát, készen lévén arra, hogy alkalmas pillanatban a másodikat az első által koronázzák meg, és rágalom által kísérték meg bevégezni azt, mit a törő által végre nem hajthattak.

Igen ritkán történik, hogy az adott pillanatban, Isten vezetése mellett nagy ember találkozzék, ki valamely nagy tettet végrehajtson; s im ez az oka, hogy midőn a gondviselésnek ebbeli működése esetleg beáll: a historia ugyanazon pillanatban feljegyzi a választott ember nevét, s azt a jövő nemzedék csodálatának ajánlja.

De mikor az ördög a világi ügyekbe elegyedik, hogy elrontson egy életet, vagy egy birodalmat fölforgasson: igen ritka, hogy ne találkozzék legott valami nyomorult, kinek fülébe csak egy szót kell sugnia, hogy az rögtön hozzá fogjon a munkához.

A nyomorult, ki e körülmények közt találkozáék egészen a végre rendelve, hogy a rossz szellem ügynökévé legyen, mint már, ugy hiszem meg is említök, Tyckelaernek nevezteték, s foglalkozására nézve sebész volt.

Ez azt hiesztelé, hogy Witt Kornél, kétségbeesve — mint ezt egyébkint utóirata is bizonyítá — az örökös edictum eltörlése miatt, s fölböszítve az orániai Vilmos elleni gyülolettől, orgyilkost bérlett föl, hogy szabadítsa meg a köztársaságot az uj helytartótól; s ezen orgyilkos ő, Tyckelaer volna, ki a neki parancsolt tettnek egyedüli eszméjénél, belfurdalások által kinoztatva, inkább akará bevallani a vétket, mint azt elkövetni.

Itéljék meg olvasóm a zajt, melly az oranisták közt ez uj összeesküvés hírére keletkezett. A közvádló Kornélt 1672. aug. 16-án házában fogatta el; a Ruart de Pulten, nemes testvére Witt Jánosnak, a Brytenhoff egy termében szenvedé az előkészítő kinzást, melly a végre rendelteték, hogy, miként a legalábbvaló bünösöktől, kicsikartassék tőle vallomása Vilmos elleni állítólagos összeesküvéséről.

De Kornél nemesak nagy szellem, hanem nagy lélek is vala. A vértanuk azon családjából való volt ő, kik politikai hittel birván, miként őseik vallással birtak, mosolyognak a kínok felett, és a kinzás alatt szilárd hangon mondá el, mérték szerint tagozván a verseket, első versszakát Horác az odájának, melly *Justum et tenacem* szavakkal kezdődik; nem vallott semmit. s hóhérainak nemesak erejét, de vakbuzgalmát is kifárasztá.

A birák nemesak fölmenték Tyckelaert minden vádalól, sőt Kornél ellen olly ítéletet hoztak, mellynek

értelmében minden hivatal- és méltóságaitól megfosztott, a perköltségek megtérítésére, s a köztársaság területéről örökös száműzetésre ítéltetett.

Már az némi elégtételül szolgált a népre nézve, mellynek érdekeit állhatatosan szívén hordozá Witt Kornél, hogy ezen ítélet nemcsak ártatlan, de nagy polgár ellen is hozatott. Azonban, mint legott látni fogjuk, ez nem vala elég.

Az atheneiek, kik eléggé szép hálátlansági hírnevet hagytak magok után, azt e pontban a hollandoknak engedék által. Az atheneiek megelégedtek Aristides száműzetésével.

Witt János, a mint híret vévé testvére vádállapotba tételének, lemondott nagy-pensionári hivataláról. Ő szinte méltólag megjutalmaztatott, a honnak tett ön-föláldozásaért. Magával vitte a magánéletbe elleneit és sebeit, egyedüli jutalmát a becsületes embereknek, kiknek minden bűnök az, hogy önmagokat feledvén hazájokért munkálkodtak.

E közben orániai Vilmos, az eseményeket minden hatalmában levő eszközökkel siettetvén, azt várta, hogy a nép, mellynek bálványa volt, a két testvér tetemeiből készítse azon két lépesőt, mellyre szüksége volt, hogy a helytartói székre fölemelkedhessék.

1672-ki aug. 20-kán tehát, mint e fejezet kezdetén mondók, az egész lakosság a Brytenhoffhoz futott, hogy jelen legyen, midőn Witt Kornél a börtönből számkivetésbe távozik, s lássa a kínzás nyomait nemes testén ezen embernek, ki olly jól tudá Horáczot.

Sietünk hozzáadni, hogy ez egész néptömeg, melly a Brytenhoffhoz ment, nemcsak azon ártatlan szán-

dokkal ment oda, hogy egy látványnál jelen legyen, hanem közülök többen szerepelni, vagy is inkább olly tisztet szándékoztak betölteni, melly az ő véleményök szerint rosszul vala betöltve.

A hóhér tisztéről akarunk szólani.

Voltak ollyanok is, az igaz, kik kevésbbé ellenséges szándokkal futának oda. Ezek a tömegre nézve mindig vonzó ama látványra számoltak, melly az ösztönszerű büszkeségnek hizelkedik: látni porba sujtva azt, ki sokáig magasán állt.

Ezen Witt Kornél, ezen rettenthetlen ember, mondák, nem volt-e bezárva, s nem gyöngítettett el a kínzás által? Nem fogják-e látni arczán a haloványságot, vérzést, és szégyen pirját? Nem volt-e ez szép diadal, a népnél sokkal irigyebb polgárság számára, és mellyben Haaga minden jó polgárának részt kelle vennie?

S aztán, mondák magokban a tömeg közé ügyesen vegyült oranista izgatók, kik arra számítának, hogy a tömeget, bonczoló és zuzó eszköz gyanánt egyszersmind könnyen kezelhetendik, nem fog-e a Brytenhofftól a városkapujáig némi alkalom előfordulni, hogy kis sarat, vagy, mi több, néhány követ lehessen dobni e Ruart de Pultenre, ki nemcsak *vi coactus* adá meg a helytartóságot oraniai Vilmosnak, de a ki még meg is akarta őt gyilkoltatni?

Nem számítván arra, tevék hozzá Franciaország bős ellenei, hogyha Haagában jól végeznének s bátrak lennénk, nem engednék számkivetésbe menni Witt Kornélt, ki mihelyt kívül lesz az ország határain, megújítandja cselszövényeit Franciaországgal, s Louvois

marquis aranyából élend Jánossal, istentelen testvérével együtt.

Illyetén hangulat mellett könnyen sejthető, miként a nézők inkább futnak, mint mennek. Ez oka, miért Haaga lakosai olly gyorsan futának a Brytenhoff felé.

Azok közt, kik leginkább sietének, bösz dühvel szivében, s eltökélés nélkül lelkében, vala a becsületes Tyckelaer is, hordoztatva az oranisták által, mint a jámborságnak, nemzeti becsületnek és keresztény szeretetnek hőse.

E derék gonosztevő minden kitelhető módon és képzelmének teljes erejével szépítve, beszélé el a kísértéseket, mellyeket Witt Kornél az ő erényén tőn vala, az összegeket, mellyeket neki ígért, s a pokoli mesterkedést, mellyet az, Tyckelaer számára, a gyilkosság kivitele nehézségeinek kiegyengetése végett előre elkészített.

És beszédének minden szava, mohón fel kapva a néptömeg által, a lelkesült szeretet kitöréseit költé föl. orániai Vilmos iránt, s a vakdüh hurráh-it a két Witt testvér ellen.

A népség már is megátkozta az igazságtalan bírakat, kiknek ítélete épen és egészségesen hagyá távozni az olly gyűlöletes bűnöst, minő a gonosztevő Kornél vala.

S néhány cselszövő halkan ismétlé:

„Mindjárt eltávozik, mindjárt elillan.“

Mire mások felelék:

„Egy hajó Schweningenben várja őt, egy francia hajó. Tyckelaer látta azt.“

Derék Tyckelaer! becsületes Tyckelaer! kiáltá karban a tömeg.

„Ne feledjük, mond egy hang, hogy Kornél menekvése alatt, János, ki nem kisebb áruló, mint öcsje, János szinte meg fog menekülni. És a két gazember Franciaországba megy, költeni pénzünket, hajóink, arzenáljaink s XIV. Lajosnak eladott hajógyáraink árát. Akadályozzuk meg őket! kiáltott egy a többiek-nél előbbre nyomult hazafi hangja. A börtönhez! a börtönhez! ismétlé a nép.“

És e kiáltásokra a polgárok gyorsabban futni, a puskák megtöltetni, a fejszék fényleni s a szemek villogni kezdének.

Azonban még semmi erőszak nem követteték el, s a lovas csapat, mely a Brytenhoff bejárásait őrzé, hidegen, érzéketlenül és csöndesen maradt, jobban fenyegetőzván hidegvérűsége, mind az egész polgártömeg, lármája, izgatottsága és fenyegetései által; mozdulatlanul maradván főnöke, Haaga lovassága kapitányának tekintetére, ki hüvelyéből kivont kardját leeresztve, s hegyét kengyele szögleténél tartá.

E sereg, az egyedüli védfal, mely a börtönt védé, nemcsak a rendetlen és zajgó néptömeget zabolázá magatartása által, de még a polgári őrsereg csapatát is, mely szemközt helyezkedve a Brytenhoffal, hogy a katonasággal közösen tartsa fen a rendet, lázító felkiáltásokkal adott példát a zavargóknak, kiáltván :

„Eljen Oránia! Le az árulókkal!“

Tilly és lovasainak jelenléte, az igaz, üdvös zabola volt mindezen polgárkatonáknak; de kevéssele utána tulajdon lármájok által lelkesültek föl, s mivel nem fog-

ták fel, hogy valakinek láрма nélkül bátorsága lehessen, félénkségnek tulajdoníták a lovasok hallgatását, s egy lépést tevének a börtön felé, magokkal ragadván az egész népsokaságot.

Ekkor azonban Tilly gróf elibök léptetett egyedül, s csupán kardját emelvén föl, s összehuzván szemöldeit, mondá :

„Eh! uraim, polgárörök, hová indulnak önök, s mit kívánnak ?

A polgárok fegyvereiket zörrenték, ismételvén a kiáltásokat :

„Éljen Orania! Halál az árulóknak !“

„Éljen Orania! legyen! mond Tilly ur, noha én többre becsülöm a vidám alakokat a durezásoknál. Halál az árulókra! ha önök akarják, míg a kiáltások által akarják. Kiáltsák, a míg tetszik: Halál az árulókra! de mi azt illeti, hogy azokat valóban halálra vigyék, azért vagyok itt, hogy azt megakadályozzam, és meg fogom akadályozni.“

Azután a katonák felé fordulván :

„Katonák! készen a fegyverrel“ kiáltott.

Tilly katonái nyugodt szabatossággal engedelmeskedtek a parancsnak, melly rögtön visszaterelé a polgárokat és népet, nem minden zavar nélkül, mi mosolyra inditá a lovassági tisztet.

„No, no, mond, a katonának sajátos köznapi tréfa hangján. Legyenek önök nyugodtan, polgárok! katonáim egy szem löport sem fognak meggyujtani, de önök se tegyenek ám egy lépést is a börtön felé.“

„Tudja-e tiszt ur, hogy nekünk löfegyvereink vannak? mond neki dühödve a polgárok parancsnoka.“

„Istenemre! jól látom, hogy önöknek lőfegyvereik vannak, mond Tilly; eléggé tündököltetik azokat szemem előtt; de részökről is jegyezzék meg, hogy nekünk pisztolyaink vannak, hogy a pisztoly bámulandón visz ötven lépésnyire, és hogy önök csak huszonöt lépésre vannak tőlünk.“

„Halál az árulókra! kiálta az elkeseredett polgárok százada.“

„Bah! önök mindig ugyan azon egy dolgot mondják, mormogá a tiszta, ez unalmas!

És újra elfoglalá helyét a csapat élén, míg Brytenhoff körül a tolongás növekedett.

A fölhevült nép azonban nem tudá, hogy ugyanazon pillanatban, midőn áldozatai egyikének vérért szaglálá: a másik, mintha sietett volna sorsa elé, száz lépésnyire a tértől népesoporzózatok s lovasok mögött haladt át, hogy a Brytenhoffba menjen.

Valóban, Witt János ép most szállott le a kocsiból egy inassal, s csöndesen, gyalog ment keresztül, a börtön előudvarán.

Megnevezte magát, az őt végre megismerő porkolábnak, mondván:

„Jó napot Gryphus, Witt Kornél ösémét keresem, kivezetendő őt a városból, ki, mint tudod, száműzetésre ítéltetett.“

És a porkoláb, a börtönajtók kinyitása- és bezárására tanított medvesaj, üdvözlé Witt Jánost, s be engedé őt menni az épületbe, mellynek ajtai utána ismét bezáródtak.

Tíz lépésnyire tovább fiatal, szép, tizenhét—tizen-nyolcz éves friz öltözetű leánynyal találkozott, ki kel-

lemmel hajolt meg előtte. Witt János a leány állát kezével érintvén, mondá :

„Jó napot, jó és szép Róza ; hogy van testvérem?“

„Oh! János úr, felelt a fiatal leány, nem azon rossztól féltém őt, mit rajta elkövettek : a rossz, mit neki tevének, elmúlt.“

„Mitől félsz tehát szép leány?“

„Azon rossztól, mit neki tenni akarnak , János ur.“

„Ah! igen, mond Witt, e nép, nemde?“

„Nem hallja őt?“

Valóban igen föl van lázadva ; de ha látand benünket, mivel mindig csak jót teyénk neki, talán le fog csendesedni.“

„Ez, szerencsétlenségre nem elégséges ok , mormogá a fiatal leány, eltávozván, hogy atyja parancsoló intésének engedelmeskedjék.“

„Nem gyermekem, nem ; mit mondál, az igaz.“

Azután utját folytatván János :

„Ime egy kis leány, mormogá, ki hihetőleg nem tud olvasni, s ki következőleg semmit nem olvasott, s ki a világtörténetet egyetlen szóba foglalá.

S folyvást olly nyugodtan, de komolyabban , mint, midőn belépett, folytatá utját a volt nagy pensionár testvére szobája felé.

A két testvér.

Azalatt, mig Witt János a testvére börtönéhez vezető kölépcsőzeten fölfelé ment, mint azt sejtelemmel teljes aggálylyal a szép Róza megmondá , a polgárok minden

kitelhető elkövettek, hogy a Tillynek őket korlátozó csapatát eltávolítsák.

Mit látván a nép, mely örserege jó szándékát méltánylá, egész erejéből kiálta :

„Eljenek a polgárok!”

Mi a szintolly eszélyes, mint szilárd Tilly urat illeti, az lovas századának fölfont pisztolyai előtt alkudozott ezen polgárszázaddal, minden kitelhető módon magyarázván, hogy a rendek által kiadott parancs erősen meghagyá neki, három századdal őrizni a börtönt és környékét.

„Miért e rendelet? miért őrizni a börtönt? kiáltának az oranisták.”

„Ah! felelt Tilly ur, önök rögtön többet kérdeznek tőlem, mint a mennyire válaszolhatok. Nekem azt mondták : örködjék; én örködöm. Önöknek, kik majdnem katonák, uraim, tudniok kellene, hogy a rendelet felett vitatkozni nem lehet.”

„De önnek azért adák e rendeletet, hogy az árulók kimehessenek a városból.”

„Ez igen is meglehet, mivel az árulók száműzetésre ítélvék, felelt Tilly.”

„De ki adá e rendeletet?”

„Istenemre, a rendek!”

„A rendek árulók.”

„Mi ezt illeti, erről mitsem tudok.”

„És ön szinte áruló.”

„Én?”

„Igen, ön.”

„Ah, ugy! értsük meg egymást polgár uraim; kit árulnék én el? a rendeket? Azokat nem árulhatom el,

mivel zsoldjokban levén, pontosan teljesitem parancsaikat.“

És erre, minthogy a grófnak olly tökéletesen igaza volt, miszerint feleletén vitatkozni nem lehetett, a kiáltás és fenyegetések megkettőztettek : az iszonyú kiáltások- és fenyegetésekre a gróf minden lehető nyájassággal válaszolt.

„Hanem, polgár uraim, kérem, szedjék ki a töltést fegyvereikből; valamelyik véletlenül elsülhet, s ha a lövés megsebesítne egyet lovasaim közül, önök kétszáz emberét földre teritenők, mi nagy bosszuságunkra lenedne; de önökre még inkább, mivelhogy ez sem önöknek nincs szándokában, sem nekünk.“

Ha ön ezt tenné, kiáltának a polgárok, mi tüzelnének önökre.“

„Igen, de ha reánk tüzelvén önök, az elsőtől az utolsóig mindnyájunkat megölnének : azok, kiket mi megölelendettünk, szinte halva maradnának.“

„Engedje tehát ön a tért nekünk, s ön jó honpolgári tettet fog elkövetni.“

„Legelőször is, én nem vagyok honpolgár, mond Tilly, tiszt vagyok, mi igen különböző; és aztán nem vagyok hollandi, francia vagyok, mi még különbözőbb. Én csak a rendeket ismerem, kik engem fizetnek; hozzanak a rendek részéről rendeletet, elhagyni a tért, azon pillanatban féljebbot csinállok, mivel itt iszonyúan unatkozom.“

„Igen, igen, kiáltott száz török, melly rögtön más ötszáz által sokszoroztatott. Menjünk a városházhoz, menjünk fölkeresni a képviselőket, menjünk, menjünk!“

„Úgy van, mormogá Tilly, a legdühösebbeket el-

távozni látván, menjetek gyávaaságot kérni a városházához, s meglátjátok, ha megengedik-e; menjetek barátim, menjetek.“

Az érdemes tiszt a tisztviselők becsületére számolt, kik részökről az ő katonai becsületére számoltak.

„Ön tehát parancsnok, azt gondolja, sugá a gróf fülébe főhadnagya, hogy a képviselők megtagadják e dühödtek kérését; azonban ha némi segítséget is küldenének, nem volna rossz, azt hiszem.“

E közben Witt János, kit a kölépcsőzeten fölmentében, a Griphus porkoláb és Róza leányával történt beszélgetés után hagyánk el, a szoba ajtajához érkezett, mellyben egy matraczon feküdt testvére Kornél, kire, mint mondók, az ügyész az előkészítő kinzást alkalmazá.

A számüzetési ítélet megérkezett, melly a rendkívüli kinzás alkalmazását fölöslegessé tevé.

Kornél nem vallván meg oly vétket, mellyet nem követett el, elnyujtózva ágyán, összetört ökölrel, összetört ujjakkal, háromnapos szenvedés után végre ismét magához tért, megértvén, hogy a birák, kiktől ő a halált várta, csak számüzetésre ítélték.

Erötéljes teste, s legyőzhetetlen lelke elleneit igen megszégyenítette volna, ha azok a brytenhoffi szoba komor mélyében, halovány arcán láthatják vala fényleni mosolyát a vértanunak, ki feledi a föld sarát, miután meglátta az ég fényességét.

A Ruart, inkább akaratanak hatalma, mint valódi segély által nyeré vissza minden ereit, s azt számítá, az igazságszolgáltatás formáságai még meddig tartandják őt vissza a börtönben.

Ez épen azon pillanatban volt, midőn a polgárkato-

naság kiáltozásai a népéi közé vegyülve, a két testvér ellen emelkedének, és fenyegeték Tilly kapitányt, ki nekik védfalul szolgált. E zaj, melly miként emelkedő tengerár, a börtön falainak aljánál tört meg, egész a fogoly füleig hatott.

Bármilly fenyegető volt is e zaj, Kornél elmulasztá annak okát kutatni, vagy nem vön magának fáradságot fölkelni, hogy a vasrácsozatu szük ablakon kitekintsen, mellyen át a világosság s a külső zaj behatott.

Annyira el volt zsibbadva bajának folytonosságában, hogy e baj majd szokássá vált. Végre annyi gyönyörrel érzé lelkét és eszét közel lenni a testi akadályokból kibontakozáshoz, miszerint már ugy látszott neki, mintha e lélek és esz megválva az anyagtól, fölötte lebegne, mint lebeg egy majdnem hamvadó tüzhely fölött a láng, melly elhagyja azt, hogy az égbe szálljon.

Bátyjára is gondolt.

Kétségkívül ennek közefedése volt, melly a magnetismus által azóta fölfedett ismeretlen titkok által így érezteté magát. A pillanatban, midőn János olly közel volt Kornélhoz gondolatában, hogy ez csaknem nevét mormogá, az ajtó megnyílt, János belépe, és siető léptekkel ment a fogoly ágyához, ki szétzúzott karjait és kötésekre burkolt kezeit nyujtá e dicső testvér felé, kit meghaladnia sikerült, nem a hazának tett szolgálatokban, de a gyűlöletben, mellyel a hollandok iránta viseltetének.

János gyöngéden homlokon csókolá ücsjét s beteg kezeit édesdeden a matrácra helyezé.

„Kornél, szegény testvérem, mondd, te igen szenvedsz, nemde ?

„Többé nem szenvedek bátyám, mivel téged látlak.“

„Oh! szegény, édes Kornélom, akkor jótállok érte, én szenvedek helyetted, hogy így látlak téged.“

„Én is többet gondoltam rád, mint enmagamra, s midőn kínoztak, csak egyszer fakadtam panaszra, mondván: Szegény bátyám! De im itt vagy, feledjünk mindent. Engem keressz, nemde?“

„Igen.“

„Meggyógyultam; segíts fölkelnem bátyám, s látni fogod, mily szilárdul lépek.“

„Nem kellend messze menned barátom, kocsim a tónál van, Tilly lovasai mögött.“

„Tilly lovasai? Miért vannak tehát a tónál?“

„Ah azért, mond a nagy pensionár azon szomorú mosolylyal, melly nála szokásos volt, mivel Haaga lakosai látni akarnak téged, midőn elutazol, s egy kis lázongástól lehet tartani.“

„Egy kis lázongástól? válaszolt Kornél, megzavarodott bátyjára szegezvén tekintetét: lázongástól?“

„Igen, Kornél.“

„Akkor tehát ezt hallottam imént, mond a fogoly, mintegy önmagával beszélvén. Majd ismét testvéréhez: — Sok ember van nemde a Buytenhoffon? kérdé.“

„Igen, öcsém.“

„És te ide jöttél. . . .“

„S tehát?“

„Hogy is eresztettek ide?“

„Jól tudod, Kornél, hogy nem igen szerettünk, mond a nagy pensionár búskomoly keserőséggel. Félreeső utcáknak vevém utamat.“

„Te elrejtéd magadat, János?“

„Szándékom volt hozzád érkezni idővezetés nélkül,

s azt tevém, mit politikában és tengeren tenni szokás, mikor ellenkező szél van : majd erre, majd a másik oldalra fordultam.“

E pillanatban dühösebben emelkedék a zaj a térről a börtönhez. Tilly párbeszédezett a polgárőrséggel.

„Oh! oh! mond Kornél, te igen ügyes kormányos vagy János; de nem tudom, valljon szintolly szerencsésen viszed-e ki öcsédet a Buytenhoffból, ezen tengeri nagy hullám és vizalatti népsziklák közül, mint vezetéd a l' escaut-i zátonyokon keresztül a hajóhadat Tromphól Antverpbe.“

„Isten segítségével Kornél, legalább igyekezni fogunk rajta, felelt János; de mindenekelőtt egy szót.“

„Szólj.“

A kiáltások újra hallatszanak.

„Oh! oh! folytatá Kornél, ez emberek milly haragosak! Ellened-e? vagy ellenem?“

„Azt hiszem, mindkettőnk ellen, Kornél. Azt akarám tehát mondani neked öcsém, hogy az oranisták, ostoba rágalmaik között azt hányják szemünkre, miszerint Franciaországgal alkudoztunk.“

„A semmirekellők!“

„Igen, de szemünkre hányják.“

„De ha ezen alkudozások sikerültek volna, megkímélték volna nekik a rees-i, d' orsay-i, vesel-i és rheinberg-i csatavesztéseket; kikerültek vala a rajnai átmenetelt, és Hollandia még legyőzhetlennek hihetné magát mocsárai és csatornái között.“

„Mindez igaz, öcsém, de az még föltétlenebbül igaz, hogyha e pillanatban megtalálnák Louvois urrali levelezésünket, bármilly jó kormányos vagyok is, nem

menteném meg az olly törékeny sajkát, melly a Witteket s vagyonukat Hollandián kívül viendi. E levelezés, melly a becsületes embereknek bebizonyitná, mennyire szeretem hazámat, s milly áldozatokat ajánlottam személyemre nézve szabadságáért, dicsőségeért, e levelezés vesztünket okozná az oranisták, a mi győzőink által. Szeretem is hinni, édes Kornélom, hogy megégetéd azt, mielőtt elhagyád Dordrechtet, hogy viszont ölelj Haagában.“

„Bátyám, felelt Kornél, levelezésed Louvois ural bizonyítja, hogy az utóbbi időkben, legnagyobb, legnemesebb, s legügyesebb polgára valál a hét egyesült tartománynak. Szeretem hazám dicsőségét, szeretem mindenekfölött a tiédet, bátyám, és tartózkodám megégetni ezen levelezést.“

„Akkor elvesztünk e földi élet számára, mond nyugodtan a volt nagy pensionár, közeledvén az ablakhoz.“

„Nem, sőt ellenkezőleg János, egyszerre a test üdvességét, a népszerűség föltámadását birandjuk.“

„Tehát mit tevé e levelekkel?“

„Van Baerle Cornelius keresztfiamra biztam azokat, kit te ismersz, s ki Dordrechtben lakik.“

Oh! a szegény fiu, e kedves, és naiv gyermek, e tudós, ki, a mi ritka dolog, olly sokat tud, s csak a virágokra gondol, mellyek üdvözlik az Istent, s az Istenre, ki által a virágok születnek! rábiztad e halálos letéteményt; ő elveszett, öcsém, ez a szegény Cornelius!“

„Elveszett?“

„Igen, mert vagy erős lesz, vagy gyenge. Ha erős, (mert bármilly idegen legyen is előtte jövő sorsunk; mert noha Dordrechtbe temetett, noha szórakozott, mi

csoda! egyszer, vagy másszor megtudja azt, mi velünk történik) ha erős, dicsekvendik velünk; ha gyöngye, félni fog, mivel bizalmas lábon állt velünk; ha erős, kikiáltandja a titkot; ha gyöngye, fölhagyja azt fedni. Ő tehát, Kornél, minden esetre veszve van, s veszve mi is. Illy körülmények közt, öcsém, fussunk gyorsan, ha van még idő."

Kornél fölemelkedék ágyán, megfogván bátyja kezét, ki a sebkötések érintésénél megborzadt:

„Nem ismerem-e én keresztfiamat? ugymond; nem tanultam-e én minden gondolatot kiolvasni van Baerle fejében, minden érzeményt lelkében? Azt kérded tőlem, ha gyöngye-e, kérded tőlem, ha erős-e? Sem egyik, sem másik; de, mi közöm hozzá, bármi legyen! A fő dolog az, hogy megörzendi e titkot, mivelhogy e titkot nem is ismeri.

János meglepetve fordult vissza.

„Oh! folytatá Kornél édes mosolyával, Ruart de Pulten, János iskolájában nevelt politikus; ismétlem neked bátyám, van Baerle nem tudja természetét s értékét a letéteménynek, mellyet rábíztam.“

„Tehát gyorsan! kiáltott föl János, minthogy még van idő, intézzünk hozzá utasítást, hogy égesse meg a csomagot.“

„Ki által küldjük az utasítást?“

„Craecke szolgám által, kinek lóháton kelle benünket kísérenie, s ki bejött velem a börtönbe, hogy segítségedre legyen lementedben a lépcsőkön.“

„Gondolkozzál, mielőtt e dicső okiratokat megégetteted, János.“

„Gondolkozám, derék Kornéloom, hogy a Witt

testvéreknek mindenekelőtt éltöket kell megmenteniök, miszerint megmentsék jó híroket. Meghalván, ki védelmezend bennünket, Kornél? Vagy csak ki fogott bennünket megérteni!“

„Te azt hiszed tehát, hogy megölnének bennünket, ha megtalálnák e papirokat?“

János, a nélkül, hogy felelne testvérenek, a Buytenhoff felé nyujtá kezeit, honnét e pilanatban vad kiáltások törtek föl.

„Igen, igen, mond Kornél, jól hallom e kiáltásokat, mit jelentenek?“

János kinyitá az ablakot.

„Halál az árulókra: ordított a népség.“

„Hallod most Kornél?“

„És az árulók mi vagyunk! mond a fogoly, égre emelvén szemeit, s vállat vonítván.“

„Mi vagyunk, ismétlé Witt János.“

„Hol van Craecke?“

„Szobád ajtajánál alkalmasint.“

„Tehát hídd be őt.“

János kinyitá az ajtót; a hü szolgál valóban a küszöbnél várakozott.

„Jer, Craecke, s jól tartsd eszedben, mit öcsém mondand.“

„Oh! nem, nem elégséges mondani, János; szerencsétlenségre irnom kell.“

„És miért?“

„Mert van Baerle nem adja vissza, vagy nem fogja megégetni e letéteményt, határozott rendelet nélkül.“

„De édes barátom fogsz-e irhatni? kérdé János az összeégetett és zúzott kezekre pillantván.“

Oh! meglátnád, ha tollam és tintám lenne! mond Kornél.

„Legalább itt van egy írón.“

„Van papirod, mert nekem itt semmit sem hagytak!

„Im, e biblia, szakítsd ki belőle az első lapot.“

„Jól van.“

„De írásod olvashatlan lesz?

„Rajta tehát, mond Kornél, bátyjára tekintvén. Ezen ujjak, mellyek a hóhér mécsének állottak ellent, ez akarát, melly megszelidíté önnön fájdalját, közös erővel egyesülendnek, s légy nyugodt, bátyám, a vonalak minden remegés nélkül lesznek írva.“

S valóban, Kornél fogá az írót, és irt.

Ekkor a fehér sebkötések alatt látni lehetett a vércseppeket, mellyeket az ujjaknak az írónrai nyomása a nyílt sebekből kisajtott.

A nagy penzionár halántékirol verejtek csepegett.

Kornél irt :

„Édes keresztfiam!

„Égesd meg a letéteményt, mellyet rád biztam, a nélkül, hogy megnéznéd, a nélkül, hogy fölnyitnád, miszerint tenmagad előtt is ismeretlen legyen az. Hasonló nemü titkok megölik a letéteményest. Égesd meg, s megmentéd Jánost és Kornélt.

„Isten veled, és szeress engemet.“

„1672. aug. 20.

„WITT KORNÉL.“

János könyvis szemekkel töröltt le egy cseppet azon nemes vérből, melly a papirszeletet bemocskolá, átadá azt Craeckenek egy végajánlattal, s visszatért Kornél-

hoz, kit a szenvedés még most is elsáppasztott, s ki az ájuláshoz közel lenni látszott.

„Most, ugymond, midőn a derék Craecke régi hájókalausz füttyét hallatandja, annyit jelent, hogy a csoportozatokon kívül lesz, a tó másik partján. . . . Akkor, mi szinte utunkra indulunk.

Öt percz nem telt el, midőn egy hosszú, élénk füttyentés, hatott át tengerészi gördüléssel a fekete levélzetű szilfák csúcsain, s a buytenhoffi kiáltások közül kihallatszék.

János hálásan égre emelé kezeit,

„És most, ugymond, menjünk Kornél.“

Witt János tanítványa.

Azalatt, míg a Buytenhoffon összegyűlt néptömegnek a két testvér felé mindig borzasztóbban emelkedő vad lármája Witt Jánost arra készíté, hogy Kornél testvére elutazását siettesse, polgárküldöttség ment, mint mondók, a városházhoz, kérni Tilly lovascsapatának eltávolítását.

A Buytenhofftól a Hoogstraetig nem volt messze; a többiekkel, vagyis inkább a többiek kíséretében egy idegen is látható volt, ki azon pillanat óta, mellyben e látvány kezdődött, annak minden részleteit kíváncsisággal kíséré, s a városház felé irányozá lépteit, hogy minélhamarább megértse az ott történendő ujdonságot.

Ezen idegen egy igen fiatal, alig huszonkét, vagy huszonhárom éves ember volt, föltűnő élénkség nélkül. Halvány és hosszú arcát, mert kétségkívül okai voltak, hogy meg ne ismertessék, finom, friz vászon zseb-

kendőjébe rejté, mellyel szünetlenül izzadságtól nedves homlokát, vagy égő ajkait törölgeté.

A ragadozó madarakéhoz hasonló átható szemével, hosszú sasorrával, egyenes finom, nyitott, vagy inkább egy seb ajkaihoz hasonlóan metszett szájával, ez ember Lavaternek, ha Lavater ez időszakban él vala, lélektani tanulmánytárgya lehetendett, a mi egyébkint nem szolgált volna előnyére.

A hódító s a kalóz képe közt mi különbség található? kérdék a régiek. Az, mi a sas és keselyű között.

A derültség, vagy nyugtalanság.

Igy ez elképedt arczulat, e törékeny és beteges test, ezen nyugtalan járás, mellyel a Buytenhofftól a Hoogstraetig az ordítózó nép kíséretében ment, kinyomata és képe volt egy gyanús mester, vagy nyugtalan tolvajnak; s a rendőség embere bizonyosan ez utóbbi ismervélyt választotta volna azon gond miatt, mellyel az, kivel e pillanatban foglalkozunk, magát elrejtteni igyekezett.

Egyébkint az idegen egyszerűen volt öltözve, s minden látható fegyver nélkül; sovány, de izmos karja, száraz, de fejr, finom, aristocratikus keze, nem karjára, hanem vállára támaszkodott egy katonatisztnek, ki kezével kardján, ép azon pillanatban, midőn társa útnak indult s őt magával ragadá, a Buytenhoffi jeleneteket könnyen megérthető érdekléssel nézte.

A Hoogstraet-térre érkezve, a halványarcú férfi a másikat egy nyitott bolternyő alá taszítá, s szemeit a városház erkélyére szegezé.

A nép örült kiáltásira a Hoogstraet ablaka megnyilt, s egy férfi közeledett ahhoz, a néppel párbeszédet tartani.

„Ki jelent meg ott az erkélyen?“ kérdé az ifju ember a katonatisztet, egyedül szemmel mutatván neki az igen megindultnak látszó szónokot, ki a rácsozatot inkább gyámul használá, mintsem ráhajlott.

„Ez Bowelt képviselő,“ viszonzá a tiszt.

„Milyen ember ez a Bowelt képviselő? ismeri önöt?“

„Igen derék ember, legalább mint én hiszem, kegyelmes uram.“

Az ifju férfi, hallván Bowelt jellemének a tiszt által méltányoltatását, oly különös mozdulatát hagyá felötleni a csalódott várakozás és látható elégtelenségnek, hogy a tiszt észrevév é azt, és sietett hozzáadni:

„Legalább azt mondják, kegyelmes uram. Mi engem illet, én semmitsem állithatok, nem ismervén személyesen Bowelt urat.“

„Derék ember, ismétlé az, ki „kegyelmes ur“nak szólítottott; azt akara-e ön mondani, hogy derék ember vagy pedig bátor ember?“

„Ah! meg fog engedni, uram; nem akarok külömbséget tenni oly ember ellenében, kit ismétlem fenségednek, csak látásból ismerék.“

„Valóban, mormogá a fiatal férfi, várjunk, legott meglátjuk.“

A tiszt megegyezése jeléül meghajtá fejét, s hallgatott.

„Ha ez a Bowelt derék ember,“ folytatá ő fensége, furesán fogadandja a kérést, mellyet e dühös emberek terjesztenek elibe.

És erős mozdulata kezének, melly akarata ellenére nyugtalankodék társa vállán, mintzenész ujjai a zongora

érintésénél; elárulá égő türelmetlenségét, melyet némelykor, s különösen e pillanatban, olly rosszul palástolt el arcának jegedt és komor vonásaival.

Ezután a polgárküldöttség főnökét hallották, ki a képviselőt fölhívá, miszerint mondja meg neki, hol volnának föltalálhatók társai, a többi képviselők.

„Uraim, ismétlé másod izben Bowelt ur, mondom önöknek, hogy e pillanatban egyedül vagyok Asperen urral, s én egyedül nem hozhatok határozatot.“

„Rendeletet! rendeletet!“ kiáltá több ezer hang.

Bowelt ur szólni akart, de nem érték szavait, s egyedül kezeinek sokszoros mozgása s kétségbeesett tagjártatása volt látható.

De látván, hogy nem értetheté meg magát, a nyílt ablak felé visszafordult, és Asperen urat hitta.

Asperen ur is megjelent az erkélyen, hol még hatatós kiáltásokkal üdvözeltetett, mint mellyek tiz perczcel ezelőtt Bowelt urat fogadák.

Ő is hozzáfogott a nehéz munkához: szónokolni a sokasághoz; de a sokaság jobbnak tartá erőszakot tenni a felséges népnek egyébiránt is ellen nem álló rendi örségen, mint Asperen ur szónoklatát hallgatni.

„Jerünk, mond hidegen a fiatal férfi, mig a nép berohant a Hoogstraet főajtaján; ugy látszik, ezredes, hogy a végzés ott benn fog hozatni. Jerünk hallani a végzést.“

„Ah! kegyelmes ur, kegyelmes ur vigyázzon!“

„Mire?“

„E képviselők közt sokan vannak, kik viszonyban valának önnel, és elég, ha csak egy is megismeri fenégedet.“

„Igen, hogy vádoljanak, miszerint mindennek bujtoatója én vagyok. Igazad van, mond a fiatal férfi, kinek arczái pillanatra elpirultak a bánkódástól, a miatt, hogy annyi elhamarkodást mutatott kívánataiban; igen, igazad van, maradjunk itt. Innét látni fogjuk őket, midőn visszajönek a fölhatalmazással, vagy a nélkül, és a szerint fogunk itélni, valljon Bowelt ur derék, vagy bátor ember-e, mit tudni vágyom.“

„De, mond a tiszt, bámullat nézvéen arra, kit kegyelmes urnak czímezett; én azt gyanítom, hogy fenséged egy pillanatig sem teszi föl, miszerint a képviselők távozást parancsoljanak Tilly lovasainak, nemde?“

„Miért?“ kérdé hidegen a fiatal férfi.

„Mért, ha ezt parancsolnák, egyszerűen aláírnák Witt Kornél és Jánosnak halálítéletét.“

„Majd meglátjuk, felelt hidegen ő fensége; egyedül Isten tudhatja azt, mi az emberek szívében történik.“

A tiszt lopva tekinté társa részvétlen arczára, s elhaloványodott.

E tiszt derék, egyszersmind bátor ember volt.

A helyről, hol ő fensége és társa maradának, hallák a nép lármáját és lábdobogásait a városház lépcsőin.

Majd kihatni és terjedni hallák e zajt nyitott ablakain át azon teremnek, mellynek erkélyén Bowelt és Asperen urak megjelentek, kik a terem belsejébe vonultak, kétségkívül attól félvén, miszerint a nép taszigálása következtében a karfát átugorni lesznek kénytelenek.

Majd forgó és zajos árnyak voltak ezen ablakok előtt láthatók.

A tanácsterem megtelt.

A zaj hirtelen megállapodék; azután még hirtelenebbül, megkettőztetett hevességgel tört ki, végre a dörgés oly fokát érte el, miszerint a régi épület tetejeig megrendült.

Elvégre az ár gomolyogni kezdett a karzatok és lépcsőkön át az ajtóig, mellynek boltozata alatt vonult keresztül, miként vizforgatag.

Az első csoport élén repült inkább, mint futott, egy az öröm által iszonyúan elégtelenített ember.

Ez Tickelaer sebész volt.

„Megvan! megvan!” kiáltott, egy papirdarabot mozgatván a levegőben.

„Megkapák a parancsot,” mond a katonatiszt bámulva.

„Most tehát imé meghatározhatom, mond nyugodtan ő fensége. Ön, édes ezredesem, nem tudá, valljon Bowelt ur derék, vagy bátor ember-e. Ő sem egyik, sem másik.

Azután szempilláját meg sem mozdítván folyton követé szemével a sokaságot, melly előtte gomolygott.

„Most, ugymond, jöjjön a Buytenhoffra, ezredes; azt hiszem, különös látványnak leszünk legott tanúi.”

A tiszt meghajtá magát, és urát felelet nélkül követé.

A sokaság megszámlálhatlan volt a téren és a börtön bejárásainál. De Tilly lovasai mindig ugyanazon szerencsével, s mindenek fölött ugyanazon szilárdsággal tartóztaták azt vissza.

Nemsokára a gróf hallá a közeledő emberár növekedő lármáját, mellynek csak hamar észrevevé rohanó zuhatag gyorsaságával hömpölygő hullámaid.

Ugyanakkor meglátá a papírt is, melly az ökölbe görcsösült kezek és csillogó fegyverek fölött lengett.

„Eh! mond, fölemelkedve nyergében, s főhadnagyát kardmarkolatával érintvén, azt hiszem, a nyomorultaknak kezökben a rendelet.“

„Gyáva gazemberek,“ kiáltott a főhadnagy.

Csakugyan a parancs volt, mellyet a polgárok százada örvendetes ordítással fogadott.

És a polgárszázad azonnal mozgani kezdett, s lövésre kész fegyverekkel, nagy lármával indult Tilly gróf lovasainak ellenébe.

De a gróf nem volt azon ember, kihez olly könnyen férti lehessen.

„Alljatok meg, dörgé, s lovaim kantárszárát senki ne bátorkodjék érinteni, vagy azonnal támadást parancsolok.“

„Itt a parancs,“ válaszolt számos szemtelen hang.

Tilly bámulattal vevé el azt, futó pillanatott veté rá, s főnhangon mondá:

„E parancs aláírói valódi hóhérai Witt Kornél urnak. Részemről, ha mindkét kezemet el kellene vesztenem, nem írnam le egyetlen betűjét az illy gyalázatos parancsnek.“

És kardgombjával visszalökvén azon embert, ki azt tőle visszavenni akará:

„Csak egy percz mig, mert olly iromány, mint ez, valamikor fontos lehet, s megörzendő.“

Összegöngyölé a papírt, s gondosan kabátja zsebébe dugá.

Azután a csapathoz fordulván, kiálta:

„Tilly lovassai, jobbra kanyarodjatok!“

Azután félig hangosan, ugy azonban, hogy szavait a körülállók hallhaták:

„És most, gyilkosok, mond Tilly, végezzétek munkátokat.“

Dühös kiáltás, vegyítve mindazon sovár gyűlölet-s vad örömmel, mely a Buytenhoff körül mutatkozott, fogadá ez eltávozást,

A gróf hátramaradt az utolsó pillanatig, szemközt állván a mámoros népséggel, mely azon mértékben foglalá el a tért, mellyben a kapitány lovassága azt elhagyá.

Mint látható, Witt János nem nagyitá a veszélyt, midőn öcsjét fölkelni segítvén, azt távozásra sietteté.

Kornél tehát a volt nagy pensionár karjára támaszkodva, lement az udvarba vezető lépcsőzeten.

A lépcsőzet alján a szép Rózát találta, ki egész testében remegett.

„Oh! János ur, mond a leány, milly szerencsétlenség!“

„Mi baj gyermekem?“ kérdé Witt.

„Azt mondják, miszerint a Hoogstraetre mentek kieszközölni a parancsot, melly Tilly gróf lovasait eltávolítsa. Oh! oh! mond János, ha a lovasok elmennek, részünkre a helyzet igen rosszá válik. Ha én is tanácsot adhatnék önnek . . .“ mond a fiatal leány egészen remegve.

„Adj, gyermekem. Mi bámulandó volna abban, ha az Isten ajkaid által szólna hozzám?“

„Tehát János ur, én nem távoznám a nagy utcán át.“

„És miért nem? miután Tilly lovasai még mindig helyükön állnak.“

„Igen, de a parancs úgy szól, hogy addig maradjon a börtön előtt, míg vissza nem hivatik.“

„Kétségkívül.“

„Van-e önnek olly parancsa, hogy egész a városon kívül kiserje önt?“

„Nincs.“

„Nos hát! A pillanatban, midőn az első lovasokon áthaladott ön, a nép kezébe fog esni.“

„De a polgárőrség?“

„Oh! a polgárőrség a legdühösebb.“

„Tehát mit tegyünk?“

„Ha önnek volnék János ur, folytatá félénken a fiatal leány, a titkos ajtón távoznám. Nyílása egy elhagyott utcára szolgál, mert az egész nép a fő bejárásnál várakozik, és elérném a város azon kapuját, mellyen önök távozni akarnak.“

„De öcsém, nem fog mehetni.“

„Megkísértem, válaszolt Kornél, fenséges szilárdság kifejezésével.“

„Nincs itt ön kocsija?“ kérde a fiatal leány.

„A kocsi a nagy ajtó küszöbénél van.“

„Nem, felelt a fiatal leány. Azt gondolám, hogy önnek kocsisa meghitt ember, s azt mondtam neki, hogy a titkos ajtónál várja önt.“

A két testvér elérzékenyülve nézett egymásra, s kettős tekintetök hálájok egész kifejezésével a fiatal leányon találkozott.

„Most már, mond a nagy pensionár, hátra van

megtudni, vajjon Gryphus akarandja-e jószerével kinyitni ez ajtót.“

„Oh! nem, mond Róza, ő nem akarandja.“

„S tehát?“

„Tehát előre láttam ellenszegülését, míg ő a fogház ablakán át egy vadászszal csevegett, levevém a kulcsot a csomóról.“

„S nálad ezen kulcs?“

„Gyermekem, mond Kornél, semmi adnivalóm nincs, a nekem tett szolgálatidért, kivevén a bibliát, mit szobámban fogsz találni: ez utolsó ajándoka egy becsületes embernek; remélem, hogy szerencsét hozand számodra.“

„Köszönöm Kornél ur, a bibliát sohasem fogom elhagyni magamtól“ válaszolt a fiatal leány.

Azután magában, sohajjal:

„Milly szerencsétlenség, ugymond, hogy nem tudok olvasni.“

„Im, a lárma megújul, leányom, mond János; azt hiszem, hogy nincs elveszteni való egy pillanat is.“

„Jöjjenek tehát, mond a szép frizonnő, s egy belső folyosón át a börtön másik oldalára vezeté a két testvért.“

Folyvást Róza által kalauzolva, lementek egy tizenkét fokozatu lépcsőn, áthatoltak a rovatkos fallal körített udvaron, s a boltozott ajtó megnyilván, a börtön másik oldalán az elhagyott utczában lelék magokat, szemközt a kocsival, melly leeresztett hágcsóval várta őket.

„El hamar, hamar, uraim, nem hallják őket? kiáltá a kocsis, egészen megrémülve.“

S miután Kornélt a kocsiba emelte a nagy pensionár, visszafordult a fiatal leányhoz.

„Isten veled, gyermekem, mond, mindaz, mit neked mondhatnánk, csak gyengén fejezné ki hálánkat. Istennek ajánlunk téged, ki reménylem, megemlékezendik arról, miszerint ép most két ember életét mentéd meg.“

Róza megfogá, s tisztelettel csókolá meg a nagy pensionárnak oda nyújtott kezét.

„Menjenek, mond a leány, úgy tetszik, hogy az ajtót feszítik ki.“

Witt János gyorsan lépett a kocsiba, testvére mellett vön helyet, és leereszté a kocsiernyőt, kiáltván:

„Tol-Hekhez!“

A Tol-Hek azon rostélyzat volt, melly a schweningeni kis révhez vezető kaput elzárá, hol egy kis hajó várt a két testvérré. A két élénk flamandi lótól vont kocsi elrobogott, s elvivé a menekvőket.

Róza tekintete mindaddig követé őket, mig az utczaszögleténél befordultak.

Ezután visszatért, bezárta maga után az ajtót, s a kulcsot kutba veté.

A zaj, melly Rózával az ajtó kifeszítettését sejteté, valóban a néptől eredt, melly miután a börtöntért kiürriteté, ezen ajtónak esett.

Az ajtó bármilly szilárd volt is, s noha Gryphus porkoláb — ez igazsággal tartozunk neki — makacsul megtagadá az ajtó kinyitását, előre látható volt, hogy az sokáig nem álland ellen, és Gryphus elhaloványulva kérdé önmagától, ha nem volna-e jobb kinyitni, mint betöretni az ajtót, midőn érzé, hogy valaki gyöngéden megrántja őt ruhájánál.

Visszafordulva, Rózát látta meg.

„Hallod a böszülteket?“ ugymond.

„Igen jól hallom, atyám, ha önnek volnék. . . .“

„Kinyitnád, nemde?“

„Nem, én betöretni engedném az ajtót.“

„De megölelendenek.“

„Igen, ha meglátják önt.“

„Mit tegyek, hogy ne lássanak?“

„Rejtse el magát.“

„Hová?“

„A titkos börtönbe.“

„De te gyermekem?“

„Én, atyám, oda lemegyek önnel. Magunkra zárjuk az ajtót, s ha elhagyandottuk a börtönt, ismét kimegyünk rejteinkből.“

„Istenemre, igazad van, kiálta föl Gryphus; bámulatos, tévé hozzá, hogy mennyi bölcsesség van ezen kis fejben.“

Azután, a mint az ajtó a népség nagy örömeire megrendült :

„Jöjjön, jöjjön atyám, mond Róza, egy kis csapóajtót kinyitván.“

„De mivé lesznek foglyaink? mond Gryphus.“

„Az Isten örködni fog fölöttök atyám, mond a fiatal leány; engedje, hogy én ön fölött örködjem.“

Gryphus követé leányát, s a csapóajtó lezuhant fejük felett ép azon pillanatban, midőn a betört ajtó bemenetet engede a népségnek.

Egyébiránt a börtön, melybe Róza atyjával együtt leszállott, s melyet titkos börtönnek hivatnak, a két személynék, kiket egy pillanatra elhagyni kénytelenítte-

tünk, biztos menhelyül szolgált; azt csak a felsőbbség tudá, melly oda csak azon nagy bűnösök közül zárata valakit, kikre nézve valami lázadás- vagy elszöktetéstől leheté félni.

A népség neki esett a börtönnek, kiáltozván: Halál az árulókra! az akasztófára Witt Kornéllal! halálra! halálra!

A meghiusult menekvés.

A fiatal férfi folyvást elfödve nagy kalapja által, mindig a katonatiszt karjára támaszkodván, s egyre törülgetvén homlokát és ajkait zsebkendőjével, a fiatal férfi egymaga nézé mozdulatlanul a Brytenhoffnak egy füstös bolternyő árnyékába mélyedt szögletéből a látványt, mellyet ezen bősüzt népség neki nyujta, s melly kifejléséhez közeledni látszék.

„Oh! ugymond a tiszthez, azt hiszem, hogy önnek igaza van, Van Deken, és a képviselő urak által aláírt parancs, valódi halálpáncs Kornél urra nézve. Hallja ön e népet? Valóban sokán akarják közülök Witt urak halálát!”

„Igazán, mond a tiszt, én sobasem hallottam hasonló lármát.”

„Azt kell hinnem, hogy megtalálták emberünk börtönét. . . . Ah! nézze, ezen ablak nem azon szobának ablaka-e, mellybe Kornél ur zárva volt?”

Valóban egy férfi egész erővel megragadta, s erősen rázta a vasrácszatot, melly Kornél börtönének ablakát zárá el, mellyet amaz alig tíz percz előtt hagyott el.

„Hurrah! hurrah! kiáltott ez ember, nincs itt többé.”

„Hogyan, nincs itt többé? kézdezek az utcázáról

azok, kik utoljára érkezvén már be nem férhettek, az anyyira megtelt börtönbe.“

„Nincs! nincs! ismétlé a bösz ember, nincs itt többé, bizonyára megmenekült.“

„Mit mond csak ez az ember? kérdé elhaloványodtan ő fensége.“

„Oh! kegyelmes ur, igen szerencsés ujságot mond, ha igaz volna.“

„Igen, kétségkívül ez igen szerencsés ujság volna, ha igaz lenne, mond a fiatal férfi, szerencsétlenségre ez igaz nem lehet.“

„De mégis, lássa . . . mond a tiszt.“

Valóban más, dühös, és a haragtól vicsorgó arcok mutatkoztak az ablakokban, kiáltván:

„Megmenekült, elillant! megszöktették őt.“

És az utcán maradt nép irtóztató átkokkal ismétlé: Megmenekültek! elillantak! fussunk utánok, üldözzük őket!

„Kegyelmes ur, nagyon valónak látszik, hogy Witt Kornél ur megmenekült, mond a tiszt.“

„Igen, a börtönből talán, felelt amaz, de nem a városból; meglátja Van Deken, hogy a szegény ember bezárva találandja a kaput, mellyeket nyitva lenni hitt.“

„A kapuk bezárását rendelő parancs kiadatott tehát, kegyelmes uram?“

„Nem, nem hiszem: ki adta volna e parancsot?“

„Tehát, mi gyaníttatja önnel?“

„Vannak balvégzetek, válaszolt pongyolán ő fensége, s a legnagyobb emberek némelykor áldozatul estek e balvégzetnek.“

E szavaknál a tiszt borzadást érzett végigfutni ide-

geiben, mert megérté, hogy egyik, vagy másik módon a fogoly veszve van.

E pillanathan a sokaság ordításai mennydörgéshez hasonlóan törtek ki, mert egészen hebizonyult, miszerint Witt Kornél nem vala többé a börtönben.

Valóban Kornél és János, miután a tó hosszában mentek volna, a Tol-Heckhez vezető nagy utczába tértek, ajánlván a kocsisnak, hogy lovai lépteit lassítsa, ne hogy kocsijok gyanut ébreszsen.

De ezen utca közepére érkezvén, midőn távolról látta a rostélyt, midőn érzé, hogy háta mögött a börtönt és halált hagyá, s hogy előtte az élet és szabadság van, a kocsis minden ovatosságot elhanyagolt, s lehető leggyorsabban hajtott.

Egyszerre megállapodék.

„Mi baj? kérdé János, a kocsiajtón kidugván fejét.“

„Oh! uraim, kiáltott föl a kocsis. . . .“

A rémület elfojtá szavát a hecsületes embernek.

„Szaporán szólj; mond a nagy pensionár.“

„Az a baj, hogy a rostély be van zárva.“

„Hogyan, a rostély be van zárva! Nem szokás nappal a rostélyt bezárni.“

„Nézze csak.“

Witt János kihajlott a kocsiból, s a rostélyt valóban zárva látta.

„Csak hajts, mond János, a büntetés változtatási parancs nálam van, a kapus ki fogja nyitni.“

A kocsi újra megindult, de érezhető vala, miként a kocsis nem hajtá már a lovakat az előbbi bizalommal.

Azután, midőn fejét a kocsiajtón kidugá, Witt Jánost egy serföző meglátta, és megismerte, ki elkésvén

társaitól, egész sietséggel zárá be boltajtáját, hogy társaival a Brytenhoffon viszont találkozzék.

A serfőző meglepetve fölkiáltott, s két más ember után futott, kik előtte szaladának.

Száz lépésnyire elérte őket, s beszélt velök; a három ember megállapodék, a távozó kocsira nézván, de még nem lévén bizonyosok az iránt, kik ülnének a kocsiban.

Ezalatt a kocsi a Tol-Hekhez érkezett.

„Nyissák ki!“ kiáltott a kocsis.

„Kinyissam, mond a kapus háza küszöbén megjelenvén, de mivel?“

„A kulccsal teringettél! mond a kocsis.“

„Igen, a kulccsal; ha volna kulcsom.“

„Hogyan! nincs önnél a kapukulcs? kérdé a kocsis.“

„Nincs.“

„Hová tette ön tehát?“

„Pokolba is! elvették tőlem.“

„Kicsoda?“

„Valaki, ki alkalmasint számított arra, hogy senki se menjen ki a városból.“

„Barátom, mond a nagy pensionár, kidugván fejét a kocsiból, s mindent koczkára tevén mindenért, barátom, a kulcsot Witt János és Kornél testvérek számára, kit számkivetésbe viszek.“

„Oh! Witt ur, kétségbecsem, mond a kapus, a kocsi felé rohanván, de becsületemre, a kulcsot elvették tőlem.“

„Mikor?“

„Ma reggel.“

„Kicsoda?“

„Egy fiatal huszonkét éves ember, halovány és sovány.“

„És miért adá ön neki által?“

„Mert aláírt és peccétes rendelete volt.“

„Kitől?“

„A városház uraitól.“

„Menjünk, mond nyugodtan Kornél, úgy látszik, hogy már most csakugyan elvesztünk.“

„Nem tudod, valljon ugyanazon elővigyázat alkalmaztatott-e mindenütt?“

„Nem tudom.“

„Menjünk, mond János a kocsisnak, az Isten parancsolja az embernek, hogy tegyen meg mindent, mit tehet élete föntartására; hajts egy más kapuhoz.“

„Azután, míg a kocsis megfordult a kocsival :

„Köszönet jóakaratedért, barátom, mond János a kapusnak; a szándék tett helyett vétetik: neked szándokod vala bennünket megmenteni, és az Ur szemeiben ez annyi, mintha sikerült volna.“

„Ah! mond a kapus, látja ön, ott alatt?“

„Vágtatva menj keresztül e csoporton, mond János a kocsisnak, s balra, az utcába térj; ez egyedüli reményünk.“

Magva a csoportnak, mellyről János szólott, azon három emberből állott, kiket láttunk, mint követék szemekkel a kocsit, s kik azóta s azalatt, míg János a kapussal alkudozott, hét vagy nyolcz uj egyénnel szaporodának.

Ez ujonnan érkezők világosan ellenséges szándokkal voltak a kocsi iránt.

„Látván, hogy a lovak sebesvágtatva jönnek feléjük,

az utcán keresztbe állottak, botokkal fegyverzett kezeikkel hadarászván, s kiáltván : Megállj! megállj!

Részéről a kocsis feléjük hajlott, s ostorával csapkodott rájuk.

A kocsi és az emberek végre összekocczantak.

A Witt testvérek mitsem láthattak, mert a kocsiban bezárkózva valának. De érzék, hogy a lovak ágaszkodnak, azután erős zökkenést tapasztaltak. Pillanatig ingott, és rezgett az egész gördülő gépezet, melly ujra fölemelkedék, valami gömbölyü és hajlékony testen menvén által, mi fölbukott ember testének látszott lenni és káromlások közepett hajta tovább.

„Oh! mond Kornél, igen félek, hogy szerencsétlenséget csináltunk.“

„Vágtatva! vágtatva! kiáltott János.“

„De e rendelet ellenére a kocsis egyszerre megállapodék.“

„No s hát? kérdé János.“

„Látja ön? mond a kocsis.“

János szétnézett.

Az utca végén, mellyen a kocsinak végig kelle mennie, az egész brytenhoffi népség föltűnt, s miként szélvész, gyorsan és orditva nyomult előre.

„Megállj, és mentsd magadat, mond János a kocsisnak; hasztalanul megyünk tovább; elvesztünk.“

„Itt vannak! itt vannak! kiáltott egyszerre ötszáz torok.“

„Igen itt vannak az árulók! a gyilkosok! az orgyilkosok! feleltek a kocsi eleibe jövők, az utána futóknak, karjaikon egyik társuknak szétzúzott testét hozván, ki a lovak zablyáját akarván megragadni, általok letapodtaték.“

E fölött érzé a két testvér átmenni a kocsit.

A kocsis megállapodék; de a kérésekre, mellyeket ura intéze hozzá, nem akará magát megmenteni.

Egy pillanat alatt a kocsi, az eleibe jövök, s az utána futók közé lön szorulva.

Pillanatig büszkén nézett a kocsi a zajgó tömegre, miként uszó sziget.

Egyszerre az uszó sziget megállapodék. Egy kovács a lovak egyikét vasmozsártörővel agyonütötte, s a ló hámostul földre dőlt.

E perczen egy ablaktábla nyilt meg, s mögötte a fiatal férfi elképedt arca, komor szemei voltak láthatók, mellyeket a készülö látványra szégezett.

Háta mögött a katonatiszt arca tünt föl, majdnem olly haloványan, mint azé.

„Oh! Istenem! Istenem! kegyelmes uram, mi fog történni? mormogá a tiszt.“

„Minden bizonynyal valami rettenetes, válaszolt amaz.“

„Oh! látja kegyelmes uram, a nagy pensionárt a kocsiból huzzák ki, döngetik, és széttépik.“

„Valóban, ezeknek az embereknek, igen heves haragtól kell fölingereltetve lenniök, mond a fiatal férfi, ugyanazon keményszivü hangon, mellyet mindekkoráig megtartott.“

„És ime már Kornélra jött a sor, őt huzzák ki a kocsiból, a kinzás által már egészen összezúzott, megcsontított Kornélt. Oh! nézze bár.“

„Igen, valóban, az csakugyan Kornél.“

A tiszt gyöngé kiáltást hallatva, elforditá fejét.

Épen a kocsihágsó legalsó fokán, mielőtt még a földet érintette volna a Ruart, vasruddal egy csapást kapott, melly fejét szétzuzá.

Azonban fölemelkedék, hogy ismét összeroskadjon.

Azután az emberek lábánál fogva megragadván őt, a tömeg közt hurezolák, mellynek közepette követni lehetett a vérnyomokat s a tömeg örömteljes gunykazajjal tolult össze mögötte.

A fiatal férfi még haloványabb lön, mit az ember hihetlennék tartott volna, s egy pillanatra szemei becsukódtak.

A tiszt észrevéve a szánalom ezen érzelmét, az elsőt, mit szigorú társánál tapasztalt, s a lélek ezen elérzékenyülését felhasználni akarván:

„Jöjjön, jöjjön, kegyelmes uram, mond, mert ime mindjárt megölik a nagy pensionárt is.“

„A fiatal ember már kinyitá szemeit.“

„Valóban, mond, ez a nép engesztelhetlen. Nem szül jót, ha elárulják őt.“

„Kegyelmes uram, mond a tiszt, nem lehetne megmenteni azon szegény embert, ki fenségedet nevelé? Ha van mód, mondja meg, és ha éltemet kellene is abban elveszítmem . . .“

Orániai Vilmos, mert ő volt, baljóslatu redőkbe vont a homlokát, eloltá a komor düh villámát, melly szemhéja alatt szikrázott, és felele:

„Van Deken ezredes, távozzék kérem, csapataimhoz, miszerint minden eseményre készen fegyvert ragadjanak.“

„De egyedül hagyjam-e itt kegyelmes uramat, szemben ez orgyilkosokkal?“

„Ne nyugtalankodjék értem jobban, mint enmagam; mond durván a herczeg. Távozzék.“

A tiszt gyorsan távozott, a mi sokkal kevésbbé bizonyítá engedelmességét, mint azon örömet, jelen nem lenni a másik testvér iszonyu meggyilkoltatásánál.

Még be sem tévé a szoba ajtaját, midőn János, ki legnagyobb erőködéssel egy ház előtti lépcsőt ért el, melly majdnem szemközt feküdt azon házzal, hol tanítványa rejtőzött, tántorgott a lökések alatt, miket egyszerre tiz oldalról sujtának reája, mondván:

„Öcsém, hol van öcsém?”

A böszültek egyike ökölosapással földre dobá kalapját.

Másik a vért mutatá neki, melly kezeit befesté, egy harmadik épen Kornél gyomrát hasítá fel, s ide futott, hogy el ne veszítse az alkalmat szintazt tenni a nagy pensionárral is, míg ezalatt az akasztófára hurezolák a már megholtnak tetemet.

János siralmas nyögést hallatott, s egyik kezével szemeit fődé el.

„Ah! te bezárod szemeidet, mond egy a polgár-örség katonái közöl, majd én kivájom azokat.

És egy szuronydöfést mélyesztett arczába, mellynek nyomán kibugygyant a vér.

„Öcsém! kiáltott Witt, az öt megvakító vér árjain átlátni ügyekezvén, hová lön Kornél: öcsém!”

„Eredj viszonttalálkozni velem!” ordított egy másik gyilkos, puskáját halántékára illesztvén, s lecsattantván a sárkányt.

De a lövés nem sült el.

Akkor a gyilkos megfordítá fegyverét, s csövénél

fogva két kézbe vevén azt, Witt Jánost a puskaaggyal föbe verte.

Witt János tántorgott, s elbukott, de végeröködéssel rögtön fölemelkedvén :

„Öcsém!“ kiáltott olly siralmas hangon, hogy a fiatal férfi be felé huzta az ablaktáblát.

Egyébiránt kevés látnivaló maradt, mert egy harmadik gyilkos pisztolyt csattantott reá, olly közelben, hogy bizonyosan találnia kellett, melly elsült az egyszer, s szétzuzá koponyáját.

Witt János lerogyott, hogy többé föl ne keljen.

Ekkor a nyomorultak mindenike, fölbátoritva ez esés által, ki akará sütni fegyverét a tetemre. Mindenik egy furkóütést, tör- vagy kardszurást akart neki adni, mindenik akart egy esépp vért folytatni belöle, s szétszakítani öltönydarabjait.

Azután, midön mindketten igen összezuzattak, szaggattattak, s ruháikból kifosztattak, a népség meztelenül és vérzön hurezoló őket egy rögtönzött akasztófához, mellyre lábaiknál fogva akaszták föl őket a dilettáns hóhérok.

Ekkor érkezének a leggyávábbak, kik nem mervén érinteni az élő testet, darabokra szabdalák a holt tetemet, s a városba mentek, Witt Kornél- és Jánosból kis husdarabokat árulni, darabkáját tiz pénzért.

Nem mondható meg, valljon az ablaktábla majdnem észrevehetlen nyilásán, a fiatal férfi látta-e ezen rettenetes jelenet végét, de ugyanazon pillanatban, midön a két vértanút akasztófára függeszték, keresztül gázolt a sokaságon, melly sokkal jobban el vala fog-

lalva a végbevitt munkával, minthogy vele törödnék, és a még mindig bezárt Tol-Hekhez ért.

„Ah! uram, kiáltott föl a kapus, a kulcsot hozza vissza?”

„Igen, barátom, itt van,” felelt a fiatal férfi.

„Oh! igen nagy szerencsétlenség, hogy csak fél-órával ezelőtt nem hozá vissza e kulcsot, mond, sohajtva a kapus.”

„És miért?” kérde a fiatal férfi.

„Mert kinyithattam volna Witt uraknak. Mig bezárva lelvén a kaput, kénytelenek voltak visszatérni. Üldözőik kezébe estek.”

„A kaput! a kaput!” kiáltott egy hang, melly siető férfi hangjának látszott.

A herczeg visszafordult, s megismeré Van Deken ezredest.

„Őn az, ezredes? mond. Még nem ment ki Haagából? Ez annyi, mint későn teljesíteni parancsomat.”

„Kegyelmes uram, válaszolt az ezredes, ez a harmadik kapu, mellynél megjelenek, a másik kettőt zárva találtam.”

„Tehát e derék ember mindjárt kinyitja ezt itt. Nyisd ki barátom, mond a herczeg a kapusnak, ki egészen elbámult a kegyelmes ur czimén, mit Van Deken ezredes imént adott azon fiatal, halovány férfinak, kivel a kapus olly barátságosan beszélt.

Hogy hibáját megigazítsa, sietett kinyitni a Tol-Heket, melly csikorogva fordult meg sarkaiban.

„Kegyelmes uram, akarja lovamat?” kérde az ezredes Vilmostól.

„Köszönöm ezredes, néhány lépésnyire innen egy paripának kell lenni, melly rám várakozik.“

És zsebéből aranycipot vevén ki, ezen hangszerből, melly az időszakban a szolgák előhívására használta-tott, éles és hosszú hangot csalt ki, mellynek viszhang-jára egy lovas apród száguldott elő, kezében másik lovat vezetvén.

Vilmos felugrott a lóra a nélkül, hogy a kengyelbe lépett volna, s két oldalról megsarkantyuzván lovát, a leydeni utra tért.

Midőn ott vala, visszafordult.

Az ezredes egy lóhosszányira követé őt.

A herceg intett neki, hogy foglaljon oldalánál helyet.

„Tudja-e ön, mond, a nélkül, hogy megállapodnék, hogy e gazemberek Witt Jánost is megölték, mikép Kornélt.“

„Ah! kegyelmes uram, mond szomoruan az ezredes, jobban szeretném, ha e két akadály még előtte volna önnek, miszerint tetteleg Hollandia helytartója legyen.“

„Bizonyára jobb volna, ha az, mi imént történt, nem történik vala. De végre a mi megtörtént, megtörtént, mi nem vagyunk okai. Sarkantyuzzunk gyorsan, ezredes, hogy elébb érjünk Alphenbe, mint a hirnök, kit a rendek bizonyosan hozzám a táborba küldendnek.“

Az ezredes meghajtá magát, előre menni engedé herceget, s kíséretében azon helyet foglalá el, mellyet vön, mielőtt hozzá szólt volna.

„Ah! igen szeretném, mormogá gonoszul orániai Vilmos összehuzván szemöldét, becsukván ajkait s lova hasába mélyesztvén sarkantyuit, igen szeretném látni,

millyen arcot fog csinálni Lajos a „Nap“, midőn megtudandja, mint bántak barátival a Witt urakkal! Oh! nap, nap, engem Vilmosnak ép úgy neveznek, mint Hallgatagnak; nap, vigyázz sugáridra!”

Es gyorsan száguldott jó lován a fiatal herceg, megtestesült vetélytársa a nagy királynak, ezen olly kevéssé biztos helytartó uj hatalma korányán, de kinek a haagai polgárok az imént zsámolyt készítettek János és Kornél, Isten és emberek előtt szintolly nemes két hercegnek tetemeiből.

A tulipánkedvelő, és szomszédja.

Az alatt, mig a haagai polgárok darabokra konzolák János és Kornél tetemeit, az alatt, mig oraniai Vilmos, miután meggyőződött arról, hogy két ellenfele valóban megholt legyen, a leydeni uton vágatott, követve van Deken ezredestől, kit, ő egy kissé igen részvevőnek talált, miszerint folytassa irányában a bizalmat, mellyel eddig őt megtisztelé, az alatt mondjuk, Craecke, a hű szolgál, egy jó lovon nyargalva, s távol attól, hogy az eltávoztá óta véghez ment rettenetes eseményeken kétkednék, a fákkal beszegett vizgátakon vágatott, mindaddig mig a város és szomszéd falukon tul volt.

Midőn már biztosságban vala, nehogy gyanut ébresztszen, lovát egy ólban hagyá, s csendesen hajón folytatá utját Dordrechtbe, ügyesen választván a legrövidebb utat a folyónak azon tekervényes ágain, mellyek nedves csapongással övedzik a füzzel, sással és virágzó füvekkel

szegett gyönyörű szigeteket, melyekben a verőfényen hanyagul legelnek a kövér nyájak.

Craecke már távolról megismeré Dordrechtet, a mosolygó várost, a szélmalomokkal megrakott dombnak aljában. Látá a szép, vörös fehér vonalú házakat, melyeknek téglákból készült talaposzlopaik a vízben fűrödnek, s a folyóra néző nyitott erkélyeiken át lobogtatják sokszínű virág-, s arannyal himzett selyemszőnyegeiket, India és China csodáit, és látá e szényegek mellett azon nagy vonalakat, melyek állandó horgot képeznek a falánk angolnák megfogására, melyeket a lakházak köré, a mindennapi hulladék vont, melly a konyhák ablakain által vették a vízbe.

Craecke a hajó fődözetéről, mindezen forgó szárnyu malmokon keresztül, a domb hanyatlásánál észrevé a fehér, s rózsaszínű házat, küldetése czélját. A ház födelének taraja hosszú sor jegenyének sárgás lombjai között tünt el, s óriási szilfa erdő képezte komor talapról emelkedék fel. A háznak helyzete olyanforma volt, hogy a nap reá szögelvén, miként tölcsérben, megszáritá, langyossá tevé s még meg is termékenyité ott az utolsó ködparányokat, melyeket a viránykorlátok meg nem akadályozhatának, midőn azokat a folyótól lengő fuvallat reggel, és estenkint oda szállitá.

A városi rendes zaj közepett partra szállva Craecke, tüstént a ház felé irányzá lépteit, mellynek szükséges leírásával azonnal megismertetjük olvasóinkat.

Ezen fehér, tiszta, csillámló ház, melly rejtett oldalain sokkal csinosabban fehérített, sokkal gondosabban mázolt volt, mint sem szembetűnő oldalain, egy boldog halandót zárt magába.

Ezen boldog halandó, rara avis, mint Juvenál mondja, doctor Van Baerle volt, Kornél keresztfija. A házat, mellyet tüstént leirandunk, Van Baerle gyermek-sége óta lakta; mert itt született atyja, nagyatja, nemes Dordrecht városnak régi, nemes kereskedői.

Van Baerle ur, az atya, a hindukkali kereskedésben három, négyszázezer forintot szerzett össze, mellyeket Van Baerle ur, a fiu 1668-ban, jó és édes szüleinek halálakor egészen ujaknak talált, jóllehet e forintok egy része 1640. más része pedig 1610-ben veretett; mi azt bizonyítá, hogy ezek Van Baerle atyának, és Van Baerle nagyatyának voltak forintjai; sietünk megmondani, hogy e négyszázezer forint, csak zsebpénze volt Van Baerle Kornélnak e történet hősének, a vidéken fekvő jószágai körülbelül tíz ezer forint évi jövedelmet hozván.

Midőn az érdemes honpolgár, Kornélatyja, ez életből a más világra költözött, három holnappal neje eltemtetése után, ki úgy látszik, azért ment előre, miszerint megkönnyebitse férje számára a halálnak utját, miként megkönnyebbité neki az életét, utóljára ölelvén meg fijasát, mondá:

„Ígyál, egyél, költs, ha valóban akarsz élni, mert egész nap dolgozni faszéken, vagy bőrszöllén, dolgozó teremben vagy raktárban, az még nem élet. Ha a sor rád jő, te is meghalsz, s ha nem vagy olly szerencsés, hogy fijasod legyen, elenyészni hagyandod nevedet, s megdöbbszent forintjaim ismeretlen gazdának birtokába jutandanak, ezen új forintok, mellyeket csak az atyám, én s a pénzverő mért meg. Mindenek fölött pedig ne kövesd keresztatyád Witt Kornél nyomdokait, ki a

politikára, leghálátlanabb pályára, szentelte magát, s ki bizonyára rossz véget fog érni.“

Azután meghalt ezen érdemes Van Baerle, egészen vigasztalhatatlanul hagyván Kornél fijasát, ki a forintokat igen kevésbé, s atyját nagyon szereté.

Kornél tehát egyedül maradt a nagy házban.

Keresztatyja, Kornél, hijában ajánlott neki közhivatalt; hijában akará vele megizlettetni a dicsőséget, midőn Kornél, keresztatyjának engedelmeskedve, a „hét tartomány“ nevű hajóra szállott Ruyterrel, ki száz harminczkilencz vízi járműnek parancsnoka volt, mellyekkel a jeles admirál egyedül ment ellensúlyozni az egyesült Angol és Franzaország szerencsését. Midőn Léger kormányos által kalauzolja egy puska lövésre érkezett a „herceg“ nevet viselő hajóhoz, mellyen York vezér, az angol király testvére volt, midőn pártfogója, Ruyternek támadása olly durván, s olly ügyesen intéztetett, miszerint York hercegnek hajója a közeli veszteséget érzvén, annak ideje alig maradt, hogy „Szent Mihály“ fődözetére visszavonuljon; midőn látta, hogy a „Szent Mihály,“ szétzúzva a hollandok golyói által, a csatavonalból távozik; midőn látta, hogy Comte de Sanwick hajó a légebe repül s a hullámokban, vagy a tűzben négyszáz matróz vesz el; midőn látta, hogy mindezek után, miután husz hajó darabokra zúzták, miután háromezer ember elesett, ötezer megsebesült, s még sincs eredmény sem egyik, sem másik részről, miszerint a győzelmet mindenki magának tulajdonítá, s a dolog előlről volna kezdendő, s miszerint a Soutwood-Bay-i csatával csak egy névvel szaporodott a csaták névsora; midőn kiszámította, mennyi időt veszít

egy ember, ki az alatt, míg hasonfelei egymást ágyuz-
zák, behunyja szemeit s bedugja füleit, s még ekkor is
gondolkozni akar, Kornél istenhózzádot mondott Ruy-
ternek, Ruart Pultennek, és a dicsőségnek, megcsókolá
a nagy pensionár térdeit, kit ő mély tiszteletben tartott,
s visszament dordrechi házába, gazdagon szerzett
nyugalmával, huszonnyolcz éve—, vas egészségével, éles
látásával, s négyszázezer forintnál több tőke pénze-, s
tizezer forint jövedelmével, azon meggyőződéssel, hogy
az ember mindig sokat kapott az égtől, miszerint bol-
dog, s eleget, hogy boldogtalan legyen.

Következésképp, s hogy saját fogalma szerinti bol-
dagságot eszközöljön magának, a növények, és rovarok
tanulására szánta magát, a szigetek minden virágát le-
szakasztá és osztályozá, a tartomány egész rovarseregét
feltűzdelte, s e gyűjtemény fölött értekezést szerkesz-
tett, ahoz sajátkezűleg készített rajzokat mellékelte, s
végre nem tudván, mit csinálni ideje-, s mindenek fölött
pénzével, melly borzasztó módon indult növekedésnek,
hazája és kora minden bolondságai közt a legékesebbet
s legköltésesebbet választá.

Kedvelé a tulipánokat.

Mint tudjuk, ez volt azon időszak, midőn a flaman-
dok és portugálok vetélkedve gyakorolván a kertészet
ezen nemét, odáig jutottak, miszerint a tulipánt iste-
nitsék s e keletről származott virágból azt csináljanak,
mit soha természettudós az emberi nemből csinálni nem
mert, félvén, hogy az istent féltékenységre gerjeszti.

Nem sokára Dordrechtől Mons-ig nem volt többé
szó, csak mynheer Van Baerle tulipánjairól, és kertágyai,
gödrei, szárító szobái s virághagyma tokjai akként láto-

gattattak, mint hajdan az alexandriai képcsarnokok és könyvtárak jeles romai utazók által.

Van Baerle évi jövedelmét gyűjteményének megalapítására kezdé költeni, azután rést nyitott uj forintjainak, hogy azt tökélesitse, de nagyszerű eredménnyel is jutalmaztaték: öt különböző tulipánfajt talált fel, mellyeket ő anyja nevével Jankának, atyja nevével Baerlenek, keresztatyja nevével Kornélnak nevezett; a többit elfeledők, de a tulipánkedvelők bizonyára feltalálhatják azokat ez időbeli névsorozatokban.

Az év kezdetén, 1672-ben Witt Kornél Dordrechtbe jöve, hogy három hónapig régi családi házában lakjék, mert tudnunk kell, hogy nemesak Witt Kornél született Dordrechtben, hanem a Wittek családja is e városból eredett.

Azon időben kezdé Witt Kornél, mint oraniai Vilmos mondá, a legtökéletesebb népszerűtlenséget élvezni. Azonban polgártársai, a jó dordrechtli lakosok előtt még nem volt felakasztani való gonosztevő, s ezek kevésbé kielégítve kissé igen tiszta republicanis-musa által, de büszkék lévén személyes érdemeire, készséggel nyujták neki a város borát, midőn belépett.

Kornél, miután régi atyai házát látogató meg, polgártársait üdvözlé, s némi javításokat tetetett rajta, mielőtt neje, Wittné asszony gyermekeivel oda jöve megtelepedni.

Azután a Ruart, keresztfija háza felé irányzá lépteit, ki talán egyedül nem tudá Dordrechtben, a Ruartnak szülővárosábani jelenlétét.

A mennyire Witt Kornél gyűlöletet ébresztett, azon gonosz természetü magnak kezelése által, mellyet

politikai szenvedélynek neveznek, Van Baerle rokonszenveket gyűjtött, tökéletesen elhanyagolván a politika művelését, s teljesen elmerülve lévén tulipánjai művelésében.

Van Baerle szolgálai- és munkásaitól is gyöngéden szerettetik, s ő nem is teheté fel, miszerint létezzék a világon ember, ki másnak rosszat akarjon.

És mégis az emberiség gyalázatára mondjuk, Van Baerle Kornélnak, a nélkül, hogy tudná, sokkal vadabb, sokkal megátalkodottabb, s engesztelhetetlenebb ellensége vala, mintsem Ruartnak és testvérének az oranisták, kik legdühösebb elleni valának e csodálatos testvériségnek, melly felhőslen lévén az életben, a feláldozás által a siron tulra is kiterjedt.

Azon pillanatban, midőn Kornél a tulipánoknak kezdé magát szentelni, azokba veré évi jövedelmeit, s atyjának forintjait. Volt Dordrechtben egy Boxtel Izsák nevű, s Van Baerlenek tőszomszédjában lakó polgár, ki azon nap óta, hogy az öntudat korát elérte, ugyanazon hajlamot követé, s csupán a tulban szó kimondásánál elájult, melly miként arról a francia florista, azaz legtudósabb történetírója ezen virágnak biztossá tesz, az első szó, melly a Singulok nyelvében a teremtés ezen remekművének, mit tulipánnak neveznek, megjelelésére szolgált.

Boxtelnek nem volt szerencséje Van Baerlehez hasonló gazdagnak lennie. Tehát nagy munka, erő, és béketűréssel készítettett magának dordrechi házában művelésre alkalmas kertet, a földet a kívánt szabály szerint szállitá, s virágágyainak épen annyi meleget,

s fris léget adott, mennyire a kertészet szabályai őt felhatalmazák.

Majdnem egy foknak huszadik részéig el tudá találni Izsák melegágyainak légmérsékletét. Ismeré a szél sulyát, és azt úgy átszűrte, miszerint virágai szárainak lebegtetésére alkalmazá. Terményei tetszeni is kezdének. Azok szépek, sőt még válogatottak valának. Több kedvelő jött megnézni Boxtel tulipánjait. Végre Boxtel a Linnée-k és Tournefort-ok világába egy saját nevéről nevezett tulipánt küldött. Ezen tulipán megtevé körutját, átment Franciaországon, bejutott Spanyolországba, s egész Portugáliáig hatott s VI. Don Alphons király, ki elüzetve Lissabonból Terceira szigetbe vonta magát, hol nem úgy, mint a nagy Condé szegfüvek öntözése, hanem tulipánműveléssel foglalkozott, az említett Boxtelt megtekintvén, azt mondá: Nem r u t.

Egyszerre mindazon tanulmányok folytán, melyekre adá magát, a tulipánszervenvedély ragadván meg van Baerle Corneliust, ez módosításokat tön dordrecht házán, melly, mint mondók, szomszédjában vala Boxtel házának, s bizonyos udvarépületét emeletre csináltatá; ez épület, midőn fölemelteték, körülbelül fél foknyi meleget elvett s cserében félfoknyi hideget adott Boxtel kertjének, ide nem értvén, miszerint elzárá a szelet, s minden számításait, s minden kertészi gazdaságát szomszédjának megzavarta.

Mindezek után e szerencsétlenség csekélység volt Boxtel szomszéd szemében. Van Baerle csak festész volt, azaz bizonyos faja a bolondoknak, kik a vásznon utánozni próbálnak, eltorzítván azon a természet csodáit. A füstész egy emelettel magosabbra emelteté mű-

helyét, hogy több világossága legyen, ehhez joga volt. Van Baerle ur festész volt, mint Boxel ur tulipánfiorista. Van Baerle szereté a napot képei végett s elvön abból fél foknyit Boxel ur tulipánjaitól.

A törvény van Baerle ur mellett volt. Ő ahhoz ragaszkodott.

Egyébiránt Boxel felfödözé, hogy a sok verőfény árt a tulipánnak, s hogy e virág szebben tenyészik és színesebb lesz, a regg vagy est lágymeleg, mint a dél égető napja alatt.

Majdnem tetszéssel fogadá tehát, hogy van Baerle Cornelius neki napernyőt épített.

Talán ez nem volt egészen igaz s az mit Boxel szomszédja van Baerle jó tulajdoniról mondott, nem volt őszinte gondolata. De a nagylelkek bámulatos vigaszt lelnek a bölcselésben nagy események közepett.

De fájdalom! mivé lön ezen szerencsétlen Boxel, midőn látá, hogy az ujonnan épült emelet üvegei virághagymákkal, két fal közé töltött földbe ültetett tulipánokkal, cserépbe plántált tulipánokkal vétettek körül, végre mindazzal, mi egy örjögő tulipántermesztőnek mesterségét illeti!

Voltak ott ékes kötegek, voltak fiókos katulyák s vasrostélyok a fiókok bezárására, miszerint a levegő megfrisüljön, a nélkül, hogy az egereknek, férgeknek és patkányoknak bejárás engedtetnék, mellyek mindnyájan furcsa kedvelői a két ezer frankon vett tulipánhagymának.

Boxtel igen elbámult, midőn mindezen anyagokat látta, de még nem fogá fel szerencsétlenségének egész terjedelmét. Van Baerléről tudák, hogy barátja mindannak, mi a szemet örvendezteti. Van Baerle alaposan

buvárkodék a természetben képeiért, mellyeket akként végzett be, mint mestere Gérard Dow, és barátja Miéris. Nem vala-e lehetséges, hogy egy tulipánterem levén festendő, új műhelyében halomra gyűjté a diszitmény minden kellékeit!

Azonban habár e csalfa eszme által ringattaték is, Boxtel nem állhatott ellent az égő kíváncsiságnak, melly őt égeté. Midőn az est leszállott, lábtót illesztett a közfalhoz, és áttekintvén Van Baerle szomszédhoz meggyőződött, hogy egy, az előtt különböző növényekkel beültetett, nagy négyszög föld ágyakká vala rendezve, s elegyítve pataknak sárával, a tulipánoknak lényegesen rokonszerűi vegyületekkel; az egész gyepszegélyzettel vala körülvéve, hogy a föld behorpadása megakadályoztassék. Ezen kívül kelő nap, nyugvó nap, szelid árnyék, a déli sugarak átszűrésére; viz bőségben és kéznél, dél és délnyugati fekvés, végre teljes feltételei nem csak a siker, de az előhaladásnak. Többé semmi kétség, Van Baerle tulipántermesztő lön.

Boxtel tüstént képzelé magának ezen 400.000 forint tőkepénz- s 10.000 forint évi jövedelemmel bíró, böles férliut, felhasználván minden erkölcsi és anyagi forrásait a tulipánok nagyban művelésére. Előrelátta sikerét a határozatlan, de közel jövőben, s e siker miatt előre is olly fájdalmat érzett, miszerint kezei elsenyvedvén, térdei meggörnyedtek, s ő kétségbeesetten esett le lábtójáról.

Igy tehát nem a festett, de a valóságos tulipánokért vön el tőle Van Baerle fél foknyi meleget. Igy tehát Van Baerle a legesodálatosb verőfényes fekvésű nagy teremmel birand, hol virághagymáit tartsa: vi-

lágos, szellős szobával, melly gazdagság nem adatott Boxtelnek, ki e czélra hálósobáját kénytelenített szentelni, s hogy ne ártson az állati kigőzölgés által virághagymái- és bötykeinek, a padláson fekvésre szánta magát.

Igy tehát a tőzsomszédban Boxtel egy vetélytársat, egy győzöt volt látandó, s e vetélytárs a helyett, hogy valami homályos ismeretlen kertész lett volna, Witt Kornél urnak keresztfija, azaz nevezetesség volt.

Boxtelnek, mint látni, nem volt olly jól képzett lelke, mint Porusnak, ki miután Sándor által meggyőzött, épen győzője hirével vigasztalá magát.

Valóban, mi történnék, ha valaha Van Baerle új tulipánt fődözne fel, és azt Witt Jánosnak nevezné, miután már egyet Kornélnek nevezett. A bosszu megfojtaná e miatt.

Igy tehát, Boxtel, ingy előrelátásában önszerencsétlenségének jósa, kitalálta a történendőket.

Miután e felfödözést tevő Boxtel, mint képzelni lehet, a legátkosabb éjt tölté.

Egy tulipántermesztő gyűlölete.

E pillanattól fogva elfogultság helyett Boxtel félt. Az mi elevenséget és nemességet ad a test és szellem erőködésének, egy kedvencz eszme mivelése Boxtelnek romlását okozá, midőn meggondolá mindazon kárt, mit a szomszéd eszméje okozand neki.

Mint gondolható, Van Baerlenek a pillanat óta, midőn teljesen e tárgyra irányzá értelmi erejét, mellyel a ter-

mészet öt megajándékozta, sikerült a legszebb tulipánokat nevelnie.

Jobban, mint bárkinek Harlem és Leydenben, melly városok a legjobb földet s a legegészségesebb égaljt nyujtják, sikerült Corneliusnak a színeket változtatni, az idomokat mintázni és szaporítani a fajokat.

Cornelius azon elmés és naiv iskolából való volt, melly jeligéül választá a hetedik század óta, ezen, 1653-ban avatottjainak egyike által fejtegetett aphorismát: „Megvetni a virágokat annyi, mint megbántani az Istent.“

„A tulipán minden virág legszebbike.“

„Tehát, ki a tulipánt megveti, mértéken túl megbántja az Istent.“

Ezen okoskodás segélyével, mint látni, rossz akarat mellett a négy vagy öt ezer hollandi, francia és portugáli tulipántermesztő, nem szólunk a ceyloni, indiai, chinai termesztőkről, törvényen kívül tette volna a mindenséget, és szakadár, eretnek, s halálra méltónak nyilvánithatta volna a tulipán irányában hideg több száz millió embereket.

Nem kell kételkednünk, hogy hasonló ügyért Boxel, noha halálos ellene Baerlenek, ne állott volna vele ugyanazon zászló alá.

Tehát Van Baerle számos sikert aratott, s híressé tette magát, ugy hogy Boxel mindörökre eltűnt Hollandia nevezetes tulipántermesztői névsorából, és a dordrechti tulipántermesztés Van Baerle Cornelius, a szerény és elvonult tudós által képviseltetik.“

Igy az oltvány a legalacsonyabb gallyból hajtja ki a legbüszkébb lombokat, s a színetlen négylevelű vadrózsa

kezdete az óriási és illatos rózsának. Így a királyi házak eredetüket gyakran vevék favágó kaliba- vagy halászgunyhóban.

Van Baerle veteményezési, ültetési és aratási munkáinak szentelve magát, Van Baerle dicsőítve egész Europa tulipántermesztői által, még csak nem is gyanítá, hogy oldalánál egy szerencsétlen trónvesztett volt, s e trónnak ő bitorlója vala. Van Baerle folytatá tapasztalatait, s következőleg diadalait, s két év alatt virágágyait olly csudálatos tárgyakkal fődé, miszerint senki, talán Shakespearet és Rubenst kivéve, annyit nem teremtet az Isten után.

Hogy fogalmat szerezzünk magunknak egy Dante által elfeledt elkárhozotról, szinte látni kelle ez idő alatt Boxtelt. Míg Van Baerle gyomlálá, trágyázá, öntözé virágágyait, míg a gyepre térdelve a kivirágzott tulipán minden erét taglalgatá s gondolkozott a módosításokon, miket azon tenni leheté, a színek összeházasításán, miket megkísértn leheté, Boxtel egy kis sycomor (fügefafa nem) mögé rejtözve, mellyet a falhosszában ültetett, s melly árnyékot tartott neki, kimeredt szemekkel, habzó ajakkal követé minden léptét, minden tagmozgását szomszédjának, s midön öt vignak gondolá, midön ajkain egy mosolyt vett észre, a boldogság egy sugarát szemében, akkor annyi átkot, annyi dühös fenyegetést szórt rájok, hogy nem lehet felfogni, miként ezen irigység, és haragtól elpestisedett lehellek nem fertőzteté meg tüstént a virágok szárait, s nem hordák magukban a sorvadás elemeit s a halál csiráit.

Nem sokára, a rossz, ha egyszer urává válik az emberi léleknek, olly gyors előmenetelt tesz, nem so-

kára Boxtel nem elégedett meg többé, hogy Van Baerlet láthatta. Virágait szinte látni akará, ő valóban művész volt, s egy vetélytárs remeke nagyon szíven feküdt.

Boxtel látszóvet vett, mellynek segélyével olly jól, miként a tulajdonos önmaga, követheté a virágnak minden változásait, a pillanattól fogva, midön az első évben halvány fakadása a földből kihajt, egész addig, mig öt évi időszakát betöltvén, nemes és kellemes hengere meggömbölyödik, mellyen színének bizonytalan árnyék-lata meglátszik, s a virág levelei kifejlenek, melly egyedül csak akkor födözi fel kelyhének kincseit.

Oh! a szerencsétlen feltékeny lábtóján guggolva, hánszor nem vön észre Van Baerle virágágyaiban tulipánokat, mellyek szépségük által megvakíták őt, s megfojták tökélyük által.

Akkor a csodálat szaka után, mit le nem győzhett, az irigység hidegláza törte őt, eme rossz, melly rágja a keblet, s a szívet egymást felfaló apró kigyók miriadjává, s irtóztató fájdalnak gyalázatos forrásává változtatja.

Kinainak közepette, mellyekről semmi leírás fogalmat nem nyujthat, hánszor nem jöve kísértetbe Boxtel, hogy éjjel a kertbe ugorjék, ott a növényeket elpusztítsa, a virághagymákat fogaival felfalja, s magát a tulajdonost is haragjának feláldozza, ha tulipánjait védelmezni merné!

De megölni egy tulipánt a valódi kertművelő szemében iszonyatos bün!

Embert ölni, az még csak megjárja.

Azonban, hála az előmenetelnek, mellyeket Van Baerle naponkint a tudományban tön, mit ösztönszerűleg lát-

szott kitalálni, Boxtel a miatt a dühnek olly paroxis-
musába jött, miszerint arról gondolkozáék, hogy köveket
és botokat dobjon szomszédja tulipánágyaiba.

De a mint elgondolá, hogy következő napon a
pusztítás látására Van Baerle nyomozást teend, s ki fog
derülni, miként az utca távol van, és kövek és botok
nem hullanak többé az égből a tizenhetedik században,
mint az amalekiták korában, hogy a bűn szerzője, noha
éjjel működék, felfödöztetnék, s nem csak a törvény
által megbüntettetnék, de még a tulipántermesztő Eu-
ropa szemeiben is mindörökre megbecstelenítve lenne,
Boxtel a gyűlöletet ravaszság által élesíté s elhatározá
olly eszközhez nyulni, melly reá homályt ne vessen.

Ez eszközt sokáig keresé az igaz, de végre meg-
találta.

Egy este két macskát összekötött, mindenikét há-
tulsó lábánál fogva, tíz lábnyi hosszú szineggel, s a fal
tetejéről a fő virágágy, a hercegi s királyi virágágy kö-
zepébe dobá azokat, melly nem csak Witt Kornélt fog-
lalá magában, de még Brabanconnet, a tejfejéret, bibor-
vöröst, a Marbrée-t, Rotre-t, a lenszürkét, piros és fé-
nyes testszint, s a harlemi csodát, a homályos Colom-
bin s a világos homályu Colombin tulipánt.

Az elrémült állatok a faltetejéről lezuhanván, elő-
ször is a virágágyra estek, mindegyik a maga oldaláról
kisértvén meg a futást, mindaddig, mig a zsinog, melly
egyikét a másikhoz kötözé, megfeszült; de ekkor érez-
vén a tovább futás lehetetlenségét, iszonyu nyávo-
gással ide s tova csapongtak, zsinegükkel lekaszálván
a virágokat, mellyeknek közepette vergődtek; azu-
tán végre negyedórai megátalkodott tusa után a fo-

nalat, mely összebonyolítá őket, elszakitniok sikerülvén, eltűntek.

Boxtel sycomorja mögé rejtözve az éj sötéte miatt semmit sem látott; de a két macska veszett lármájánál mindent gyanított, s szívében lecsapoltatván az epe, megtölt örömmel.

A vágy bizonyosságot szerezeni az elkövetett pusztításról, olly nagy volt Boxtel keblében, hogy virradtig ott maradt, miszerint ön szemével lássa az állapotot, melybe a két kandúr csatája hozá szomszédja virágágyait.

Majd megfagyott a reggeli ködben, de ő nem érzé a hideget; a bosszuvágy melegeget okozott neki.

Vetélytársának fájdalma megfizetend mind ezen nyugtalanságért.

A nap első sugarinál a fehér ház kapuja megnyilt; Van Baerle megjelent, s mosolygva közeledék virágágyaihoz, miként olly ember, ki ágyában tölté az éjt, s ott szépeket álmodott.

Egyszerre a tükörnél jobban egyengetett földszínen barázdákat, s dombocskákat vesz észre; egyszerre tulipánjainak kimért sorait rendetleneknek látja, miként egy zászlóalj szuronyait, mellynek közepébe bomba esett.

Egészen elhaloványodva futott oda.

Boxtel reszketett az örömtől. Tizenöt, vagy husz tulipán összerongyolva, gyökeréből kiszakitva feküdt a földön, némellyek meghajolva, mások egészen letörve, s elhaloványodva; sebeikből a virágnedü folyt; a virágnedü, e drága vér, mit Van Baerle önvérének árán akart volna visszavásárlani.

De oh csoda! oh Van Baerle öröme! oh kifejezhet-

len fájdalma Boxtelnek! a fenyegetett négy tulipánnak egyike sem sujtatott ez utóbbinak merénye által. Ezek büszkén emelék fel nemes fejüket társaik tetemei fölött.

Ez elég volt Van Baerle vigasztalására, elég arra, hogy a gyilkos, ki haját tépte hasztalanul elkövetett bűne látásán, a bosszuság miatt megpukkadjon.

Van Baerle teljesen megsiratván a szerencsétlenséget, melly őt az imént sujtá, azon szerencsétlenséget, melly egyébkint Isten kegyelméből kisebb volt, mintsem lehetett volna, Van Baerle nem találhatá ki annak okát. Csak tudakozódott, s megérté, hogy az egész éj rettenetes nyávogás által háborítotték. Egyébiránt megismeré a macskák jártát a karmaik által hagyott nyom s a csatatéren elhullatott szörnél fogva, mellyen a harmat közönyös cseppjei rezgének, s hogy jövőre hasonló szerencsétlenség megújulását kikerülje, azt rendelé, hogy minden éjjel egy kertészlegény faköpeny alatt feküdjék a kertben, a virágágyak mellett.

Boxtel hallá a parancs kiadását. Láttá, midőn ugyanazon napon a faköpeny felállittatott, s igen boldognak érezve magát, hogy nem gyanusított, csak-hogy jobban felingerülve, mint valaha a szerencsés kertmivelő ellen, jobb alkalomra várakozék.

Ez időszak felé volt, midőn a harlemi tulipántermesztő társulat pályadijt tüzött ki, felfedezésére, nem merjük mondani, gyártására a nagy, folt nélküli fekete tulipánnak; megfejtetlen, és feloldhatlannak tekintett feladat, ha tekintetbe vesszük, hogy e korszakban e faj még koromfekete állapotban sem létezett a természetben.

Minélfogva mindenki azt mondá, hogy a díj alapi-

tói szintolly bátran tűzhetek volna ki két milliót, mint százezer forintot, a dolog lehetlen levén.

A tulipántermesztő világ nagyszerű mozgásba jött.

Néhány tulipánkedvelő fel is karolá az eszmét a nélkül, azonban, hogy alkalmazásában biznék; de ilyen a kertmivelők képzelgő ereje, miszerint számításait előre sikertelennek tekintvén, eleinte nem is gondoltak egyébire, mint azon nagy fekete tulipánra, melly agyrémnek tartatott, miként Horácz fekete hattyuja, s a francia szóhadományok feje rigója.

Van Baerle azon tulipántermesztők sorába tartozott, kik felkarolák az eszmét, Boxel azok sorából való volt, kik a nyereségre gondoltak. A pillanattól kezdve, mellyben Van Baerle ezen ügyeket találékony elméjébe fogadá, elkezdé lassan a veteményezést, s a szükséges munkálatokat, miszerint az eddig mivel tulipánokat vörösből barnára, barnából sötét barnára vigye.

A következő évben tökéletesen komor fekete termékeket nyert, s Boxel, ki még csak a világos barnát találta fel, Van Baerle virágágyában észreuvé azokat.

Talán fontos dolog volna előadni az olvasóknak a szép elméletet, melly annak bebizonyításában áll, hogy a tulipán az elemektől kölcsönzi színeit; talán érdemes volna azt kimutatni, hogy azon kertmivelőnek mi sem lehetetlen, ki türelem, és lángész által a nap hevét, a víz tisztaságát, a föld nedűit, s a levegő fuvallatit felhasználja; de ez nem értekezés a tulipánról általában, hanem részletesen egy tulipánnak története, mellyet leírni elhatároztuk; erre szorítkozunk tehát, bármilylly vonzó legyen is amaz.

Boxtel újra legyőzötve ellensége fensőbbsege által, megunta a mivelést, s fél örületen a régi vizsgálódásnak szentelé magát.

Vetélytársa háza egészen átlátszó vala, a kert a napnak nyitva volt, az üveg kabinetekbe a szem behatott, s a fiókok-, szekrények-, katulyák-, feliratokba, a látcső könnyen elmerült. Boxtel rothadni hagyá a hagymákat az ágyakban, megszáradni a magokat rejtőikben, elhalni a tulipánokat a földben, s mostantól fogva nézésben töltvén életét, csak a Van Baerlenél történetekkel foglalkozék, Van Baerle tulipánjainak szárain által lélekzett, szomját azon víz által oltá el, melyet rájuk öntöztek, s azon lány és finom földdel lakott jól, mellyet a szomszéd kedvelt hagymái fölé hintett. Azonban a leghámulandóbb működés nem a kertben történt.

Egy órát, éjjeli egy órát ütött. Van Baerle felment dolgozószobájába az üvegekabinetben, hová Boxtel látcsöve olly jól behatott, és ott, mihelyt a tudósnak gyertyái a nap sugarai helyébe következtén, megvilágítak a falakat és ablakokat, Boxtel foglalatoskodni látá vetélytársa leleményes eszt.

Nézte őt, midőn a magokat kiválogatá, megöntözvén azokat a módosításukra vagy színezésükre szánt szerekkel. Hamar észrevette, hogy bizonyos magokat megmelegített, azután megnedvesített, azután a szemzés bizonyos módja által másokkal összefoglalt, a mi aprólékos és csodálatosan pontos műtétel vala; látá, miként zárja sötétbe azokat, mellyeknek a fekete színt kelle adniok; a napnak, vagy lámpának tevé ki azokat, mellyeknek a vörös színt kelle adniok, s a víz örö-

kös viszfényének azokat, mellyeknek fejer szint kelle létrehozniok, tiszta hermetikusképviselőjét a nedves elemnek.

Ezen ártatlan bűvészet a gyermekded álmodozás s a férfiúi észlelés gyümölcse egyuttal, ezen kitartó örökös munka, mellyre Boxtel képtelennek érzé magát, okozá, hogy az irigy egész életét, gondolatait, reményét a látcsőben töltse.

Különös! annyi érdek, s önszeretete a művészetnek nem olták el Boxtel Izsáknál a vad irigységet, a boszszusomjat. Némellykor teleskópjában tartván Van Baerlet, azon csalódást költé magában, hogy esalhatatlan puskával czéloz reá, s ujjával keresé a ravaszt, hogy el-süljön a lövés, mellynek megölnie kelle őt; azouban itt az ideje, hogy ezen időszakkal, melly egyiknél a munka, másiknál a kémkedési időszak volt, összekössük a látogatást, mellyet Witt Kornél Ruart de Pulten, szülővárosának tőn.

A boldog ember megismerkedik a szerencsétlenséggel.

Kornél, miután elvégzé családi ügyeit, Van Baerle Cornelius keresztfiához érkezett, januarhóban 1672-dik évben.

Az éj beállott.

Kornél, noha nem igen volt kertmivelő, noha kevéssé művész, Kornél megtekinté az egész házat, a műhelytől kezdve az üvegházig, a képektől kezdve a tuli-

pánokig. Megköszöné unokaöcsésének, hogy a Soutwood-Bayi ükőzet alatt a hét tartomány admirál-hajójára hozá őt, s nevét egy pompás tulipánnak kölcsönzé, s mindezt az atyának fia iránti tetszelgés- és nyájassággal, s mig így szemlélte Van Baerle kincseit, a sokaság kíváncsisággal, sőt tisztelettel áldogált a boldog ember kapuja előtt.

E zaj felébreszté Boxtel kíváncsiságát, ki kandallója mellett ozsonnázott.

Tudakozódott a dolog mivoltáról, s hogy megtudá, figyelmező teremébe felmászott.

És ott, daczára a hidegnek, a látcsövet szemére alkalmazá.

E látéső nem volt neki többé nagy hasznára az 1671-iki ősz óta. A tulipánok fagyosak levén, mint kelet valódi leányai, télen a földben nem műveltethettek.

A tulipánok a ház belsejét, a fiókok puha ágyát, s a kályha gyengéd hízlegéseit szükséglik. Cornelius szinte dolgozó szobájában tölté az egész telet könyvei és képei között. Ritkán ment a virághagymák szobájába, hacsak azért nem, hogy oda néhány napsugarat ereszszen be, mellyet az égen észrevett, s mellyet, egy üveg csapóajtót felnyitván, vagy akarta vagy sem, beerőszakolt.

Azon este, mellyről beszélünk, miután Kornél és Cornelius a lakosztályokat néhány szolga kíséretében együtt megnézték volna:

„Fiam, mond Kornél halkkal Van Baerlének, távolítsd el embereidet, hogy néhány pillanatra egyedül maradjunk.“

Cornelius engedelmesség jeléül meghajtá magát.

Azután egészen fennszóval:

„Uram, mond Cornelius, most már tessék meg nézni tulipánszárítót?”

A szárító, a tulipántermesztés ezen pandaemoniumja, ezen szentély, ezen sanctum sanctorum, mint hajdan Delphos, nem nyittatott meg a profanusoknak.

Soha szolga nem tévé oda merész lábát, mint a nagy Racine mondta volna, ki e korszakban virágzott. Cornelius csak egy vén friz szolgálónak, az ő dajkájának ártatlan seprűjét hagyá ide behatolni, ki, mióta Cornelius a tulipánok tisztelgetének szentelé magát, nem mert többé hagymát tenni a ragoût-ba, félvén, hogy kárt teszen csecsemője istenében.

Ezen egyedüli szóra: szárító, a szövétneket vivő szolgák illedelmesen eltávolodának. Cornelius elvevé a viaszgyertyát az elsőnek kezéből, s megelőző kereszt- atyját a szobában.

Adjuk hozzá az imént mondottakhoz, hogy a szárító ugyanazon üvegekabinet volt, mellyre Boxtel látcsövét szüntelenül irányzá.

Az irigy sokkal inkább, mint valaha őrhelyén volt.

Először a falakat, s az üvegtáblákat látta megvilágosodni.

Azután két árnyék jelent meg.

Ezek egyike nagy, felséges, szigoru termet az asztal mellé ült, hová Cornelius a gyertyát letevé.

Ezen árnyban Boxtel megismeré Witt Kornél halvány arcját, kinek hosszú fekete, homlokán elválasztott haja vállaira hullott.

A Ruart de Pulten, miután Corneliushoz néhány

szót intézett, mellyeknek értelmét az irigy az ajkak mozdulatából nem értheté meg, kebléből fejér, s gondosan bepecsételt iratesomót húzott ki, s nyujta át, iratesomót, mellyet Boxtel azon modor után, miszerint Cornelius azt átvevé, s egy szekrénybe helyezé, a legnagyobb fontosságu papiroknak lenni gyanított.

Eleinten azt gondolá, hogy e drága iratesomó néhány Bengalia- és Ceylonból legujabban érkezett virághagymát zár magába; de csak hamar elgondolá, hogy Kornél igen kevéssé művelé a tulipánokat, s nem igen foglalkozott mással, csak az emberrel, ezen rossz növénynyel, mellyet kevésbé kellemes látni, s mindenek fölött sokkal nehezebb virágzásba hozni.

Visszajött tehát azon^m eszmére, miszerint ez iratesomó tisztán és egyszerűen papirokat tartalmaz, s hogy ezen papirok politikát rejtenek magukban.

De miért politikát magukba záró papirok Corneliusnál, ki nemcsak hogy idegen volt, de dicsekedett is azzal, hogy egészen idegen a politikában, ezen, szerinte sokkal homályosabb tudományban, mint a vegytan, vagy még mint az alchimia?

Ez kétségkívül letétemény volt, mellyet a népszerűtlenségtől, melylyel honfitársai őt megtisztelni kezdék, fenyegetett Kornél Van Baerle keresztfiának adott át, s a dolog a Ruart részéről annál ügyesebben volt intézve, mivel bizonyára e letéteményt nem fogják a minden czelszövénytől ment Corneliusnál keresni.

Egyébiránt Boxtel ismerte szomszédját. Ha az iratesomó virághagymákat tartalmazott volna, nem sokat gondol vala vele, s ugyanazon pillanatban müértöként megbecsülendette a kapott ajándék értékét.

Egészen ellenkezőleg, Cornelius tisztelettel vevé el a letéteményt a Ruart kezeiből, s folyvást tisztelettel egy fiókba téve azt, egészen hátra taszítván, először kétségkívül azért, hogy meg ne láttassék, továbbá a végre, hogy a hagymái számára fentartott hely nagyobb részét el ne foglalja.

Miután az iratcsomó a fiókban volt, Witt Kornél felkelt, megszorítá keresztfia kezeit, s az ajtó felé indult.

Cornelius élénken ragadá meg a szövétneket, hirtelen felszökött, hogy előljenjen, s illően világítson.

Ekkor a világ az üvegekabinetben észrevehetlenül kialudt, hogy a lépcsőzeten ismét, azután az előszobában, végre az utcán feltűnjék, melly még ellepve volt emberekkel, kik a Ruartot kecsijába felülni látni akarák.

Az irigy nem csalatkozik gyanakodásaiban. A letétemény, mellyet a Ruart keresztfiának átadott, s ez által gondosan elzárattott, János levelezése vala Louvois urral.

Azonban e letétemény, mint Kornél testvérének mondá, akkép bizatott keresztfiára, miszerint legkevesebbé sem gyanittatá vele politikai fontosságát.

Az egyedüli ajánlat, mellyet Kornél neki tőn, az volt, hogy e bizományt csak neki, Kornélnak adja vissza, vagy egy szóra őtőle, bár ki legyen a személy, melly azt visszakövetelje.

És Cornelius, mint láttuk, a letéteményt a ritka virághagymák szekrényébe rejté.

Miután a Ruart elment, a zaj és tűz kialudt, emberünk nem gondolt többé az iratcsomóra, mellyre ellenkezőleg Boxtel igen sokat gondolt, ki hasonlón az

ügyes kormányoshoz ez iratsomóban a távol és alig észrevehető felleget látá, melly haladva nagyobbodik, s a vihart zárja magába.

És most itt van történetünk minden jelkarója, melyek Dordrechtől Haagaig terjedő kövér földbe ütvék. Ki akarja, követni fogja azokat a következő fejezetek jövőjében; mi bennünket illet, mi megtartók szavunkat, bebizonyítván, hogy sem Witt Kornél, sem Jánosnak soha egész Hollandiában nem voltak olly vad ellenei, mint az, mellyel Van Baerle szomszédja mynheer Boxtel Izsákban birt.

Mindazáltal, tudatlanságában tovább virágozván a tulipántermesztő, folytatá útját a harlemi társaság által kitűzött cél felé, a koromfekete tulipánból átment a pörkölt kávé-szinü tulipánba, s visszatérvén hozzá, ugyanazon a napon, mellyen Haagában az elbeszéltek nagy esemény történt, délutáni egy óra felé viszonttaláljuk őt, midőn virágágyából, égett kávé-szinü tulipánmagjainak még meddő hagymáit kiemelé, melly hagymáknak elfajult virágzása az 1673-ik év tavaszára tüzeték ki, s mellyek bizonyára a harlemi társaság által követelt nagy fekete tulipánt eléállítandották.

Augustus 20-án 1672., délutáni egy óraker Cornelius szarítójában vala tehát, az asztal szőnyegére könyökölve, három fiatal hagymaczikket gyönyörrel vizsgált, mellyeket a hagymától ép elválasztott, tiszta, tökéletes, illetetlen fiatal hagymaczikkeket, megbecsülhetlen elemeit a tudomány és természet csodás termékeinek, olly egyesülésben e számításban, melly ha sikerül, mindörökre híressé kelle tennie Van Baerle Corneliusnak nevét.

„Én feltalálandom a nagy fekete tulipánt, mondá magában Cornelius, egészen szétválasztván fiatal virághagymáit. Én elnyerem a kitűzött százezer forintnyi díjt. A dordrehti szegényeknek osztanám ki azt; így a gyűlölet, melyet a polgárháborukban minden gazdag ébreszt, szelidülni fog, s a nélkül, hogy félnék a republikanusok, vagy oranistáktól, virágágyaimat költséges állapotban tarthatandnám. Attól sem félnék, hogy lázadásakor a dordrehti kalmárok, vagy a kikötő hajósai hagymáimat kitépni jönnek, hogy családukat táplálják, mint nehányszor alattomban fenyegetnek, midőn eszükbe jut, miként egy hagymát két vagy háromszáz forinton vettem. Ez el van határozva, tehát a szegényeknek adnám a harlemi százezer forintnyi pályadíjt.“

Ambár . . .

S ez ámbárnál Van Baerle Cornelius megállapodott és sobajtott.

„Ambár, folytatá, igen szép segítség volt volna e százezer forintot virágágyaim nagyobbitására vagy még utazásra fordítani; utazásra keleten, a szép virágok hazájában.“

De fájdalom! minderre hiában gondolok; puskák, zászlók, dobok, proclamatiók, uralkodnak mostani helyzetünkben.

Van Baerle égre emelé szemeit, s egy sóhaj tört ki belőle.

Azután visszapillantván hagymáira, melyek sokkal előbbvalók voltak lelkében mindezen puska-, dob-, zászló- és proclamatióknál, melyek sajátságos, egyedül arra alkalmas dolgok, hogy egy becsületes ember lelkét megzavarják.

„Azonban itt vannak az igen szép fiatal virághagymák, mond; milly szépek, szép alkatuak, mennyire bírják azon buskomoly szint, melly ébenfeketeséget ígér tulipánomnak! bőrükön még a nedvkerengési erek sem látszanak szabad szemmel. Oh! bizonyosan egyetlen szennyfolt sem piszkolandja be gyászruháját a virágnak, melly nekem köszönendi a napot.“

Hogyan fogják nevezni ezen gyümölcsét virrasztásim, munkáim, s gondolatimnak? *Tulipa nigra Barlaensis*.

Igen, *Barlaensis*; szép név. Az egész tulipántermesztő Europa, az az: egész Europa remegni fog, midőn e hir a földgolyó négy sarkpontjára szárnyaland.

A nagy fekete tulipán feltaláltatott! Nevét? fogják kérdezni a kedvelők. *Tulipa nigra Barlaensis*. Miért *Barlaensis*? Feltalálója Van Baerleért, fognak felelni. Ki ez a Van Baerle? Az, ki már öt uj fajt talált fel: Johannát, Witt Jánost, Kornélt, stb. No s hát, ez az én nagyravágyásom. Ez senkinek könyüjébe nem kerül. És a *Tulipa nigra Barlaensis*-ről még akkor is beszélendnek, midőn talán keresztatyám, e fönséges politikus, nem fog ismeretes lenni, csupán a tulipán által, mellynek én kölcsönzém nevét.

A gyönyörű fiatal virághagymák.

Ha tulipánom kivirágzik, folytatá Cornelius, ha a nyugalom helyreállt Hollandban, a szegényeknek csak ötvenezer forintot adok; végre ez már sok egy emberre nézve, ki teljességgel semmivel sem tartozik. Azután a többi ötvenezer forinttal tapasztalatokat teendek. Ezen ötvenezer forinttal a tulipán megillatosítására akarok

eljutni. Oh! ha képes lennék a tulipánnak a rózsa, vagy a szegfű illatot adni, vagy más egészen új illatot, mi még többet érne; ha visszaadnám a virágok ezen királynéjának azon természetes, neméhez tartozó illatot, melyet keleti trónjáról európai trónjára átmenetében vesztett el, azon illatot, mellyel annak az Ine-i félszigetben, Goa, Bombay, Madras, s mindenek fölött azon szigetben birnia kell, melly mint bizonyossá tesznek róla, hajdan a földi paradicsom volt, s mellyet Ceylannak neveznek, ah! milly dicsőség! Jobban szeretnék, azt mondom, jobban szeretnék akkor Van Baerle Cornelius, mint, Sándor, Caesar, vagy Maximilian lenni.

A csodálandó fiatal virághagymák! . . .

És Cornelius vizsgálódásaiban gyönyörködék, és Cornelius a legédesb álomba mélyedt.

Rögtön a terem csöngettyűje erősebben szólalt meg, mint közönségesen szokott.

Cornelius remegett, kiterjeszté kezeit fiatal virághagymái fölé, s visszafordult.

„Ki az?” kérdezé.

„Uram, felelt a szolga, hirnök Haagából.”

„Hirnök Haagából . . . Mit akar?”

„Uram, Craecke van itt.”

„Craecke, meghitt szolgája Witt János urnak? Jó! várakozzék.”

„Nem várakozhatom”, mond egy hang a csarnokban.

És ugyanarra Craecke erőszakosan a szaritóba rohant.

Ezen majdnem erőszakos megjelenés olly megsértése volt a Van Baerle Cornelius házában uralgó szokás-

nak, miszerint ez észrevevén a szárítóba rohanó Craecket, kezével, mellyel virághagymáit fődé, majdnem rángásos mozgást tőn, mellynek következtében a drága hagymákból kettő legördült, egyik a nagy asztal melletti asztal alá, másik a kandallóba.

„Az ördögbe! mond Cornelius, fiatal hagymái után kapkodván, mi baj tehát Craecke?”

„Az, uram, mond Craecke, letevén a papirt a nagy asztalra, mellyen a harmadik hagyma megmaradt, az, miszerint ön kéretik megoldvasni a papirt, a nélkül, hogy egyetlen pillanatot elveszítne!”

Es Craecke, ki a dordrechti utcákban hason lárma jeleit vélte észrevenni, mint a millyent Haagában hallott, minden késedelem nélkül ehillant.

„Jól van! jól van! édes Craeckem, mond Cornelius, kinyujtván karját az asztal alá, hogy felvegye a drága hagymát; meg fogom olvasni papirodat.”

Azután a földről felvevén a fiatal hagymát, s vizsgálat végett tenyerébe tévén:

„Jól van! mondá; ez sértetlen maradt. Ördögös Craecke! így berohanni szárítomba! Most lássuk a másikat!”

Es a nélkül, hogy letenné a szökevény hagymát, a kandalló felé közeledék, és térden állva, ujjaival tapogatni kezdé a szerencsére hideg hamut.

Pillanat mulva észrevevé a második hagymát.

„Jól van, mond, ez is megvan.”

S majdnem atyai szeretettel tekintvén reá:

„Ez is sértetlen, mint az első, mond.”

Ugyanazon pillanatban, s a mint Cornelius még térden állva vizsgálá a második hagymát, a szárító ajtaja

olly durván rázatott meg, s ezen rázkodás következtében oly módon nyílt meg, miként Cornelius arczába és fülébe szállni érte azon rossz tanácsos lángját, melyet haragnak neveznek.

„Mi az ismét? kérdezé: vagy megbolondultak az emberek ebben a házban?”

„Uram! uram!” kiáltott egy más, halványabb arczal, s rémültebb vonásokkal rohanván be a szárítóba, mintsem Craecke.

„No s hát?” kérde Cornelius, szerencsétlenséget sejtven a házi szabályoknak ezen kettős áthágásából.

„Ah! uram, fusson, fusson gyorsan,” kiáltott az inas.

„Futni, és miért?”

„Uram, a ház tele van a reudek zsoldosaival.”

„Mit akarnak?”

„Önt keresik.”

„Mi végre?”

„Hogy önt elfogják.”

„Hogy engem elfogjanak?”

„Igen, uram, s élükön egy tisztviselő van.”

„Mit jelentsen ez? kérde Van Baerle két hagymáját markába szoritván, s rémült tekintetét a lépcsőre szegezvén.”

„Feljönek, feljönek!” kiáltott az inas.

„Oh! kedves gyermekem, érdemes uram, kiáltott a dajka, szinte belépvén a szárítóba. Vegye aranyait, s ékszereit, és fusson, fusson!”

„De merre fussak, dajka?”

„Ugorjék ki az ablakon.”

„Huszonöt lábnyi magasról?”

„Hat láb mély puha földre fog ön esni.“

„Igen, de tulipánjaimra fogok esni.“

„Mit sem tesz, csak ugorják le.“

Cornelius vevé a harmadik hagymát, az ablakhoz közeledék, kinyitá azt, de a virágágyain okozandó pusztítás meggondolására, sokkal inkább, mintsem a távolság láttára, mellyet meghaladnia kelle:

„Soha,“ úgy mond.

S egy lépést tön hátra.

E pillanatban a lépcsőkarfáin át a katonák alabárdjai voltak láthatók.

A dajka égre emelé karjait.

Mi Van Baerle Corneliusst illeti, meg kell mondanunk, nem az ember, de tulipántermesztő dicséretére, miként, egyedül csak megbecsülhetlen hagymáival volt elfoglalva.

Szemeivel papirt keresett, mellybe beburkolhassa azokat, észrevevé a Biblia lapját, mellyet Craecke az asztalra letett, a nélkül, hogy emlékeznék rá, miként jött oda e papirszelet, olly nagy volt zavarja, s abba a három hagymát beburkolá, keblébe rejté, és várakozott.

A katonák tisztviselő által vezetettve azon pillanatban beléptek.

„Ön doctor Van Baerle Cornelius? kérdé a tisztviselő, ámbár tökéletesen ismeré a fiatal embert, de ebben a törvény szabályaiboz alkalmazá magát, a mi, mint láthatni, nagy fontosságot adott a kérdésnek.“

„Én vagyok, Van Spennen mester, felelt Cornelius, nyájasan üdvözelvén a bírót, hisz ön azt igen jól tudja.“

„Tehát adja ki nekünk a lázító papirokat, mellyeket ön magánál rejteget.“

„A lázító papirokat?“ ismétlé Cornelius egészen megrémülve e megszólítás által.

„Oh! csak ne tettesse magát.“

„Esküszöm önnek, Van Spennen mester, válaszolt Cornelius, hogy egyáltalában nem tudom, mit akar ön mondani.“

„Tehát azonnal utba igazitom önt doctor, mond a biró: adj a nekünk a papirokat, mellyeket az áruló Witt Kornél önnél letett a mult januárban.“

Egy villám futott át Cornelius lelkén.

„Oh! oh! mond Van Spennen, ime már emlékezik ön, nemde?“

„Kétségkívül; de ön lázító papirokról beszélt, s nálam semmi ilyenemű papir nincs.“

„Ah! ön tagadja?“

„Bizonyára.“

A tisztviselő visszafordult, s pillanatával az egész kabinetet bejárta.

„Mellyik része ön házának az, mellyet szárítónak neveznek?“ kérdé a tisztviselő.

„Épen az, mellyben vagyunk, Van Spennen mester.“

A tisztviselő pillanatot vetett egy szelet jegyzékre, melly irományai közt felül volt.

„Helyes, mond, mint olly ember, ki biztosságot szerze magának.“

Azután Cornelius felé fordulván:

„Akarja-e ön nekem átadni e papirokat?“

„Azt nem tehetem, Van Spennen mester. E papirok nem enyimek: letétemény gyanánt adattak át nekem, s a letétemény szent.“

„Doctor Cornelius, mond a bíró, a rendek nevében parancsolom önnek, nyissa ki e fiókot, s adja át nekem a belezárt papirokat.“

És a tisztviselő ujjával épen harmadik fiókját jelölé ki egy a kandalló mellett álló szekrénynek.

Valóban a harmadik fiókban valának a Ruart de Pulten által a keresztfiának átadott papirok, mi azt bizonyítja, hogy a rendőrség igen jól értesítettett.

„Tehát ön nem akarja, mond Van Spennen, látván, hogy Cornelius a bámulat miatt mozdulatlan maradt. Tehát mindjárt enmagam nyitom ki.“

És a tisztviselő egész hosszában kihuzván a fiókot, először vagy husz, nagy gonddal sorba rakott s feliratokkal ellátott hagymát pillantott meg; azután az iratcsomót, melly tökéletesen ugyanazon állapotban volt, mint, azt a szerencsétlen Witt Kornél keresztfiának átadá.

A tisztviselő feltörté a pecsétet, szétszaggatá a borítékot, kíváncsi pillanatot vetett az első lapokra, mellyek szemébe ötlöttek, s rémletes hangon kiálta:

„A hatóság tehát jól értesítettett!“

„Hogyan! mond Cornelius, mi az tehát?“

„Ah! ne tettesse magát még mindig tudatlannak, Van Baerle ur, felelt a tisztviselő, s kövessen benünket.“

„Mit! kövessen önöket!“ kiáltott a doctor.

„Igen, mert a rendek nevében fogolylyá teszem önt.“

Még akkor nem történtek elfogatások orániai Vilmos nevében. Erre nézve még nem volt elég hosszú idő óta helytartó.

„Engem elfogni! kiáltott fel Cornelius; de mit tevék tehát?“

„Ez hozzám nem tartozik, doctor, ön mentheti magát bírái előtt.“

„Hol?“

„Haagában?“

Cornelius elrémülten ölelé meg dajkáját, ki eszméletét veszté, kezét fogot szolgálival, kik könyekre olvadának, és követé a tisztviselőt, ki mint státusfogyot egy kocsiba zárta őt, és sebesen vágatva Haagába viteté.

A nem sikerült lopás.

Az épen történtek, mint kitalálható, mynheer Boxtel Izsáknak ördögi műve voltak.

Emlékszünk, hogy látcsöve segélyével, egyetlen részletét sem veszté sem elől Witt Kornél találkozásának keresztfiával.

Emlékszünk, hogy nem értett semmit, de mindent látott.

Emlékszünk, hogy belátta a Ruart Pulten által keresztfiára bizott papirok fontosságát, midőn látá, hogy emez e rábizott iratesomót gondosan azon fiókba zárá, hol legdrágább hagymavirágaikat őrzé.

Innét következik, hogy midőn Boxtel, ki a politikára jobban figyelt, mint szomszédja Cornelius, Witt Kornélnak a rendek elleni felségárulás végett elfogatását megtudá, magában azt gondolá miszerint csak

egy szót kell szólania, hogy a keresztfiut keresztatyjával ugyanazon időben fogassa el.

Azonban bár mennyire örült is Boxel szive, eleinte borzadt azon eszmétől, feladni egy embert, kit ezen feladás a vérpadra vezethet.

De a rossz eszméssel azon borzasztóság van összekapcsolva, hogy a gonosz szellemek hamar megbarátkoznak velük.

Egyébiránt mynheer Boxel Izsák ezen álokoskodással bátorítá fel magát:

Witt Kornél rossz hazafi, mivel felségárulásról vádoltatott és elfogatott.

Én jó hazafi vagyok, mert a világon semmivel sem vádoltatom, s szabad vagyok, mint az ég madara.

Tehát, ha Witt Kornél rossz hazafi, mi bizonyos, mivel felségárulásról vádoltatott és elfogatott, büntársa, Van Baerle Cornelius, nem kevésbé rossz hazafi, mint ő.

Tehát minthogy én jó hazafi vagyok, s minthogy a jó hazafiaknak kötelessége feladni a rossz hazafiakat, nekem, Boxel Izsáknak, kötelességem feladni Van Baerle Cornelius.

De ezen okoskodás, bármily különös volt is, talán nem vett volna teljes uralmat Boxel fölött, s az irigy nem engedett volna a boszu egyszerű kívánatának, melly szivét mardosá, ha az irigység démonával a kíváncsiság demona nem egyesült volna.

Boxtel jóformán tudá, milly pontig ért Van Baerle a fekete tulipán fölötti vizsgálódásaiban.

Bármily szerény volt is Doctor Cornelius, legmeghittebb emberei előtt nem titkolható el, miszerint csaknem bizonyos, hogy az Urnak 1673. esztendejében

megnyerendi a harmeli kertmivelő társaság által kitűzött százezer forintnyi pályadíjt.

És ezen majdnem bizonyos hite Van Baerlének, volt a láz, melly Boxtel Izsákot emészté.

Ha Cornelius elfogatnék, ez bizonyosan nagy zavart okozna a házban. Az elfogatást követő éjjel senki sem gondolna a tulipánok őrzésével.

Tehát ezen éjjel Boxtel átlépné a falat, s mivel tudá, hol vala a hagyma, mellynek a fekete tulipánt adnia kelle, ezen hagymát elvinné; a helyett, hogy Corneliusnál virágozzék, a fekete tulipán nála virágozzék. s Cornelius helyett ő nyeré el a százezer forintnyi díjat, számba se vévén azon legmagasb tiszteletet, hogy ezen új virág tulipán nigra Boxtellensisnek fog neveztetni.

Nem csak boszuját, de kíváncsiságát is kielégítő eredmény.

Felébredve, csak a fekete tulipánra gondolt, elaludván, csak arról álmodott.

Végre augustus 19-én délutáni két óra felé a kísértés olly erős volt, hogy mynheer Izsák tovább nem állhatott annak ellent.

Elkészíté tehát a névtelen feladást, mellynek hi-telességét szabatossággal pótolá, s a levelet postára adá.

A velencei érczorkokba csusztatott mérges papír soha gyorsabb és rettenetesb hatást nem idézett elő.

A főtisztviselő még azon este megkapá a sürgönyt; ugyanazon pillanatban másnap reggelre összehívá társait. Másnap reggel összegyültek, az elfogatást elhatárák, s hogy az végrehajtassék, parancsot adának Van Spennen mesternek, ki mint láttuk, ezen tisztet egy

hollandihoz méltólag végzé el, s Van Baerle Cornelius, ép azon pillanatban fogá el, midőn a haágai oranisták Witt Kornél és János tetemeit megsüttették.

Azonban legyen szégyen, legyen gyöngeség a bűnben, Boxtel Izsáknak nem volt bátorsága látcsövét e napon sem a kertre, sem a műhelyre, sen a szárítóra irányzani.

Sokkal jobban tudá a szegény doctor Cornelius házában történendőket, hogysem szükséges lett legyen oda tekintenie. Sőt nem is kelt föl, csak akkor, midőn egyetlen inasa, ki Cornelius inasainak sorsát nem kevésbé irigylé, mint Boxtel irigylé az ur sorsát, szobájába lépett. Boxtel mondá neki:

„Ma nem kelek fel: beteg vagyok.“

Kilencz óra felé Boxtel nagy zajt hallott az utcán, s borzadt e zajra; e pillanatban halaványabb volt, mint a valódi beteg, s jobban remegett, mint a valódi hideglelés.

Szolgája belépett; Boxtel paplanába rejtőzött.

„Ah! uram, kiáltott fel a szolga, nem kételkedvén, miszerint a Van Baerlén történt szerencsétlenséget megsiratván, jó ujdonságot mondand urának; ah! uram, ön nem tudja, mi történik e pillanatban?”

„Miként tudjam?“ felelt Boxtel, csak nem érthetetlen hangon.

„Tehát Boxtel ur, e pillanatban szomszédunkat, Van Baerlet, mint felségárulási vétkest, fogták el.“

„Bah! morogá Boxtel, alig érthető hangon, ez lehetetlen!”

„Legalább ezt mondják; egyébiránt az imént látam Van Spennen bírót, s a pandurokat hozzá bemenni.“

„No ha láttad, mond Boxtel, ez már más.“

„Minden esetre, újból fogok tudakozódni, s legyen nyugodt uram, a történendőkről tudósítom önt.“

Boxtelnek elég volt egy jellel felbátorítani szolgálja buzgalmát.

A szolga eltávozott, s negyed óra múlva visszajött.

„Oh! uram, mind az, mit önnek beszéltem, csupa igazság volt.“

„Hogyhogy?“

„Van Baerle ur elfogatók, kocsiba tevék őt, s épen most küldötték Haágába.“

„Haágába.“

„Igen, hol, ha igaz, mit mondanak, nem jó dolga lesz.“

„És mit mondanak?“ kérde Boxtel.

„Valóban uram, azt mondják, de ez nem egészen bizonyos, hogy a polgárok készülők félben vannak, Witt Kornél és János megölésére.“

„Oh!“ mormogá, vagy inkább hörgé Boxtel, behunyván szemeit, hogy ne lássa a borzasztó képet, mely kétségkívül megjelent előtte.

„Az ördögbe! mond az inas kimenvén, mynheer Boxtel Izsáknak igen betegnek kell lennie, hogy hasonló ujság hallattára nem ugrott fel ágyából.“

Valóban, Boxtel Izsák igen beteg volt, beteg, miként ember lehet, ki egy másik embert megölt.

Ő ezen embert kettős célból ölé meg; az első teljesült; a második bevégezése hátra volt.

Az éj beállott. Ezen éjt várta Boxtel.

Midőn besetédett, felkelt.

Azután fügefájára ment fel.

Ő jól számított: a kert őrzésére senki nem gondolt; a ház és szolgák zavarban valának,

Egymás után tíz, tizenegy órát, éjfél hallott ütni.

Éjfélkor dobogó szívvvel, reszkető kézzel, és sápadt arczezal leszállott fájáról, egy lábtót vett, a falhoz támasztá, az utolsó előtti fokra felhágott és figyelt.

Minden nyugodt volt. Semmi nesz sem zavarát az éj csendét.

Az egész házban egyetlen világ virrasztott.

Ez a dajkáé volt.

E csend s e sötétség felbátoríták Boxtelt.

Átlépte a falat, egy pillanatig a tetőn megállapodék; s azon bizonyosságban, hogy nincs mitől félnie, a lábtót áttéve kertjéből Corneliuséba, azon lement.

Azután, mivel pontosan tudá a helyet, hol a jövőendő fekete tulipán hagymái beültetve valának, azok felé futott, mindazáltal, nehogy nyomai által elárultasék, a készült uton járt s a meghatározott helyre érve, pokoli örömmel merité kezeit a lágy földbe.

Nem talált semmit, s azt hívé, csalatkozott.

Ez alatt a verejték ösztönszerűleg folydogált homlokán.

Turkált oldalvást: semmi.

Turkált jobbra, turkált balra: semmi.

Elöl és hátul turkált: semmi.

Majdnem örült leve, mert végre észreuvé, hogy még azon reggelre a föld felásatott.

Valóban, mig Boxtel ágyában feküdt, Cornelius bement kertjébe, kiásta a hagymát, és mint láttuk, három cikkre osztá.

Boxtel nem határozható el magát a helyrőli eltávozásra. Tíz négyszeg lábnyinál többet feltűt kezével.

Végre semmi kétsége sem maradt szerencsétlensége iránt.

A haragtól részegen, újra lábtójához ment, átlépte a falat, visszahuzá a lábtót, kertjébe tev é át, s utána ugrott.

Végre feltűnt utolsó reménye.

Az, hogy a hagymavirágok talán a szárítóban lesznek.

Csak arról volt szó, hogy a szárítóba jusson, miként a kertbe jutott volt.

Ott meglelhetné azokat.

Egyébiránt ez sem igen járt nehézséggel.

A szárító üvegzele akként volt felemelhető, mint egy üvegházé.

Van Baerle Cornelius még azon reggel nyitá fel azokat, és senki nem gondolt bezárásukra.

Az egész annyiból állott: szerezni elég hosszú lábtót, tizenkét lábnyi helyett husz lábnyi magasat.

Boxtel az utczában, mellyben lakott, javító félben levő házat vön észre; e ház hosszában egy óriási lábtó feküdt.

E lábtó jó lenne Boxtel foglalkodásához, ha a munkások nem vitték volna el.

Boxtel a házhoz futott, a lábtó ott vala.

Megragadá azt, s nagy erőködéssel kertjébe hozá; még nagyobb fáradsággal támasztá Cornelius házának falazatához.

A lábtó egész az ablaklyukig nyult.

Boxtel meggyújtott tolvajlámpát tön zsebébe, felment a lábtón, s bejutott a szárítóba.

E szentélybe érve, megállapodék, az asztalhoz támaszkodván, lábai nem bírták, szíve a fuladásig dobogott.

Ott sokkal rosszabbul érzé magát, mint a kertben: azt lehetne mondani, a szabad lég elveszi a tulajdontól azt, mi abban tiszteletre méltó; sok olyan, ki egy sövényen könnyedén átugrik, vagy egy falat áthág, megállapodik egy szoba ajtaja-, vagy ablakánál.

A kertben Boxtel csak bitang volt; a szobában Boxtel tolvaj vala.

Azonban visszanyeré bátorságát: nem azért jött idáig, hogy üres kezekkel térjen vissza.

Elég dolgot is adott kutatni, kinyitni, és bezárni minden fiókot és még a szabadalmazott fiókot is, mellyben a Corneliusra olly halvégetetivé vált letétemény vala: miként fűvészkertben, czimiratozva találta a Johannát, a Wittet, koromfekete tulipánt, a pörkölt-kávészín tulipánt, de a fekete tulipánnak, vagy inkább a hagymáknak, mellyekben az megszunnyadott, s a virágzás limpusában rejtve volt, semmi nyoma nem vala.

Azonban a vetemények, s a hagymák lajstromán, melly Van Baerle által párban s nagyobb gond-, s pontossággal vezetett, mint kereskedelmi lajstroma az első amsterdami házaknak, Boxtel e sorokat olvasá:

„Ma augusztus 20-án 1672., kiástam a nagy fekete tulipán hagymáját, mellyet három tökéletes hagymaczikre oszték.“

„E hagymaczikkeket! e hagymaczikkeket!“ ordítá Boxtel, mindent pusztítván a szárítóban, hová rejtheté azokat?

Azután egyszerre megütvén homlokát, hogy szinte veleje meglapult:

„Oh! én nyomorult! kiáltott fel; ah! háromszor elveszve Boxtel, valljon elvál-e az ember hagymáitól, elhagya-e az ember azokat Dordrechtben, midőn Haágába utazik, élhet-e az ember hagymái nélkül, midőn ezek a nagy fekete tulipán hagymái! Bizonyára ideje volt elvinni azokat, a gyalázatosnak! nála vannak, Haágába vivé el azokat!

Ez a villámfény vala, mely a haszontalan bűn mélységébe hagyá pillantani Boxtelt.

Boxtel lesujtva, ugyanazon asztalra zuhant, ugyanazon helyre, hol néhány órával előbb a szerencsétlen Baerle olly sokáig s olly gyönyörrel csodálta a fekete tulipán hagymáit.

„Tehát! mindezek után, mond az irigy, epesárga arcját felemelvén, ha nála vannak, csak addig őrizheti azokat, míg életben lesz, és

Borzasztó gondolatának vége iszonyu mosolyban enyészett el.

„A hagymák Haágában vannak, mond, tehát Dordrechtben többé nem élhetek.“

„Haágába, a hagymákért! Haágába!

És Boxtel a nélkül, hogy figyelne a sok kincsre, mellyet elhagyott, annyira el vala fogulva egy más megbecsülhetlen kincs miatt, Boxtel távozott, lecsuszott a lábtó hosszában, visszavivé a tolvajság eszközét oda, honnét elvevé, s hasonlóan a ragadozó állatokhoz, ordítva ment be lakába.

A családi szoba.

Körülbelül éjfél volt, midőn a szegény Van Baerle a brytenhoffi börtön fogolyjegyzékebe beiraték.

Az, mit Róza előre látott, megtörtént. Kornél szobáját a nép üresnek találván, nagy volt haragja, s ha Gryphus atya ezen dühösök kezeibe esett volna, bizonyára megfizet vala foglyáért.

De ezen bős harag kielégítették a két testvéren. kik a gyilkosok által ismét feltaláltattak, az ovatosságok embere Vilmos által használt, azon ovatosság következtében, miszerint a város kapuit becsukató,

Eljött tehát a pillanat, midőn a börtön kiürült, s csend követé a lépcsőzetesen átgomolygó ordítások rémitő dörgését.

Róza használá e pillanatot, rejtekhelyéből eltávozott, s onnan atyját is kihozá.

A börtön teljesen elhagyatva volt; minek a börtönben maradni, midőn a Tol-Heknél gyilkoltak.

Gryphus egészen remegve bujt elő a bátor Róza mögött. A nagy ajtót imigy amigy bezárni mentek, imigy amigy, mondjuk, mert az félig összetört vala. Látni lehetett, hogy dühös harag árja rohant erre át.

Négy óra felé megujulni hallák a zajt, de e zaj nem volt nyugtalanító Gryphus és leányára nézve. E zaj a körülhurczolt tetemeket illette, mellyeket a nép a közönséges büntető helyen akart felakasztani.

Róza még ez egyszer elrejté magát, de azért, hogy ne lássa a rettenetes látványt.

Éjfélkor zörgettek a Brytenhoff ajtaján, vagy inkább az ezt helyettesítő torlaszon.

Van Baerle Cornelium hozták.

Midőn Gryphus porkoláb ez új vendéget elfogadá, s midőn a fogolyjegyzékben olvasá a fogoly tulajdonit: „Tehát Witt Kornél keresztfia! mormogá porkoláb mosolyával; ah, fiatal ember, épen itt van családi szobánk; mindjárt bevezetjük önt.“

S elbájolva az imént mondott öletre, a mogorva oranista vevé nyeles lámpáját, a kulcsokat, hogy Cornelium a kis cellába vezesse, mellyet még azon reggelen elhagyott Witt Kornél, miszerint számkivetésbe menjen, úgy miként azt forradalmi időben azon nagy moralisták értik, kik magas politikai axiomaként mondják:

„Csak a halottak nem jönnek vissza.“

Gryphus tehát a keresztfiut keresztatyja szobájába vezetni készült.

Az uton, mellyet megtennie kellett, hogy a szobához érjen, a kétségbeesett florista semmit sem hallott, csak egy kutya ugatását, semmit sem látott, csak egy fiatal leány arcát.

A kutya a falba vájt fülkéből jött ki, vastag lánczot rázván, s Cornelium a végből szaglálá, miszerint jól rá ismerjen a pillanatban, midőn parancsolni fogják neki, hogy azt falja fel.

A fiatal leány, midőn a fogoly elnehezült keze alatt a lépcsőzet karfája remegett, egy szoba ajtócskáját nyitá ki, mellyben ugyanezen lépcsőzet alatt lakott. És a lámpával jobb kezében egy ural bájos rózsaszőke is megvilágítá, mellyet csodálatos, sűrűodru szőke haj vett körül, míg a ballal fehér hálóruháját tartá össze, mert a leány első álmából ébresztetett fel Cornelius megérkezte által.

Ez igen szép, festésre való kép volt, s mindenben méltó Rembrand mesterre; a lépcsőzetnek ezen fekete csigavonala, megvilágítva Gryphus vöröslő nyeleslámpája által, a porkoláb komor alakjával; a lépcsőzet legfelsőbb fokán Cornelius buskomoly alakja, a karfára hajolva, miszerint letekintszen, a fiatal leánynak a megvilágított ajtócska ráájába foglalt kedves arcza és Cornelius emelt helyzete által kissé akadályozott tagjártatása, ki e lépcsőkről szomorun, határozatlanul csapongott tekintetével a fiatal leány fehér és gömbölyű vállain.

Azután alant egészen az arnyékban, e lépcsőzet azon oldalán, hol a homály a részleteket egészen eltünteté, karbunkulus szemű a szeléndeknek, melly karikalánczát rázá, s mellyen Róza lámpája és Gryphus nyeles lámpájának kettős világa ragyogó csillámot okozott.

De mit a fönseges mester festményében nem adhattott volna vissza, az azon fájdalmas kifejezés, melly Róza arczán vala látható, midőn e szép fiatal embert halványan, s lassan a lépcsőkön felmenni látá, s az atyja által mondott ezen szavaknak értelmét elgondolá:

„Ön a családi szobát birandja.“

E látmány egy perczig, és sokkal kevesb ideig tartott, mint mennyit leírására fordítánk. Azután Gryphus folytatá utját. Cornelius követni kénytelenítettett őt, s őt percz mulva belépett a börtönbe, mellynek leírása szükségtelen, miután az olvasó azt már ismeri.

Gryphus, miután a fogoly ujjával kijelölé az ágyat, mellyen annyit szenvedett a vértanu, ki ugyanazon napon adá vissza lelkét az Istennék, elővevé nyeleslámpáját, s eltávozott.

Mi Corneliuszt illeti, miután egyedül maradt, ágyára veté magát, de nem aludt. Nem szünt meg merően nézni a vasráczozatu szük ablakra, melly világot a Brytenhoffról kapott; s eként a fákon által észrevevé a világosság első sugarait, mellyeket az ég, miként fehér köpenyt, a földre hullat.

Az éj folytán néha néha néhány gyors ló vágatott a Brytenhoffon, az őrzárók sűrű léptei kopogtak a tér kis, gömbölyü kövezetén, s a lövészek égő kanóczainak a nyugati szél által eleventített lángjai szakadozott villámsugarakat küldének egész a börtön ablakáig.

De midőn a kelő nap a házak czifra tetejét meg-aranyozá, Cornelius türelmetlen lévén tudni, valljon él-e valami körüle az ablakhoz közeledék s szomorú tekintettel nézett körül.

A tér legszélsőbb részén feketés, a reggeli köd által komor kékre festett tömeg emelkedék, szabálytalan árnyrajzát a halvány házakra vetvén.

Cornelius megismeré az akasztófát.

Ez akasztófán két alaktalan ringy-rongy függött, mellyek nem valának egyebek vérző esontvázaknál.

A jó haágai nép szétmarczangoló áldozatai testét, de hűségesen okát adá eljárásának azon kettős felirat által, melly egy szörnyü táblára fel vala mázolvá.

E táblán Cornelius huszonnyolcz éves szemeivel a következő sorokat olvashatá, mellyek valamelly firkász sűrű ecsetével mázoltat:ak oda:

„Itt függ, a Witt János nevü nagy gonosztevő, s testvére, a kis gazember, Witt Kornél, két ellensége a népnek, de nagy barátjai Franciaország királyának.“

Cornelius az irtózatnak szavát hallatá, s őrzöngő

rémületének teljében kézzel lábbal dörömbözött ajtaján, olly durván, hogy Gryphus dühösen futott elő kezében iszonyu kulcsesomagával.

Gryphus kinyitá az ajtót irtóztató átkozódások közt a fogoly ellen, ki a szokott órán kívül háboritá őt.

„Ah ugy, de! mond, meg van veszve ez a másik Witt, kiáltott fel, de ezekben a Wittekben az ördög van.“

„Uram, uram, mond Cornelius, megragadván a porkolóbot karjánál fogva, s az ablak felé huzván őt; uram, mit ott alant olvastam.“

„Hol, ott alant?“

„Azon a táblán.“

S remegve, halványan, s lihegve mutatá neki a tér mélyében a cinikus feliratu akasztólát.

Gryphus nevetni kezdett.

„Ah! ah! felele. Igen, ön olvasta . . . No s hát! édes ur, ime hová jut az ember, midőn egyetértésben van oraniai Vilmos ur elleneivel.“

„Witt urak meggyilkoltattak!“ mormogá Cornelius, verejtékkal homlokán, lecsüggő karok-, s becsukott szemekkel ágyára esvén.

„Witt urak felett a nép biráskodott; ön gyilkoságnak nevezi ezt? én azt mondom, kivégeztettek.“

S látván, hogy a fogoly nemcsak megnyugodott, de el is ájult, kiment a szobából, erőszakosan becsapván az ajtót, s a reteszeket zajosan tolván reá.

Magához jövéen Cornelius, egyedül látta magát s átlátá, hogy a szoba, mellybe záratott, a családi szoba, mint azt Gryphus nevezé, balvégzetü hid, mellynek szomorú halálhoz kelle vezetnie.

És mivel philosoph vala, mivel mindenek fölött keresztény vala, imádkozni kezdett keresztatyja lelkeért, azután végre, elhatárzá magát minden roszra, mit az Istennek ráküldeni tetszik.

Azután, midőn az égből a földre szállott, s a földről börtönébe ment vissza, miután bizonyossá tévé magát, hogy egyedül van börtönében, kihuzá kebléből a fekete tulipán három hagymáját, s egy fővenykő mögé rejté azokat, mellyre a hagyományos korsót szokták tenni, a börtön leghomályosabb szögletében.

Haszontalan munkája annyi évnek! Meghiusulása annyi édes reménynek! találmánya tehát semmivé leend, miként neki a halálra kell mennie! E börtönben egyetlen fűszál, egyetlen földparány, egyetlen napsugár sem vala.

E gondolatra Cornelius komor kétségbeesésbe jutott, mellyből csak egy rendkívüli körülmény által rázatott fel.

Milly körülmény volt ez ?

Ezt meg fogjuk modani a következő fejezetben.

A porkoláb leánya.

Ugyanazon este, midőn a fogoly adagját folhozá Gryphus, midőn a börtön ajtaját kinyitá, elcsuszott a nedves kőlapokon, s nem lévén képes magát visszatarítani, lezuhant. Keze rosz helyzetbe jövén, az ököl fölött eltöré karját.

Cornelius egy lépést tön a porkoláb felé, de mivel ez nem sejté a baj nagyságát, —

„Semmi se történt, mond Gryphus, csak maradjon.“

S karjára támaszkodván, fel akart kelni, de a csont meghajlott; Gryphus egyedül ekkor érzé a fájdalmat, s kiáltást hallatott.

Ekkor látta, hogy karját törte el, s ezen mások irányában olly durva ember, ájultan esett vissza az ajtó küszöbére, hol mozdulatlanul, halotthoz hasonlóan feküdt.

Ez idő alatt a börtön ajtaja nyitva maradt, s Cornelius majdnem szabadnak érezheté magát.

Azonban nem is gondolt arra, hogy használja e véletlent; az után itélve, mint Gryphus keze meghajlott, a zajból, mellyet esés közben tőn, belátta, hogy fájdalmas csonttörés vala; másra nem gondolt, mint arra, hogy segélyt nyújtson a sebesültnek, bármilly rosz érzésünek látszott is ez irányában az első beszélgetésnél. A zajra, mellyet Gryphus csinált, midőn lezuhant, a panasza, melly belőle kitört, a lépcsőzeten siető léptek voltak hallhatók, s a jelenetnél, melly e léptek zaját közvetlenül követé, Cornelius ajkairól halk kiáltás lebent el, mellyre egy fiatal leány kiáltása válaszolt. Az, ki Cornelius kiáltására felelt, a szép friz leány volt, ki látván a földön elnyújtózott atyját, s a fölibe hajolt foglyot, eleinte azt hivé, hogy Gryphus, kinek baromi durvaságát ismeré, közte és a fogoly közt történt birkozás következtében esett el.

Cornelius azon pillanatban sejté, minő gyanyu fért a fiatal leány szívéhez.

Azonban az első pillantásra visszavezetettve az igazsághoz, s szégyenelvén magát a miatt, hogy illy gondolatra vetemedett, a fiatal emberre emelé szép, nedves szemeit, mondván:

„Bocsánat és köszönet uram. Bocsánat azért, a mit gondolék. Köszönet azért, mit ön tesz.“

Cornelius elpirult.

„Csak keresztényi kötelességemet teljesítém, midőn felebarátomnak segílyt nyujtok.“

„Igen, s ma este segílyt nyujtván neki, ön elfeledé a bántalmakat, mellyeket ma reggel önnek mondott. Uram ez több, mint emberiség, ez több, keresztényi szeretetnél.“

Cornelius a szép gyermekre emelé szemeit, egészen csodálkozva a fölött, hogy egy a nép osztályából származott leány ajkairól egyszerre olly nemes, s részvevő szót lehet hallani.

De nem volt ideje ránta meglepetését tanusítani. Gryphus ájulásából föleszmélve, kinyitá szemeit, s szokásos baromi durvasága az étellel visszajöven:

„Ah! it van ni, mond, az ember siet felhozni a fogoly vacsoráját, sietvén elesik, s eltöri karját, s itt hagyják őt a kövezeten.“

„Csendesség, atyám, mond Róza, ön igaztalan e fiatal ember irányában, kit segélynyujtással önnek elfoglalva találtam.“

„Őt?“ mond Gryphus, kétkedő arczczal.

„Ez olly igaz, uram, minthogy kész vagyok még továbbá is önnek segélyére lenni.“

„Ön? mond Gryphus; tehát orvos ön?“

„Ez legfőbb foglalatosságom, mond a fogoly.“

„S kész volna ön helyrehozni karomat?“

„Tökéletesen.“

„Es mire van önnek szüksége e végre?“

„Két faékre, s vászon kötélékre.“

„Hallod Róza, mond Gryphus, a fogoly meggyógyítja karomat; ezzel meggazdálkodunk valamit; lássuk tehát, segíts fölkelnem, mintha ólomból volnék.“

Róza vállát tartá a sebesültnek; a sebesült ép karjával a fiatal leány nyakát fogá körül, s némi erőlködéssel talpra állott, míg Cornelius, hogy az utat neki megröviditse, egy karszéket gördített feléje.

Gryphus beleült a karszékbe, azután visszafordulván lányához:

„No s hát, nem hallád? mond neki. Hozd el a szükségeseket.“

Róza lement, s egy pillanat múlva, két keskeny fadarabbal, s nagy sebkötélékkel tért vissza.

Cornelius ez időközben arra használta, hogy a porkoláb mellényét levesse, és ingujját felgyűrje.

„Ezt kívánja ön, uram?“ kérdé Róza.

„Igen is kisasszony,“ mond Cornelius, a hozott tárgyakra pillantván; igen, ezt. Most taszítsa ide az asztalt, míg én atyja karját fogom tartani.“

Róza előtaszítá az asztalt, Cornelius a törött kart reá helyezé, a végre, hogy az egyenes helyzetben legyen, s ritka ügyességgel igazítá helyre a tört csontot, alkalmazá a faékeket, s rá illeszté a kötést.

Az utolsó tüszurásnál a porkoláb másodizben elájult.

„Hozzon eczetet, kisasszony,“ mond Cornelius, halántékait dörzsöljük vele, s magához jövend.“

De Róza a helyett, hogy a meghagyást teljesítné miután bizonyossá tévé magát a felől, hogy atyja valóban eszmélet nélkül van, Cornelius felé menvén:

„Uram, mond, szolgálatért viszon szolgálatot.“

„Mi az, szép gyermekem?“ kérdé Cornelius.

„Az uram, hogy a bíró, kinek önt holnap kihallgatnia kell, eljött ma kérdezősködni, minő szobába vagy ön bezárva; s midőn mondák neki, mikép ön Witt Korné szobáját foglalá el, e feleletnél baljóslatólag mosolygott mi azt hiteti el velem, miszerint semmi jó sem vár önre.“

„De, kérdé Cornelius, mit tehetnek velem?“

„Látja ott az akasztófát.“

„De én nem vagyok vétkes.“

„Vétkesek voltak-e ők, kik ott alant felakasztva megcsönkítva, szétmarcangolva vannak?“

„Az igaz,“ mond Cornelius, elkomorodván.

„Egyébként, folytatá Róza, a közvélemény akarja hogy ön vétkes legyen. De végre, vétkes, vagy nem pere holnap elkezdetik; holnapután el lesz ön ítelve a mostani időben hamar mennek az illy dolgok.“

„Tehát, mit következtet kisasszony mindebből?“

„Azt következtetem, hogy egyedül vagyok, gyöngy vagyok, hogy atyám elájult, hogy a kutya kaponcázva van; hogy következőleg mi sem akadályozza önt magát megmenteni. Tehát mentse meg magát, ime ezt következtetem.“

„Mit mond ön?“

„Azt mondom, hogy sem Witt Kornélt, sem János nem menthetém meg, fájdalom! s hogy igen szeretném önt megmenteni. Csak gyorsan; ime lélekzete visszajő atyámnak, egy percz múlva talán felnyitandja szemeit s akkor késő lesz. Ön ingadozik?“

Valóban Cornelius mozdulatlan maradt, Rózára nézván, de mintha a nélkül nézne rá, hogy hallaná őt.

„Nem érti ön?“ mond a fiatal leány türelmetlenül.

„Igen, értem, mond Cornelius; de . . .

„De?”

„Nem fogadom el. Önt vádolnák.”

„Mit törődik ön azzal,” mond Róza elpirulva.

„Én csak maradok.”

„Ön marad! Istenem! Tehát nem érti meg ön, hogy el fog ítéltetni . . . halálra, vérpadon fog kivégeztetni, és talán meggyilkoltatni, darabokra szaggattatni, mint meggyilkoltattak, s darabokra szaggattattak János és Kornél urak! Az égre kérem, ne foglalatoskodjék ön velem, s fusson e szobából. Vigyázzon rá, ezen szoba szeretsétlenségét hoz a Witteknek.”

„Hüm! kiáltott a porkoláb, feleszmélvén. Ki beszél ezen gazember, ezen nyomorult, ezen gonosztevő Wittekről?”

„Ne pattanjon fel, derék férfit, mond Cornelius édes mosolyával; semmi sem rosszabb a csonttörésre nézve, mint felhevíteni a vért.”

Azután egészen halkkal Rózához:

„Gyermekeim, mond, én ártatlan vagyok; biráimat egy ártatlannak nyugalomával és csöndével fogom várni.”

„Lassan, mond Róza.”

„Lassan és miért?”

„Atyámnak nem kell gyanitnia, hogy együtt csevegünk.”

„Mi rossz volna ebben?”

„Az, hogy örökre akadályozna idejövetelemben,” mond a fiatal leány.

Cornelius ezen naiv bizalmat mosolylyal fogadá; ugy látszik neki, mintha egy kis szerencse fénylenék szerencsétlenségére.

„No s hát! mit morognak önök ott mindketten?“
mond Gryphus, felkelvén s jobb karját balkézével felemelvén.

„Semmit, felelt Róza; urasága az életrendet szabja meg, mellyet önnek követnie kell.“

„Az életrendet, mellyet nekem követnem kell! az életrendet, mellyet nekem követnem kell. Neked szinte követned kell bizonyos életrendet, szép leány!“

„És millyent atyám?“

„Ez az, hogy ne jöjj a foglyok szobájába, vagy ha oda jössz, a lehető leggyorsabban távozzál onnét; menj tehát szépen előttem!“

Róza és Cornelius egy pillanatot váltottak.

Róza pillanata azt akará mondani:

„Ön jól látja!“

Corneliusé ezt jelenté:

„Teljesedjék az urnak akarátja.“

Van Baerle Cornelius végrendelete.

Róza nem csalatkozék. A bírák másnap a Brytenhoffba mentek, s vallaták Van Baerle Cornelium. A vallatás egyébiránt nem volt hosszú; igaznak bizonyult, hogy Cornelius magánál őrizé azon balvégzetü levelezését Wittnek Franciaországgal.

Cornelius azt nem tagadá.

A bírák szemeiben csak az vala kétséges, valljon ezen levelezés keresztatyja Witt Kornél által adattott-e neki által.

De mivel a két vértanu halála óta Van Baerle Cor-

neliusnak senkit kimélni nem kellett, nemcsak nem tagadá, hogy a letétemény személyesen Kornél által bízott reá, de még azt is elbeszélte, hogy az, mi módon, és milly körülmények közt bízta reá.

Ezen bizalom a keresztfiut keresztatyja vétkébe bonyolítja.

Világos bűnrészesség volt Kornél és Cornelius közt.

Cornelius nem állapotodik meg e vallomásnál: megmondá az igazat, rokonszenveit, szokásait, s mások irányabani bizalmát illetőleg. Megmondá közönyösségét a politikában, szeretetét a tanulmány, tudományok és virágok iránt. Elbeszélé, hogy soha, a nap óta, mellyen Kornél Dordrechtbe jöve, s ezen letéteményt reá bízta, a letéteményt se nem érintette, se meg nem vizsgálta.

Ellenvetéék neki, miszerint e tekintetben lehetetlen, hogy igazat mondjon, mivel e papirok épen olly szekrénybe valának rejtve, mellyben kezei és szemei napokint keresgéltek.

Cornelius válaszolá, hogy ez ugyan igaz, de hogy csak azért nyult kezével a fiókba, miszerint bizonyossá tegye magát, valljon hagymái jó szárazak-e, szemeit is azért jártatta ott, miszerint bizonyosá legyen, valljon hagymái kezdenek-e csirázni.

Ellenvetéék neki, hogy igényelt közönyössége e letéteményt illetőleg észszerűen meg nem állhat, mert lehetetlen, hogy hasonló letéteményt kapván keresztatyja kezéből, annak fontosságát ne ismerte volna.

Mire ő felele:

Hogy keresztatyja Kornél igen szereté őt, s mindenek fölött bölcsőbb ember volt, hogy sem e papirok

tartalmáról neki szólott volna, mivel ezen bizalom csak a letéteményes nyugtalanítására szolgált.

Ellenveték neki, hogy ha Witt ur illyképen cselekedett volna, a véletlen esetre egy bizonyítványt csatol vala az iratsomóhoz, miszerint keresztfia egészen idegen e levelezésre nézve, vagy inkább, pöre alatt néhány sort irt volna Van Baerlenek, mellyek igazolására szolgálhattak volna.

Cornelius felelé, mikép keresztatyja kétségkívül nem gondolá, hogy letéteményét veszély érje, melly ehhez hasonlóan elrejteté, egy szekrénybe, melly Van Baerle egész háza által színtolly szentnek tartatott, mint a frigy szekrénye; hogy következőleg haszontalannak itélé a bizonyítványt; hogy mi a levelet illeti, némileg emlékszik, miszerint egy pillanattal elfogatása előtt, és midőn egy legritkább hagyma szemléletébe el volt mélyedve, Witt János szolgálja lépett be szárítójába, s egy papirszeletet adott neki által, de mind erről csak igen homályosan emlékezik, hogy a szolga eltűnt, s mi a papirszeletet illeti, talán megtalálnák, ha szorgosan kerestetnék.

Mi Craeket illeti, lehetetlen volt őt feltalálni, mivelhogy elhagyá Hollandiát.

Mi a papirszeletet illeti, olly kevésbé volt valószínű feltalálhatása, miszerint senki sem vett magának fáradságot azt keresni.

Maga Cornelius nem sokat gondolt e körülménnyel, mivel feltevén, hogy ha e papir feltaláltatik is, lehető vala, miszerint semmi vonatkozással nem volt a levelezésre, melly a nyomozás tárgyát tevé!

A birák olly képet csináltak, mintha Cornelius az

eddiginél jobb védelemre akarnák ösztönzeni; a bírák Cornelius irányában azon jóságos türelemmel éltek, melly vagy a vádlottért magát érdeklő tisztviselőre mutat, vagy olly győzőre, ki földhez üté ellenét, s ki annak teljesen ura levén, nincs szüksége őt elnyomni, hogy romlását okozza.

Cornelius nem fogadá el ezen képrutató pártfogást, s végfeleletében, mellyet nemes vértanu mint igaz ember nyugalmával tön:

„Önök, ugy mond, dolgokat kérdeznek tőlem, uraim, mellyekre semmi felelivalóm nincs, az igazságon kívül. A teljes igazság ennyiből áll: Az iratcsomó a mondott uton jutott hozzám; az Isten előtt ellentmondok, hogy annak tartalmát tudám, s még most sem tudom; hogy egyedül elfogatásom napján tudám meg, miszerint ezen letétemény a nagy pensionár levelezése volt Louvois marquisval. Végre kijelentem, miszerint nem tudom, mikép jöhettek nyomára, hogy ez iratcsomó nálam van, s mindenek fölött miként lehetek én vétkes azért, hogy elfogadám azt, mit hozzám az én jeles és szerencsétlen keresztatyám hozott.“

Ez volt egész védbeszéde Corneliusnak. A bírák szavazáshoz fogtak.

Tekintetbe vették:

Hogy a polgári egyenetlenségnek minden csirája veszélyes annyiban, hogy feléleszti a harczot, mellyet elfojtani mindenkinek érdekében áll.

A bírák egyike, s ez olly ember volt, ki nagy eszűnek tartatott, azt vitatá, hogy ezen, látszólagosan olly hidegvérű fiatal embernek igen veszélyesnek kell lennie, mivelhogy a jégpalást alatt, mellybe burkolja ma-

gát, égő vágyat kelle rejtnie, megboszulni rokonait, a Witteket.

Egy másik megjegyzé, miszerint a tulipánok szeretete tökéletes szövetségben van a politikával, s miszerint történelmileg be van bizonyítva, hogy több veszélyes ember kertészkedett, és úgy, mintha abban állott volna hivatásuk, ámbár egészen más dolgokkal valának elfoglalva. Tanu erre Tarquinius Priscus, ki Gabiában mákot művelt, s a nagy Condé, ki szekfüveit a vincennesi fogházban öntözgeté azon pillanatban, midőn az előbbi Romába visszajövetelén, a második a börtönből menekülésén gondolkozék.

A bíró ezen dilemmával zárta be beszédét:

Van Baerle Cornelius ur vagy igen szereti a tulipánokat, vagy igen szereti a politikát; mindenik esetben nekünk hazudott; először, mert bebizonyult, hogy politikával foglalkozék, mint a nála talált levelek mutatják; továbbá azért, mert bebizonyult, hogy tulipánokkal foglalkozék. Ott vannak a virághagymák, melyek erről tanuságot tesznek. Végre, s ebben volt a szörnyőség, mivel Van Baerle Cornelius egyszerre tulipánok s politikával foglalkozék, vádlott tehát hybrid természetű, amphibialis életművezetű vala, egyenlő hévvel művelvén a politikát s a tulipánt, mi a köznyugalomra legveszélyesebb emberfajnak minden jellemvonásait adná neki, s bizonyos, vagy inkább teljes hasonlatosságot kölcsönözne neki a nagy szellemekkel, mellynek Tarquinius Priscus, és Condé ur példáját adák.

Mindezen okoskodások következménye vala, hogy Hollandia herceghelytartója minden kétségen kívül végtelen hálára lenne kötelezve a haágai bírák irányában,

hogy ezek megkönnyítik számára a hét tartomány igazgatását, a legkisebb csiráig elfojtván a tekintélye elleni összeesküvést.

Ezen név a többit meghaladá, és hogy az összeesküvés csirájában hathatósan elfojtassék, a halálbüntetés egyhangulag kimondatott Van Baerle Cornelius ellen, ki arról vádoltatott, s kire rábizonyult, miszerint a tulipánkedvelő ártatlan álarca alatt részt vón Witt uraknak gyűlöletes cselszövényei-, s kárhozatos összeesküvéseiben a hollandi nemzetiség ellen s azoknak az ellenséges Franciaországgali titkos összeköttetésekben.

Az ítéletben mellékesen megjegyztetett, hogy a fenemlitett Van Baerle Cornelius, kivezettetvén a brytenhoffli börtönből, az ugyanazon nevű téren felállított verpadra lépend, hol az ítéletek végrehajtója fejét levágandja.

Mivel ezen határozat komoly vala, hozatala fél óráig tartott, s ezen félóra alatt a fogoly börtönébe visszaküldetett.

A jegyző ott olvasá fel neki az ítéletet.

Gryphus mester ágyához vala szegezve, a láz következtében, mellyet karjának eltörése okozott neki. A kulcsok számfölötti szolgálai egyikének kezeibe mentek által, s ezen szolga mögött, ki a törvényszéki jegyzőt bevezeté, az ajtó szögletében Róza, a szép friz lány foglalt helyet, száját zsebkendővel takarván el, hogy elfojtsa sohajtását és zokogásait!

Cornelius az ítéletet inkább csodálkozó, mint szomorú arczeal hallgatá.

Miután az ítélet felolvastatott, a jegyző kérdé tőle, volna-e valami felelnivalója?

„Hitemre, nincs semmi, felelt Cornelius. Csak megvallom, hogy a halál minden okai közt, melyeket óvatos ember előreláthat, hogy arra készüljön, ezt nem gyanítottam volna.“

Melly feleletre a jegyző üdvözlé Van Baerlet mindazon tisztelettel, melyet az illynemű hivatalnokok mindennemű nagy bűnösnek megadnak.

És a mint távozandó volt:

„Ugyan jegyző ur, mond Cornelius, mely napra van a dolog kitűzve, ha úgy tetszik.“

„Hát mára, felelt a jegyző, kissé zavarba hozatva az elítélt hidegvérűsége által.“

Zokogás hallatszott az ajtó mögül.

Cornelius meghajlott, hogy lássa, kitől ered e zokogás, de Róza kitalálá a mozdulatot, s hátra vonta magát.

„És, adá hozzá Cornelius, a kivégzés hány órára van kitűzve?“

„Déltre, uram.“

„Ördögöt! mond Cornelius, nekem úgy tetszik, mintegy husz percz előtt, tíz órát hallotam ütni. Nincs vesztetni való időm.“

„Igen, uram, hogy kiengesztelődjék az Istennel, mond a jegyző, földig bókolván, s ön tetszésére választhat papot!“

E szavakat mondván, a jegyző hátrafelé ment, s a helyettes porkoláb követendő volt őt, betevén Cornelius ajtaját, midőn egy fejér, remegő kar tolult ezen ember s a nehéz ajtó közé.

Cornelius nem látott egyebet fejér csipkészetű arany főkötőnél, mely fejéke a szép friz nőknek; csak egy kis susogást hallott a foglársegéd fülébe; s ez a nehéz kul-

csokat az oda nyujtott fejr kézbe adá, s néhány lépcsőn lemenvén, leült a lépcsőzet közepén, melly felül általa, alul pedig a kutyu által őrizteték.

Az arany főkötő szemközt fordult, s Cornelius megismeré könyüktől barázdált arezát, s nagy kék, egészen könyben uszó szemeit a szép Rózának.

A fiatal leány Cornelius felé közelgett, két kezét szenvedő keblére tartván.

„Oh! uram! uram!” mond.

Beszédét nem végzé be.

„Szép gyermekem, viszonzá Cornelius megindulva, mit kíván ön tőlem? figyelmezttem önt, miszerint földi hatalmam már megszűnik.”

„Uram, én egy kegyet kérek öntől, mond Róza, félig Cornelius, félig az ég felé terjesztvén kezeit.”

„Ne sirjon így, Róza, mond a fogoly; mert önnek könyei sokkal inkább ellágyitnak, mint közel halálom. S ön tudja, a fogoly mennél ártatlanabb, annál nagyobb nyugalommal, sőt még örömmel kell meghalnia, mivel mint vértanu hal meg. Tehát ne sirjon többé, s mondja meg nekem kívánatát, szép Róza.”

A fiatal leány térdre esett.

„Bocsásson meg atyámnak,” mond.

„Ön atyjának,” mond Cornelius csodálkozva.

„Igen, ő olly kemény volt ön irányában! de ő ilyen természeténél fogva, ilyen mindnyája irányában, s nem önnel bánt épen gorombán.”

„Ő meg van büntetve, édes Róza, több mint megbüntetve, maga a véletlen által, melly őt érte, s én neki megbocsátok.”

„Köszönöm, mond Róza. És most, szóljon, a magam során tehetek-e én valamit önért.“

„Szárítsa meg szép szemeit, kedves gyermek,“ felelt Cornelius édes mosolyával.

„De önért . . . önért. . . .“

„Az, kinek csak egy órája van élni, nagy sybarita, ha valamire szüksége van, édes Róza.“

„S a papot, kit önnek ajánlottak?“

„En egész életemben imádtam az Istent, Róza! Imádtam őt műveiben, s áldám akaratában. Az Istennek ellenem semmi kifogása nem lehet. Tehát nem akarok papot. Az utolsó gondolat, melly elfoglal, Róza, az Isten dicsőítésére vonatkozik. Segítsen engem édesem, kérem önt, ezen utolsó gondolat teljesítésében.“

„Ah! s Cornelius ur, szóljon, szóljon! kiáltott fel a fiatal leány, könnyekkel elaraszta.“

„Adja ide szép kezét, s igérje meg, hogy nem nevet gyermekem.“

„Nevetni! kiáltott fel Róza kétségbeesve, nevetni ezen pillanatban; Ön nem nézett jól meg engem, Cornelius ur?“

„Megnéztem önt, Róza, testi és lelki szemeimmel. Soha szebb nő, soha tisztább lélek nem állott előttem s ha e pillanattól fogva nem tekintek önre, ez azér történik, mivel készen levén távozni az életből, jobbat szeretem, ha nem kell itt hagynom, a mi után sohajtozzam.“

Róza remegett. Mint a fogoly e szavakat mondá, tizenegyet ütött a brytenhoffi őrtoronyban.

Cornelius hallá.

„Igen, igen, siessünk, mond, önnek igaza van Róza.“

Ekkor kihuzván kebléből, hová, mióta nem félt többé a motoztatástól, ujlag elrejté virághagymáit:

„Szép barátnóm, mond, én igen szeretém a virágokat. Ez azon időben volt, midőn nem tudám, hogy az ember mást is szerethet. Oh! ne piruljon Róza, habár szerelmi nyilatkozatot tennék is. Ez szegény gyermek, nem vonna maga után következményeket; ott alant a Brytenhoffsön bizonyos aczélszer van, melly hatvan percz mulva elégtételt fog adni merészségemért. Tehát szeretém a virágokat. Róza, s feltaláltam, legalább azt hiszem, a lehetetlennek hitt nagy fekete tulipán titkát, mi, tudja, vagy nem tudja ön, tárgyát teszi a harlemi kertművelő társaság által kitűzött százezer forintnyi pályadíjnak. E százezer forint, s Isten tudja, hogy nem azt sajnálom, e százezer forint itt ezen papirban van; meg van nyerve a három hagymával, mellyek bele vannak takarva, s mellyeket ön elvehet Róza, mert én azokat önnek adom.“

„Cornelius ur!“

„Oh! ön elfogadhatja azokat, Róza, nem tesz igazságtalanságot senkinek gyermekem. Én egyedül vagyok a világon. Atyám és anyám meghalt; soha sem volt sem nő, sem fivérem; soha sem gondolék arra, hogy valaki iránt szerelemre gyuladjak, s ha valaki irántam szerelemmel viselteték, azt soha sem tudám. Egyéb-iránt ön igen jól látja Róza, hogy elhagyott vagyok, mivel e perczben egyedül ön vigasztal és istápol engem börtönömben.“

„De, uram, százezer forint . . .“

„Ah! legyünk komolyak, kedves gyermek, mond Cornelius. Százezer forint szép jegyajándok lesz önnek

szépségéhez; mert hagymáimról bizonyos vagyok. Tehát megkapja a százezer forintot, édes Róza, s cserében csak azon ígéretet kérem öntől, miszerint derék ifju emberhez menjen nőül, ki szereti önt, és pedig úgy, mint én szeretem a virágokat. Ne szakítson félbe, csak néhány percz van még hátra . . .“

A szegény leány fuldoklott a zokogás miatt.

Cornelius megfogá kezét.

„Figyeljen reám, folytatá; ekként fog ön cselekedni: Vegyen ön földet dordrehti kertemből. Butruysem kertészemtől kérjen a 6-ik számú virágágy földéből; azután ültesse ön egy nagy edénybe e három virághagymát; a jövő májusban, az az hét hó mulva virágnak fognak, s midőn ön a virágot száron meglátja, virrasza át az éjeket, miszerint azokat a szélről, s nappal a naptól megóvjá. Arról bizonyos vagyok, hogy a virág fekete lesz. Akkor ön értesítendő a harlemi társulat elnökét. Ő egy bizottmány által megvizsgálhatja a virág színét, s leolvassák önnek a százezer forintot.“

Róza nagyot sohajtott.

„Most, folytatá Cornelius, szempillájáról egy remegő könyet törülvén le, mellyel sokkal inkább áldozott azon csodálatos fekete tulipánnak, mellyet az elhagyandó életben nem vala látandó, én egyebet semmitsem kívánok, csak hogy a tulipán *Rosa Barlaensis* nek nevezessék, azaz, hogy egyszerre az én, s az ön nevére emlékeztessen, és mivel nem tudván a latin nyelvet, minden bizonynyal ön elfeledhetné ezen szót, ügyekezék irónt és papirt szereznem, hogy azt önnek leirbassam!

Rózából hangos zokogás tört ki, s bőrbe kötött

könyvet nyújtott át, mellyen W. K. nagy betűkkel valónak láthatók.

„Micsoda ez?” kérdé a fogoly.

„Fájdalom! felelt Róza, ez ön szegény keresztatyjának, Witt Kornélnak bibliája. Onnét merité az erőt, hogy a kínzást kiállja, s elhalványulás nélkül hallja ítéletét. Éu azt a mártyr halála után ezen szobában találtam, ereklyeként őriztem; ma elhozám önnek, mert ugy látszott, mikép ezen könyv egészen isteni erőt foglal magában. Önnek nem volt szüksége ezen erőre, mellyet az Isten önbe ihlett. Dicsértessék az ő neve! Irja fel, mi irnivalója van, Cornelius ur, s noha olly szerencsétlen vagyok, hogy olvasni nem tudok, az, mit ön ir, teljesíttetni fog.”

Cornelius vevé e bibliát, s tisztelettel megcsókolá.

„Mivel irjak?” kérdé.

„A bibliában van irón, mond Róza. Benne volt, s megtartám.”

Ez azon irón volt, mellyet Witt János kölcsönzött testvérének, s mellyet visszavenni elfeledett.

Cornelius fogá az irónt, s a második lapra, mert, mint emlékszünk, az első kiszakasztaték, halálához közel, miként keresztatyja, részéről nem kevesbé szilárd kézzel írta:

„Ma, augusztus 23-án 1672-ik évben azon ponton hogy, noha ártatlanul, lelkemet vérpadon adjam vissza az Istennek, Gryphus Rózának hagyományozom az egyedüli jószágot, melly e világon minden javaimból megmaradt, minthogy a többi elfoglaltatott; mondom, Gryphus Rózának három virághagymát hagyományozok, mellyeknek teljes meggyőződéseim szerint a jövő május

holnapban a nagy fekete tulipánt kell előállítaniok, tárgyat a harlemi társulat által kitűzött százezer forintnyi pályadíjnak, kívánván, hogy helyettem mint egyetlen örökösöm Róza kapja meg ezen százezer forintot, azon egyedüli meghagyással, miszerint körülbelül velem egyforma koru fiatal emberhez menjen nőül, ki szeretendi Rózát, s kit Róza szeretend, s hogy a nagy fekete tulipánnak, melly uj fajt képezend, Rosa Barlaensis nevet adjon, azaz, nevével egyesítve nevemet.“

„Isten tartson engem kegyelemben, s Rózát egészségben!“

„Van Baerle Cornelius.“

Azután odadván Rózának a bibliát:

„Olvassa;“ mond.

„Fájdalom! felelt a fiatal leány Corneliusnak, már mondám önnek, nem tudok olvasni.“

Ekkor Cornelius felolvassa Rózának az imént tett végrendeletet.

A szegény gyermek zokogása megújult.

„Elfogadja a feltételt?“ kérdé a fogoly, buskomyan nevetvén, s a szép friz hölgy remegő ujjainak végét megcsókolván.

„Oh! nem lehet, uram,“ hebegé.

„Nem lehet, gyermekem, s tehát miért?“

„Mert ezen feltételek közül egyet nem volnék képes megtartani.“

„Mellyiket? én azt hívém, hogy egyezkedésünk szerint intéztem el mindent.“

„Ön a százezer forintot nekem jegyhozomány czim-mel adja?“

„Igen.“

„És hogy egy fiatal emberhez menjek nőül, kit szeretni fogok?“

„Kétségkívül!“

„Tehát, uram, ezen pénz nem lehet enyém. Én soha senkit sem fogok szeretni, és soha férjhez nem megyek.“

S ezen kinosan mondott szavak után, Róza térdre esett s a fájdalomtól majd elájult.

Cornelius megrettenve, hogy őt illy halványan, s haldoklóhoz hasonlóan látja, karjaiba akará venni őt, midőn sűrű léptek, egyéb baljóslatu zajjal vegyítve visszhangzottak a lépcsőkön, mihez kutya ugatás is járult.

„Önért jönnek! kiáltott Róza, kezeit összekulcsolván. Istenem! Istenem! uram, nincs más mondani valója?“

És Róza térdre hullott karjaiba eresztett fejjel, egészen elfulva zokogás- és könnyüktől.

„Az a mondanivalóm van önnek, miszerint gondosan rejtse el három hagymáját, s gondoskodjék róluk, a mondottam utasítás szerint, irántami szeretetből. Isten önnel Róza.“

„Oh! igen, mond Róza, a nélkül, hogy felemelné fejét, oh! igen, mindazt, mit ön mondott, megteendém. Kivéve, hogy férjhez menjek, tevé hozzá egészen halkkal, mert ez, oh! ez, esküszöm, rám nézve lehetetlen dolog!“

Es dobogó keblébe mélyen elrejté Cornelius drága kincsét.

A zaj, mit Cornelius és Róza hallott, a jegyző által előidézett zaj vala, ki az elítéltért jött, követve a

hóhér, s a vérpad őrzésére rendelt katonák, s a börtön kíváncsi szolgálai által.

Cornelius szintugy gyöngeség mint dicsekedés nélkül, inkább barátok, mint üldözőkként fogadá őket, s mindazon intézkedéseket eltűrte, mellyeket ezen embereknek a kivégzésre nézve hivataluknál fogva tenni kellett.

Azután egy szempillantással, mellyet kis, rostélyozott ablakán által a térre vetett, észrevevé a vérpadot, s husz lépésnyire a vérpadtól az akasztófát, mellyről a helytartó rendeleténél fogva a két Witt testvér meggyalázott földi maradványai levétettek.

Cornelius, midőn lemennie, s az örököt követnie kellett, szemeivel az angyali Róza tekintetét keresé, de a kardok és alabárdok mögött csak fapad mellett elnyujtózott testet látott, s hosszú hajzat által félig eltakart sárga arcot.

De még akkor is, midőn eszméletlenül rogyott le Róza, hogy engedelmeskedjék barátjának, bársony mellyére tévé kezét s életjelenség nélküli állapotjában is ösztönszerűleg őrzé a Cornelius által reábizott drága letéteményt.

S midőn a fiatal ember a börtönt elhagyá, Róza összegörcsösült ujjai közt láthatá sárgás levelét azon bibliának, mellyre Witt Kornél olly kinosan, s olly fájdalmasan írta a néhány sort, mellyek, ha Cornelius azokat olvasta volna, bizonyára megmentnek vala egy embert, s egy tulipánt.

A kivégzés.

Corneliusnak nem kelle a börtönön kívül háromszáz lépésnél többet tennie, hogy a vérpadhoz elérjen.

A lépcsőzet alján a kutya nyugottan nézett reá, midőn elhaladott. Sőt még Cornelius a szelindek szemeiben a nyájasság bizonyos kifejezését vélte észrevenni, mi a részvétellel volt határos.

A kutya talán ismeré az elítélteket, s csak a szabadon bocsátottakat harapá meg.

Könnyű belátni, hogy mennél inkább rövidült az ut a börtöntől a vérpadig, annál jobban el volt lepve kíváncsiakkal.

Ezek ugyanazon kíváncsiak valának, kik meg nem enyhithetvén szomjukat a három nappal ez előtt ivott vér által, új áldozatra várakoztak.

Alig jelent meg Cornelius, borzasztó ordítás terjedt el az utczában, s az egész téren, különböző irányban vonulván az utcákba, mellyek a vérpadhoz vezetének, s mellyeket a tömeg ellepett.

A vérpad szinte szigethez hasonlított, mellyet négy vagy öt folyam árjai korbácsolnak.

Ezen fenyegetések, ezen ordítások, és lárma közegett, kétségkívül hogy ne hallja azokat, Cornelius önmagába mélyedt el.

Mire gondolt ezen igaz ember, kinek meg kelle halnia?

Sem ellenségeire, sem biráira, sem hóhéraitra.

A szép tulipánokra, mellyeket az ég magasából látand Ceylanban, Bengaliában, vagy másutt; aztán hogy

minden ártatlanokkal az Isten jobbján ülve könyörtelenesen nézhet le e földre, hol Witt Jánost és Kornélt meggyilkolták, mivel sokat vesződtek a politikával, s Van Baerle Cornelium, mivel sokat foglalkozott a tulipánokkal.

Egy kardcsapás, mondá a philosoph, s szép álman elkezdődik.

Csak az volt hátra tudni, valljon a hóhér nem tart-e fel egy csapásnál, azaz egy kinnál többet a szegény tulipántermesztőnek, valamint Chalais, Thou urakkal s más rosszul kivégzett emberekkel történt.

Van Baerle mindazáltal elhatározottan ment fel a vérpad lépcsőin.

Büszkén lépett fel oda, mivel büszke lehetett reá, hogy barátja volt azon jeles Jánosnak, s keresztfia azon nemes Kornélnak, kiket az itt összegyűlt gszemberek szétmarczangoltak, és megsütöttek három nappal ez előtt.

Letérdelpelt, elmondá imádságát, s élénk örömmel vevé észre, miszerint a tuskóra tevén fejét, s nyitva tartván szemeit az utolsó pillanatig, látja a Brytenhoff rostélyzott ablakát.

Végre a rettenetes percz megérkezett, Cornelius állát a nedves és hideg tőkére tevé. De ezen pillanatban szemei akarata ellenére bezáródtak, hogy határozottabban elbirja az irtóztató csapást, melly fejére zuhanva, életét eloltandó vala.

Egy villám fénylett a vérpad deszkán: a hóhér felemelé kardját.

Van Baerle istenhozzádot mondott a fekete tulipánnak azon bizonyossággal, miszerint egy más világon,

a más szinekkel ékitett világon ébred fel, hol az Istent dicsőítheti.

Háromszor érzé a kardnak hideg szelét nyaka felett elsuhogni.

De oh csodálat!

Sem fájdalmat, sem csapást nem érzett.

Semmi körülményváltozást nem tapasztalt.

Azután egyszerre, a nélkül, hogy tudná ki által, Van Baerle szelid kezeiktől érzé magát felemeltetni, s nem sokára, kissé ingadozva, talpon állott.

Kinyitá szemeit.

Valaki olvasott mellette nagy vörös pecséttel megpecsételt pergamenről.

S ugyanazon sárga és halvány nap, mint a hollandi naphoz illik, fénylett az égen, s ugyanazon rostélyzott ablak tekinte reá a Brytenhoff magasából s ugyanazon nem ordító, de bámuló gazemberek néztek reá a tér aljáról.

Miután szemeit kinyitni, szétnézni, és hallani kénytelenítettett, kezdé Van Baerle a dolgot érteni.

O fensége Vilmos, az oraniai herczeg félvén kétségkívül, nehogy a tizenhét font vér, mi körülbelül Van Baerle testében volt, kiárassza az égi igazság pocharát, irgalomba vette őt állapota és látszólagos ártatlansága végett.

Következőleg ő fensége megkegyelmezett életének. S ez az oka, miért hogy a kard, mellynek fényét látta vala, háromszor villant meg feje körül, miként a halálmadár Turnus feje körül, de le nem csapott fejére s a csigolyákat sértetlenül hagyá.

Ime, miért hogy sem fájdalmat, sem csapást nem

érezte. Ime, miérthogy a nap még folyvást mosolygott, az égboltozatnak igaz, ugyan közepszerű, de azért türehető azurjában.

Cornelius, ki az Istennek s a világegyetem tulipánpanorámájának látására számolt, kissé megfosztatott reményétől, de vigasztalá magát, midőn bizonyos kényelemmel mozgatható finom idegeit a test azon részének, melyet a görögök trachelosnak hívtak, s mit mi szerényen nyaknak nevezünk.

S azután Cornelius azt reméllé, hogy a megkegyelmezés teljes, s hogy a szabadságnak és dordrechi virágágyainak vissza lesz ő adva.

De Cornelius csalatkozott, mint ugyanazon időtájban Sévigné asszonyság mondá, egy utóirat volt a levélben s a legfontosabb ezen levél utóiratában foglaltatott.

Ezen utóirat által Vilmos, Hollandia helytartója, Van Baerle Cornelium örökös fogságra ítélte.

Cornelius igen kevésbé volt vétkes, hogy a halált, igen vétkes, hogy a szabadságot megérdemelje.

Kornél hallgatá tehát az utóiratot, azután az első ellenmondás után, melyet az utóirat által okozott csalódás élesztet benne :

„Bán! gondolá, nem vezett el minden, az örökös elzárásban is van valami jó. Az örökös elzárásban Róza vagyon. És még a nagy fekete tulipánnak három hagyománya szinte megvan.“

De Cornelius elfeledé, hogy a hét tartománynak hét börtöne lehet, minden tartomány számára egy s hogy a fogoly kenyere kevésbé drága másutt, mint Haagában, melly főváros.

Ő fensége Vilmos, kinek, mint látszott, nem valamó módjában Van Baerlet Haagában tartani, örökös fog-sága kitöltésére Löwenstein erősségbe küldé őt, fájdalom! igen közül Dordrechthez, de még is igen távol.

Mert Löwenstein, mondják a földirók, azon sziget csucsán fekszik, mellyet szemben Gorkumma! Waal és Maas folyók képeznek.

Van Baerle jártasabb volt hona történetében, hogysen ne tudta volna, miként a híres Grotius ezen erősségbe záratott Barneveldt halála után, s hogy a rendek nagylelkűségökben a híres publicista, törvénytudó, történész, költész s theolog napi élelmezésére huszonnégy hollandi krajezárt határoztak.

„Nekem, ki távol vagyok attól, hogy felérjek Grotiussal, mondá magában van Baerle, nekem nagy nebezzen tizenkét krajezárt adandának, s noha roszul, de mégis élni fogok.

Azután egyszerre mintegy borzasztó emlékezés által lesujtva:

„Ah! kiáltott fel Cornelius, milly nedves és ködös tartomány ez! s a föld milly ros a tulipánok számára!

És azután Róza, Róza, ki nem lesz Löwensteinban, mormogá, keblére csüggesztvén fejét, melly kevésbe mult, hogy kevés percz előtt alább nem gördült.

Az, mi ez idő alatt egy néző lelkében történt.

Azalatt, mig Cornelius illyformán gondolkozáék, kocsi közeledett a vérpadhoz.

E kocsi a fogoly számára vala rendelve. Felhívták őt, hogy szálljon bele; ő engedelmeskedék. Utolsó pillantást vetett a Brytenhoffra. Az ablakban látni reméllé Róza vigasztalódott arcát, de a kocsiba jó lovak lévén fogva, ezek nem sokára kiragadák Van Baerlét a kiáltások közül, mellyeket e tömeg az igen nagyelkü helytartó tiszteletére szórt, rágalmakat vegyítve bele a két Witt s a haláltól megmenekült keresztíu irányában.

Minek következtében a nézők mondák:

„Minő szerencse, hogy siettünk kivégezni azon nagy vétkest, Jánost, s azon kis gazembert, Kornélt, különben ő fensége kegyelme bizonyosan elragadta volna őket tőlünk, miként épen elragadá emezt.“

Mindazon nézők közt, kiket Van Baerle kivégeztetése a Brytenhoffra csalt, s kiket a fordulat, mellyet a dolog vón, némileg reményüktől fosztott meg, bizonyára a legreményvesztettebb, bizonyos tiszteségesen öltözött polgár vala, ki reggel óta kézzel-lábbal olly jól működött, miszerint odáig jutott, hogy a vérpadtól csak a katonák sora által választaték el, kik a büntetés eszközét körülvevék.

Sokan tanusíták a kíváncsiságot látni az áruló Cornelius vérenek folyását; de senki ezen gyászos kívánat kifejezésében olly elkeseredést nem mutatott, mint a kérdéses polgár.

A legdühösebbek szürkületkor jövének a Brytenhoffra, hogy jobb helyet foglaljanak el maguknak; de ő megelőzván a legdühösebbeket, az éjt a börtön küszöbén tölté, s a börtöntől az első sorba jutott, mint mondók, *unguibuset rostro*; simogatván némellyeket, döngetvén másokat.

S midőn a hóhér az elítéltet a vérpadra vezeté, a polgár egy kútkorlátra felkapaszkodva, hogy jobban láttassék, egy mozdulatot tőn a hóhér felé, mely jelenté:

„Az egyesség megtörtént, nemde?”

Mire a hóhér más arcmozdulat által felelt, mely azt akará mondani:

„Legyen nyugodtan.“

Ki volt tehát ezen polgár, ki olly jó egyetértésben látszott lenni a hóhérral, s mit jelentettek ezen arc-hunyorítások!

Semmi sem természetesebb; ezen polgár mynheer Izsák vala, ki Cornelius elfogatása óta, mint láttuk, Hagába jött a végből, hogy eltulajdonítsa magának a fekete tulipán három hagymáját.

Boxtel megkisérté először Gryphust vonni érdekébe, de ez hűségével, gyanakodásával és éles fogaival a bulldogghoz hasonlított.

Ő tehát gyűlöletet érzett Boxtel ellen, kit ő buzgó barátjának nézett, mint a ki közönyös dolgokról tudakozódik, hogy bizonyosan valami eszközt keressen a fogoly megszöktetésére.

Azért is az első ajánlatokra, miket Boxtel Gryphusnak a hagymák elcsenésére nézve tőn, miket ha keblében nem, legalább börtöne valamelyik szögletében kelle Van Baerle Corneliusnak rejtegetnie, Gryphus csak kutyájának hizelgése által kisért kikergetéssel felelt.

Boxtel nem veszté bátorságát a szelindek fogai közt maradt nadrágrongy végett. Visszatért az ostromhoz, de ez egyszer Gryphus ágyában fekvék, lázban és eltört karral. Tehát a kérelmezőt még nem is bocsátá ma-

ga eleibe, ki Rózához fordult, a fiatal leánynak a három hagymáért cserében tiszta arany fejéket ajánlván, Mire a nemes szívű fiatal leány, noha nem tudá még az ellopandó tárgy értékét, mellyre olly nagy jutalom mellett szólítottatott fel, a hóhérhoz küldé a csábitót, ki az elitéltnek nemcsak utolsó birája, de utolsó örököse is.

Ezen visszautasítás új eszmét szült Boxtel lelkében.

E közben az ítélet kimondatott, mint látni, elég hirtelenséggel. Izsáknak nem volt tehát ideje valakit megvesztegetni. Következéleg megállapodott azon eszménél, mellyet benne Róza ébresztett; a hóhért ment fölkeresni.

Izsák nem kételkedett, hogy Cornelius tulipánjaival keblén fog meghalni.

Valójában Boxtel két dolgot nem láthatott előre.

Rózát, az az, a szerelmet;

Vilmost, azaz, a kegyelmét.

Elvonva Rózát s elvonva Vilmost, az irigy számításai pontosak valának.

Vilmos nélkül Cornelius meghalt volna.

Róza nélkül Cornelius keblén hagymáival halt volna meg.

Mynheer Boxtel tehát a hóhért ment felkeresni, ezen embernek az elitélt hű barátjaként adá ki magát, s kivéve az arany és ezüst ékszereket, mellyeket a hóhérnak hagyott, a kivégzendőnek egész hagyományát száz forintnyi kissé tulságos összegben vevé meg.

De mi vala ezen száz forintnyi összeg egy embernek, ki majdnem bizonyos volt benne, miszerint ezen összegért a harlemi társulat pályadíját veszi meg.

Ez annyi, mint ezer percentre fektetni be a pénzt, a mi senki sem fogja tagadni, igen szép gazdálkodás.

A hóhérnak részéről semmi, vagy majdnem semmi tennivalója sem volt, hogy a száz forintot megérdemelje. Egyedül a kivégzés végeztével kelle mynheer Boxtel Izsáknak szolgálival a vérpadra felmenetelt megengednie, hogy átvegye barátja meghült tetemeit.

A dolog egyébiránt szokásban vala a hivek közt, midőn hozzátartozóik közül valaki nyilvánosan halt meg a Brytenhoffon.

Egy olly vakbuzgónak, miként Cornelius lehetett, könnyen akadhatott másik vakbuzgó hive, ki száz forintot adott földi maradványaiért.

A hóhér is megnyugvék az ajánlaton. Csak egyetlen feltételt kötött ki, tudnillik, hogy a fizetés előre történjék.

Boxtel, miként a vásári deszkasátorba lépő emberek, lehetne elégtelen is, s következőleg eltávozván, a fizetésről sem akarna tudni.

Boxtel előre megfizetett, és várakozott.

Mindezek után ítéljék meg az olvasók, valljon Boxtel fel volt-e indulva, vigyázott-e az örökre, jegyzőre, hóhérra, valljon Van Baerle mozdulatai nyugtalaníták-e őt; hogyan helyezkedik a tuskóra, hogyan rogyik le; lerogyván, nem zuzza-e szét a megbecsülhet en hagamákat; gondoskodott-e legalább arról, hogy azokat például arany katulyába zárja; az arany a legkeményebb ércz.

Mi nem vállalkozunk leirni a hatást, mellyet ezen érdemes halandóra az ítélet végrehajtásának megakadályozása tön. Minek vesztegeté tehát a hóhér azzal

idejét, miszerint kardját Cornelius feje fölött villogtatá, a helyett, hogy ezen főt leütötte volna; de midőn látá, hogy a jegyző megfogá az elítélt kezét, felemelé őt, zsebéből pergamentet huzván ki, midőn nyilvános felolvasását hallá a helytartó által adott kegyelemnek, Boxtel többé nem volt ember. A tigris, hyena, a kigyó dühe villámlott szemeiben, kiáltásában, tagjártatásában; ha közel lett volna Baerlehez, neki esett s megölte volna őt.

Igy tehát Cornelius élni fog, Cornelius Löwensteinba megyen; oda, börtönébe magával viszi a hagyományokat, s talán kert is találkozik ott, hol a fekete tulipán kivirágozhatik.

Vannak bizonyos események, mellyeket egy szegény író tolla nem írhat le, s mellyeket a tény egész egyszerűségében köteles olvasóinak képzelő tehetségére hagyni.

Boxtel a kutkorlátról ajultan esett le néhány oranistára, kik, miként ő, elégületlenek valának az ügy iménti fordulatával. Ezek azt gondolván, miszerint mynheer Boxtel Izsák kiáltásai örömkialtások volnának, összelökdösék őt, a mi jobban nem eshetett volna ki.

De mivel növelheté néhány ökölcsapás a fájdalmat, mellyet Boxtel érzett!

Ekkor a koci után akart futni, melly Cornelius hagymáival együtt elvivé, de sietségében nem látott egy követ, elbotlott, elveszté a sulyegyent, tiz lépésnyire gördült, s csak akkor kelt fel, midőn összegázolaték, összezuzaték, s midőn Haágának egész piszkos népsége keresztül gázolt hátán.

Még ezen körülmény közepett Boxtel, ki már a

szerencsétlenségben benne volt, azt nyerte, hogy ruhái széttépettek, háta összezúzatott, s kezei összekarcoltattak.

Azt hihetné az ember, hogy ez elég volt Boxtelnek. Csalódnánk.

Boxtel felkelvén, hajából annyit tépett ki, mennyit csak téphetett, s áldozatul dobá azon szilaj érzéketlen istenségnek, melyet irigységnek nevezünk.

Ez kétségkívül kellemes áldozat vala ezen istennőnek, kinek, mint mondja a hitrege, csak kigyók szolgálnak fejkül.

A dordrechi galambok.

Már az bizonyára nagy tisztelet volt Cornelius iránt, hogy épen ugyanazon börtönbe záratott, mely a tudós Grotiusnak szolgált feghelyül.

Azonban, midőn a fogházba érkezett, sokkal nagyobb tisztelet várt reá. Történetesen a Barneveldt jeles barátja által lakott szoba üres volt Löwensteinban, midőn az oraniai herceg kegyelme a tulipántermesztő Van Baerlet oda küldé.

Ezen szoba rossz hirben állott a várban, mióta, neje találékony eszének segítségével, Grotius onnan a híres könyvszekrényben megszökött, melyet átmotozni elfeledtek.

Más oldalról igen jó előjelnek látszott Van Baerlére nézve, miszerint e szoba adaték neki lakásul; mert végre is szerinte egy porkolábnak nem kellett volna a másik galambot is olly kalitkába zárnia, mellyből az első olly könnyen elrepült.

A szoba történeti jelentőségü. Tehát nem vesztetjük időnket itt a részletek feljegyzésével, egy homonyát (alcôve) kivéve, melly Grotiusné számára készítettett. Ez a többihez hasonló börtönszoba volt; talán emeltebb a többinél; s a rostélyzott ablakon át bájos kilátása nyílt az embernek.

Történetünk érdeke egyébiránt nem áll bizonyos számában a belrészek leírásának. Van Baerle számára az élet más volt, mint lélekző készüllet. A szegény fogoly légszívó gépezetén tul két dolgot szeretett, mellyeknek mostantól fogva egyedül a gondolat, e szabad utazó, szerezheté meg neki birtokát.

Egy virágot, s egy nôt; egyik is, másik is, mindörökre elveszett számára.

A jó Van Baerle szerencsére csalatkozék. Az Isten, ki a pillanatban, midön a verpadra lépett, atyai mosolylyal tekinté reá, az Isten magának börtönének mélyében, Grotius szobájában, a legkalaudosabb lételt tartotta fel számára, mellyben tulipántermesztő valaha részesült.

Egy reggel, mig ablakánál a Vaaltól felszálló fris levegöt szivta, s mig a távolban egy kéményerdő mögött a dordrecht malmokat, szülő városát csodálá, a látkör ezen pontjáról galambokat látott csapatban repülni, s a napnál borzongva, a löwensteini pártázatokra leszálni.

E galambok, mondá magában Van Baerle, Dordrechtből jönnek, s következőleg oda vissza is térhetnek. Valaki egy iratot kötne ezen galambok szárnyára, szerencsés lehetne, miszerint hirei Dordrechtbe jutandának, hol őt siratják.

Azután, egy pillanatnyi álmodozás után :

Ezen valaki, tevé hozzá Van Baerle, én leszek.

Az ember nagyon türelmes, midőn huszonnyolcz éves, s midőn örökös börtönnre van ítélve, azaz, valami huszonkét, vagy huszonháromezer napi börtönnre.

Van Baerle egészen három hagymájára gondolván, mert emlékezete fenekén mindig e gondolat lebegett, mint dobog a szív a kebel fenekén, Van Baerle, mondjuk, egészen három hagymájára gondolván, galambtört készített magának. Konyhája minden segédforrásaival megkísérté e szárnyasokat, s egy havi sikertelen kísérlet után egy nöstényt fogott.

Két másik holnapot fordított egy him megfogására; azután együvé zárta őket, s az 1673-ik év kezdete felé tojásokat nyervén, a nöstényt elbocsátá, melly bizván helyette a tojáson ülő himben, vígan repült Dordrechtbe, levélkéjével szárnya alatt.

Este visszajött.

A levélke még nála volt.

Két hétig hordá még azt a galamb, eleinte nagy csalatkozására, később nagy kétségbeesésére Van Baerlenek.

A tizenhatodik napon végre levél nélkül jött vissza.

Van Baerle ezen levélkét dajkájának, az agg friz nőnek czimezé, s az azt megtaláló könyörületes lelkeket kéré, miszerint a legbizonyosabban, s a lehető leggyorsabban kézbesítsék neki.

Ezen, dajkájához czimzett levélben, egy más, Rózához intézett levélke volt.

Az 1sten, ki lehelletével a sárga viola magvait az ó várak falaira viszi, s ki azokat egy kis esőben kivirá-

goztatja, az Isten megengedé, hogy Van Baerle dajkája megkapja ezen levelet. És ime miképen:

Elhagyván Dordrechtet Haágaért, és Haágát Gorumért, mynheer Boxtel Izsák elhagyá nemcsak házát, nemcsak inasát, nemcsak observatoriumát, nemcsak látcsöveit, de még galambjait is

A bér nélkül hagyott inas a kevés holminak, mellyel birt, fölemésztésével kezdé, azután a galambok megevéséhez fogott.

Ezt látván a galambok, Boxtel Izsák házfödeléről Van Baerle Cornelius házfödelére költöztek.

A dajka jó teremtes volt, kinek szüksége vala valakit szeretnie. Jó érzellemmel viseltetik a galambok iránt, mellyek vendégszeretetet jövének tőle kérni, s midőn Izsák inasa visszakövetelé őket, hogy az utolsó tizenkettőt vagy tizenötöt is megegye, miként az első tizenkettőt vagy tizenötöt, a dajka megvenni ajánlkozott azokat, darabját hat hollandi krajczárjával.

Ez kétszerannyi volt, mint mennyit a galambok értek; az inas is nagy örömmel fogadá az ajánlatot.

A dajka tehát az irigy galambjai törvényes tulajdonosának tartá magát.

Ezek a többi közé vegyült galambok valának, mellyek utazásukban meglátogaták Haágát, Löwensteint, Rotterdamot, kétségkívül más természetü buza, más izü kendermag keresésére indulván.

A véletlen, avagy inkább az Isten, kit mi minden dolog alapján látunk, az Isten eszközlé, hogy Cornelius épen a galambok közül egyet megfogott.

Innét következik, hogyha az irigy nem hagyta volna el Dordrechtet, hogy eleinte Haágába kövesse

vetélytársát, azután Gorcum, vagy Löwensteinba, mint látni fogjuk, melly két helység csak a Waal és a Maas egyesülése által vala elválasztva, a Van Baerle által irt levélke az ő és nem a dajka kezei közé jutott volna; ugy, hogy a szegény fogoly, miként a romai csizmafoltózó hollója, idejét és fáradságát vesztette volna, s a helyett, hogy ezervirágu szőnyeghez hasonlóan változó eseményeket elbeszéljünk, mellyek tollunk alatt kibonyolodnak, nem volt volna egyéb leírni valónk, mint hosszú sorozata az éj köpenyéhez hasonló halvány, szomorú és komor napoknak.

A levélke tehát Van Baerle dajkájának kezeibe jutott.

Szinte február első napjai felé, midőn az est első órái leszálva az égből, maguk mögött hagyák a feltűnő csillagokat, Cornelius a toronyka lépcsőzetén hangot hallott, melly megremegteté őt.

Kezét szívére tevé és hallgatott.

Ez Róza édes és bájteljes szava volt.

Valljuk meg, Cornelius nem volt olly kicsapongó örömtől elkábitva, mellyet érzett volna története nélkül a galambnak, melly cserében a levélért üres szárnya alatt a reményt hozá vissza, s Cornelius, mert Rózát ismeré, ha a levélke kezeihez jutott, naponkint számolt ujdonságokra szerelméről és virághagymáiról.

Cornelius felkelt, testével az ajtóhoz hajolván s ott hallgatózván.

Igen, ezek valóben azon hangok valának, mellyek olly édesen hatották meg füleit Haágában.

De most Róza, ki megtevé az utat Haágától Löwenstetnig, Róza, kinek sikerült, Cornelius nem tudá

miként, a börtönbe hatolnia, Rózának sikerülend-e olly szerencsésen a fogolyig eljutni?

Mig Cornelius e beszédnél gondolatot gondolatra, vágyakat nyugtalanságokra halmozott, a czellája ajtajába vágott ajtócska megnyilt, s Róza öröm, s piperétől sugárzón, megszépitve mindenek fölött az epekedéstől, melly öt hó óta halványítá arczát, Róza a rostélyzathoz nyomá képét, mondván:

„Oh uram! uram, ime itt vagyok.“

Cornelius kiterjeszté karjait, az égre tekintett, s egy örömkialtást hallatott.

„Oh! Róza!“ kiáltott Cornelius.

„Lassan! beszéljünk halkkal, atyám követ engem,“ mond a fiatal leány.

„Ön atyja?“

„Igen, ő itt az udvarban a lépcsőzet alján van, a kormányzótól utasításokat vesz, mindjárt feljö.“

„A kormányzótól utasításokat? . . .“

„Figyeljen, igyekezni fogok, önnek két szóval mindent megmondani: A helytartónak Leydentől egy mértföldnyire falusi laka, tulajdonkép fejőintézete van, mindazon állatoknak, mellyek e majorhoz tartoznak, gondviselése nagynénémre, a helytartó volt dajkájára van bízva. Mihelyt megkapám önnek levelét, mellyet fájdalom! nem tudtam elolvasni, de mellyet önnek dajkája felolvasott előttem, nagy nénémhez futottam, mindaddig ott maradtam, mig a herczeg a majorba jöve, s midőn oda jött, azt kértem tőle, hogy atyám, első porkoláb a haágai börtönben, felcserélhesse hivatalát a löwensteini vár porkolábjával. A herczeg nem sejté

ezéomat, s ha tudta volna, talán megtagadja vala; ellenkezőleg, ő beleegyezett.“

„Tehátigjött ide ön.“

„Mint látja.“

„Igy hát mindenap látandom önt?“

„A lehető leggyakrabban.“

„O Róza! szép szüz Róza! mond Cornelius, tehát szeret ön engem egy kissé?“

„Egy kissé . . . mond a hölgy, oh! ön nem eléggé követelő Cornelius ur.“

Cornelius szenvedélyesen nyújtá a hölgynek kezeit, de ujjai csak a rostélyzaton át érintheték egymást.

„Itt jó atyám!“ mond a fiatal leány.

S Róza gyorsan eltávozván az ajtótól, atyjához közeledék, ki a lépcsőzet tetején megjelent.

Az ajtórostélyzat.

Gryphust a szelindek követte.

Gryphus körutját járta vele, hogy adandó alkalommal a foglyokat megismerje.

„Atyám mond Róza, itt van a hires szoba, mellyből Grotius ur megszökött; ön tudja, Grotius ur?“

„Igen, igen, azon gaz Grotius; azon gonosztevő Barneveldtnek barátja, kit gyermekkoromban láttam kivégeztetni. Grotius! ah! ezen szobából menekült meg. Tehát felelek róla, hogy utána senki sem szökik el innen.“

És kinyitván az ajtót, a homályban elkezdé beszédét a fogolyhoz.

Mi a kutyát illeti, az morogva szaglálá a fogoly lábikrát, mintegy kérdezve tőle, mi joggal nem halt meg, ő, kit a jegyző s a hóhér közt kimenni látott.

De a szép Róza elhivá a szelindeket, s az hozzámment.

„Uram, mond Gryphus, felemelvén lámpáját, miszerint egy kis világot terjeszszen maga körül, ön új porkolábját látja bennem. Én a porkolábok főnöke vagyok, s a szobák felügyeletem alatt vannak. Nem vagyok rossz, de hajthatatlan mindarra nézve, mi a fegyelmet illeti.“

„Én tökéletesen ismerem önt, édes Gryphus uram, mond a fogoly, belépven a világ körületébe, melyet a lámpa terjesztett.“

„Lám, lám, ön az, Van Baerle ur, mond Gryphus; ah! ön az; lám, lám, mint találkozik az ember.“

„Igen, s nagy örömmel látom, édes Gryphus uram, hogy karja a bámulatig helyén van, mivel azon karjával olly könnyen tartja ön a lámpát.“

Gryphus összehuzá szemöldét.

„Lássa, hogy van az, ugy mond, a politikában mindig hibát tesznek; ő fensége meghagyá önnek életét, én ezt nem tettem volna.“

„Bah! kérdé Cornelius, és miért?“

„Mert ön ollyan ember, ki újra képes összeesküdni? Önök tudósok az ördöggel vannak szövetségben.“

„Ah, ugy! Gryphus mester, elégületlen ön a módal, miszerint karját helyreigazitám, vagy a bérrel, mit öntől követeltem,“ mond mosolygva Cornelius.

„Ellenkezőleg, ebugattát! ellenkezőleg! morgá fogai közt a porkoláb, ön igen jól helyretevé karomat; valami boszorkányság lappang alatta: hat hét mulva az esés után ugy használtam karomat, mintha semmi baj sem érte volna. Ugy hogy a brytenhoffi orvos, ki tudja a magáét, újra el akará törni azt, miszerint szabályszerűleg igazítsa helyre, azt igérvén, hogy ez egyszer három hónapig nem fogom kezemnek hasznát venni.“

„S ön azt nem akará?“

„Én azt mondám: Nem. Mig e karral keresztet vethetek (Gryphus katolikus volt), mig e karral keresztet vethetek, daczolok az ördöggel.“

„De ha ön daczol az ördöggel, Gryphus mester, annál erősebb oknál fogva daczolnia kell önnek a tudósokkal.“

„Oh! a tudósok, tudósok! kiáltott fel Gryphus, a nélkül, hogy az interpellációra felelt volna; a tudósok! jobban szeretnék tiz katonára vigyázni, mint egyetlen tudósra. A katonák dohányoznak, isznak, megrészegülnek; olly csendesek, mint a juhok, midön pálinkát, vagy maasi bort ad nekik az ember. De egy tudós, inni, dohányozni, megrészegülni! ah, igen! ő józan, nem költ semmit, tisztán s frisen tartja fejét, hogy összeesküdjék. De előre is megmondom önnek, hogy összeesküdnie nem leend könnyü. Először is semmi könyvet, semmi papirt, semmi érthetetlen jegyet nem szabad önnek tartani. Grotius ur a könyvek segélyével szabadult meg.“

„Biztositom önt, Gryphus mester, válaszolt Van Baerle, hogy egy pillanatban megfordult talán agyamban a szabadulási eszme, de többé bizonyára nincs.“

„Jól van! jól van! mond Gryphus, vigyázzon ma-

gára, én szintannyit teendek. Az mindegy, az mindegy, ő fensége igen vastag hibát követett el.“

„Hogy nem vágatá le fejemet? . . . Köszönöm, köszönöm, Gryphus mester.“

„Kétségkívül. Nézze ön, ha Witt urak nem viselik-e most magukat csendesebben.“

„Borzasztót szólott ön most, Gryphus ur, mond Van Baerle, elfordulván, hogy undorát elrejtse. Ön feledi, hogy ezek egyike barátom, s a másik második atyám volt.“

„Igen, de emlékszem, hogy egyik is, másik is összeküdt volt. S aztán, én emberszeretetből beszélek így.“

„Ah, igazán! Magyarázza meg ezt kissé, édes Gryphus ur, én nem értem jól.“

„Igen, ha ön Harbruck mester tuskóján maradt volna.“

„No s hát?“

„No s hát! nem szenvedett volna többé. Mig itt, nem titkolom ön előtt, igen sanyaruvá teendem életét.“

„Köszönöm az ígéretet, Gryphus mester.“

S mig a fogoly gúnyorral nevetett a porkoláb szemébe, Róza, az ajtó mögött angyali vigasztalással teljes sohajjal felelt neki.

Gryphus az ablak felé ment.

Még elég világos volt, miszerint az ember láthasson, a nélkül, hogy megkülönböztessen valamit a mérhetlen látkörben, melly szürkés ködben enyészett el.

„Milyen a kilátás innét?“ kérde a porkoláb.

„Igen szép,“ mond Cornelius, Rózára tekintvén.

„Igen, igen, valóban terjedelmes kilátás, kilátás.“

E pillanatban a két galamb elriasztva ezen isme-

meretlenek jelenléte, különösen hangja által, kirepült fészekből, s egészen felriasztva a ködben eltűnt.

„Oh! oh! mi ez? kérdé a porkoláb.“

„Galambjaim! felelt Cornelius.“

„Galambjaim! kiáltott a porkoláb, galambjaim!“

„Van-e a fogolynak valami tulajdona?“

„Ugy tehát a galambok, melyeket nekem az Isten küldött.“

Ez már áthágása a fegyelemnek, viszonzá Gryphus, galambok! Ah! fiatal ember, fiatal ember, előre is megmondom önnek, hogy nem később, mint holnap, e madarak husfazekamban lesznek.“

„Előbb meg kellene önnek azokat fognia, Gryphus mester, mond Van Baerle. Ön nem akarja, hogy ezek az én galambjaim legyenek; esküszöm önnek, hogy önéi még kevesebbé leendének.“

„A mi nyulik, el nem mulik, morgá a porkoláb, s mindjárt holnap kitekerem nyakait.“

S ezen gonosz ígéretet tévén Corneliusnak, kifelé hajlott, hogy megvizsgálja a fészek szerkezetét. Ez által időt nyert Van Baerle, hogy az ajtóhoz fusson, s Róza kezeit megszorítsa, ki Corneliusnak mondá: Esti kilencz óraker.

Gryphus egészen elfoglalva a vágytól, másnap elvenni a galambokat, miként ezt tenni ígéré, nem látott, nem hallott semmit, s miután bezárta az ablakot, karon fogá leányát, eltávozott, a zárt kétszer fordítá egymásután, betolá a závárokat s ugyanazon ígéreteket ment tenni egy másik fogolynak.

Alig tűnt el, midőn Cornelius az ajtóhoz közeledék, hogy hallgassa elhangzó lépteit, azután, midőn e

zaj elenyészett, az ablakhoz futott, s szétrombolá a gablambok fészket.

Jobban szereté mindörökre elüzni őket köréből, mint halálnak kitenni a csinos hirnököket, melyeknek a szerencsét, hogy Rózát viszontlátja, köszönheté.

A porkoláb ezen látogatása, baromi durva fenyegetései, s komor kilátás a szigoru felvigyázatra, mellynek visszaéléseit ismeré, mindez nem vonható el Cornelius az édes gondolatok, s mindenek fölött az édes reménytől, mellyet Róza jelenléte feltámasztott szivében.

Türelmetlenül várta, hogy kilenczet üssön a löwensteni fogházban.

Róza azt mondá: Kilencz órákor várjon.

Az ércz utolsó hangja még rezgett a levegőben, midőn Cornelius a lépcsőzeten könnyü lépteit, s hullámzó ruháját hallá a szép friz nőnek, s nem sokára az ajtó rostélyzata, mellyre hévvel szegezé szemeit Cornelius, megnyilt.

Az ajtócska kívülről nyílt.

„Itt vagyok, mond Róza, még egészen elfulva a lépcsőköni felmeneteltől.“

„Oh! jó Róza!“

„Tehát elégült ön, hogy engem lát?“

„Ön kérdi! De mondja, miként eszközlé eljövételét?“

„Figyeljen, atyám minden este majd mindjárt esteli után elalszik; ekkor lefektetem őt, kissé elkábitva a boróka által; ne szóljon erről senkinek, mert hála e szendergésnek, minden este eljöhetek, önnel egy órát csevegni.“

„Oh! köszönöm önnek Róza.“

S e szavakat mondván Cornelius, arcát olly közel toltá az ajtócskához, miszerint Róza a magáét visszavoná.

„Elhoztam önnek tulipánhagymáit“ mond Róza.

„Cornelius szíve szökdösött örömében. Még nem meré kérdeni Rózától, mit tön a drága kincscsel, melyet reá bizott.“

„Ah! tehát megőrizte ön azokat!“

„Nem ugy adá nekem azokat, mint önnek kedves dolgokat.“

„Igen, de mivelhogy önnek adám azokat, nekem ugy látszik, hogy azok ön sajátjai.“

„Sajátjaim önnek halála után, s ön szerencsére életben van. Ah! mint áldottam ő fenségét. Ha az Isten Vilmos herozégnek mindazon szerencsét megadja, mit én kívántam neki, bizonyára Vilmos király nemcsak országában, hanem az egész földön legholdogabb lesz. Ön él, mint mondam, s ön keresztatyja Kornél bibliájára tekintvén, el valék határozva visszahozni önnek hagymáit; csak azt nem tudám, miként. Tehát épen elhatározám magamat, hogy a helytartótól a gorcumi porkoláb helyét kérendem atyám számára, midőn a dajka önnek levelét hozá. Ah! jót állok érte, mi valóban együtt sirtunk. De ön levele csak megerősített határozatomban. Ekkor mentem Leydenbe; a többit tudja ön.“

„Hogyan, édes Róza, válaszolt Cornelius, ön, mielőtt leveletem megkapta volna, viszont találkozásunkra gondolt?“

„Ha valljon gondoltam-e reá! felelt Róza, szerelme tulszárnyalván szemérmét, csak erre gondolék.“

S e szavakat mondván Róza, másod izben olly szép.

lön, miszerint Cornelius homloka-, s ajkaival a rostélyzatnak rohant, s kétségkívül azért, hogy megköszönje a szép fiatal leánynak.

Róza miként először, visszahuzta magát.

„Igen, mond azon kaczérsággal, melly minden fiatal leány szívében dobog, igazán gyakran megbántam, hogy nem tudok olvasni; de soha annyira, s oly módon nem, mint midőn dajkája ön levelét elhozá; kezemben tartám ezen levelet, melly beszélt mások számára, s melly reám szegény együgyüre nézve néma volt.”

„Ön gyakran bánta, hogy nem tud olvasni, mond Cornelius, és milly alkalommal?”

„Rengettét! mond a fiatal leány mosolygva, hogy minden nekem irt leveleket elolvashassak.”

„Ön leveleket kapott, Róza?”

„Temérdeket.”

„De ki irt önnek?”

„Ki irt? Először minden tanuló, ki keresztül ment a Brytenhoffon, minden tiszt, ki a fegyvertérre ment, minden boltsegéd, s maguk a kereskedők, kik kis ablakomnál láttak.”

„S mindezen levélkékkal mit csinált ön édes Róza?”

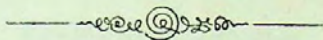
„Azelőtt, felele Róza, egy barátnóm által olvastatám azokat, s ez igen mulatott engem; de bizonyos idő óta mit ér az időt vesztegetni, mindezen ostobaságok hallgatásával, bizonyos idő óta megégetem azokat.”

„Bizonyos idő óta!” kiáltotta fel Cornelius egyszerre a szerelem- és örömtől megzavart tekintettel.

Vége az első résznek.

A

FEKETE TULIPÁN.

REGÉNY

DUMAS SANDORTÓL

FRANCFIÁBÓL FORDÍTOTTA

MAJER KÁROLY.

II. RÉSZ.

PEST, 1862.

MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA.
DOROTTYA-UTCZA 12. SZÁM.

Mester és tanítvány.

Róza, egészen elpirulva, lesüté szemeit.

Annyira, miként nem látta Cornelius ajkainak közeledését, mellyek, fájdalom! csak a rostélyzatot érint-heték; de mellyek, daczára ezen akadálnak, egész a fiatal leány ajkáig küldék a leggyöngédebb csók lán-goló lehetét.

Ezen ajkait égető lángra Róza szinte halovány lett, talán haloványabb, mint volt a Brytenhöffban, a kivégeztetés napján. Panaszos nyögést hallatott, be-hunyá szép szemeit, dobogó szívvel futott el, hasztala-nul kísértvén meg szive dobogását kezeivel elnyomni.

Cornelius, egyedül maradván, azzal érte be, hogy Róza hajának a rácsozat közt maradt édes illatát szivja.

Róza olly hirtelen futott el, miszerint elfeledé a fekete tulipán három hagymaczikkeit Corneliusnak visszaadni.

Gryphus, mint láthatók, távol vala attól, hogy osztaná leánya jó indulatát Witt Kornél keresztfia iránt.

Gryphusnak csak öt foglya volt Löwensteinban; a felvigyázói tiszt betöltése tehát nem volt nehéz, s a

fogház egy neme volt az ő élemedett korával járó sinecurának.

De e buzgalmában, az érdeemes porkoláb képzelete egész erejével nagyítá a reá bizott feladatot. Ránézve Cornelius az első rangu bűnösök óriási arányával birt. Következőleg foglyainak legveszedelmesbikévé lőn. Léptei mindegyikére felügyelt, csak haragos képpel szólítá meg őt, a miatt kellettén neki büntetést szenvednie, mit Gryphus irtóztató pártütésnek nevezett a kegyelmes helytartó ellen.

Gryphus naponkint háromszor ment be Van Baerle szobájába, hibán kapni vélvén őt, de Cornelius lemondott a levelezésekről, mióta mellette volt levelezője. Sőt valószínű volt, hogy ha egész szabadságát megnyerte volna is, s a tökéletes engedélyt bár hová távozni ohajtása szerint, a börtönnel, Róza- és hagymaczikkeivel, elsőbbséget adott volna minden más lakhelynél, hagymaczikkek és Róza nélkül.

Mert valóban Róza megígérte, hogy minden este kilencz órakor eljő beszélgetni a kedves fogolylyal, s az első esttől fogva, Róza, mint láttuk, megtartá szavát.

A következő napon Róza feljött, ugyanazon titok-, s ugyanazon elővigyázattal, mint tegnap. Azonban feltevé magában nem nagyon közeledni arczával a rostélyzathoz. Egyébiránt, hogy rögtön olly társalgást kezdjen, melly komolyan elfoglalható Van Baerlet, Róza azzal kezdé, miszerint a rostélyzaton átnyujtá neki három hagymáját, mellyek még mindig azon papirba burkolva valának.

De Róza nagy csodálkozására, Van Baerle ujjai végével visszataszítá fejr kezét.

A fiatal ember gondolkozik.

„Hallgass reám, mond, azt hiszem mi igen sokat kockáztatnák, ha egész vagyónukat ugyanazon zsebbe tennék. Gondolja meg, édes Róza, miszerint olly vállalat betöltéséről van szó, melyet mindekkoráig úgy tekintének, mint lehetlent. A fekete tulipán virágoztatása forog kérdésben. Vegyük elő tehát minden óvatosságunkat, a végre, hogy ha megbukunk, ne legyen egymásnak semmi szemrehányani valónk. Ime miként számítám ki, hogy célunkhoz elérjünk.“

Róza mélyen figyelmezett arra, mit neki a fogoly mondandó volt, s ezt inkább tévé azon fontosság miatt, melyet ahhoz a szerencsétlen tulipántermesztő kötött, mintsem a fontosságért, melyet ő maga kapcsolt hozzá.

„Ime, folytatá Cornelius, miként számítám ki közös működésünket ezen nagy ügyben.“

„Figyelek,“ mond Róza.

„Mindenesetre van önnek e várban egy kis kertje, kert hiányában akármilly udvara, vagy legalább egy ablaka.“

„Igen is, szép kertünk van, mond Róza, a Waal hosszában terül el, s be van ültetve gyönyörű agg fákkal.“

„Hozhat-e, édes Róza, nekem egy kis földet e kertből, a végre, hogy megítéljem jóságát?“

„Holnap megteszem.“

„Árnyékból és verőfényről hozand ön belőle, miszerint két tulajdonságáról ítéljek a szárazság és nedvesség két feltétele alatt. Miután a föld általam megválasztott, s ha szükség, módosított, három részre osztandjuk hagymáinkat, egyet ön vesz magához, mel-

lyet ön az általam mondott napon, az általam kiszemelt földbe fog ültetni; bizonyosan kivirágzik, ha ön utasításom szerint visel rá gondot.“

„Egy másodperczre sem fogok távozni attól.“

„Egy másik hagymát nekem ad ön, mellynek felnevelését itt szobámban fogom megkísérteni, ez által képes leszek eltölteni azon hosszú napokat, mellyeken át önt nem látom. Megvallom önnek, kevés reményem van erre nézve, s előre is úgy tekintem ezen szerencsétlen hagymát, mint önzésem áldozatát. Azonban néhányszor a nap reám fog sütni. Mesterségesen mindent előnyömbre fordítok, még pipámnak melegét és hamvát is. Végre a harmadik hagymát tartalék gyanánt teszszük el, vagy inkább ön teszi el, utolsó reményünket azon esetre, ha két első kísérletünk el nem sülne. Illy módon kedves Rózám, lehetetlen, hogy százezerforintnyi jegyajándokunk elnyeréséhez el ne jussunk, s meg ne szerezzük magunknak a legnagyobb boldogságot, látni működésünk sikerét.“

„Értem, mond Róza. Holnap földet hozok, ön megválasztja az enyémet, s az önét. Mi az önét illeti több járásra leend szükségem, mivel egyszerre csak kevés földet hozhatok.“

„Oh! nem hajt semmi is bennünket, édes Róza; tulipánjainknak egy hosszú hó előtt nem kell beültetve lenni. É szerint láthatja ön, miként elég időnk van; csakhogy hagymája elültetésére nézve ön utasításomat pontosan fogja követni, nemde?“

„Igérem önnek.“

„S mihelyt egyszer elülteté ön, minden körül-

ményről értesítend engem, mellynek növendékünket érdekelhetik, ugymint a légváltóságokról, a sétányokon, s virágágyagon lévő nyomokról.“

„Ön hallgatózni fog éjjel, ha valljon kertünket látogatják-e macskák. Kettő ezen szerencsétlen állatok közül Dordrechtben két virágágyamat pusztítá el.“

„Hallgatózni fogok.“

„A holdnapokon... Van-e kilátása a kertre kedves gyermek?“

„Hálószobám ablaka oda szolgál.“

„Jól van. Holdnapokon nézze ön, ha a fallyukakból nem jönnek-e ki patkányok. A patkányok igen félelmes hagymarágók, s én láttam szerencsétlen tulipán-termesztőket, kik igen keserű szemrehányást tevének Noénak a miatt, hogy egy pár patkányt is tőn a bárkába.“

„Vigyázni fogok, s ha macskák, vagy patkányok lesznek...“

„Tehát! hirül kell adnia. Azután, folytatá Van Baerle, ki gyanakodó lőn, mióta börtönben vala; azután van egy még inkább félelmetes állat, mint a macska, és a patkány!“

„S mellyik ez állat?“

„Az ember! Ön érti, kedves Róza, az ember egy forintot lop, s hasonló hitványságért a gályarabságnak teszi ki magát, annál inkább lothat egy tulipánhagymát, melly százezer forintot ér.“

„Kivülem senki sem fog bemenni a kertbe.“

„Megigéri ön?“

„Esküszöm önnek!“

„Jól van Róza! köszönöm édes Róza! oh! tehát minden örööm öntől fog származni.“

S mivel Van Baerle ajkai ugyanazon hévvel közeledtek a rostélyzathoz, mint tegnap, s mivel egyébiránt is a visszavonulás órája érkezett, Róza elhuzá fejét, s kinyujtá kezét. E szép kézben, mellyet a kaczer fiatal leány egészen különös gonddal ápolt, volt a hagyma.

Cornelius szenvedélyesen csokolá meg ezen kéznek ujjvégeit. Azért-e, hogy egyiket tartá a nagy fekete tulipán hagymáinak? Azért-e, mivel az Róza keze volt?

Ennek kitalálását nálunknál bölcsőbbekre bizzuk.

Róza visszavonult tehát a másik két hagymával, kebléhez szoritván azokat.

Azért szoritá-e kebléhez, mivel ezek a nagy fekete tulipán hagymái valának, vagy mivel azok Van Baerle Corneliustól eredtek?

Ezen pontot meghatározni, azt hisszük, könnyebb lenne, mint a másikat.

Bár miként legyen is, e pillanattól fogva az élet édes, és betöltött lön a fogolyra nézve.

Róza, mint láttuk, visszaadá neki a hagymák egyikét.

Minden este egy marokkal hozott neki Róza földet, a kert azon részéből, mellyet Cornelius legjobbnak talált, s melly valóban jeles vala.

Egy széles korsó, mellyet Cornelius ügyesen eltört, alkalmas edényt nyujta neki, félig megtölté azt, s a Róza által hozott földet egy kevés pataki sárral megvegyité, mellyet megszáritott, s melly neki jeles trágyaföldet adott.

Azután april kezdete felé betevé az első hagymaczikket.

Elmondani azt, mennyi gondot, ügyességet, és furfangosságot fejtett ki Cornelius, hogy a művéből származó örömet, Gryphus vigyázata elől elrejtse, elmondani képesek nem volnánk. Félóra az érzelmek s gondolatok egész százada egy gondolkozó fogolyra nézve.

Egy nap sem mult el a nélkül, hogy Róza ne jött volna beszélgetni Corneliuszal.

A tulipánok, mellyeknek Róza teljesen udvarolt, tevék a társalgás anyagát; de bár milly érdekes legyen is ezen tárgy, a tulipánokról mindig nem beszélhet az ember.

Ekkor más dolgokról beszéltek, s a tulipántermesztő nagy csodálatára észrevév a mérhetlen kiterjedést, mellyet a társalgás köre vehetett.

Egyedül csak Róza tartott meg egy szokást, szép arczát változatlanul hat hüvelyknyire tartá a rostélyzattól, mert a szép friz nő kétségkívül önmagához is bizalmatlan vala, mióta a rostélyzaton át érzé, hogy egy fogoly lehellete mennyire megégetheti egy fiatal leány szívét. Főkép egy dolog nyugtalanítá a tulipántermesztőt s majd annyira, mint hagymavirágai, s mellyre szüntelen visszatért.

Ez Rózának függése vala atyjától.

E szerint Van Baerle élete, a tudós orvos, a festész, a szellemi ember élete, ki minden valószínűséggel első találta fel a teremtés remekművét, mellyet mint a dolog előre meghatároztaték, Rosa Barlaensinak hívnának, ezen ember élete, sőt több mint élete,

szerencséje, egy más ember együgyü szeszélyétől függött, s ezen ember korlátolt szellemü, legalsóbb néposztálybeli lény volt; ez egy porkoláb vala, valamivel értelmesebb mint a zár, mellyet becsukott, s keményebb mint a retesz, mellyet ide-oda tologatott. Valami volt ez a Vihar Calibanjából, egy átmeneti fok az ember és barom között.

Tebát Cornelius szerencséje ezen embertől függött; ezen ember egy szép reggelen unatkozhatott Löwensteinban, azon gondolatra jöhetett, hogy a levegő ott rosz, hogy a boróka nem jó, elhagyhatá a várat, s elviheté leányát, s Cornelius és Róza még egyszer elválasztathatnának. Az Isten, ki kifárad abban, ha fölöttébb sokat tett teremtményeiért, azzal végezné, hogy többé nem egyesitené őket.

„S akkor mit használtak volna a vándor galambok, mondá Cornelius a fiatal leánynak, mivel édes Róza, ön sem azt nem tudandja olvasni, mit irni fogok, sem nekem megírni azt, mit ön gondolni fog.“

„No s hát, felelt Róza, ki szive mélyében épen úgy félt az elválástól, mint Cornelius, minden este egy óránk van, töltsük azt elégedetten.“

„Nekem ugy látszik, válaszolt Cornelius, hogy nem töltjük azt rosszul.“

„Töltsük még jobban, mond Róza mosolyogva. Tanítson meg engem az olvasás- és írásra; én hasznát fogom venni ön leckéinek, s illyformán nem leszünk elválasztva csak minakaratusunk által.“

„Oh! akkor, kiálta fel Cornelius, az örökkévalóság van előttünk.“

Róza mosolygott, s gyöngéden vállat vonított.

„Mindig börtönben maradand-e ön? felelt Róza. Ő fensége, miután éltet adott önnek, nem adandja-e vissza szabadságát? Akkor nem kapja-e ön vissza javait? Nem lesz-e ön gazdag? Midőn egyszer szabad és gazdag lett, méltóztatik-e, midőn lóháton, vagy kocsin fog járni, a kis Rózára egy porkoláb, s majdnem egy hóhér leányára tekinteni?“

Cornelius tiltakozni akart, s ezt bizonyára telyjes szivéből, s egy szerelemmel eltelt lélek őszinteségével tette volna.

A fiatal leány félbeszakítá őt.

„Mit csinál ön tulipánja,“ kérdé mosolygva.

Tulipánjáról beszélni Corneliusnak Róza számára oly eszköz volt, melly mindent feledtetett vele, magát Rózát is.

„Jól vagyok, mond Cornelius; bőrkéje feketedik, a forrás ideje elkezdődött, a hagymák erei melegülnek, s vastagodnak; mához egy hétre, talán még előbb, meg lehet különböztetni a csirázat első csucsorodásait. S az öné, Róza?“

„Oh! én nagyban intéztem a dolgot, s ön utasítása után.“

„Lássuk Róza, mit csinált ön? mond Cornelius, majd szintolly pihegőn, s oly szemekkel, mint azon este, midőn e szemek, s e lehellet megégeték Róza szivét.“

„Én, mond a fiatal leány mosolygva, mert szive mélyében nem tarthatá magát vissza, hogy kitanulja a fogolynak kettős szerelmét, iránta, s a fekete tulipán iránt; én nagyban intéztem a dolgot: egy tiszta négy-szögben, távol a fák, és falaktól, gyöngéden homokos,

inkább nedves, mint száraz földben, egyetlen szem kő, egyetlen kavics nélkül, virágágyat késziték magamnak, a szerint, mint ön nekem meghagyá.“

„Jól van, jól, Róza.“

„Az illyképen elkészitett föld, csak ön intésére vár. Az első szép napon ön megmondja, miként ültessem el a hagymát, s én elültetem; ön tudja, hogy nekem aránylag késlekednem kell, mivel én a jó levegő, a nap, és földi nedük bőségének minden előnyével bírok.“

„Az igaz, az igaz, kiálta Cornelius, örömmel tapsolván, ön jó tanítvány Róza, s minden bizonynyal megnyerendi százezer forintját.“

„Ne feledje, mond mosolyogva Róza, hogy ön tanítványának, mivel ön így nevez engem, még más tanulnivalója is van, mint a tulipánok művelése.“

„Igen, igen, s nekem szintugy érdekemben van, mint önnek, hogy ön olvasni tudjon.“

„Mikor kezdjük el?“

„Most mindjárt.“

„Nem, holnap.“

„Miért holnap.“

„Mert ma már óránk elfolyt, s el kell önt hagynom.“

„Már! és miből fogunk olvasni?“

„Oh! mond Róza, nekem van egy könyvem, könyvem, melly reménylem, nekünk szerencsét hozand.“

„Tehát holnap?“

„Igen holnap.“

Másnap Róza Witt Kornél bibliájával tért vissza.

Az első hagymaczikk.

Másnap, mint mondók, Róza Witt Kornél bibliájával tért vissza.

Ekkor a mester és tanítvány közt azon bájoló jelenetek egyike kezdődött, mellyek a regényíró örömét teszik, midőn szerencséje van azokkal tolla alatt találkozni.

Az ajtórostélyzat, az egyedüli nyilás, melly a két szerelmesnek közlekedésül szolgált, igen magosan volt arra nézve, hogy két egyén, kik mindeddig megeléglék olvasni egymás arcjáról mindazt, mi mondanivalójuk volt, kényelmesen olvashatott volna a Róza által hozott könyvből.

Következőleg a fiatal leánynak az ajtórostélyzathoz kelle támaszkodnia, fejét meghajtania, s könyvét a gyertyavilág magasságáig emelnie, mellyet jobb kezében tartott, melly kezet hogy pihenhessen, Cornelius egy zsebkendő által látta jónak a vasrácshoz szoritani. Ekkor Róza egyik ujjával a könyvön követheté a betűket és szótagokat, mellyeket Cornelius előtte tagolt, Cornelius, ki egy szalmaszál mutatóval ellátva a rostélyzat lyukán át jelölé ki ezen betűket figyelmes tanítványának.

Ezen lámpa tüze megvilágítá Róza pompás színét, kék és mély szemeit, szőke hajfonadékait a barnított aranyos fejek alatt, melly, mint mondók a friz nőknek hajékeül szolgál; a levegőbe felemelt ujjai, mellyekből a vér leszivárgott, azon halvány, s rózsás szinezetet ka-

pák, mely a világosságnál fénylik, s mely a rejtélyes életet mutatja, melyet az ember az izmok alatt keríteni lát.

Róza értelmisége hirtelen fejlett ki Cornelius szellemének éltető érintése alatt, s mikor a nehézség igen nagynak látszott, az egymásba merülő szemek, az egymást megillető szempillák, az egymással egyesülő hajszálak villanyos szikrákat fejtének ki, képeseket megvilágítani magát a tudatlanság sötétségét is.

És Róza, lakába térve, lelkében visszaidézte az olvasás leczkéit, s egyszersemind a szerelemnek be nem vallott leczkéit is.

Egy este Róza félórával később jöve mint szokás szerint.

Félórányi késedelem igen fontos esemény vala Cornelius előtt, hogysem azonnal ne tudakozta volna annak okát.

„Oh! ne pirongasson, mond a fiatal leány, ez nem az én hibám. Atyám megújítá Löwensteinban ismerettségét egy ficzkóval, ki gyakorta jött őt sürgetni Haagában, hogy bejárása legyen a börtönbe. Ez egy jó ficzkó volt, barátja a palacznak, ki vig történeteket beszélt, azonkívül bőkezű fizető, ki nem huzta magát vissza a költségtől.“

„Különbem nem ismeri ön őt?“ kérdé Cornelius csodálkozva.“

„Nem, felelt a fiatal leány, atyám csak körülbelül tizenöt nap óta bolondult ezen új jövevénybe, ki olly serényen látogatja őt.“

„Oh! mond Cornelius, nyugtalanul rázván fejét, mert minden új esemény egy katastrophát jósolt számára, valami ollynemű kém lehet, millyeket a várakba

küldenek, hogy a felügyelők- és foglyokra egyetemben vigyázzanak.“

„Nem hiszem, mond mosolyogva Róza, ha ezen derék ember kémlél valakit, úgy nem atyámat kémléli.“

„Akkor hát kit?“

„Engem, teszem azt.“

„Önt?“

„Miért nem,“ mond mosolyogva Róza.

„Ah! az igaz, mond Cornelius, sohajtván, ön nem fogja mindig semmibe venni a kérőket Róza, ezen ember önnek férjévé lehet.“

„Én nem mondok nemet.“

„És mire alapítja ön ezen örömet?“

„Mondja inkább ezen félelmet, Cornelius ur.“

„Köszönöm, Róza, mert önnek igaza van; ezen félelmet . . .“

„Erre alapítom.“

„Hallgatok, szólnjon.“

„Ezen ember már Haagában többször jött a Brytenhoffba; lássa csak ép azon pillanatban, midőn ön ott bezárva volt. Ha én távoztam onnét, ő is távozott; ha én jöttem, ő is oda jött. Haagában azt vette ürügyül, hogy önt akarja látni.“

„Engem látni?“

„Oh! bizonynal ürügy, mert most midőn ugyanazon okot használhatná, mivel ön ismét atyám foglya leve, vagy inkább, mivel atyám ismét ön porkolábja leve, többé nem önről beszél, sőt ellenkezőleg. Tegnap hallám, midőn atyámnak mondá, hogy nem ismeri önt.“

„Folytassa, Róza, kérem önt, hogy eltaláljam mi csoda ember ez, és mit akar.“

„Bizonyos ön Cornelius ur, hogy barátjai közül egyik sem érdekli magát önért.“

„Nekem nincs barátom, Róza, nekem csak dajkám volt, ön ismeri őt, s ő ismeri önt. Fájdalom! ezen szegény Zug maga jőne el, s nem ravaszkodnék, és sirva mondaná ön atyjának, vagy önnek: Édes ur, vagy édes kisasszony! gyermekem itt van, nézze ön, milly kétségbeesett vagyok, engedje őt csak egy órára látnom, s egész életemben imádkozni fogok önért az Istennek. Oh! nem, — folytatá Cornelius, — oh! nem, jó Zugomat kivéve, nincs barátom.“

„Visszajövök tehát arra, mit gondolék, annyival inkább, hogy tegnap, napnyugatkor, mint a virágágyat, melybe ön hagymáját ültetnem kell, rendeztetém, egy árnyat láttam, mely a nyitott ajtón át az orgona és nyárfák mögé esúszott. Ugy tetetlem magam, mintha nem láttam volna, ez emberünk vala. Elrejtőzött, s látott, midőn a földet meghabartam, s minden bizonynal engem kémlett. Egyetlen geréblyekaparást sem tettem, egyetlen földparányt sem érinték a nélkül, hogy számba ne vette volna.“

„Oh! igen, igen, ez szerelmes, mond Cornelius. Ifju-e, szép-e?“

S Cornelius mohón nézett Rózára, türelmetlenül várván feleletét.

„Ifju, szép? kiáltott Róza, felkaczagván. Iszonyu arczu, hajlott testü, az ötvenhez közeledik, nem mer szemközt nézni reám, sem hangosan beszélni.“

„S hogy hívják?“

„Gisels Jakabnak.“

„Nem ismerem.“

„Ön e szerint jól látja, hogy nem önért jő el.“

„Minden esetre, ha ő szereti is önt, Róza, mi igen valószínű, mert önt látni annyi, mint szeretni, ön nem szereti őt!“

„Oh bizonyynyal nem!“

„Akkor tehát akarja-e, hogy lecsendesedjem?“

„Kérem önt.“

„Tehát! most, hogy ön olvasni kezd Róza, ön mindazt olvasandja, nemde, mit önnek írni fogok, a féltékenység s a távollét kínai felül.“

„Olvasandom, ha igen nagy betűkkel ír ön.“

Azután, mivel a fordulat, melyet a társalgás vőn, nyugtalanítani kezdé Rózát:

„Ugy igaz, mond, hogy van ön tulipánja?“

„Róza, ítéljen örömről: ma reggel a napvilágnál néztem azt; miután gyöngéden eltávolítám a földágyat, melly a hagymát földi, láttam az első hajtás hegyét csirázni; ah Róza, szívem megolvadt az örömtől, ezen észrevehetlen, fejtéred sarjadék, melyet egy légy szárny letörne, ha megilletné azt, azon lételgyanu, melly felfoghatlan tanúsággal jelenti ki magát, sokkal jobban felindított, mint olvasása ő fensége azon rendeletének, melly visszaadá életemet, megállítván a hohér bárdját, a brytenhoffi vérpadon.“

„Tehát ön reméll?“ mond Róza mosolyogva.“

„Oh! igen, reméllek!“

„És én, részemről mikor ültessem el a hagymát?“

„Az első kedvező napon, meg fogom önnek azt mondani; de főkép ne segitessen ön magának senki által, s főkép ne bizza titkát senkire, bár ki legyen ez a világon; egy tulipán kedvellő látja ön, képes lenne e

hagymának egyedüli megtekintésénél megismerni értékét; s főkép, igen kedves Rózám, zárja el gondosan a harmadik hagymát, melly önnek megmarad.“

„A harmadik hagyma még ugyanazon papírban van, mellybe ön tevé, s úgy mint ön nekem átadá Cornelius ur, egészen szekrényem fenekén eltemetve csipkém alatt, mellyek szárazon tartják azt, a nélkül hogy terhelnék. De Isten önnel szegény fogoly.“

„Hogyan, már?“

„El kell mennem.“

„Olly későn jönni, s olly korán elmenni.“

„Atyám türelmetlenkedhetnék, nem látván visszajövetelemet; a szerető gyaníthatná, hogy vetélytársa van.“

S Róza nyugtalanul hallgatózott.

„Mi baja van önnek?“ kérdé Van Baerle.

„Mintha hallanék valamit.“

„Mit?“

„Valami lépéshez hasonlót, melly a lépcsőzeten recsegett.“

„Valóban, mond a fogoly, ez nem Gryphus, őt messziről hallja az ember.“

„Nem, ez nem atyám, arról bizonyos vagyok, de...“

„De...“

„De ez valószínűleg Jakab.“

Róza elrohant a lépcsőzeten, s valóban az ember ajtónyílást hallott, melly hirtelen bezárult, mielőtt a fiatal leány az első tiz lépcsőn leszállt volna.

Cornelius nagy nyugtalanságban maradt, de ez csak előjáték volt számára.

Midőn a balvégzet egy rossz mű végrehajtását

megkezdí, ritka dolog, hogy jó módon előre értesítse áldozatát, miként hajvivó ellenével tesz, szabad időt adandó neki, hogy magát védelmi állapotba helyezze.

Azon értesítések, mellyek az ember ösztönéből, vagy a lelketlen tárgyak résztvevéséből származnak, melly tárgyak gyakran kevésbbé lelketlenek, mintsem általában hiszszük; azon értesítések, mondjuk, majd mindig elhanyagoltatnak. A lövés a levegőben süvöltött, s egy főt talál, mellyet ezen süvöltésnek értesítnie kellett volna, s mellynek miután értesített, óvnia kell vala magát.

A következő nap elmúlt a nélkül, hogy valami megjegyzésre méltó történt volna. Gryphus megtevé három látogatását. Semmit sem fedezett fel. Midőn Van Baerle porkolábját jőni hallá, s a reményben, hogy meglepi foglya titkait, Gryphus soha sem jöve ugyanazon órákban; midőn Van Baerle porkolábját jőni hallá, egy erőmű segélyével, mellyet feltalált, s melly azon erőművekhez hasonlita, mellyeknek segélyével a majorokban a buza-zsákokat felhuzzák és lebocsátják, Van Baerle eleinte a tégla, azután az ablaka alatt kiálló kőpárkányra ereszté le korsaját. Mi a zsinégeket illeti, mellyek segélyével a mozgás véghezvitett, erőművésziünk talált eszközt elrejtteni azokat, a téglaikon, s a kövek kivájásaiban tenyésző mohákkal.

Gryphus nem talált ki semmit.

E furfangós mód nyolcz napig sikerült.

De egy reggel, Cornelius elmélyedve hagymája szemléletébe, honnét a tenyészet egy pontja már felpattant, nem hallá, midőn a vén Gryphus seljött; e napon nagy szél futt, s a toronykában minden recsegett,

az ajtó hirtelen megnyílik, s Cornelius meglepetett, korszajával térdei között.

Gryphus ismeretlen, következőleg tiltott tárgyat látván foglya kezeiben, nagyobb gyorsasággal csapott e tárgyra, mintsem a sólyom zsákmányára.

A véletlen, vagy azon balvégzetű ügyesség, melyet a rossz szellem néha a gonosz természetű lényeknek megad, eszközlé, hogy Gryphus nagy és vastagbőrű keze mindjárt eleinte a korsó kellőközepébe helyezé magát, a drága hagyma letéteményes földadagjára, ez az öklön felül eltört kéz, melyet Van Baerle Cornelius olly jól helyreigazitott.

„Mije van itt önnek, kiáltott fel. Ah! elveszem öntől!” S kezét a földbe mélyeszté.

„Nekem? Semmi, semmi!” kiáltott Cornelius, egészen remegve.

„Ah! elveszem öntől! Egy korsó földdel! valami vétkes titok lappang alatta!”

„Édes Gryphus ur!” rimánkodék Van Baerle, miként a fogolymadár, mellynek az arató épen elszedé fiatal költését.

Valóban Gryphus elkezdé a földet vájni, görbe ujjjaival.

„Uram, uram! vigyázzon!” mond Cornelius elsápadva.

„Mire? az Istenért! mire?” ordított a porkoláb.

„Vigyázzon, mondom önnek; mindjárt meggyilkolja ön.”

S majdnem kétségbe esett gyors mozdulattal kiragadta a korsót a porkoláb kezeiből, s miként kincset, védőkarjai alá rejté.

De Gryphus, mint aggastyán, konok levén, s mindinkább meggyőződve, hogy az imént összeesküvést fedezett fel oraniai Vilmos ellen, selemelt bottal rohant foglyára s látván annak rendületlen határozatát virágcserepének pártfogolásában, átlátta, hogy Cornelius sokkal kevésbé remegett feje- mintsem korsajáért.

Azon ügyekezett tehát, hogy erővel ragadja el azt tőle.

„Ah! mondá a dühös porkoláb, ön jól tudja, hogy ön fellázadt.“

„Hagyja meg tulipánomat!“ kiáltott Van Baerle.

„Igen, igen, tulipánt, viszonzá az öreg. Ismerjük a fogoly urak fursangosságait.“

„De én esküszöm önnek.“

„Bocsássa el, ismétlé Gryphus, lábával dobbantva, vagy az őrt hívom.“

„Hivjon, kit akar, de ezen szegény virágot csak életemmel birandja.“

Gryphus elkeseredve, másodizben mélyeszté a földbe ujjait, s ez alkalommal kibuzta belőle az egészen fekete hagymát, s mig Van Baerle boldognak érzé magát, hogy megmenté a tartalmazót, s nem is képzelé, hogy ellenfele birja a tartalmat, Gryphus erőszakosan földhez dobá az ellágyult hagymát, melly a kövezeten szétzuzódott, s péppé tapodtatva a porkolábnak széles saruja alatt, semmivé tétetett.

Van Baerle látta a gyilkosságot, messziről észre-
 vevé a nedves maradványokat, felfogá Gryphus vad
 örömét, s a kétségbeesés kiáltását hallatá, melly meg-
 lágyította volna azon gyilkos porkolábot, ki néhány
 évvel később megölé Pelisson pókját

Az eszme, agyonütni e gonosz embert villámként vonult át a tulipántermesztő agyán. A tűz és a vér mind egyszerre szállottak fel homlokába, s megvakíták őt; a nehéz korsót az egész haszontalan benne maradt földdel magasra emelé. Még egy pillanat, s az a vén Gryphus kaponyájára zuhant volna.

Egy kiáltás, köny- és aggálytelyes kiáltás visszartartoztatá Cornelius, kiáltás, mellyet az ajtó rostélyá mögött a szegény halvány, remegő Róza hallatott, égreemelt karokkal, s atyja és barátja közt foglalva helyet.

Cornelius elereszté a korsót, melly rémitő csörömpöléssel ezer darabra tört.

És akkor Gryphus felfogá a veszélyt, melyben az imént forgott, s rettenetes fenyegetésekre hevült.

„Oh! mond Cornelius, önnek igen gyáva s igen paraszt embernek kell lennie, mert megfosztá a szegény foglyot egyedüli vigasza-, egy tulipánhagymától.“

„Fi! atyám, tevé hozzá Róza, az vétek, mit ön az imént elkövetett.“

„Ah! ön az fecsegő szajkó, kiáltott leányához fordulván a haragtól forró öreg, avatkozzék abba, mi önt illeti, s főkép távozzék a lehető leggyorsabban.“

„Szerencsétlen! szerencsétlen!“ folytatá Cornelius kétségbeesetten.

„Végre is ez csak egy tulipán, tevé hozzá Gryphus kissé szégyennel. Annyi tulipánt adunk önnek, a menyit akarni fog, nekem háromszáz van padlásomon.“

„Az ördögbe ön tulipánjaival! kiáltott Cornelius, azok annyit érnek, mint ön. Oh! ha száz millárd tuli-

pánom volna, mind odadnám azért, mellyet ön itt szétzuzott.“

„Ah! mond Gryphus diadallal. Ön jól látja, hogy nem a tulipánhoz ragaszkodék. Ön jól látja, hogy ezen álhagymában valami boszorkányság volt, talán valami levelezési eszköz ő fensége ellenségeivel, ki megkegyelmezett önnek. Jól mondám én, hogy nem volt igazuk, midőn le nem vágták önnek fejét.“

„Atyám, atyám!“ kiáltott Róza.

„Nos! annál jobb! ismétlé Gryphus buzdítván magát, én annak romlását okozám, romlását okozám. Igy fog történni, valahányszor ön kezd valamit! Ah! tudtára adtam önnek, szép barátom, hogy terhessé teszém életét.“

„Átkozott! átkozott! ordítá Cornelius teljes kétségbeesésében, s remegő ujjával megfordítván utolsó nyomait a hagymának, hulláját annyi öröm-, s annyi reménynek “

„A másikat holnap elültetjük, édes Cornelius ur, mond halkkal Róza, ki felfogá a tulipántermesztő mérhetlen fájdalmát, s ki ezen édes szózatot, miként balzsamcseppet tiszta szívvvel hullatá Cornelius vérző sebére.“

Róza szeretője.

Róza ezen vigasztaló szavakat alig hullatá Corneliusra, a lépcsőzeten egy hangot lehete hallani, melly a történetekről tudakozódék.

„Atyám, mond Róza, hallja ön?”

„Mit?”

„Jákob ur hívja önt. Ő nyugtalan.”

„Annyi zajt csináltak, mond Gryphus. Nem mondhatták volna, hogy e tudós megöl engem. Ah! a tudósokkal mennyi baj van mindig!”

Azután ujjával a lépcsőzetet mutatván Rózának.

„Menjen elől, kisasszony,” mond Gryphus.

S bezárván az ajtót :

„Mindjárt önnél leszek Jákó barátom,” kezdé.

S Gryphus eltávozott, elvivén Rózát, s magányában s keserü fájdalmában hagyván a szegény Cornelium, ki dörmögé :

„Oh! te öltél meg engem, vén hóhér. Ezt nem fogom túlélni!”

S valóban a szegény fogoly megbetegedett volna, azon ellensúly nélkül, melyet a gondviselés életének adott, s melyet Rózának hittak.

Este a fiatal leány visszajött.

Első szavával jelenté Corneliusnak, hogy jövőre atyja nem szegezi magát többé az ellen, hogy Cornelius virágokat műveljen.

„S hogyan tudja ezt?” mond fájdalmas arcczal a fiatal leánynak.

„Azt tudom, mert mondá.”

„Azért, hogy talán engem megcsaljon?”

„Nem, bánja tettét.”

„Oh! igen, de fölöttébb későn.”

„Ezen megbánás nem önmagától jöve meg neki.”

„S tehát miként jöve meg neki?”

„Ha ön tudná, barátja mennyire pirongatja őt.”

„Ah! Jákob ur, ő tehát el nem hagyja önöket?”

„Minden esetben a lehető legkevesebbé hagy el bennünket.”

S Róza olly formán mosolygott, hogy a féltékenység azon kis fellege, melly Cornelius homlokát elsötétíté, szétoszlott.

„S hogy történt ez?” kérdé a fogoly

„Tehát! kérdeztetve barátja által, atyám az este-linél elbeszélé a tulipán, vagy inkább a hagyma történetét, s a szép hőstettet, mellyet azt szétzuzván, elkövetett.”

Corneliusból egy sobaj tört ki, melly nyögésnek is beillhetett volna.

„Ha ön látta volna e pillanatban Jákob mestert, folytatá Róza. Igazán, azt hívém, hogy mindjárt tűzbe borítja a várat, szemé két égő szövétnek vala, haja felborzadt, ökleit összeszorítá, egy pillanatig azt hívém, hogy megfojtani akarja atyámat. Ön tev ézt, kiáltott fel, ön zuzta szét a hagymát? Kétségkívül, mondá atyám.”

„Ez becsstelenség! folytatá Jákob, ez gyűlöletes! ön vétket követett el,” orditá Jákob.

Atyám elbámult.

„Ön, ön is bolond?” kérdé barátjától.

„Oh érdemes ember ez a Jákob, dörmögé Cornelius, ez egy becsületes szivü, választott lélek.”

„Tény az, hogy lehetetlen keményebben bánni egy emberrel, mintsem ő atyámmal bánt, tev é hozzá Róza; Jákob részéről ez valódi kétségbeesés volt, szüntelenül ismétlé:

„Szétzuzva, a hagyma szétzuzva; oh! Istenem, Istenem, szétzuzva!“

Azután hozzám fordulván :

„De ez nem volt az egyedüli hagyma, mellyel birt?“ kérdezé.

„Ezt kérdezé?“ mond Cornelius, fülét hegyezvén.

„Ön azt hiszi, hogy ez nem az egyedüli volt, mond atyám. Jól van, a többit megkeressük.“

„Ön megkeresi a többit, kiáltott Jákob, nyakon ragadván atyámat, de tüstént elbocsátván.“

Azután hozzám fordulván :

„Mit mondott a szegény fiatal ember?“ kérdé.

„Nem tudtam mit felelni, ön nagyon szívemre kötötte, hogy ne gyanittassam az érdeket, mellyel ön e hagyma iránt viseltetik. Szerencsére atyám kihuzott a zavarbol.“

„Mit mondott?“ s tajtékzani kezdé.

„En félbeszakítám atyámat.“

„Hogyne lett volna dühös, mondám neki, ön olly igazságtalan s durva volt.“

„Ah! bolond ön? kiáltott atyám, ugyan nagy szerencsétlenség egy tulipánhagymát szétzuzni; száz meg százat kap az ember egy forintért a gorcumi vásáron.“

„De talán kevésbbé drágát, mint ez, felelém szerencsétlenül.“

„S ezen szavaknál mit tön Jákob?“ kérdé Cornelius.

„Ezen szavaknál megkell mondanom, ugy látszott, hogy szeme villámot lövellt.“

„Igen, mond Cornelius, de ez nem volt mind; mondott valamit.“

„E szerint szép Róza, mondá Jákob mézes hangon, ön drágának hiszi ezen hagymát?“

Láttam, hogy hibát követék el.

„Mit tudom én? feleltem hanyagul, érték-e én a tulipánhoz? Én csak azt tudom fájdalom! mivel a foglyokkai együttélésre vagyunk kárhóztatva, azt tudom, hogy a fogoly előtt minden időtöltésnek van értéke. Ez a szegény Van Baerle ur ezen hagymával mulatá magát. No hát! mondám, milly kegyetlenség megfosztani őt ezen mulatságtól.“

„De először is, mondá atyám, hogyan szerzé magának e hagymát? Nekem ugy látszik, hogy ezt jó lenne meg tudni.“

Én elfordítám szemeimet, kikerülendő atyám tekintetét. Az ember azt mondhatta volna, hogy egészen szívem mélyéig akará üldözni gondolatomat.

A veszély egy mozdulata gyakran felment a felelettől. Én vállat voníték, hátat fordítottam, s az ajtóhoz közeledém.

De egy szó által megállíttatám, mellyet, bármilly halkkal mondatott is, meghallottam.

Jákob mondá atyámnak :

„Nem nehéz arról bizonyossá tenni magát.“

„Hogyan?“

„Átmotozzuk őt, s ha a többi hagyma nála van, megtalálандjuk.“

„Igen, közönségesen három van!“

„Három van! kiáltott fel Cornelius, azt mondá, hogy három hagymám van!“

„Ön felfoghatja, e szó engem megdöbbsentett, mi-ként önt. Visszafordulék.“

Mindkettem úgy el valának foglalva, hogy nem látták mozdulatomat.

„De, mondá atyám, ezen hagymák talán nincsenek nála.“

„Akkor hát szállítsa őt le valami ürügy alatt, s e közben én átkutatom szobáját.“

„Oh! oh! mond Cornelius. De hiszen ön Jákobja gonosztevő.“

„Én félek tőle.“

„Mondja meg nekem Róza,“ folytató Cornelius, egészen gondolkodón.

„Mit?“

„Nem beszélé ön nekem, hogy az nap, midőn virágágyát készíté, ezen ember követé önt?“

„Igen.“

„Hogy árnyékként az orgonafák mögé csuszott.“

„Kétségkívül.“

„Hogy nem veszté el szem elől, önnek egyetlen gereblyekaparintását sem?“

„Egyet sem.“

„Róza,“ mond Cornelius elsápadván.

„Nos!“

„Ő nem önt követé.“

„Kit követe tehát?“

„Ő nem önbe szerelmes.“

„Akkor hát kibe?“

„Hagymámat követé, hagymámba vala szerelmes.“

„Ah! példának okáért! ez igen könnyen meglehet.“ kiáltott fel Róza.

„Akarja ön bizonyossá tenni magát róla?“

„S mi módon?“

„Oh! ez igen könnyü.“

„Szóljon.“

„Menjen holnap a kertbe; igyekezzék azon, hogy, miként először, Jákob tudja meg ön odamenetelét; igyekezzék, hogy miként először, kövesse önt; tegyen úgy, mintha a hagymát elültetné, távozzék a kertből, de nézzen az ajtón át, s ön meglátja, mit fog tenni.“

„Jól van! de azután.“

„Azután! a mint ő cselekszik, mi is úgy cselekvendünk.“

„Ah! mond Róza, egyet sohajtván, ön igen szereti hagymáit, Cornelius ur.“

„Tény az, mond a fogoly sohajjal, hogy mióta ön atya szétzúzta azon szerencsétlen hagymát, úgy tetszik nekem, mintha életem egy része megsemmisítve volna.“

„Lássuk, mond Róza, akar ön még egy másik dolgot megpróbálni?“

„Mit!“

„Akarja-e ön elfogadni atyám javallatát?“

„Milly javallatot!“

„Száz számra ajánlott önnek tulipánhagymákat?“

„Az igaz.“

„Fogadjon el belőlök kettőt vagy hármat, s e két vagy három hagyma közepett ön felnevelheti a harmadik hagymát.“

„Igen, ez jó lenne, mond Cornelius összehuzott szemöldökkel, ha ön atya egyedül lenne; de az a másik, az a Jákob, ki kémelel bennünket.“

„Ah! az igaz; azonban gondolkozzék! látom, ön megfosztja magát egy nagy mulatságtól.“

S Róza ezen szavat mosolylyal ejté ki, melly nem volt ment minden gunyortól.

Valóban Cornelius egy pillanattig gondolkozék, könnyen leheté látni, hogy nem csekély kivánság ellen küzdött.

„Nem! kiáltott fel egészen ószerü stoicismussal, nem, ez gyöngeség lenne, ez örülség, ez gyávaság lenne! ha ekként tenném ki a harag és irigység koczkájára az utolsó reményt, melly számunkra felmarad, én méltatlan ember lennék a bocsánatra. Nem! Róza, nem! holnap határozni fogunk ön tulipánjára nézve; ön művelni fogja azt utasításim szerint: és mi a harmadik hagymát illeti, Cornelius mélyen sohajtott, mi a harmadikat illeti, őrizze azt szekrényében! őrizze azt, miként a fősvény őrzi első vagy utolsó darab aranyát, miként anya gyermekét; miként sebesült ereinek utolsó csepp véréit; őrizze azt, Róza! valami azt sugja nekem, hogy abban rejlik gazdagságunk! őrizze azt! s habár az ég tüze hullna Löwensteinra, esküdjék meg Róza, hogy gyűrűi, ékszerei, s azon arany főveg helyett, melly olly jól illik ön arcához, ezen utolsó hagymavirágot viendi magával, melly fekete tulipánomat magában foglalja.“

„Legyen nyugodt, Cornelius ur, mond Róza, édes vegyülékével a szomorúság és ünnepélyességnek; legyen nyugodt, ön kívánatai parancsok számomra.“

„Sőt még, folytatá a fiatal ember mindinkább lázba jöven, ha észrevenné ön, hogy követtetik, hogy léptei kémltetnek, hogy társalgásai felébresztik atyjának gyanuját, vagy azon iszonyatos Jákobnak, kit én utálok; tehát! Róza, azonnal áldozzon fel engem, ki nem látok,

csak ön által, kinek a világon önnél nincs többje, áldozzon fel engem, ne látogassan meg engem többé.“

Róza összeszorulni érzé szívét; a könnyük egészen szemébe szöktek.

„Fájdalom!“ mond.

„Mit?“ kérdé Cornelius.

„Már látom.“

„Mit lát ön?“

„Azt látom, mond a fiatal leány, zokogásba törvén ki; azt látom, hogy ön annyira szereti a tulipánokat, miként nincs többé szívében hely más indulat számára.“

S a leány elfutott.

Cornelius ez estén, s a fiatal leány eltávozta után a legroszabb éjet tölté.

Róza megharagvék reája, s neki igaza volt. Róza talán nem jövend vissza többé látogatására a fogolynak, s nem lesznek többé hírei sem Róza-, sem tulipánjairól.

Most már, hogyan magyarázandjuk meg ezen bizarr jellemét a tökéletes tulipán termesztőknek, millyenek még e világon léteznek.

Megvalljuk hősünk, s a kertművelés szégyenére, Cornelius kettős szerelméből az, mit sajnálni leghajlandóbbnak érzé magát, Róza szeretete volt, s midőn Cornelius reggeli három óra felé fáradságtól ellankadva, félelemtől nyugtalanítva, belfurdalásoktól kinoztatva elalvék, álmaiban a nagy fekete tulipán engedé az első helyet a szőke friznő olly édes, kék szemeknek.

Nő és virág.

De a szegény Róza, szobájába zárkozva, nem tudhatá, kiről, vagy miről álmódott Cornelius.

Innét következett, hogy azok után, miket Cornelius mondott, Róza sokkal hajlandóbb volt hinni, miszerint inkább tulipánjára, mint reá gondolt; azonban Róza csalatkozék.

De mivel senki sem mondhatta meg Rózának, hogy csalatkozék, mivel Cornelius ildomtalan szavai méregesepekként hulottak lelkére, Róza nem álmódék, ő sirt.

Valóban, mivel Róza emelkedett szellemü, józan és mély értelmü teremtmény vala, igazságot szolgáltatott magának némesak erkölcsi és anyagi tulajdonait, de társadalmi állását illetőleg is.

Cornelius tudós, Cornelius gazdag vala, vagy legalább az volt javai elkobzása előtt; Cornelius azon kalmárkodó polgárságból volt, melly büszkébb vala firmájára, mintsem a törzsaristokratia örökös czimeire; Cornelius tehát jónak találhatá Rózát multság gyanánt, de bizonyosan, midőn szívének lekötelezéséről lenne szó, inkább egy tulipánnak, az az a virágok legnemesbike-, legbüszkébbikének kötelezné le azt, mintsem Rózáuak, egy porkolább alacsony származásu leányának.

Róza felfogá tehát azon elsőséget, mellyet Cornelius a fekete tulipánnak őfölte adott, s épen mivel felfogá, kétségbeesettebb lett.

Róza szinte határozott ezen rettenetes éj, az álmatlanság ezen éje alatt, mellyet eltöltött.

Ezen határozat az vala, miszerint az ajtórostélyzathoz többé vissza nem jövend.

De mivel ismeré Cornelius égő vágyát, hogy hirt halljon tulipánjairól, mivel nem akará magát annak kintenni, hogy viszontlásson egy férfit, ki iránt azon pontig érzé részvétét növekedni, hogy miután a rokonszenvet meghaladta, ezen részvét egészen, s nagy léptekkel a szerelem felé indult, de mivel nem akará ezen férfit kétségbeejteni, elhatározá egyedül folytatni az olvasás és irás megkezdett leczkéit, s szerencsére tanulása azon pontján vala, miszerint mesterre többé nem lett volna szüksége, ha ezen mester Corneliusnak nem neveztetik vala.

Róza megátalkodottsággal kezdett tehát olvasni a szegény Witt Cornél bibliájából, mellynek második lapján, melly, mióta a másik kiszakasztaték, elsővé leve, vala irva Cornelius végrendelete.

Ah! susogá, ujra olvasván e végrendeletet, melyet soha sem végzett el a nélkül, hogy egy köny, a szerelem gyöngye, ne gördült volna le kristályszemeiből halvány arczára, ah! ez időben mégis egy pillanatra hívém, hogy ő szeretett engem. — Szegény Róza! csalatkozáék. A fogoly szerelme soha sem volt valódibb, mint a pillanatban, mellyhez eljutánk, mivel zavarral mondók meg, hogy a nagy fekete tulipán és Róza közti küzdelemben a nagy fekete tulipán győzetett le.

De, ismételjük, Róza nem tudá a nagy fekete tulipán legyőzetését.

Szinte, miután az olvasás, e műtétel, mellyben

Róza nagy előhaladást tőn, bevégeztetett, Róza fogá a tollat s nem kevésbbé dicséretes megátalkodottsággal látott az írásnak nemkülönbén nehéz munkájához.

De végre mivel Róza már majd olvashatólag írt azon napon, mellyen Cornelius olly ildomtalanul beszélteté szivét, Róza nem esett kétségbe az elég gyors előmenetel iránt, miszerint legkésőbbén nyolcz nap alatt hireket adjon a fogolynak tulipánjáról.

Egy szót sem feledett el az ajánlatokból, mellyeket Cornelius tőn neki. Egyébiránt Róza soha egy szót sem feledett el abból, mit Cornelius neki mondott, még akkor sem, midőn az, mit monda, nem ajánlás formájában volt mondvá.

Cornelius, részéről szerelmesebben ébredt fel, mint valaha. A tulipán még igen világosan s elevenen lebegett előtte, de végre nem tekinté azt olly kincsnek, mellynek mindent, még magát Rózáat is fel kelljen áldoznia, csak mint drága virágot, mint a természet és művészet csodás összetételét, mellyet az Isten adott neki kedvese keblének ékítésére.

Azonban egész nap határozatlan nyugtalanság üldözé őt. Hasonló volt ő azon emberekhez, kiknek szelleme elég erős, miszerint pillanatnyira elfeledjék kogy este vagy másnap nagy veszély fenyegeti őket, Miután az elfogultságot egyszer legyőzték, közönséges életet élnek. Csakhogy ezen elfeledett veszély időről időre egyszerre szivüket harapja, éles fogával. Remegnek, kérdik maguktól, miért remegtek, azután megemlékezvén arra, mit elfeledtek: Oh! igen, mondják sohajjal, ez az!

Cornelius ezen azja a félelem volt, miszerint Róza nem jön el ez este, mint szokás szerint.

Sazon mértékben, mint az est közeledett, elfogultsága élénkebb, jelenlevőbb leve, mindaddig, míg végre ezen elfogultság erőt vőn Cornelius egész testén, s azontul csak Róza élt benne.

Szinte hosszan tartó szivdobogással üdvözlé a homályt; azon mértékben, mint a homály növekedék, a szavak, mellyeket tegnap Rózának mondott s mellyek annyira kinzák a szegény leányt, világosabban jövének vissza lelkébe, s Cornelius kérdé magától, miként mondhatá vigasztalójának, hogy tulipánjának áldozza fel magát, azaz, hogy ha szükséges lenne, mondjon le látásáról, midön Róza látása neki életszükséggé leve.

Cornelius szobájából hallani lehetett a váróra ütését. Hét, nyolcz, azután kilencz órát ütött. Az érc kongása soha mélyebben nem rezgett egy sziv mélyében, mintsem ezen kilencedik órát jelelő kalapácsütés.

Azután mindenre csend borult. Cornelius kezét szivére nyomá, hogy dobogásait elfojtsa, s hallgatózott.

Róza lépteinek zaja, ruhájának susogása a lépcsőzeten, előtte olly ismeretesek valának, hogy mihelyt az első lépcsőt meghaladá, Cornelius mondá :

„Ah! ime Róza jő.“

Ezen este semmi zaj nem zavará a csarnoknak csöndét; az óra egy negyedét ütött tizre. Azután különböző két hangon tizedfelet; azután háromnegyedét tizre; azután végre komoly hangjával nemcsak a vár vendégeinek, de még a löwensteini lakosoknak is a tiz órát jelenté.

Ez volt az óra, mellyben Róza Cornelium szokás

szerint elhagyá. Az óra elütött és Róza mégsem jöve.

E szerint sejtelvei nem csalák meg őt : a megboszankodott Róza, szobájában tartózkodék, s elhagyá őt.

„Oh ! én igen megérdemlem, mi engem ért, monda Cornelius. Oh ! ő nem fog eljöni, s ezt jól teendi ; helyében én is úgy tennék.“

És daczára ennek, Cornelius mindig hallgatózott, várt, és remélt.

Hallgatózott, s így várt egész éjfélig, de éjfélikor megszűnt remélleni, s egészen felöltözve, ágyára veté magát.

Az éj hosszú és szomorú volt ; azután a nap eljöve ; de a nap semmi reményt nem hozott a fogolynak.

Reggeli nyolcz órakor az ajtó megnyilt : de Cornelius mégcsak fejét sem fordítá hátra, a csarnokban hallá Gryphus nehéz lépteit ; tökéletesen érzé, hogy e léptek egyedül közelednek.

Mégcsak nem is tekintett a porkoláb felé. Azonban igen szerette volna őt kérdezni, hireket tudakolni tőle. Rózáról. Azon a ponton állott, bár milly különösnek látszanék is ezen kérdés Róza atyjának, hogy kérdést intézzen hozzá Cornelius. Az önző azt reméllé, miszerint Gryphus azt feleli neki, hogy leánya beteg.

Rendkívüli eseményt kivéve, Róza soha sem jöve nappal. Cornelius tehát, napközben, valójában soha sem várakozott. Azonban hirtelen remegése, az ajtóhoz illesztett füle, s az ajtó rostélyzaton kérdő hirtelen tekintetéből az ember láthatá, hogy a fogolynak vak reménye volt, miszerint Róza szokása ellenére fog cselekedni.

Gryphus második látogatásánál Cornelius minden előzmények ellenére legédesebb hangján tudakozódott az agg porkoláb egészségéről; de Gryphus, egy spartaihoz hasonló laconicus, elégnek tartá felelni:

„Egészségem jó.“

A harmadik látogatásnál Cornelius megváltoztatá a kérdés alakját.

„Senki sem beteg Löwensteinban?“ kérdé.

„Senki!“ felelt még laconicusabban, mint először Gryphus, bezárván az ajtót foglya orra előtt.

Gryphus nem lévén szokva hasonló nyájassághoz Cornelius részéről, abban a megvesztegetés kezdetét látá foglya részéről.

Cornelius egyedül lelé magát; esti hét óra volt; ekkor az aggályok, melyeket leírni megkisérténk, még hevesebben ujtak meg, mint tegnap.

De, miként tegnap, az órák elfolytak, a nélkül, hogy meghozták volna az édes látmányt, melly a rostélyzaton át megvilágítá a szegény Cornelius börtönét, s visszavonulván világot hagyott ott távolléte egész idejére.

Van Baerle valódi kétségbeesésben tölté az éjt. Másnap Gryphus ocsmányabb, durvább, s még kétségbeejtőbbnek látszott előtte, mint szokás szerint; lelkén, vagy inkább szívéen azon remény vonult át, miszerint Gryphus vala az, ki Roza jövetelét akadályozá.

Vad kedve kerekedett neki megfojtani Gryphust, de ez Cornelius által megfojtatván, minden isteni, és emberi törvények tiltanak Rózának, valaha viszontlátni Cornelium.

Gryphus elillant tehát, a nélkül, hogy kételkednék a veszélyek legnagyobbikán, mellyben élteben valaha forgott.

Az est megjött, s a kétségbeesés búskomorságba fordult: e búskomorság annál sötétebb vala, minthogy van Baerle akarata ellen, szegény tulipánjának emléke vegyült az érzett fájdalomba. Ép ez időszakban állott be april hónapja, mellyet a legtapasztaltabb kertészek a tulipánültetés határozott pontjaként jelölnek ki; Cornelius mondá Rózának: Ki fogom önnek jelölni a napot, mellyen a hagymát elültetnie kellend. E napot másnap, a következő estén kelle meghatároznia. Az idő jó volt, a levegő, noha még egy kissé nedves vala, az aprilisi nap halvány sugarai által mérsékelteték, melyek első jöven, olly kellemeseknek tetszének, dacára halaványságuknak. Ha Róza elmulasztaná az ültetés idejét. Ha a fájdalomhoz, nem látni a fiatal leányt, járulna, elfajulását látni a hagymának a miatt, hogy későn ültették el, vagy hogy még nem is ültettetett be.

E két egyesült fájdalom bizonynyal elég ok vala, hogy Cornelius elveszítse étvágját.

Mi a negyedik napon megis történt.

Meg kellett rajta esni az ember szívének, ha Cornelius a fájdalomtól némán, az elerőtlenedéstől halványan, a rostélyzott ablakon kihajolni látta, nem gondolva azzal, valljon a vasrácsok közül kihuzhatja-e fejét, miszerint balra a kis kertet észrevegye, mellyről Róza szólt neki, mellynek gátfala, mint mondá, a patakkaal volt határos; s ezt azon reményben tevé Cornelius, hogy az aprilisi nap első sugarainál a fiatal leányt, vagy a tulipánt, két megtört szerelmét, felfedezze.

Este Gryphus visszavivé Cornelius reggelijét és ebédjét; emez alig nyult hozzá.

Másnap semmihez sem nyult, s Gryphus lement a tökéletesen illetetlen ételneműekkel.

Cornelius nem kelt fel egész nap

„Jól van, mond Gryphus, lemenvén az utolsó látogatás után; jól van, azt hiszem, hogy megszabadulunk a tudóstól.“

Róza remegett.

„Bah! mond Jákob, s hogyhogy?“

„Nem iszik, nem eszik, nem kel fel többé, mond Gryphus. Miként Grotius úr szekrényben távozik innét; csakhogy e szekrény koporsó lesz.“

Róza halotthalavány lón.

„Oh! susogá, értem: ő nyugtalan tulipánjáért.“

S egészen lesújtva felkelvén, szobájába ment, hol tollat, s papírt véve, egész éjjel betűírásban gyakorlá magát.

Másnap Cornelius felkelvén, az ablakhoz hűrczolandó magát, egy papirdarabot vön észre, mellyet az ajtó alá csusztatának.

Cornelius a papirnak rohant, felbontá, s egy írásból, mellyet munkába került Rózának ismernie, e hét napi távollét alatt olly annyira megjavult, ezt olvasá:

„Legyen nyugodt, tulipánjának semmi baja.“

Ámbár e kis szó Rózától megnyihité Cornelius fájdalmainak egy részét, mindazáltal érzékenyen véve a gunyt. E szerint Róza nem volt beteg, de megsértett; nem erőszak következtében nem jöve, de szándékosan maradt távol Corneliustól.

E szerint Róza szabad, Róza akaratában talált

erőt, hogy ne jöjjön látogatására annak, ki haldoklott a boszankodás miatt, hogy nem láthatá őt.

Corneliusnak papirja és írónja volt, mit Róza hozott neki. Felfogá, hogy a fiatal leány feleletet vár, de hogy e feleletet csak éjjel jövend keresni. Következőleg Cornelius ahhoz hasonló papírra, mint millyent kapott, ezt írta :

„Nem a nyugtalanság, mit tulipánom okoz, tesz beteggé; hanem a bosszuság, mellyet a miatt érzek, hogy nem látom önt.“

Azután, midőn Gryphus eltávozott, midőn az est megjött, a papírt az ajtó alá csusztatá, s hallgatózott.

De bármilly gonddal hegyezte is fülét, Rózának sem lépteit, sem ruhája suhogását nem hallá.

Csak egy hangot hallott, melly gyöngé volt miként lehellet, s édes mint édelgés, s melly a rostélyzaton át e szavat hallatá :

„Holnap.“

Holnap a nyolczadik nap vala. Cornelius, és Róza nyolcz napig nem látták egymást.

A mi e nyolcz nap alatt történt.

Másnap, a szokott órában, Van Baerle valóban vakarást hallott a rostélyzaton, miként ezt tenni szokása vala Rózának barátságuk jó napjaiban.

Kitalálható, miként Cornelius nem vala távol ez ajtótól, mellynek rostélyzatán keresztül végre viszontlátá a régóta elüint bájos arcot.

Róza, ki lámpájával kezében, várta Cornelius, egy mozdulatot nem tarthatott vissza, midőn a foglyot oly szomorun, s oly haloványan látta.

„Ön szenved Cornelius ur?“ kérdé.

„Igen kisasszony,“ válaszolt Cornelius, ki lélekben és testben szenvedett.

„Láttam uram, hogy ön nem eszik többé; atyám mondá, hogy többé nem kel fel; akkor irtam önnek, hogy megnyugodjék nyugtalanságai drága tárgyának sorsa iránt.“

„És én, mond Cornelius, feleltem önnek. Azt hívtam, visszajöni látván önt, hogy megkapá leveletem.“

„Az igaz, megkaptam.“

„Ez egyszer nem hozandja ön fel mentségül, hogy nem tud olvasni. Nemcsak folyvást olvas ön, de még szörnyen előrehaladt az irásban.“

„Valóban én nemcsak megkapám, de el is olvasám ön levelkáját. Azért nem jöttem el, nem találhatnánk-e valami eszközt, önt visszaadni az egészségnek.“

„Engem, visszaadni az egészségnek! kiáltott fel Cornelius, tehát valami jó hire van önnek, nekem tudtadandó?“

És így szólván, a fiatal ember reménytől csillogó szemeket szegzett Rózára.

Legyen bár, hogy nem érté meg e tekintetet, legyen bár, hogy nem akará azt megérteni, a fiatal leány komolyan felelt:

„Egyedül tulipánjáról van önnel beszédem, mi tudom, önnek legkomolyabb elfoglaltsága.“

Róza e kevés szavakat jeggedt vonással ejté ki, melly megremegteté Cornelius.

A buzgó tulipántermesztő nem érté mindazt, mit a közönbösség fátyola alatt a szegény gyermek mindig titkolt vetélytársa, a fekete tulipán, elleni küzdelmeiben.

„Ah! dörmögé Cornelius, még is, még is! Róza, nem mondám-e önnek, Istenem! hogy csak önműre gondolék, hogy egyedül csak önt sajnáltam, egyedül önt, ki hiányzott nekem, egyedül önt, ki távolléte által elvoná tőlem a levegőt, a napot, a meleget, a világosságot, az életet.“

Róza buskomolyan mosolygott.

„Ah! mond, ennek oka, mivel ön tulipánja olly nagy veszélyben forgott.“

Cornelius akarata ellen remegett, s meghagyá magát a törben fogni, ha ez csakugyan tör volt.

„Olly nagy veszélyben! kiáltott fel, egészen remegve, Istenem és millyenben?“

Róza édes szánalommal tekinté reá, érzé, hogy az, mit ő akart, ezen ember erejét meghaladá, s hogy azt gyöngeségével együtt kelle elfogadnia.

„Igen, mond Róza, ön valóban eltalálta, az állítólagos szerelmes, Jákob, nem értem jött.“

„S tehát kiért jött?“ kérdé Cornelius aggálylyal.

„A tulipánért.“

„Oh!“ mond Cornelius, e hírnél inkább elsáppadván, mintsem elsáppadt akkor, midőn Róza csalódásában, tizenöt nappal ez előtt jelenté neki, hogy Jákob érte jó.

Róza látta e rémületet, s Cornelius észreuvé arca kifejezésén, hogy Róza azt gondolá, mit tüstént elmondandunk.

„Oh! bocsásson meg Róza, mond, én ismerem önt, ismerem jóságát és becsületességét szívének. Önnek védelmére az Isten gondolkozást, az ítélő tehetséget, az erőt, s a megilletődést adá, de az én szegény fenyegetett tulipánomnak Isten ebből semmit sem adott.“

Róza nem felelt a fogoly ezen mentségére, s folytatá :

„A pillanattól fogva, mellyben azon ember, ki engem a kertbe követett, s kit Jákobnak ismerék meg, önt nyugtalanítá, engem jobban nyugtalanított. Azt tevém tehát, mi ön mondott, és pedig másod napon, azon nap után, mellyen utolszor láttam önt, s mellyen ön mondá nekem . . .“

Cornelius félbeszakítá Rózát.

„Még egyszer bocsánat Róza, mond. Mit önnek mondek, helytelenül mondam. Már kértem bocsánatot ezen balvégzetü szó miatt. Ujra kérem azt. Tehát mindig haszontalanul?“

„Ezen napra következő napon, válaszolt Róza, megemlékezvén arra, mi ön monda nekem . . . a használandó eselről, miszerint bizonyossá tegyem magamat, ha valljon engem, vagy a tulipánt követi-e ezen gyűlöletes ember.“

„Igen, gyűlöletes . . . Nemde, mond Cornelius. ön gyűlöli ezen embert?“

„Igen. gyűlölöm, mond Róza, mert ő az oka, hogy nyolcz nap óta szenvedtem!“

„Ah! ön is, tehát ön is szenvedett? Köszönet e szép szavakért Róza.“

„Ezen szerencsétlen napot követő napon, folytatá Róza, lementem tehát a kertbe, s a virágúgyhoz köze-

ledém, hová a tulipánt elültetnem kelle, egészen hát-
ratekintvén, valljon miként máskor, követtetem-e.“

„No s!“ kérdé Cornelius.

„No s! ugyanazon árnyék esuszamlott az ajtó és
fal között, s az orgonafák mögött eltűnt.“

„Őn ugy tön, mintha nem látta volna?“ kérdé
Cornelius minden részleteiben visszaemlékezvén a ta-
nácsra, mellyet Rózának adott.

„Igen, a virágágy fölé hajlottam, mellyet ásóval
ástam, mintha a hagymát ültetném.“

„És ő . . . ő . . . ezalatt?“

„Láttam égő szemeit, miként tigrisét, a fuágakon
keresztül ragyogni.“

„Látja ön? látja ön?“ mond Cornelius.

„Azután e látszólagos munkálatot bevégezvén,
visszavonultam.“

„De csak a kertajtó mögé nemde, ugy hogy mi-
után eltávozott ön, ezen ajtó hasadékein, vagy zárán
keresztül láthatá, a mit az csinált.“

„Egy pillanatig váraozék, kétségkívül hogy bi-
zonyossá tegye magát, miszerint nem térendek vissza,
azután farkasléptekkel kijött rejthelyéből, hosszú kerü-
léssel a virágágyhoz közeledék, azután céljához érve,
azaz, azon helyre, hol a föld frisen megbolygatva vala,
közönbös arczczal megállapodék, mindenfelé tekintge-
tett, vizsgálá a kert minden szögletét, vizsgálá a szom-
széd házak minden ablakait, megvizsgálá a földet, eget,
a levegőt; s azt hivén, hogy valóban egyedül, elszige-
telve van, nem láttatva senkitől, a virágágynak esett,
bemélyeszté két kezét a puha földbe, kivett belőle egy
adagot, mellyet gyöngéden szétmorzsolt kezei közt,

látandó, valljon a virághagyma ott van-e, ugyanazon kísérletet háromszor újra kezdé, s mindannyiszor mohóbban, mindaddig, míg végre belátván, hogy valami csalás bolondjává lehetett, lecsendesíté izgatottságát, melly emészté őt; vevé a gereblyét, elegyengeté a földet, eltávoztával ugyanazon állapotban hagyandó azt, millyenben találá, mielőtt turkált volna; s egészen megszégyenülve, megzavarodva, az ajtóhoz vezető utra tért olly ártatlan arcczal, mintha egy közönséges sétáló volna.“

„Oh! a nyomorult, dörmögé Cornelius, letörölvén a verejtékcseppeket, mellyek homlokáról szakadtak. Oh! a nyomorult, én kitaláltam szándokát. De a hagymával mit csinált ön Róza? Fájdalom! egy kissé már későn van azt elültetni.“

„A hagyma hat nap óta földben van.“

„Hol? hogyan? kiáltott fel Cornelius. Oh! Istenem, milly oktalanság! Hol van? Millyen földben van? Jól, vagy rosszul van-e betéve? Nem lopja-e el azt ezen irtózatos Jákob?“

„Nem lopja el, hacsak be nem feszíti ajtómat.“

„Ah! önnél van, szobájában van Róza, mond Cornelius, kissé megnyugtatra. De milly földben, milly tartóban? Nem csiráztatja ön vízben, miként a harlemi és dordrecht-i jó nők, kik makacsul hiszik, hogy a víz pótolhatja a földet, mintha a víz, melly harminczhárom rész éleny, s hatvanhat rész vizenyből áll, pótolhatná... De mit is mondok önnek Róza.“

„Igen, ez egy kissé tudományos dolog számomra, selett mosolygva a fiatal leány. Megelégszem tehát

önnek megnyugtatóására azt felelni, hogy hagymája nincs a vízben.“

„Ah! ujalélekzem.“

„A hagyma egy épen olly szélességü jó köcserépben van, mint a kőkorsó vala, melybe én hagymáját ülteté. Földje, háromnegyed közönséges, a kert legjobb helyéről vett földből, és egy negyed utozai földből van összetéve. Oh! én olly gyakran hallám öntől s ezen gyalázatos Jákobtól, mint ön nevezi, milly földben kell a tulipánnak nőnie, ezt én olly jól tudom, mint a harlemi első kertész.“

„Ah! most még a cserép helyzete van hátra. Millyen fekvésü helyen van a tulipán, Róza?“

„Jelenleg, ha nap süt, egész nap süt reá. De mikor a földből ki fogott buvni, ugy teszek, mint ön itten tön. édes Cornelius ur. Keletre néző ablakomra reggeli nyolcz órától tizenegyig, nyugat felöli ablakomra pedig délutáni három órától ötig teendem ki azt.“

„Oh! ugy van! ugy van! kiáltott Cornelius, ön tökéletes kertész, szép Rózám. De arra gondolok, hogy tulipánom művelése önnek minden idejét elnyerendi.“

„Igen, az igaz, mond Róza; de minek törödni azal, ön tulipánja az én leányom. Azon időt fordítom reá, mellyet gyermekemre fordítanék, ha anya volnék. Csak ha anyjává leszek, tevé hozzá mosolyogva Róza, szünhetek meg vetélytársnője lenni.“

„Jó és édes Róza,“ dörmögé Cornelius, a fiatal leányra egy tekintetet vetvén, mellyben több vala a szerelmes, mint a kertművelőből, s melly egy kissé megvigasztalá Rózát.

Azután egy pillanatnyi csend után, mi alatt Cor-

nelius a rostélyzat nyílásain által Rózának eltünő kezeit keresé :

„E szerint, viszonzá Cornelius, már hat napja, hogy a hagyma földben van?“

„Hat napja, igen, Cornelius ur,“ viszonzá a fiatal leány.

„S nem buvik még elő?“

„Nem, de azt hiszem, holnap kibuvik.“

„Holnap, ám legyen, ön meghozza nekem mind az öt, mind azt önt érdeklő híreket, nemde Róza? Én igen nyugtalankodom a leányért, miként ön az imént mondá; de különben igen érdekel az anya is.“

„Holnap, mond Róza, Corneliusra tekintvén, holnap, nem tudom, ha tehetendem-e.“

„Eh! istenem! mond Cornelius, miért ne tehetné ön tehát holnap?“

„Cornelius ur, ezer teendőm van.“

„Mig nekem csak egy van,“ dörmögé Cornelius.

„Igen, felelt Róza, szeretni tulipánját.“

„Szeretni önt, Róza.“

Róza fejét rázta.

Uj csend lön.

„Végre, folytatá Van Baerle, félbeszakítván e csendet, minden változik a természetben, a tavasz virágait más virágok követik, s a méheket, mellyek gyöngéden édelegtek a violák és színes ibolyákon, ugyanazon kedvvel látja az ember a gyötények, rózsák, jázminok, aranyvirágokra szállani.“

„Mit akar ezzel mondani?“ kérdé Róza.

„Ezzel azt akarom mondani, kisasszony, hogy ön eleinte szereté hallgatni az örömeim- és gyötrődéseim-

rőli elbeszélést; ön édelgett kölcsönös ifjuságunk virágán; de az enyém elhervadt az árnyékban. A fogoly reményei és gyönyörei kertjének csak egy évszaka van. Ezzel úgy van, mint azon szép kertekkel a szabadlevegőn, s a napon. Miután egyszer a májusi aratás véghezment, miután egyszer a zsákmány megszedetett, a méhek, miként ön Róza, a finom termetű, az arany-szarvu, az átlátszó- szárnyu méhek átmennek a sorompók közt, elhagyják a hideget, a magányt, a szomorúságot, máshol találándók fel az illatokat és lágymeleg kipárolgásokat.“

Végre a szerencsét,

Róza egy mosolylyal tekinté Corneliusra, mellyet ez nem látott; Cornelius szemei az égen függtek.

Cornelius sohajjal folytatá :

„Ön elhagyott engem Róza kisasszony, hogy birja négy gyönyör-évszakát. Ön jól cselekvék; én nem panaszkodom; milly jogom vala kívánni öntől hűséget?“

„Hűséget! kiáltott Róza egészen könnyekben, s a nélkül, hogy fáradságot venne magának tovább elrejteni Cornelius elől e gyöngyharmatot, melly arczain legördült, hűséget! én nem voltam hü önhez!“

„Fájdalom! hűség-e az, elbagyni engem, s itt meghalni hagyni.“

„De Cornelius ur, mond Róza, nem tevék-e mindent önért, mi önnek gyönyört szerezhett, nem foglalkozám-e ön tulipánjával?“

„Keserűséget, Róza! ön szemrehányja nekem az egyedüli tiszta örömet, mellyel e világon birtam.“

„Én semmit sem hányok szemére önnek, Cornelius ur, ha csak nem az egyedüli mély gyötrődést, mellyet az

nap óta éreztem, mellyen a Brytenhoffban mondák, hogy ön halálra vitetik.“

„Az önnek nem tetszik Róza, édes Rózám, az önnek nem tetszik, hogy én a virágokat szeretem.“

„Nem az nem tetszik nekem, hogy ön szereti a virágokat, egyedül csak az szomorít, hogy ön jobban szereti azokat, mintsem engemet.“

„Ah! kedves, kedves forrónszerettem, kiáltott Cornelius, tekintsen kezeimre, mint remegnek, tekintse homlokomat, mily halovány, hallgassa, hallgassa szívemet, mint dobog; ennek nem az az oka, mivel fekete tulipánom reám mosolyog, s várakozik; nem; ennek az az oka, mert ön mosolyg, mert homlokát ön hajtja felém; mert, nem tudom, ha ez igaz-e, nekem úgy látszik, hogyha eltávolodnak is, önnek kezei az enyéim után vágyódnak, s mert ön szép arczának melegét a hideg rostély mögött érzem. Róza, szerelmem, törje szét a fekete tulipán hagymáját, semmisítse meg ezen virághoz reményemet, oltsa el édes világát ezen tiszta és bájos álomnak, mellyhez naponkint hozzászóktam; ám legyen! semmi gazdag öltönyü, ékes kellemü, isteni szeszélyü virág többé, vegye el tőlem mindezeket, de ne vegye el tőlem ön hangját, tagmozgásait, lépteinek zaját a nehéz lépcsőzeten, ne vegye el tőlem szemek tüzét a komor csarnokban, szerelmének bizonyosságát, melly szívemnek hizelgett; szeressen engem Róza, mert én igen érzem, hogy csak önt szeretem.“

„A fekete tulipán után, sohajtott a fiatal leány, kinek lágymeleg, és sima kezei végre begyeztek a vasrostélyzaton átnyujtani magukat Cornelius ajkainak.“

„Mindenek előtt, Róza . . .“

„Higyjek-e önnek?”

„Miként Istenben.”

„Ám legyen, ez nem nagyon kötelezi önt arra, hogy engem szeressen?”

„Szerencsétlenségre igen kevésbé, kedves Róza, de ez önt kötelezi.”

„Engem, kérdé Róza, s mire kötelez ez engem?”

„Először is, hogy férjhez nem megy.”

Róza mosolygott.

„Ah! így vannak, mond, önök zsarnokok. Önök imádnak egy szépet, nem gondolnak csak reá, nem álmodnak csak róla; ön halálra van ítélve, s a vérpadra lépén, utolsó sóhaját neki szenteli, s tőlem szegény leánytól álmaim és nagyravágyásom áldozatát kívánja ön.”

„De hát micsoda szépről beszél ön nekem Róza? mond Cornelius, haszontalanul keresvén emlékében nőt, mellyre Róza özélizást tehetett volna.”

„A szép feketéről, uram, a hajlékony-termetű, finomlábu, büszkeséggel telt fejű szép feketéről. Végre is önnek virágáról beszélek.”

Cornelius mosolygott.

„Szép képzelgő, jó Rózám, nem számítván ön szerelmesét, vagy inkább az enyimet Jákobot, ön udvarlóktól könnyeztetik. Ön emlékszik Róza, mit ön a tanuló, tisztak, s a haagai boltsegédekről mondott nekem; no s hát, Löwensteinban semmiféle boltsegéd, tiszt, esmmiféle tanuló sincs?”

„Oh! igen, van, s még sok is,” mond Róza.

„Kik irnak?”

„Kik irnak.”

„És most, midőn ön olvasni tud . . .“

S Cornelius sohajtott, elgondolván, hogy neki, a szegény fogolynak, köszönheti Róza a kiváltságot, olvashatni a kapott szerelmi levélkéket.

„Hanem, mond Róza, nekem ugy látszik, Cornelius ur, hogy midőn a szerelmi levélkéket, mellyeket nekem irnak, olvasom, s a mutatkozó udvarlókat méregetem, nem teszek egyebet, mint önnek utasításait követem.

„Hogyan, az én utasításaimat ?

„Igen, ön utasításait; feledi ön, folytatá Róza, sohajtván, feledi ön az ön által Witt Kornél ur bibliájára irt végrendeletet. Én nem feledem; mert most, hogy olvasni tudok, minden nap elolvasom azt, pedig kétszer is. Tehát; ezen végrendeletben azt rendeli ön nekem, hogy szerezsek, s férjül vegyek egy szép fiatal huszonhat, huszonnyolcz éves embert. Én keresem e fiatal embert, s mivel egész napom ön tulipánjának van szentelve, az estét kell önnek számomra hagynia, hogy feltaláljam őt.“

„Ah! Róza a végrendelet halálom előlátásában készült, s hála az égnek, még élek.“

„Jól van tehát! én nem keresem ezen szép fiatal huszonhat, huszonnyolcz éves embert, s őnt fogom meglátogatni.“

„Ah! igen, Róza, jöjön! jöjön!“

„De csak egy feltétel alatt.“

„Előre elfogadom!“

„Ez az, hogy három napig nem lesz szó a fekete tulipánról.“

„Sohase legyen többé szó arról, ha ön kívánja, Róza.“

„Oh! mond a fiatal leány, nem kell lehetetlenséget követelni.“

S mivel vigyázatalanságból fris arczával olly közel ért a rostélyzathoz, hogy Cornelius ajkaival érintheté azt, Róza szerelemteljes kiáltást hallott, s eltűnt.

A második hagymaczikk.

Az éj jól folyt le, s a következő nap még jobban. Az előbbi napokon a börtön megnehezült, elkomorodék, alábbszállott; egész sulyával a szegény fogolyra nehezült. Falai feketék, levegője hideg, rácsai olly szorosak valának, hogy alig bocsáták által a világozságot.

De midőn Cornelius felébredt, napsugár játszott a rácsok közt, galambok hasíták a levegőt kiterjesztett szárnyaikkal, mig a többiek szerelmesen turbékoltak a még becsukott ablakkal szomszéd háztetőn.

Cornelius ez ablakhoz futott, s kinyitá azt, ugy látszék neki, hogy az élet, az öröm, s majdnem a szabadság lépet be a napsugárral a komor szobába.

Mert a szerelem virágzott ott, s virágoztatott minden tárgyat maga körül. A szerelem, az égnek különben sokkal sugárzóbb, sokkal illatosb virága, mint a földnek minden virágai.

Midőn Gryphus belépett a fogoly szobájába, a helyett, hogy durczásan, s fekve találta volna, fennállva, s egy kis operaáriát dalolva lelé őt.

Gryphus ferdén nézett reá.

„Hej! mond ez. Hogy vagyunk ma reggel?”

Gryphus ferdén nézett reá.

„A kutya, s Jákob ur, és szép Rózánk, hogy vannak mindezek?”

Gryphus fogait csikorgatá.

„Itt van reggelije,” mond.

„Köszönöm, Cerberus barátom, mond a fogoly, jókor érkezik, mert igen éhes vagyok.”

„Ah! ön éhezik?” mond Gryphus.

„No, hát miért nem?” kérdé Van Baerle.

„Ugy látszik, hogy az összeesküvés előrehalad,” mond Gryphus.

„Milly összeesküvés?” kérdé Cornelius.

„Derék! tudjuk, a mit mondanak, de vigyázunk is, tudós ur; legyen nyugodt, vigyázni fogunk.”

„Vigyázzon Gryphus barátom! mond Van Baerle, vigyázzon! összeesküvésem, miként személyem egészen szolgálatára áll önnek.”

„Ezt délben majd meglátjuk,” mond Gryphus.

S eltávozott.

„Délben, ismétlé Cornelius, mit akar ezzel mondani? ám legyen, várjunk délig, meglátjuk.”

Könnyű volt Corneliusnak a délet várni: Cornelius a kilencz órát várta.

Tizenkettőt ütött, s a lépcsőzeten nemcsak Gry-

phus lépteit lehete hallani, de három vagy négy vele feljövő katona lépteit is.

Az ajtó megnyílt, Gryphus belépett, bevezeté az embereket, s bezárá az ajtót mögöttük.

„Most ide! kutassunk.“

Cornelius zsebeiben keresgéltek, kabátja és mellénye, mellénye és inge, inge és teste közt keresgéltek; mitsem találtak.

A lepedők-, matraczok-, szalmazsákban keresgéltek; mitsem találtak.

Ekkor Cornélius szerencsésnek tartá magát, hogy nem fogadá el a harmadik hagymaczikket. Gryphus ezen motozás közben bizonyosan megtalálja vala azt, bármilly jól volt volna is elrejtve, s ugy bánandott vele, miként az elsővel.

Egyébiránt soha fogoly derültebb arczczal nem nézte a lakában tett motozást.

Gryphus az irón, s három vagy négy fejr papirszelettel vonult vissza, mit Róza Corneliusnak adott; a kirándulásnak ez volt egyedüli diadaljele.

Hat órakor Gryphus visszajött, de egyedül; Cornelius édesgetni akará őt, de Gryphus morgott, egy fogat vigyorított, melly szája szögletében vala, s hátrafelé menve eltávozott, miként olly ember, ki fél, hogy kényszerítették.

Cornelius felkaczagott.

Mi azt okozá, hogy Gryphus, ki ismeré a remek írókat, a rostélyzaton keresztül kiáltá :

„Jól van; jól; meglássuk, ki fog utoljára nevetni.“

Az, kinek utoljára kelle nevetnie legalább ez este, Cornelius vala, mert Cornelius Rózát várta.

Róza kilenczkor jöve, de lámpa nélkül. Rózának nem vala többé világra szüksége, mert olvasni tudott.

Azután a világ elárulhatá Rózát, ki inkább, mint valaha kémelettetett Jákobb által.

Azután végre a világnál nagyon is lehetett látni Róza pirját, midőn pirult.

Miről beszélt a két fiatal teremtés ezen estve? Olly dolgokról, minőket Francziaországban a szerelmesek az ajtóküszöbön, Spanyolországban az erkély mindkét oldalán, keleten egy terraszról az utczára beszélnek.

Ők azon dolgokról beszéltenek, melyek szárnyakat adnak az órák lábainak, s tollakat ragasztanak az idő szárnyaihoz.

Mindenről beszéltek, a fekete tulipánt kivéve.

Azután tiz óraker szökés szerint elbucsuztak egymástól.

Cornelius boldog vala, színtolly teljesen boldog, miként egy tulipántermesztő boldog lehet, kinek nem beszéltek tulipánjáról.

Cornelius Rózát szépnek találta, jónak, kellemesnek, s bájosnak, miként a föld minden szerelmeit.

De miért tiltá Róza, hogy a tulipánról beszéljenek?

Ez nagy hiány vala Rózánál.

Cornelius sohajtva mondá magában, hogy a nő nem tökéletes.

Az éjnek egy részén át gondolkozáék e tökéletlenség felül. Mi annyit tesz, hogy mig ébren volt, Rózára gondolt.

Miután egyszer elaludt, róla álmodék.

De az álmok Rózája sokkal tökélyesebb vala, mint a valóság Rózája. Amaz nemcsak beszélt a tulipánról, de még egy chinai edényben kinyílt pompás fekete tulipánt is hozott Corneliusnak.

Cornelius felébredt, egészen borzongva az örömtől s mormogva : Róza, Róza, szeretlek téged.

S mivel megvirradt, Cornelius nem tartá eszélyesnek még egyszer elaludni.

Egész nap megmaradt tehát azon eszménél, mellyel felébredéskor birt.

Ah! ha Róza a tulipánról beszélt volna, Cornelius elébe teendette őt Semiramis, Cleopatra, Erzsébet; ausztriai Anna királynőknek, az az a világ legnagyobb, s legszebb királynőinek.

De Róza a kimaradás büntetése alatt megtiltá, három nap előtt a tulipánról eszevegni.

Hetvenkét óra adatott a szerelmesnek, az igaz. De ez a kertművelőtől hetvenkét elrabolt óra volt.

Igaz, hogy e hetvenkét órából harminczhat már elfolyt.

A többi harminczhat elég gyorsan eltűnendik, tizennyolcz óra várakozás, tizennyolcz pedig emlékezés közben.

Róza ugyanazon órában jöve vissza : Cornelius hőiesen kiálta poenitenciáját. Cornelius igen jeles pythagoricus lett volna, s hacsak naponkint egyszer megengedik vala neki tulipánjáról kérdezősködni, a rendszabályok értelmében öt évig igen el lett volna a nélkül, hogy más dolgokról beszéljen.

Egyébiránt a szép látogatónő belátta azt, hogy

midőn egy felől parancsol az ember, más oldalról engednie kell. Róza az ajtórostélyzaton áthuzatni engedé ujjait Cornelius által. Róza meghagyá csókolni haját a rostélyzaton keresztül.

Szegény gyermek! a szerelem mindezen gyöngéd-ségei különben sokkal veszélyesebbek voltak rá nézve, mint ha a tulipánról beszélt volna.

Róza felfogá ezt, midőn hazament, borzongó sziv, égő arcok, száraz ajkak, és nedves szemekkel.

Szinte másnap este az első váltott szavak, az első édelgések után Róza a rostélyzaton keresztül Corneliusra tekintett, s az éjben, azon tekintettel, mellyet érez az ember, midőn nem látja:

„No s mondá, kikelt!”

„Kikelt! micsoda? micsoda?” kérdé Cornelius, nem mervén hinni, hogy Róza önmagától megrövidité kísérlete tartósságát.

„A tulipán,” mond Róza.

„Hogyan, kiáltott Cornelius, tehát megengedi ön?”

„Oh, igen! mond Róza gyengéd anya hangján, ki örömet enged gyermekének.”

„Ah! Róza!” mond Cornelius a rostélyzaton átnyujtván ajkait, azon reményben, hogy arcot, kezét, homlokot, vagy végre valamit érinthet.

Mindezeknél jobbat érintett, két nyílt ajkat.

Róza egy kis kiáltást hallatott.

Cornelius felfogá, hogy sietni kell a társalgás folytatásával; érzé, hogy e váratlan érintés igen megriaszta Rózát.

„Egyenesen kelt ki?” kérdé.

„Egyenesen mint egy friz orsó,” mond Róza.

„S jó magas-e?“

„Legalább két hüvelyknyi.“

„Oh! Róza legyen reá gondja, s meglátja, milly gyorsan fog növekedni.“

„Lehet-e több gondom reá? mond Róza. Csak rá gondolok.“

„Csak rá gondol, Róza? Vigyázzon, rajtam a sor féltékenynek lenni.“

„S ön jól tudja, hogy rágondolni annyi, mint önre gondolni. Nem veszem el őt szem elől! Látom őt ágyamból; felébredvén, ez az első tárgy, mellyre tekintek, elaluván az utolsó, mellyet szem elől elvesztek. Nappal mellette ülök es dolgozom, mert mióta szobámban van, nem hagyom el többé szobámat.“

„Önnek igaza van Róza ez önnek jegyajándoka, ön tudja.“

„Igen, s hála neki egy huszonhat, vagy huszonnyolcz éves fiatal emberhez mehetek nőül, kit szeretni fogok.“

„Hallgasson ön, gonosz.“

S Corneliusnak sikerült a fiatal leány ujjait megragadnia, mi ha nem változtatá is meg a társalgást, legalább csendet hozott a párbeszéd helyébe.

Ezen este Cornelius az emberek legboldogabbika vala. Róza addig hagyott nézni kezére, mig Corneliusnak tetszett, s kedve szerint beszélt a tulipánról.

E pillanattól fogva minden nap haladást hozott a tulipán-, s a két ifju szerelmében. Egyszer a levelek nyíltak meg, másszor maga a virág bonyolult be.

E hírnél nagy volt Cornelius öröme, s kérdései

olly gyorsasággal követék egymást, melly tanusítá fontosságukat.

„Bebonyolult, kiáltott Cornelius, bebonyolult!“

„Bebonyolult,“ ismétlé Róza.

Cornelius tántorgott az örömtől, s kénytelen volt magát a rostélynál fogva megtartani.

Azután Rózához visszatérvén :

„A tojásalak szabályos, a henger teljes, a levélcsucok szép zöldek?“

„A tojásalak közel egy hüvelyknyi, s tűként kirososodik, a henger felpuffasztja oldalait, a levélcsucok készek kinyilni.“

Ezen éjjel Cornelius keveset aludt, a legnagyobb fontosságú pillanat volt ez, mellyben a levélcsucok kinyilandók valának.

Két nappal ezután Róza jelenté, hogy már megnyiltak.

„Megnyiltak Róza, kiáltott Cornelius, a burok megnyilt! tehát láthatja, megkülönböztetheti az ember?“

S a fogoly pihegve megállapodék.

„Igen, felelt Róza, igen, az ember egy különböző színű szálacskát különböztethet meg, vékonyat, miként hajszál.“

„S a szine?“ mond Cornelius remegve.

Ah! felelt Róza, igen sötét.“

„Barna?“

„Oh sötétebb,“

„Sötétebb, jó Róza, sötétebb! köszönöm. Sötét mint ében, sötét, mint . . .“

„Sötét mint a tinta, mellyel irtam önnek.“

Cornelius egy örömteljes kiáltást hallatott.

Azután hirtelen megállapodván :

„Oh! mond, kezeit összekulesolva, oh! nincs angyal, melly önhez hasonlitható lenne, Róza.“

„Igazán,“ mond Róza, mosolygván a magasztaltságon.

„Róza, ön annyit dolgozott, annyit tön érttem; Róza, tulipánom kivirágzandik, s feketén virágzandik. Róza, Róza, ön a legtökéletesebb lény, mit Isten a földön teremtett.“

„De csak a tulipán után?“

„Ah! hallgasson gonosz. Irgalomból, hallgasson ön, ne rontsa el örömeimet. De mondja meg nekem, Róza, ha a tulipán ezen a ponton van, két vagy három nap alatt bizonyosan kivirágzandik.“

„Holnap, vagy holnapután igen.“

„Oh! és én nem látandóm azt, kiáltott Cornelius, hátrahanyatolván, s én nem esőkolandom meg azt, miként Isten csodáját, melyet imádnia kell az embernek, miként megcsókolom ön kezeit, Róza, miként megcsókolom ön hajfürteit, miként megcsókolom ön arczáit, midőn véletlenül a rostélyzat közelében találhatók.“

Róza közeledék arczával, de nem véletlenségből, hanem szándékosan; a fiatal ember ajkai mohón oda tapadtak.

„Rengettét! leszakasztom, ha ön akarja,“ mond Róza.

„Ah! nem! nem! Mihelyt kinyilandik, tegye jól árnyékba Róza, s még azon pillanatban, tüstént küldjön Harlembe, értesítendő a kertművelő társulat elnökét,

hogy a nagy fekete tulipán kivirágzott. Harlem messze van, azt igen jól tudom, de pénzért ön találand hírnököt. Van-e pénze Róza?”

Róza mosolygott.

„Oh! igen!” mond.

„Elég?” kérdé Cornelius.

„Háromszáz forintom van.”

„Oh! ha önnek háromszáz forintja van, nem kell hírnököt küldenie, önnek, magának kellend Harlembe mennie.”

„De ez alatt a virág . . .”

„Oh! a virágot ön magával viendi, ön belátja, hogy nem szabad tőle egyetlen pillanatra is elválnia.”

„De nem válván el tőle, öntől válok el Cornelius ur,” mond Róza elszomorodva.

„Ah! az igaz, édes kedves Rózám. Istenem! milly rosszak az emberek, mit tevék tehát nekik, s miért fosztának meg szabadságomtól; önnek igaza van Róza, én nem fogok élni ön nélkül. Tehát, ön küldend valakit Harlembe; hitemre a csoda elég nagy, miszerint az elnök sodrából kijőjön; ő maga fog Löwensteinba jöni, a tulipán felkeresése végett.”

Azután hirtelen megállapodván, remegő hangon :

„Róza! mormogá Cornelius, Róza! ha nem leendne feketévé.”

„Renggettét! holnap, vagy holnapután este megtudja ön.”

„Várni egész estig, hogy azt megtudjam! meghalok a türelmetlenségtől. Egy jelszó egyezhetnénk meg?”

„Én jobbat tudok.”

„Mit tud ön?”

„Ha éjjel nyilik meg, magam jövök el azt önnek megmondani. Ha nappal, az ajtó előtt menek el, s egy levelkét fogok becsusztatni, vagy az ajtó alatt, vagy a rostélyon által atyám első és második felügyelési útja közt.“

„Oh! Róza, jól van! egy szó öntől, ez ujságot hirdető, kettős boldogság lesz.“

„Ime tiz óra, mond Róza, el kell önt hagynom.“

„Igen! igen! mond Cornelius, igen! menjen Róza, menjen!“

Róza majdnem szomoruan vonult vissza.

Cornelius majdnem visszaküldé őt.

Az igaz, azért, hogy virrasszon a fekete tulipán fölött.

Az éj igen édesen, de egyszersmind igen izgatottan folyt le Cornelius számára. Minden pillanatban úgy látszék neki, hogy Róza édes szava hívja őt; ijedtében álmából felugrott, az ajtóhoz ment, arczával a rostélyzathoz közeledék: ez magában, a csarnok pusztá vála.

Róza, részéről kétségkívül virrasztott, de boldogabban, mint ő, Róza a tulipán fölött virrasztott, Rózának ott szemei előtt volt a nemes virág, a csodák csodája, melly nemcsak ismeretlen volt eddig, de még lehetetlennek is tartatott.

Mit mondana a világ, ha megtudná, hogy a fekete tulipán feltaláltaték, hogy létezik, hogy Van Baerle, a fogoly találta fel azt?

Hogy távolított volna messze magától egy embert Cornelius, ki tulipánjáért cserében szabadságát ajánlotta volna neki!

A következő nap nem hozott hirt. A tulipán még nem virágzott ki.

A nap úgy mult el, mint az éj.

Az éj megjött, s vele az örvendő, a madárkönyű Róza.

„No s hát?” kérde Cornelius.

„Tehát! minden jól megy. Ezen éjjel tulipánunk okvetetlen kivirágzandik.”

„S feketén virágzandik?”

„Feketén, mint a gagátkő.”

„Minden legkisebb folt nélkül?”

„Egyetlen folt nélkül?”

„Égnek jósága!” Róza, az éjt azzal töltém, hogy önről álmodám eléinte.”

Róza a hihetatlenség egy kis jelével felelt.

„Azután arról, mit tennünk kellene.”

„No s?”

„No s! ime ezt határoztam. Miután a fekete tulipán kivirágzott, midőn megleendő állapítva, hogy fekete s tökéletesen fekete, önnek egy hirnököt kell találnia.”

„Ha csak ennyiből áll, úgy már találtam.”

„Biztos hirnököt?”

„Hirnököt kiért felelek, szeretőim egyikét.”

„Reménylem, nem Jákobot.”

„Nem, legyen nyugodt. A löwensteini hajóst, huszonöt, huszonhatéves fürge ifjut.”

„Ördögöt!”

„Legyen nyugodt, mond mosolygva Róza, még nem teljeskoru, mivel ön maga tüzé ki a huszonhat, huszonnyolcz évet.”

„Végre hiszi ön, hogy számíthatni e fiatal emberre?”

„Mint reám, hajójából a Vaal, vagy Maas-ba ugranék, a mint kívánom, ha parancsolnám neki.”

„Tehát jól van Róza, ez ifju tíz óra alatt Harlemben lehet, ön írót és papírt fog nekem adni, még jobb lenne toll és tinta, s én írok, vagy inkább ön ír; ha én szegény fogoly irnék, talán összeesküvést látnának benne, miként lát ön atyja. Ön írni fog a kertművelő társulat elnökének, s bizonyos vagyok róla, az elnök eljövend.”

„De ha késik?”

„Tegye fel ön, hogy egy, de, sőt két napig késik; de ez lehetetlen, egy tulipánkedvelő, miként ő, nem késik egy óráig, egy perczig, egy másodperczig sem kocsira ülni, hogy lássa a világ nyolczadik csodáját. De, mint mondtam, késsek bár egy napig, kettőig, a tulipán még egész fényében leend. Miután a tulipán az elnök által szemügyre vétetett, s a jegyzőkönyv általa elkészítettett, minden megtörtént, ön megtartja a jegyzőkönyv másolatát, Róza, s reá bizza a tulipánt. Ah! ha a tulipánt mi vihettük volna el Róza, karjaimból csak az önéibe vándorolt volna; de ez álm, mellyre nem kell gondolni, folytatá Cornelius sohajtva; mások szemei látandják azt elvirágzani. Oh! mindenek fölött, Róza, mielőtt azt az elnök látná, vigyázzon, ne lássa meg senki. A fekete tulipánt, jó Isten! ha valaki látná a fekete tulipánt, ellopják! . . .”

„Oh!”

„Nem ön maga mondá-e azt nekem, hogy szeretője

Jákob részéről fél ön; az ember ellop egy forintot; miért ne lopna százezeret?

„Ha az alatt, míg ön itt van, kinyilandja?“

„Képes reá a szeszélyes,“ mond Róza.

„Ha midőn visszamegy, kinyilva találná ön?“

„No s hát?“

„Ah! Róza, a melly pillanatban kinyilik, emlékezék meg ön, hogy nincs egy elveszteni való pillanat is az elnök értesítése végett.“

„S az ön értesítése végett. Igen, értem.“

Róza sohajtott, de keserőség nélkül, s mint olly nő, ki megérteni kezd egy gyöngeséget, ha nem tud is hozzászokni.

„Visszatérek a tulipánhoz, Van Baerle ur, s mihelyt kinyilt, ön azonnal értesítették; mihelyt ön értesítettett, a hirnök elutazik.“

„Róza, Róza, nem tudom többé, az égnek vagy a földnek milly csodájához hasonlitsam önt.“

„Hasonlítsón a fekete tulipánhoz, Cornelius ur, s esküszöm önnek, igen fog hizelegni; mondjuk tehát, a viszontlátásig, Cornelius ur.“

„Oh! mondja: a viszontlátásig barátom.“

„A viszontlátásig barátom,“ mond Róza, egy kissé vigasztalódva.

„Mondja: Fórrónszeretett barátom.“

„Oh barátom . . .“

„Fórrónszeretett barátom, Róza, esedezem önnek, forrónszeretett, forrónszeretett, nemde?“

„Fórrónszeretett, igen, forrónszeretett,“ mond Róza, szivdobogva, mámorral, örömteljesen.

„Tehat Róza, mivel ön azt mondá, forrónszeretett,

mondja azt is, igen boldog, mondja, boldog, mint soha ember boldog és áldott az ég alatt nem vala. Csak egy dolog hiányzik, Róza.“

„Minő dolog?“

„Ön arcza, ön fris, rózsás, bársony arcza. Oh! Róza, önszántából, s nem elnézésből többé, Róza. Ah!“

A fogoly egy sohajjal végzé kérését; épen találkozik a fiatal leány ajkaival nem véletlenül, nem elnézésből többé, mint száz évvel későbbben, Saint-Preuxnek találkoznia kellett Julie ajkaival.

Róza elfutott.

Cornelius ajkaira függesztett lélekkel, a rostélyzathoz tapadt arczezal maradt.

Cornelius fuldoklott az öröm, és boldogságtól. Kinyitá ablakát, s örömtől dagadt szivvel sokáig nézdelé az ég felhőtlen azurját, a holdat, melly a halmonkon tul patakzó kettős folyót megezüstölé. Tüdeit tiszta és finom levegővel tölté meg, szellemét édes eszmékkel, lelkét hála- és vallásos csodálattal.

„Oh! te mindig ott fenn vagy Istenem! kiáltott fel, félig leborulva, a csillag felé irányzott lángoló szemekkel, bocsásd meg, hogy ez utolsó napokban majdnem kételkedem benned, te felhőid mögé rejtéd magadat, s egy pillanatra megszüntelek látni, jó Isten, örök Isten, irgalmas Isten. De ma! de ez este, de ez éjjel, oh! teljesen látlak egeid, s mindenek fölött szivem tükrében.“

A szegény beteg meggyógyult, a szegény fogoly szabad vala!

Az éj egy része közben Cornelius ablakrácsain

függve maradt, figyelmesen, öt érzékét egy, vagy inkább egyedül kettőben központosítván, nézett és figyelt.

Az égre nézett, s a földre figyelt.

Azután időről időre a csarnok felé fordított szemekkel :

„Ott alant van, mondá, Róza, ki virraszt, miként én, perczről perczre várakozván. Ott alant, Róza szemei előtt, van a rejtélyes virág, melly él, s megnyitja magát, melly megnyílik; talán e pillanatban Róza a tulipán szarát tartja finom, s lágymeleg ujjai közt. Gyöngéden érintsd e szarát, Róza. Talán ajkaival érinti megnyitott kelyhét; vigyázattal illesd öt, Róza. Róza, ajkaid égetnek, talán, talán, e pillanatban két szerelmem édeleg egymással, az Isten tekintete előtt.“

E pillanatban egy csillag gyult meg délfelől, keresztül metszé az egész tért, melly a vár látkörét elválasztá, s Löwensteinra hullott le.

Cornelius remegett.

„Ah! mond, ime az Isten lelkét küld virágomnak.“

S mintha kitalálta volna, majdnem ugyanazon pillanatban, a fogoly a csarnokban könnyü lépteket hallott, miként sylphidéi, ruhasuhogást, melly szárnyecsattogáshoz hasonlita, s egy ismeretes hangot, melly mondá :

„Cornelius, barátom, forrónszeretett, s igen boldog barátom, jöj, jöj hamar.“

Cornelius csak egy ugrást tőn az ablakfélfától az ajtóig, ez egyszer még ajkai találkoztak Róza susogó ajkaival, ki egy csók közben mondá neki :

„Kinyílt feketé, im itt van.“

„Hogyan, itt van!“ kiáltott Cornelius, elvállasztván ajkait a fiatal leány ajkaitól.

„Igen igen, egy kis veszélyt kockára kell tenni, hogy nagy örömet szerezzen az ember, itt van, fogja.“

S egy kézzel egy kis tolvajlámpát, mit épen meggyujta, emelt a rostélyzathoz, míg a másikkal ugyanazon magasságra emelé a csodálatos tulipánt.

Corneliusból egy kiáltás tört ki, s majd elájult.

„Oh! mormogá, Istenem; Istenem! te megjutalmazol engem ártatlanságom- és fogságomért, mivel te hoztad e két virágot börtönöm ajtajához.“

„Csókolja meg, mond Róza, miként én épen most megcsókolám.“

Cornelius, visszatartott lélekzettel, ajkai végével, érinté a virág hegyét, és soha nő-ajakra adott csók, volt ez bár Róza ajkaira is csattanva, nem hatott olly mélyen szívébe.

A tulipán szép, fényes, nagyszerű vala, szára több volt tizennyolcz hüvelyknyi magasnál, négy zöld, sima, miként lándzsa, olly egyenesen levél kebléről szökött fel, virága egészen fekete és ragyogó vala, miként a gagátkő.

„Róza, mond Cornelius, egészen lihegve, Róza, egy elveszteni való pillanat sincs többé, meg kell irni a levelet.“

„Meg van írva,“ forrón szeretett Corneliusom, mond Róza.

„Igazán.“

„Az alatt, míg a tulipán kinyilt, én irtam, mert nem akarám, hogy egyetlen pillanat is el legyen vesztve. Nézze a levelet, s mondja meg, ha jónak találja-e.“

Cornelius vevé a levelet, és egy írásból, melly a

Rózától irt egy két szó óta nagy előmenetelt tanusított, olvasá :

„Elnök ur!

„A fekete tulipán talán tíz percz múlva kinyílik. Mihelyt kinyílt, egy hirnököt küldök önhez, miszerint kérje önt, hogy ön maga személyesen jöjön el azt a löwensteini várban felkeresni. Én Gryphus porkoláb leánya vagyok, majdnem szintolly fogoly, mint atyám foglyai. Magam tehát nem vihetem el önnek ezen csodát. Ezért bátorkodom önnek esedezni, hogy önmaga jöjné el annak átvétele végett.

„Ohajtásom az, hogy Rosa Barlaensis-nek nevezessék.

„A tulipán épen kinyílt; színe tökéletesen fekete... Jöjön elnök ur, jöjön.

„Ezzel maradok ön alázatos szolgáloja

Gryphus Róza.“

„Ugy, ugy, édes Róza. Bámulok a levelén. Én nem irtam volna ezt ily egyszerűséggel. A társulatnak mindazon felvilágosításokat meg fogja ön adni, mellyek öntől követeltetni fognak. Tudni fogják, a tulipán miként teremtették, mennyi gond, virasztás, aggályba került, de e pillanatban Róza egy elveszteni való percz sincs . . . A hirnök! a hirnök!“

„Hogy hívják az elnököt?“

„Adja, hogy tegyem rá a czimet. Oh! az elnök igen ismeretes egyén Mynheer Van Herysen Péter, harlemi polgármester . . . Adja, Róza adja.“

S remegő kézzel irta Cornelius a levélre :

„Mynheer Van Herysen Péter polgármesternek, s a harlemi kertművelő társulat elnökének.“

„És most, menjen Róza, menjen, mond Cornelius; bizzuk magunkat az Istenre, ki mindedig olly jól gondot viselt reánk.“

A z i r i g y .

Valóban e szegény embereknek igen nagy szükségük vala az Ur egyenes pártfogására.

Soha Cornelius és Róza olly közel nem valának a kétségbeeséshez, mint azon pillanatban, mellyben bizonyosnak hívék szerencséjüket.

Annyira nem kételkedünk olvasónk értelmiségében, miszerint kétkednék, hogy Jákobban megismeré régi barátunkat, vagy inkább régi ellenségünket, Boxel Izsákot.

Az olvasó kitalálta, hogy Boxel a brytenhofftól Löwensteinig követé szeretete és gyűlölete tárgyát :

A fekete tulipánt, s Van Baerle Cornelium.

Azt, mit egy tulipántermesztőn, s egy irigy tulipán termesztőn kívül soha senki más fel nem fődözhetett volna, tudniillik a hagymák létezését, s a fogoly nagyravágyásait, az irigység ha nem fődeté fel, de legalább kitaláltatá Boxelrel.

Láttuk őt Jákob neve alatt szerencsésebben, mint Izsáké alatt, barátságot kötni Gryphussal, kinek háláját és vendégszeretetét néhány hó alatt a legjobb borókával öntözé, mellyet valaha Texeltől Anvers-ig gyártottak.

Boxtel elaltatá Gryphus gyanakodásait; mert láttuk, az öreg Gryphus gyanakodó vala; elaltatá gyanakodásait mondjuk, Rózával kötendő házassággal hizelegvén neki.

Ezenkívül, miután atyai büszkeségének hizegett, porkoláb-ösztoeit simogató, mert a legkomorabb színekkel festé a tudós foglyot, kit Gryphus zár alatt tartott, s ki, az ál Jákobbal szólva szerződést kötött a sátánnal az oraniai herceg ő fenségének ártalmára.

Boxtel eleinte Róza körül is jó sikerrel forgott, nem mivel rokonszenvi érzelmeket ihlelt beléje, Róza mindig igen kevésbé szereté mynheer Jákobot, de mivel házasság-, és örült szenvedélyről beszélt neki, eleinte minden gyanut kioltott, mellyel Róza birhatott volna.

Láttuk, hogy ildomtalanásra, miszerint Róza a kertbe követé, hogyan árulá el őt a fiatal leány szemében, s Cornelius ösztönszerű aggályai mikép költék fel a két fiatalban a vigyázatot ellene.

Mi mindenek fölött nyugtalanúságot öntött a fogolyba, olvasónknak emlékeznie kell rá, az azon nagy harag volt, melly Jákobban Gryphus ellen felgyuladt a szétzuzott hagyma végett.

E pillanatban ezen düh annál nagyobb vala, mint-hogy Boxtel igen gyanítá, hogy Corneliusnál még egy más hagyma van, de erről épen nem volt bizonyos.

Ez akkor volt, midőn Rózát kémlelé, s azt nemcsak a kertbe, de még a csarnokba is követé.

Csakhogy, mivel ez alkalommal éjjel, s mezitláb követé őt, sem nem látta sem nem hallotta őt senki.

Kivéve az alkalommal, midőn Róza, valami árnyékhoz hasonlót vett észre a lépcsőzeten.

De már igen késő vala, Boxtel magának a fogoly-
nak szájából tudá meg a második hagyma létezését.

Rászedve Róza csele által, ki ugy tetteté magát,
mintha a virágágyba elásta volna azt, s nem kételkedvén,
hogy ezen kis comédia azért játszatott el, miszerint
kényszerítették magát elárulni, Boxtel megkettőzteté
az óvatosságot, s felhasználá eszének minden ravaszsá-
gát, a többiek kémelelését folytatandó, a nélkül, hogy
ön maga kikémeleltessék.

Boxtel látta Rózát, midőn porcellán-cserepet vitt
atyja konyhájából szobájába.

Látta, midőn szép kezeiről lemosá a földet, melyet
a végre gyurt, hogy lehető legjobb ágyat készítsen a
tulipánnak.

Végre, épen szemközt Róza ablakával egy kis
padlásszobát bérlett ki, melly eléggé távol volt arra
nézve, hogy az ember pusztá szemmel megismerhette
volna őt, de elég közel, miszerint távcsöve segélyével
mindent követhessen, mi Löwensteinban a fiatal leány
szobájában történt.

Valamint Dordrechtben követé mindazt, mi Cor-
nelius száritójában történt.

Csak három nap óta volt uj lakában, midőn nem
vala többé semmi kétsége.

Reggel mihelyt a nap kelt, a porcellán-cserép az
ablakban volt, s Róza hasonló a mieri s metzui bájos
nőkhez, megjelent ezen ablaknál, melyet a gönye, és
gyötény első zöldülő levelei rámaztak körül.

Róza olly szemmel nézett a porcellán cserépre,
melly elárulá Boxtelnek a cserépben foglalt tárgy va-
lói értékét.

Az, mit a cserép magában foglalt, a második hagyma vala tehát, azaz, a fogolynak legnagyobb reménye.

Midőn az éjek hidegen látszattak beállani, Róza bevév a porcellán-cserepet. A dolog úgy volt, Róza Cornelius utasításait követé, ki félt, hogy a hagyma megfagy.

Midőn a nap melegebben sütött, Róza reggeli tizenegy órától délutáni két óráig bevév a porcellán-cserepet.

A dolog folyvást úgy volt, Cornelius félt, hogy a föld kiszárad.

De midőn a virág lánzsája kibujt a földből, Boxtel egészen meggyőződött, a virág szára még nem volt egy hüvelknyi magas, midőn, hála távcsövének, az irigynek nem vala több kétsége.

Cornelius két hagymát birt, s a második hagyma Róza szerelme- és gondjaira bízoték.

Mert el lehet gondolni, a két fiatal szerelmes nem kerülheté ki Boxtel figyelmét.

Tehát ezen második hagyma vala az, mellynek Róza gondjai és Cornelius szerelme előli elragadására nézve eszközt kelle találnia.

Csakhogy ez nem volt könnyü dolog.

Róza vigyázott tulipánjára, miként anya vigyázna gyermekére; ennél még jobban, miként egy galamb költi tojásait.

Róza nem hagyá el nappal a szobát; mi több, különös dolog. Róza este sem hagyá el többé szobáját.

Hét napig Boxtel hasztalanul kémlelé Rózáat, Róza nem ment ki szobájából.

Ez azon versengési hét nap volt, mellyek Corne-

liust olly boldogtalanná tevék, egyszerre elragadván tőle minden hirt Róza- és tulipánjáról.

Róza örökösen daczolni fogna-e Corneliuszal? Ez a lopást különben nehezebbé tette, mintsem azt eleinte mynheer Izsák hívé.

A lopást, mondjuk, mert Izsák egészen egyszerűen megállapodék azon tervnél, miszerint a tulipánt ellopja; mivel az a legmélyebb titokban nőtt, mivel a két fiatal az egész világ előtt eltitkolá annak lételét; mivel neki, ismeretes tulipán termesztőnek, hamerébb hiendenek, mint egy, a kertművelés minden ágaiban idegen fiatal leánynak, vagy egy, felségárulás miatt elítélt, őrzött, kémlett fogolynak, ki háiban panaszzkodnék hörtöne mélyéről; egyébiránt is, ha ő birtokosává lenne a tulipánnak, mivel a hátorok és egyéb továbbvihető tárgyaknál, a birtok bizonyítja a tulajdont, minden bizonynyal ő koronáztatnék meg Cornelius helyett, s a tulipán a helyett, hogy tulipán nigra Barlaensis-nak hivatassék, Tulipán nigra Buxtellensis vagy Buxtelleának fogva neveztetni.

Mynheer Izsák még nem határozá el, e két név közül melyiket adandja a fekete tulipánnak; de mivel mindkettő ugyanazon dolgot jelenté, ez nem volt a legfontosabb pont.

A fontos pont a tulipán ellopása vala.

De hogy Buxtel a tulipánt ellophassa, Rózának távoznia kellett szobájából.

Szinte valódi örömmel látta Jákob, vagy Izsák, mint akarjuk, hogy a szokott esti talákák megújulnak.

Boxtel Róza távollétét arra kezdé használni, miszerint kitanulja szobája ajtajának titkait.

Az ajtó jól, s egy, kétfordulatu zár segítségével záródott be, mellynek egyedül Róza bír a kulcsát.

Boxtel fejébe azon eszmé ötlött, hogy ellopja Róza kulcsát, de azon kívül, hogy nem volt könnyű dolog, motozni a fiatal leány zsebeiben, Róza észrevevén a kulcs elvesztét, felcseréltetné a zárat, addig míg a zár fel nem cseréltetnék, ki nem menne szobájából, s Boxtel sikertelen bünt követne el.

Más eszköztől kellett tehát gondoskodnia.

Boxtel minden található kulcsot összeszedett, s az alatt, míg Róza és Cornelius boldog óráik egyikét tölték az ajtó rostélyzatnál, mindnyáját megpróbálta.

Kettő bement a zárba, egyik a kettő közül egyszer megfordult, s csak a második fordulaton állapodék meg.

Tehát kevés javítani való volt e kulcson.

Boxtel vékony viaszpólyával huzá be azt, s megújítá a kísérletet.

Az akadály, mellyel a kulcs a második fordulaton találkozott, a viaszon hagyá kinyomatát.

Boxtelnek csak csusztatni kellett ezen kinyomaton egy késhez hasonló szüklemezű ráspolyt.

Két napi munkával Boxtel tökélyre vivé kulcsát.

Róza ajtaja zaj, s erőködés nélkül nyilt meg, s Boxtel a fiatal leány szobájában lelé magát egyesegegyedül a fekete tulipánnal.

Boxtel első, kárhooztatásra méltó tette volt, hogy átment egy falon, a tulipánt kiásandó; a második, hogy egy nyilt ablakon által Cornelius száritójába hatolt; a

harmadik, hogy egy tolvajkulccsal benyitott Róza szobájába.

Látható innen, miként az irigység a bűn pályáján gyors haladást tetetett Boxtellel.

Boxtel tehát egyes-egyedül lelé magát a fekete tulipánnal.

Közönséges tolvaj hóna alá tette volna a cserepet, s azt elvitte volna.

De Boxtel nem vala közönséges tolvaj, ő gondolkozott.

Midőn tolvaj lámpája segélyével a tulipánra nézett, azt gondolá, hogy az annyira nem haladt még előre, miszerint bizonyosságot adjon feketén virágzásáról, ámbár a jelenségek erre nézve minden lehetőséget nyújtottak.

Azt gondolá, hogyha nem virágoznék feketén, vagy ha valami folttal virágoznék, haszontalan lopást követ vala el.

Azt gondolá, hogy e lopás zajt ütne, hogy a kertben törtétek után gyanítanak a tolvajt, hogy vizsgálódást tennének, s hogy bármilly jól elrejtse is a tulipánt, lehetséges lenne azt feltalálni.

Azt gondolá, hogy ha bár akként rejtené is el a tulipánt, miszerint fel ne találtassék, de a tovább szállításban, mellyet az ki nem kerülhet, szerencsétlenség érhetné.

Azt gondolá, hogy mivel kulcsa volt Róza szobájához, s oda akkor mehetett be, mikor akart, jobb lesz elvárni a virágzást, elvinni azt egy órával kinyilta előtt, vagy egy órával kinyilta után, s ugyanazon pillanatban

késedelem nélkül Harlemben utazni, hol még mielőtt visszakövetelnék, a tulipán a bírák előtt leend.

Akkor Corneliusnak, vagy Rózának bajos volna Boxeltolevajjal vádolni.

Ez jól megfontolt terv volt, s mindenben méltó szerzőjéhez.

E szerint minden este, azon édes óra alatt, melyet a két fiatal a börtön ajtajánál töltött, Boxelto bement a fiatal leány szobájába, nem azért, hogy a szüzesség szentélyét megfertőztesse, hanem hogy lássa az előmenetelt, melyet a fekete tulipán virágzásában tön.

Azon este, mellyhez eljutánk, miként más estéken, szinte bemenendő volt; de a mint láttuk, a fiatalok csak néhány szót váltottak, s Cornelius visszaküldé Rózát, örködni a tulipán felett.

Tíz percz múlva távozta után szobájába visszamenni látván Rózát Boxelto, látta, hogy a tulipán kivirágzott, vagy mindjárt kivirágzandik.

Tehát ezen éjen át volt a nagy terv kiviendő; Boxelto tehát a szokottnál kétszerte több borókadaggal mutatkozék Gryphusnál.

Azaz, minden zsebében egy palaczkkal.

Gryphus félig megittasodván, szinte Boxelto vala a házi ur.

Tizenegy órakor Gryphus holtrészeg vala. Reggeli két órakor Boxelto kimenni látá Rózát szobájából, láthatólag vivér egy tárgyat karjaiban, a legnagyobb óvatossággal.

E tárgy minden kétségen kívül az épen kivirágzott tulipán vala.

De mit volt Róza azzal teendő?

Még azon pillanatban Harlembe utazandik-e a tulipánnal?

Nem volt lehetséges, hogy egy fiatal leány egyedül, éjjel hasonló utra vállalkozzék.

Egyedül csak Corneliusnak mutatja meg a tulipánt, ez volt valószínű.

Boxtel meztláb, s lábujjhegyen követé Rózát.

Látta őt, midőn a börtönajtóhoz közeledék.

Hallá midőn Corneliuszt hívá.

A tolvajlámpa világánál látá a kinyilt tulipánt, melly fekete volt, miként az éj, mellyben elrejtve vala.

Hallá minden, Cornelius és Róza közt megállapított határozatot, miszerint Harlembe hírnök küldessék.

Látta, midőn a két fiatal ajkai érintkeztek, miután Cornelius visszaküldé Rózát.

Látta, midőn Róza elolta a tolvajlámpát, s a szobája felé vezető utra tért.

Látta, midőn az szobájába bement.

Azután látta, midőn tíz percz múlva eltávozott szobájából, s gondosan két kulcsfordulattal bezárá ajtaját.

Miért zárta be Róza ez ajtót annyi gonddal, azért mivel azzal a fekete tulipánt zárá be.

Boxtel, ki a Róza szobája feletti emelet felső lépcsőjén elrejtőzve, mindezeket látá, a lépcsőkről egy fokkal alábbszállott, midőn Róza az övéről egy fokkal leeb ment.

Ugy, hogy midőn Róza könnyü lábával a lépcsőzet utolsó fokát érinté, Boxtel még könnyebb kézzel érinté Róza szobájának zárát.

S ezenközben, meg kell érteni, a tolvajkulcs vala,

melly Róza ajtaját szintolly könnyen nyitá ki, mint a valódi kulcs.

Ime, azért mondók e fejezet kezdetén, hogy a szegény két fiatal lénynek igen nagy szüksége vala az Ur egyenes pártfogására.

A fekete tulipán gazdát cserél.

Cornelius azon a helyen maradt, hol Róza hagyá őt majdnem haszontalanul keresvén erőt magában boldogsága kettős terhének elviselésére.

Fél óra folyt el.

Már a nap első kékes és fris sugarai hatának az ablakrácsokon keresztül Cornelius börtönébe, midőn egyszerre, remegés szállta meg őt a lépcsőzeten felfelé haladó léptek és feléje közelgő kiáltásokra.

Majd ugyanazon pillanathban arca szemben lelé magát Róza halvány, és szédult arczával.

Cornelius önmaga is a rémülettől haloványan hátrált.

„Cornelius! Cornelius!“ kiáltott Róza pihegve.

„Mi baj? Istenem!“ kérdé a fogoly.

„Cornelius, a tulipánt . . .“

„No s?“

„Hogyan mondjam azt meg önnek?“

„Mondja, mondja, Róza.“

„Elvették, ellopták tőlünk!“

„Elvették, ellopták tőlünk!“ kiáltott Cornelius.

„Igen, mond Róza, az ajtóhoz támaszkodván, hogy el ne essék. Igen elvették, ellopták!”

S akarata ellen lábszárai inogtak s Róza elsikamlott, s térdre esett.

„De miként? kérdé Cornelius. Mondja, magyarázza meg nekem . . .”

„Oh! nem az én hibám, harátom.”

Szegény Róza! nem merte többé mondan: Forrónszerettem.

„Ön egyedül hagyá azt,” mond Cornelius siralmas hangon.

„Egyetlen pillanatig, azért, hogy ertesitem hirnökünket, ki alig ötven lépésnyire a Waal partján lakik.”

„S ez alatt minden ajánlásaim dacára a kulcsot az ajtóban hagyá ön szerencsétlen gyermek!”

„Nem, nem, nem, s íme, mi történt, a kulcs mindig nálam volt, állhatatosan tartám kezemben, mintha féltém volna, hogy elvesztem.”

„De hát miként történt ez?”

„Én magam sem tudom; a levelet a hirnöknek adám; a hirnök szemem láttára utazott el; visszatérek az ajtó bezárva, s minden tárgy helyén vala szobámban, a fekete tulipánt kivéve, melly eltűnt. Valakinek kulcsot kelle szobámtól szereznie, vagy egy tolvajkulcsot csináltatnia.”

Róza elfult, a könnyek elvágták szavát.

Cornelius, mozdulatlanul, elváltozott vonásokkal, majdnem értelem nélkül figyelt, egyedül ezt dörögve:

„Ellopvá, ellopvá, ellopvá! elvesztem.”

„Oh! Cornelius ur, kegyelem! kegyelem! meghalok miatta.“

Róza e fenyegetésére Cornelius megragadá az ajtó rostélyait, s dühösen szorongatván azokat :

„Róza, kiáltott, megloptak bennünket az igaz, de elcsüggedjünk-e e miatt? Nem, a szerencsétlenség nagy, de talán kipótolható, Róza, ismerjük a tolvajt.“

„Fájdalom! miként mondjam meg önnek határozottan?“

„Oh! én megmondom önnek, ez azon becsstelen Jákob. Őt hagyjuk-e Harlembe vinni munkáink, virrasztásaink gyümölcsét, szerelmiünk gyermekét. Róza őt üldözni, ismét feltalálni kell.“

„De mimódon tegyük mindezt barátom, a nélkül, hogy felfödözzük atyámnak, mikép egyetértettünk? Én, olly kevésbé szabad, olly kevésbé ügyes nő, miként érjek e célhoz, mellyet ön maga sem érne el talán.“

„Róza, Róza, nyíssa ki nekem ezen ajtót, s meglátja, ha el nem érem-e. Meglátja, ha nem födöm-e fel a tolvajt, meglátja, ha nem vallatom-e meg vele vétkét. Meglátja, ha nem könyörögtetek-e vele kegyelmet!“

„Fájdalom! mond Róza, hangosan zokogván, ki nyithatom-e önnek? Nálam vannak-e a kulcsok? Ha én bírnám azokat, nem lenne-e ön régóta szabad?“

„Ön atyja, ön gyalázatos atyja bírja azokat, a hóhér, ki már szétzuzá tulipánom első hagymáját. Oh! a nyomorult, a nyomorult! ő büntársa Jákobnak.“

„Halkabban, halkabban, az ég nevére.“

„Oh! ha ön nem nyitá ki nekem, Róza, kiáltott

Cornelius a düh rohamában, betöröm e rostélyzatot, s mindent felkonczolok, mit a börtönben találok.“

„Barátom, könyörüljön!“

„Mondom önnek, Róza, hogy mindjárt követ köre döntök a börtönben.“

S a szerencsétlen két kezével, mellyeknek erejét a harag tizszeresíté, nagy zajjal megrendíté az ajtót, keveset gondolva hangos szavával, melly mennydörögve hatott le a hangos csigalépcső mélyére.

Róza elrémítve, haszontalanul kísérté meg e dühös vihart lecsillapítani.

„Mondom önnek, hogy megölöm a gyalázatos Gryphust, orditá Van Baerle, mondok önnek, hogy vérét ontandom, miként ő ontá fekete tulipánomét.“

A szerencsétlen örjöngeni kezdett.

„Jól van tehát, igen, monda szivdobogva Róza, igen, igen, de csendesedjék, igen elveendem tőle kulcsait, igen, kinyitom önnek, igen, de csendesedjék Corneliusom.“

Róza nem végzé be, egy előtte kitört ordítás félbeszakitá mondását.

„Atyám! kiáltott Róza.“

„Gryphus! orditá Van Baerle, ah! a gonosztevő.“

Gryphus mind e zaj közepett jött fel, a nélkül, hogy hallani lehetett volna őt.

Gryphus durván ragadá meg öklénél fogva leányát.

„Ah! ön elveszi kulcsaimat, mond a harag által elfojtott hangon. Ah! e becsstelen! e szörnyeteg! önnek Corneliusa felakasztani való összeesküdt. Ah! egyetértésben vagyunk a status-foglyokkal. Jól van.“

Róza kétségbeeséssel csapta össze kezeit.

„Oh folytatá Gryphus, a harag lázas hangjából a győzőnek hideg gúnyorába menvén által, ah! ártatlan tulipántermesztő, ah! édes tudós úr, ah! ön felkonczol engem, ah! ön véremből fog inni! Nagyon jól van! csak ez kell! És czinkosság leánnyal! Jézus! De én haramják, tolvajok barlangjában vagyok tehát! Ah! a kormányzó ur mindent fog tudni ma reggel, és ő fensége a helytartó holnap. Mi tudjuk a törvényt: Bárki fellázad a börtönben, 6. cikkely. A brytenhoff második kiadását adandjuk önnek tudós ur, s ez jó kiadás. Igen, igen, rágja ökleit, miként medve kalitkában, s ön szép hölgy egye meg Corneliust szemeivel. Figyelmeztetem önöket barányaik, hogy nem lesz többé szerencsájuk, együtt összeesküdni. Menjen le, természet elleni leány. S ön tudós ur a viszontlátásig; legyen nyugodt a viszontlátásig!

Róza örülten remület, és kétségbeeséstől egy csókot küldött barátjának; azután kétségkívül egy hirtelen gondolat által felvilágítva a lépcsőzetre rohant, mondván:

„Még nincs minden elveszve, számolj reám Corneliusom.“

Atyja orditva követé őt.

Mi a szegény tulipántermesztőt illeti, az lassanként elereszté a rostélyokat, mellyeket vonagló ujjai tartának; feje megnehezült, szemei öbbleikben rezgettek, végre nehézkesen szobája kövezetére esett, dörmögven:

„Ellopták! ellopták tőlem!“

Ez alatt Boxtel kiment a várból azon az ajtón által, mellyet Róza maga hagyott nyitva, s miután a fekete tulipánt bő köpenybe burkolá, egy kis kocsiba

veté magát, melly őt Gorcumban várta, s eltünt, a nélkül, hogy, mint gondolni lehet, Gryphus barátját gyors elutazásáról értesítette volna.

És most, hogy láttuk őt kis kocsijába szállani, ha az olvasó beleegyezik, követni fogjuk egészen utazása végcéljáig.

Boxtel lassan hajtott, egy fekete tulipánnal nem futhat az ember rossz következés nélkül.

De Boxtel félvén, hogy nem érkezik meg elég jókor, Delftben egy, szép fris mohval szegélyezett kutyát készítettett, mellybe tulipánját pakkolá; a virág olly lágyan oda feküdt minden oldalról, hogy a kocsi lehető kár nélkül vágathatott.

Boxtel másnap reggel Harlembé ért. kifáradtan ugyan, de diadalmáskodva, megváltoztatá tulipáncserépét, hogy a lopás minden nyomait eltörölje, eltöré a porcellán edényt, mellynek cserepeit egy csatornába hányta; a kertművelő társulat elnökéhez egy levelet irt, mellyben jelenté neki, hogy épen most érkezett Harlembé egy tökéletesen fekete tulipánnal; azután illetlen virágával kényelmes vendéglőben bérlett lakot magának.

És ott várakozott.

Van Systems elnök.

Róza elhagyván Corneliust elhatározá magát.

E határozat az volt, miszerint visszaadja Corneliusnak a tulipánt, mellyet tőle az imént Jákob ellopott, vagy nem látja többé Corneliust.

Róza látta a szegény fogoly kétségbeesését, ket-
tős, és gyógyithatlan kétségbeesését.

Valóban, egy részről ez kikerülhetlen elválás vala,
miután Gryphus szerelmük, és légyottjuk titkát egy-
szerre meglepé.

Más részről felforgatása volt ez Van Baerle min-
den nagyravágyási reményeinek, mellyeket az hét év
óta táplált.

Róza azon nők egyike vala, kik semmiség miatt
elcsüggednek, de kik erőteljesek lévén nagyobb sze-
rencsétlenség ellen, magában a szerencsétlenségben
megtalálják az erélyt, melly azt leküzdheti, vagy a se-
gélyt, melly azt ismét jövátetheti.

A fiatal leány haza ment, utolsó pillanatott vetett
szobájára, látandó, ha valljon nem csalatkozott-e, s
valljon a tulipán nincs-e valamely szögletben, hol ki-
kerülé tekintetét. De Róza hiában keresgélt, a tulipán
csak nem volt, az bizony ellopatott.

Róza egy kis málhaköteget készíte, melly neki
szükséges vala, vevé háromszáz megtakarított forint-
ját, azaz, egész vagyonát, csipkái alatt kutatott, hol
a harmadik virághagyma eltemetve vala, gondosan
keblébe rejté azt, két kulcsfordítással bezárta ajtaját,
hogy a kinyitásra fordítandó idővel késleltesse a pilla-
natot, mellyben szokése tudva leend, lement a lép-
csőkön, kiment a börtönépületből ugyan azon kapun,
melly egy órával elébb kimenetelt nyujtott Boxtelnek,
egy lóbérlőhez ment, s egy bérbeadandó kis kocsi
után tudakozódott.

A lóbérlőnek csak egy kis kocsija volt, ez épen az

vala, mellyet tegnap óta Boxtel kibérlett s mellyen ő már a delfti uton haladott.

A delfti uton mondjuk, mert szörnyü kerületet kelle tenni, hogy Löwensteinból Harlembe menjen az ember. Egyenes irányban a távolság nem lett volna felényi.

De Hollandiában csak a madarak utazhatnak egyenes irányban, mint olly országban, melly a világon legtöbb folyó, patak, csatorna és tavakkal van átmeteszve.

Róza tehát egy lovat volt kénytelen fogadni, melly könnyen hüségére bizatott; minthogy a lóbérlő ismeré Rózát, mint az erősség porkolábjának leányát.

Róza azon reményt táplálá, hogy utoléri hirnökét, s e jó, derék fiut magával viendi, ki neki kalauz-, és gyámolul szolgálna egyszersmind.

Valóban Róza alig tön egy mértföldet, midőn észrevette őt hosszú léptekkel a folyam hosszában kanyaruló csinos gyaloguton.

Róza koczogva ereszté lovát, s a hirnököt utolérte.

A derék fiu nem tudá küldetésének fontosságát, azonban mégis olly sebes léptekkel sietett, mintha azt ismerte volna. Egy óránál kevésb idő alatt már másfél mértföldet haladott.

Róza elvevé tőle a haszontalanná vált levelet, s előterjeszté neki, miszerint szüksége van reá. A hajós Róza rendelkezésére bizta magát, igérvén, hogy olly sebesen fog menni, mint a ló, csakhogy Róza engedje meg neki kezét vagy a ló csipejére, vagy a nyeregkápára tenni.

A fiatal leány megengedé akarata szerint minden-hová támasztani kezét, csakhogy ne késleltesse őt.

A két utazó már öt órát utazott, s többet tön nyolcz mértföldnél, midőn Gryphus atyjának eszébe se jutott kételkedni, hogy a fiatal leány elhagyá a várat.

A porkoláb egyébiránt rossz ember lévén, a gyönyört élvezé, miszerint leányát mély rémületbe ejtette.

S mig szerencsésnek tartá magát, hogy illy szép elbeszélni való története van Jákob társának, Jákob szinte a delfti uton haladott.

Csakhogy, hála kis kocsijának, már négy mértfölddel előbbre volt Rózánál, s a hajósnál.

Mig Gryphus Rózát remegve és duzzogva képzelé szobójában, Róza tért nyert.

A foglyot kivéve, senki sem volt tehát ott, hol Gryphus hivé, hogy vannak.

Róza olly ritkán jelent meg atyjánál, mióta a tulipánt ápolta, hogy csak az ebéd alatt, azaz, délben vevé Gryphus észre, miszerint étvágya rovására leánya régóta duzzog.

Porkolábsegégeinek egyike általhivatá őt, azután, mivel ez lement, jelentvén, hogy haszontalanul kereste és hívta Rózát, Gryphus elhatározá, hogy önmaga fogja keresni és hívni őt.

Azzal kezdé, hogy egyenesen Róza szobájához ment; de hijába zörgött, Róza semmit sem felelt.

A vár lakatosát hozatták el; a lakatos kinyitá az ajtót, de Gryphus ép olly kevéssé találta meg Rózát, miként ez a tulipánt.

Róza e pillanatban épen Rotterdamba ért.

Minek következése az volt, hogy Gryphus szint-
 ugy nem találta meg őt a konyhában, mint szobájában,
 szinte nem a kertben, mint nem a konyhában.

Képzeltetni a porkoláb haragját, midőn a környé-
 ket bebarangolván, megtudá, hogy leánya egy lovat
 bérlett ki, s miként Bradamante, vagy Clorinda valódi
 kalandvadásznő gyanánt utazott el, a nélkül, hogy
 megmondaná, hová ment.

Gryphus dühösen rohant fel ismét Van Baerlehez,
 gyalázta, fenyegette őt, egész butorzatát összerázo-
 gatta, tömlöcöt, földalatti lyukat ígért neki, koplalást,
 és veszőket.

Cornelius a nélkül, hogy figyelne arra, mit a por-
 koláb mondott, gyaláztatni, fenyegetni hagyá magát,
 komoran, mozdulatlanul, megsemmisülve, minden meg-
 indulásra érzéketlenül, minden félelem iránt néma
 maradván.

Miután Rózát mindenféle keresé Gryphus, Jáko-
 bot keresé, s mivel őt sem találta meg, valamint leányát,
 e pillanattól fogva Jákobra gyanakodott, hogy ez ra-
 gadá el leányát.

Azonban a fiatal leány, miután Rotterdamban két
 óráig állomásozott, utját folytatá. Még azon este Delft-
 ben hált, s másnap Harlembe érkezett, négy órával
 Boxtelnek magának odaérkezte után.

Róza mindjárt eleinte a kertművelő társulat elnö-
 kéhez Van Systems mesterhez vezetteté magát.

Az érdeemes honpolgárt olly helyzetben találta,
 mellynek lefestését nem hagyhatnók el a nélkül, hogy
 ne vétenénk festészi és történészi kötelességünk ellen.

Az elnök egy jelentést szerkesztett a társulat bizottsmányához.

E jelentés nagy papíron, s az elnök legszebb íráásával volt írva.

Róza egyszerű, Gryphus Róza neve alatt jelentette be magát, de bármily jó hangzású volt is e név, az elnök előtt ismeretlen vala, mert Róza visszautasított. Hollandban a vizgatók és zsüripek honában nehéz erőszakoskodni az örök parancsai ellen.

De Róza nem hátrált, ő egy küldetést vett magára s megesküvék, miszerint sem kemény szavak, sem durvaságok, sem igazságtalankodások által nem hagyja magát leveretni.

„Jelentse az elnök urnak, mond Róza, hogy azért jöttem, miszerint vele a fekete tulipánról beszéljek.“

E nem kevésbé büvös szavak, mint az ezeregy éjben a híres „Sezame nyilj meg“ utlevelül szolgáltak Rózának. Hála e szavaknak, Róza egész Van System's dolgozó szobájáig hatolt, ki egész udvariassággal elébe jött.

Ez egy jó, kis, karcsu termetű ember volt, elég szabatosan képviselvén egy virág szárát, mellynek fejét a kehely képezé, a két ingó és függő kart a tulipán hosszukás dupla levele szinlelé, bizonyos lebegés, melly neki szokásos vala, betölté hasonlatosságát ezen virággal, midőn az a szél fuvallata alatt meghajlik.

Mondók, hogy Van System'snek nevezteték.

„Kisasszony, kiáltott, ön azt mondja, hogy a fekete tulipán végett jó?“

A kertművelő társulat elnöke előtt a Tulupa

nigra első rendü hatalmasság volt, melly a tulipán királynője minőségében joggal küldhetett követeket.

„Igen, uram, felelt Róza, legalább azért jövök, hogy önnek róla beszéljek.“

„Jó egészségben van-e a fekete tulipán?“ mondá Van Systems, gyöngéd tisztelet mosolyával.

„Fájdalom! uram, nem tudom,“ mond Róza.

„Hogyan! valami szerencsétlenség érte volna?“

„Egy fölöttébb nagy, igen uram, nem őt, de engem.“

„Millyen?“

„Ellopták tőlem.“

„Ellopták öntől a fekete tulipánt?“

„Igen uram.“

„Tudja ön, ki?“

„Oh! gyanitom, de vádolni még nem merem.“

„De a dolog könnyen igazolható lesz.“

„Mi módon?“

„Mióta ellopták öntől, a tolvaj nem lehet távol?“

„Miért nem lehet távol?“

„Mert nincs két órája, hogy láttam azt.“

„Ön látta a fekete tulipánt,“ kiáltott Róza, Van Systems felé rohanván.

„Miként önt látom, kisasszony.“

„De hol?“

„Valószínűleg ön gazdájánál.“

„Gazdánál?“

„Igen, nincs ön Boxel Izsák ur szolgálatában?“

„Én.“

„Kétségkívül ön.“

„De hát kinek tart ön engemet uram?“

„De hát ön maga kinek tart engemet?“

„Uram, reményilem annak tartom önt, a mi, azaz tisztelt Van Systens urnak, harlemi polgármester, s a kertművelő társulat elnökének.“

„S ön mondani jó nekem?“

„Azt jövök önnek mondani uram, hogy ellopták tulipánomat.“

„Ön tulipánja tehát Boxtel ur tulipánja. Akkor ön rosszul sejezi ki magát gyermekem; nem öntől, de Boxtel urtól lopták el a tulipánt.“

„Ismétlem önnek uram, hogy nem tudom, ki az a Boxtel ur, s először hallom e nevet.“

„Ön nem tudja, ki az a Boxtel ur, s önnek szinte volt egy fekete tulipánja?“

„De hát, van egy másik is?“ kérdé Róza egészen borzongva.

„Igen, Boxtel uré.“

„Millyen az?“

„Istenemre fekete.“

„Folttalan?“

„Egyetlen folt, egyetlen pont nélkül.“

„S ön birja ezen tulipánt, itt van letéve?“

„Nem, de ide fog letéetni, mert a bizottmánynak kell azt bemutatnom, mielőtt a díj meghatározatik.“

„Uram, kiáltott Róza, e Boxtel, e Boxtel Izsák, ki a fekete tulipán tulajdonosának mondja magát...“

„És ki valóban az.“

„Uram, nem egy sovány ember-e?“

„Igen.“

„Kopasz?“

„Igen.“

„Vad tekintetü?”

„Azt hiszem, hogy igen.”

„Nyugtalan, hajlott, csámpás lábu?”

„Igazán, ön vonásról vonásra ecseteli Boxtel ur arczképét.”

„Uram, a tulipán egy porcellán-cserépben van, mely kék és fehérszinű, sárgás virágokkal, mellyek kosárkát képeznek a cserép három oldalán?”

„Ah! mi ezt illeti, erről kevesbé vagyok bizonyos, többet néztem az emberre, mint a cserépre.”

„Uram, ez az én tulipánom, ez az, melly tőlem ellopáték; uram, ez az én jószágom: uram, itt ön előtt visszakövetelem azt.”

„Oh! oh! mond Van Systems ur, Rózára tekintvén. Mit! ön ide visszakövetelni jó Boxtel ur tulipánját. Ugysegéljen, ön merész komasszony.”

„Uram, mond Róza, kissé megzavarodva e hangulattól, én nem mondom azt, hogy Boxtel ur tulipánját jövök visszakövetelni, de az enyimet.”

„Az önét?”

„Igen; azt, mellyet enmagam ülteték, és felneveltem.”

„No s, keresse fel Boxtel urat a fejr hattyu vendéglőben, ön meg fog vele egyezni; mi engem illet, mivel a perben itélni előttem szintolly nehéznek látszik mint abban, melly boldogult Salamon király elejébe vitetett, s mivel nem igénylem magamnak, hogy bölcseségével bírok, megelégszem azzal, hogy elkészitem jelentésemet, megállapítom a fekete tulipán lételet s megrendelem a százezer forintot feltalálójának. Isten önnel gyermekem.”

„Oh! uram! uram!“ folytatá Róza.

„Csakhogy gyermekem, folytatá Van Systems, mivel ön szép, mivel ön ifju, mivel ön még nem egészen elromlott, fogadja tanácsomat: Legyen eszélyes ez ügyben, mert Harlemben törvényszékünk, és börtönünk van; mi több, mi rendkívül csiklandósak vagyunk a tulipánok becsületére. Menjen gyermekem, menjen, Boxtel Izsák ur, fejer hattyu vendéglő.“

És Van Systems ur fogván szép tollát, folytatá félbeszakított jelentését.

A kertművelő társulat egy tagja.

Róza magánkívül, annak meggondolására, hogy a fekete tulipán feltaláltatott, majdnem örülten az örömes félelemtől, utnak indult a fejer hattyu vendéglő felé, folyvást követve a hajós, az izmos friz ifju által, ki egyedül maga képes lett volna tiz Boxtelt felfalni.

Utközben a hajós a dolgok folyamáról értesített, s ő a küzdelem elől nem is hátrált azon esetben, ha küzdelem adná elő magát; csakhogy ez eset beálltára parancsa volt, kimélni a tulipánt.

De a Groet-Marktra érve, Róza egyszerre megállapodék, egy hirtelen gondolat villant meg agyában, hasonlón Homer Minervájához, ki hajánál fogva, megragadja Achillest azon pillanatban, mellyben a harag elragadja őt.

„Istenem, mormogá Róza, roppant hibát követtem

el, talán elvesztem mind Corneliust, mind a tulipánt, mind magamat.“

„Eleve intést adék, gyanut ébreszték. Én csak nő vagyok, ezen férfiak ellenem szövetkezhetnek, s akkor elvesztem.“

„Oh! az én vesztem semmi sem lenne, de Cornelius, de a tulipáné!“

S egy pillanatig gondolkozik.

„Ha e Boxtelhez megyek, kit nem ismerek, s ha ez a Boxtel nem az én Jákobom, ha ez egy másik tulipán kedvellő, ki szinte feltalálta a fekete tulipánt, avagy ha tulipánom más által lopatott el, kire gyanakodom, vagy már más kezekbe ment át, ha nem ismerem meg az embert, de egyedül csak tulipánomat, mi módon bizonyítsam be, hogy a tulipán enyém?“

„Más részről, ha e Boxtelt ál-Jákobnak ismerem meg, ki tudja mi történeedik addig, míg mi patvarkodni fogunk, a tulipán elvirágozhatik. Oh! ihless meg szent Szűz! életem sorsa, a szegény fogoly forog kérdésben, ki e pilanatban talán haldoklik.“

Miután ez imát elmondá Róza, ajtatosan várta az égtől kért ihletést.

Azonban a Groet-Markt legtulsóbb végén zaj támadott. Az emberek futának, a kapuk megnyiltak; egyedül Róza vala érzéketlen a népség e felindulása iránt.

„Vissza kell térnem az elnökhöz,“ mormogá Róza.

„Térjünk vissza,“ mond a hajós.

Róza és a hajós a kis szalmautczába tértek, melly egyenesen Van Systemen lakására vezeté őket, ki legjobb

tollával és gyönyörű irásával folyvást készítette jelentését.

Egész utjában Róza nem hallott egyébről, csak a fekete tulipán- s a százezer forintnyi díjról beszélni; a hír már befutá a várost.

Rózának nem kevés munkájába került újra Van System urhoz hatolni, ki azonban, miként először, megilletődve érzé magát a bűvös fekete tulipán szóra.

De midőn Rózát, kit bolondnak, sőt ennél rosszabbnak képzelt, megismeré, harag szálta meg s őt elutasítani akará.

De Róza összekulcsolá kezeit, s a becsületes igazság azon hangjával, melly a szivekbe hat :

„Uram, mondá, az ég nevében! ne taszítson vissza; hallgassa meg inkább mit mondandók, s ha ön nem szolgálthat nekem igazságot, legalább egy napon az Isten ítélőszéke előtt nem fogja szememre hányni, hogy bűntársa volt egy rossz cselekedetnek.“

Van System a türelmetlenség miatt lábával dobantott; Róza másodsor háboritá őt szerkesztés közepe, mellyre kettős önszeretetét állitá, polgármesteri, és elnöki önszeretetét.

„De jelentésem! kiáltott Van System, jelentésem a fekete tulipánról!“

„Uram, folytatá Róza, az ártatlanság és igazság szilárdságával, uram, önnek a fekete tulipánrólí jelentése, ha ön meghallgat engem, bűnös vagy hamis tényeken alapuland. Esedezem önnek uram, hivassa ide maga és én előmbe ezt a Boxtel urat, kit én Jákobnak tartok, s eszközöm az Istenre, hogy átengedem neki

tulipánja tulajdonát, ha nem ismerem meg mind a tulipánt, mind tulajdonosát.“

„Istenemre! a szép ugyan csak halad,“ mond Van Systens.

„Mit akar ön mondani?“

„Azt kérdem öntől, mit bizonyít az által, ha ön megismeri azokat?“

„De végre, mond Róza kétségbeesve, ön becsületes ember uram. No s, ha ön a dijt egy embernek nemcsak olly munkáért adja, mellyet nem az tőn, de még lopott munkáért is.“

Talán Róza hangja bizonyos meggyőződést idéze elé Van Systens szívében; s gyöngédebben volt felelendő a szegény leánynak, midőn az utczán nagy zaj hallatszott, melly tisztán és egyszerűen ama zaj öregedésének látszott, mellyet Róza már hallott a Groet-Marktton, de a nélkül, hogy fontosságot tulajdonított volna neki, s melly zajnak nem volt hatása őt buzgó imájából felébreszteni.

Zajos kiabálások rendíték meg a házat.

Van Systens ur fülét hegyezé e felkiáltásokra, mellyek Rózára nézve eleinte zaj, s mostan közönséges zajnál egyebek nem voltak.

„Mi az? kiáltott a polgármester, mi az? lehetséges lenne-e, jól hallottam-e?“

S előszobájába rohant, a nélkül, hogy többé Rózával foglalkozzék, kit kabinetjében hagyott.

Alig ért előszobájába Van Systens ur, elkiáltá magát, midőn észreuvé a látmányt, melly az előszobáig megrohant lépcsőzeten tárult fel előtte.

Kisérve, vagy inkább követve a tömegtől, viola-

szinü, ezüsttel himzett bársonyba egyszerűen öltözött fiatal ember nemes magatartással és halkán ment fel, a fejérség és tisztaságtól fényes kölépcsőkön.

Mögötte két tiszt lépdelt, egyik tengerész, másik lovassági tiszt.

Van Systens helyet csinálván magának az elrémült szolgák közepett, meghajolt, s majdnem leborult az ujonnan érkezett előtt, ki mindezen zajnak oka volt.

„Kegyelmes uram, kiáltott fel, kegyelmes uram, fenséged nálam; fényes tisztelet mindörökre alacsony házamra nézve.“

„Kedves Van Systens ur, mond oraniai Vilmos derülséggel, melly nála a mosolyt pótolá, én valódi hollandi vagyok, szeretem a vizet, sört, s a virágokat, némmelkor még azon sajtot is, mellynek izét a francziák becsülik; a virágok közt azok, mellyeknek elsőseget adok, természetesen a tulipánok; Leydenben hallám, hogy Harlem végre bírja a fekete tulipánt, s miután bizonyossá tevém magamat, hogy a dolog igaz, noha hihetetlen, a kertművelő társulat elnökétől jövök felvilágosítást kérni.“

„Oh kegyelmes uram, kegyelmes uram, mond Van Systens elbájoltatva, milly dicsőség a társulatra nézve, ha munkálatai tetszenek fenségednek.“

„Itt van a virág? mond a herczeg, ki kétségkívül már megbánta, hogy sokat beszélt.“

„Fájdalom nincs kegyelmes uram, nincs itt.“

„És hol van?“

„Tulajdonosánál.“

„Ki ezen tulajdonos?“

„Egy derék dordrechtli tulipántermesztő.“

„Dordrecht?”

„Igen.”

„S hogy hívják?”

„Boxtelnek.”

„Lakik?”

„A fehér hattyuban; mindjárt ide parancsolom őt, s ha a reávarakozással, fenséged szerencsétetni akar-
na engem e teremben, Boxtel tudván, hogy kegyelmes
ur itt van, sietni fog, ide hozni a tulipánt kegyelmes
uramnak.”

„Jól van, rendelje őt ide.”

„Igen, fenség, csak hogy . . .”

„Mit?”

„Oh! semmi fontos, kegyelmes uram.”

„Minden fontos e világon, Van Systems ur.”

„Tehát kegyelmes uram, egy nehézség gördült
elő.”

„Minő?”

„Ezen tulipán tulajdonjoga bitorlók által vissza-
követeltetik. Az igaz, hogy megér százezer forintot.”

„Igazán!”

„Igen kegyelmes uram, bitorlók csalók által.”

„Ez véték Van Systems ur.”

„Igen fenség.”

„S vannak bizonyítványai e vétkekről?”

„Nincs kegyelmes uram, a vétkes . . .”

„A vétkes, uram.”

„Akarom mondani azon nő, ki igényt tart a
tulipánhoz, kegyelmes uram, ott az oldalszobában
van.”

„Ott! mit gondol ön felőle Van Systems ur?”

„Azt gondolom, kegyelmes uram, hogy a százezer forintnyi csalétek hozta őt kísértetbe.“

„S ő igényt tart a tulipánhoz?“

„Igen, kegyelmes uram.“

„S mit hoz fel részéről bizonyítványkép?“

„Épen kikérdendő valék őt, midőn fenséged belépett.“

„Hallgassuk ki Van System ur, hallgassuk ki őt; én első tisztviselője vagyok az országnak, én meghallgatom az ügyet, s igazságot fogok szolgáltatni.“

„Ime megtaláltam az én Salamon királyomat, mond Van System meghajtván magát, s utat mutatván a hercegnek.“

Ez vezetője elejébe lépett, midőn rögtön megállapodván:

„Menjen előre, mond, s csupán urnak nevezzen engem.“

A herceg és Van System bementek a kabinetbe.

Róza mindig ugyanazon helyzetben vala az ablakhoz támaszkodva, s az üvegeken át a kertbe tekintgetve.

„Ah! ah! egy friznő,“ mond a herceg, észrevevén az arany foveget, s Róza vörös szoknyáját.

Róza a zajra visszafordult, de alig látta a herceget, ki a teremnek leghomályosb szögletében vőn ülést.

Egész figyelme, mint felfogható, azon fontos személyre irányult, kit Van Systemnek hittak s nem azon alázatos idegen felé, ki a ház urát követé, s ki valószínűleg névtelen volt.

Az alázatos idegen egy könyvet vőn a könyvtár-

ból, s intett Van Systensnek, hogy kezdje meg a vallatást.

Van Systens folyvást a violaszin-öltönyü fiatal ember felhívására leült, s egészen boldogan és büszkén a fontosság miatt, melly neki tulajdonított:

„Leányom, mond, ön igazságot, teljes igazságot ígér nekem e tulipánról?”

„Ígérem önnek.”

„No s, beszéljen tehát ezen ur előtt, ezen ur a kertművelő társulat egyik tagja.”

„Uram, mond Róza, mit mondjak önnek egyebet annál, mit már mondek.”

„No s tehát?”

„Tehát visszatérek a kérdéshez, mellyet önhez intéztem.”

„Minő kérdéshez?”

„Hogy hivassa ide Boxtel urat tulipánjával együtt, s ha az enyémnek meg nem ismerem azt, őszintén megmondom; de ha megismerem, visszakövelem azt. Kelljen bár ő fensége a helytartó elejébe mennem, bizonyítványaimmal kezemben.”

„Tehát vannak bizonyítványai, szép gyermek?”

„Az Isten, ki előtt igaz jogom tudva van, ellátand bizonyítékokkal.”

„Van Systens egy pillanatot váltott a herczeggel, ki Róza első szavait hallván, emlékezetét összeszedni látszott. mintha ez édes hang nem először ütné meg füleit.

Egy tiszt eltávozott, hogy Boxtelt felkeresse.

Van Systens folytató a vallatást.

„S mire alapítja ön, mond, azon állítását, hogy ön a fekete tulipán tulajdonosa?”

„Ej, egy igen egyszerű dologra, s ez az, hogy én ültetém, és művelém tulajdon szobámban.“

„Ön szobájában, s hol vala az?“

„Löwensteinban.“

„Ön Löwensteinból való?“

„Én a vár porkolábjának leánya vagyok.“

A herczeg kis mozdulatot tőn, melly azt akará jelenteni :

„Ah! úgy, most emlékszem.“

S úgy tettetvén magát, mintha olvasna, még nagyobb figyelemmel tekinté Rózára, mint az előtt.

„S ön szereti a virágokat?“ folytatá Van Systems.

„Igen, uram.“

„Ön tehát tudós virágkedvelő?“

Róza egy pillanatig akadozott, azután szivéből vett hanggal :

„Uram, mond, én becsületes embereknek beszélek.“

A hang olly igaz volt, hogy Van Systems és a herczeg egyszerre egy fejbiczentéssel feleltek.

„Tehát, nem! nem én vagyok tudós virágmivelő, nem! én csak egy szegény leány vagyok a népből, egy szegény pórhölgy Friziából, ki három hó előtt még sem olvasni sem írni nem tudék. Nem! a fekete tulipán nem enmagam által találtatott fel.“

„S ki által találtatott fel?“

„Egy szegény löwensteini fogoly által.“

„Egy löwensteini fogoly által?“ mond a herczeg.

E szó hangjánál ismét Róza rémegett.

„Tehát egy státus-fogoly által, folytatá a herczeg, mert Löwensteinban csak státus foglyok vannak.“

S a herczeg olvasni kezdett, vagy legalább úgy tetteté magát, mintha ismét az olvasáshoz kezdene.

„Igen, mormogá Róza remegve, igen egy státus-fogoly által.“

Van Systens elhalványult, midőn hasonló vallo-mást hasonló tanu előtt hallott.

„Folytassa,“ mond hidegen Vilmos a kertművelő társulat elnökének.

„Oh! uram, mond Róza, ahhoz fordulván, kit valódi bírójának hitt, ez által igen sulyosan vádolom magamat.“

„Valóban, mond Van Systens, a státus-foglyoknak jól őrizve kell Löwensteinban lenniök.“

„Fájdalom! uram.“

„S azután, mit ön mond, úgy látszhatnék, hogy ön, mint a porkoláb leánya felhasználta állását, s a fogolylyal közlekedett volna a virágok művelése végett.“

„Igen, uram, mond Róza magánkívül; igen, kény-szerítve vagyok megvallani, hogy mindennap láttam őt.“

„Szerencsétlen! kiáltott Van Systens.“

A herczeg felemelé fejét, s észreuvé Róza rémü-letét, s az elnök halaványságát.

„Ez, mond a herczeg tiszta, és erős hangjával, ez nem tartozik a kertművelő társulat tagjaihoz; nekik a fekete tulipánt kell megítélniök, s nem ismerik a poli-tikai vétségeket. Folytassa fiatal leány, folytassa.“

Van Systens egy ékesenszóló pillanattal köszönt a tulipánok nevében, a kertművelő társulat uj tagjának.

Róza felbátoritva a bátorítás ezen neme által, mellyet az ismeretlen nyujta neki, elbeszélte mindazt, mi három hó óta történt, mindazt, mit tőn, mindazt,

mit szenvedett. Beszélt Gryphus keménységéről, az első hagyma megsemmisítéséről, a fogoly fájdalmáról, az alkalmazott elővigyázatáról, a végre, hogy a második hagyma sikerüljön, a fogoly türelméről, az elválás alatti aggályairól; miként akart a fogoly éhhez halni azért, mivel nem vett többé hirt tulipánjáról; az örömről, melyet egyesülésöknél tapasztalt, végre mindketőjük kétségbeeséséről, midőn látták, hogy az imént kivirágozott tulipán kivirulta után egy órával ellopott.

Mindez az igazság hangján mondatott, melly legálább látszatra érzéketlenül hagyá a herceget, de melly nem mulasztá el megtenni hatását Van Systens urra.

„De, mond a herceg, régóta ismeri ön e foglyot?“

Róza kinyitá nagy szemeit, s az ismeretlenre tekintett, ki az árnyékba mélyedt, mintha futni akart volna e tekintet elől.

„Miért uram? kérdé Róza.“

„Mert csak négy hava, hogy Gryphus porkoláb, és leánya Löwensteinban vannak.“

„Az igaz, uram.“

„S talán csak nem azért sürgeté ön atyja áthelyezését, hogy bizonyos foglyot kövessen, ki Haágából Löwensteinban vitetett.“

„Uram,“ mond pirulva Róza.

„Fejezze be,“ mond Vilmos.

„Mevallom, ismertem a foglyot Haágában.“

„Boldog fogoly!“ mond mosolygva Vilmos.

E pillanatban a tiszt, ki Boxtelért küldeték, belépett, s jelenté a hercegnek, hogy az, kit felkeresni ment, tulipánjával együtt vele jött.

A harmadik hagymaczikk.

Boxtel megérkeztéről a jelentés alig történt meg, midőn Boxtel személyesen lépett be Van Systens ur teremébe, követve két embertől, kik egy szekrényben hozák a drága terhet, melly az asztalra téteték.

A herczeg értesítettvén, elhagyá a kabinetet, a terembe vonult, csodálkozék, s hallgatott, és csendesen visszament elfoglalni helyét a homályos szögletben, hová önmaga helyezé zsöllye-székét.

Róza szívdobogva, halványan, félelemteljesen várta, hogy őt is meghívják a nézésre.

Róza hallá Boxtel szavát.

„Ez ő!” kiáltott fel.

A herczeg intett, hogy a nyitott ajtón át menjen nézni a terembe.

„Ez az én tulipánom, kiáltott Róza, ez az, ráismerek. Oh szegény Corneliusom!”

S könnyekbe borult.

A herczeg felkelt, az ajtóig ment, hol egy pillanatilag a világosságban maradt.

Róza szemei megakadtak rajta. Inkább, mint valaha, bizonyos vala arról, hogy nem először látja ezen idegent.

„Boxtel ur, mond a herczeg, lépjen be tehát.”

Boxtel sietve odafutott, s szemközt lelé magát Oraniai Vilmossal.

„Fenség!” kiáltott Boxtel hátralépvén.

„Fenség!” ismétlé Róza egészen elrémülve.

Ezen felkiáltásra, melly balsfelől hallatszott, Boxtel visszafordulva Rózáat észrevevé.

E látmányra az irigynek egész teste borzongott, miként Volta-oszlop érintésénél.

„Ah! mormogá a herczeg, magában beszélvén, megzavarodott.“

De Boxtel hatalmas erőködéssel önmagán, már rendbe hozá magát.

„Boxtel ur, mond Vilmos, ugy látszik, ön találta fel a fekete tulipán titkát?“

„Igen, kegyelmes uram, felelt Boxtel olly hangon, mellyen egy kis zavar hatott át.“

Igaz, hogy e zavar a megindulástól származhatott, mellyet a tulipántermesztő tapasztalt, midőn Vilmost megismeré.

„De, válaszolt a herczeg, itt van egy fiatal leány, ki azt igényli, hogy ő is feltalálja.“

Boxtel megvetőleg mosolygott, s vállat vonita.

Vilmos, Boxtel minden mezdulatait feltűnő kíváncsiság érdekével követé.

„Igy hát ön nem ismeri e fiatal leányt?“ mond a herczeg.

„Nem, kegyelmes uram.“

„S ön fiatal leány, ismeri Boxtel urat?“

„Nem, Boxtel urat nem ismerem, de igen Jákob urat.“

„Mit akar ön mondani?“

„Azt akarom mondani, hogy az, ki Boxtel Izsáknak hivatja magát, Löwensteinban Jákobnak nevezeték.“

„Mit mond ön erre Boxtel ur?“

„Azt mondom kegyelmes uram, hogy e fiatal leány hazudik.“

„Tagadja ön, hogy valaha Löwensteinban volt?“

Boxtel akadozott; a herczeg szigorú, s parancsolólag vizsgáló tekintete akadályozá őt a hazugságban.

„Nem tagadhatom, kegyelmes uram, hogy voltam Löwensteinban, de tagadom, hogy ellopám a tulipánt.“

„Ön ellopá tőlem, és szobámból!“ kiáltott Róza bosszankodva.

„Tagadom.“

„Hallja, tagadja ön, hogy a napon, midőn a virágágyat készítém, midőn a tulipánt elültetnem kelle, engem a kertbe követett? Tagadja ön, hogy a napon, midőn úgy tettetem magam, mintha azt elültetnem volna, engem a kertbe követett? Tagadja ön, hogy azon este eltávoztóm után azon helyre rohant, hol a hagymát találni reméllé? Tagadja ön, hogy kezeivel a földet turkálta, de hála Istennek hasztalanul, mert ez csak csel volt ön szándoka kiismerésére? Mondja, tagadja ön mindezeket?“

Boxtel nem találta alkalminak, hogy e különböző kérdésekre feleljen, De a megkezdett vitát Rozával elhagyván, a herczeghez fordult:

„Husz éve, kegyelmes uram, hogy Dordrechtben tulipánokat művelek, s e művészetben bizonyos hírnevet is szereztem, korcs virágaim közül egyik jeles nevet visel a jegyzékben. A portugali királynak ajánlám azt. Most ime előadom az igazságot. Ezen fiatal leány tudá, hogy feltaláltam a fekete tulipánt, s egyetértve bizonyos kedvesével a löwensteini várban, e fiatal leány tervet készíté megrontásomra, magának tulajdonitván

a százezer forintnyi díjat, mit, hála ön igazságosságának, megnyerni remélek.“

„Oh!“ kiáltott Róza, a haragtól felbőszülve.

„Csendesség!“ mond a herczeg.

Azután Boxtelhez fordulván :

„S micsoda fogoly az, mond, kit ön e fiatal leány kedvesének mond?“

Róza majd elájult, mert a fogoly mint nagy bűnös ajánltaték a herczeg által.

Semmi sem lehetett e kérdésnél kellemesb Boxelnek.

„Micsoda fogoly ez?“ ismétlé Boxel.

„Igen.“

„E fogoly, kegyelmes uram, olly ember, kinek puszta neve bebizonyítja fenségednek, mennyire lehetni az ő becsületességében. E fogoly egyszer már halálra ítélt státus-bűnös.“

„S hogy hívják?“

Róza kétségbeesett mozdulattal rejté el fejét kezeibe.

„Őt Van Baerle Corneliusnak hívják, s ki tulajdon keresztfia azon gonosztevő Witt Kornélnak.

A herczeg remegett. Szemei szikráztak, s ujra a halál hideg vonásai terültek szét mozdulatlan arcán.

Rózához ment, s ujjával inte neki, hogy távolítsa el kezeit arcáról.

Róza vakon engedelmeskedék, miként olly nő, ki delejes erőnek hódol.

„Tehát azért jött ön Leydenbe, tőlem atyjának át-helyezését kérni, hogy ezen embert kövesse?“

Róza lehajtá fejét, s szétzúzva meggörnyedt, morgován :

„Igen,“ kegyelmes uram.

„Folytassa, mond a herczeg Boxtelnek.“

„Nincs több mondanivalóm, folytatá emez. Fenséged mindent tud. Most im hallja meg fenséged, mit nem akartam megmondani, nehogy hálátlanságáért megpiritsam e leányt. Én azért jövék Löwensteinba, mert ott ügyeim voltak; ott az agg Gryphussal megismerkedém, szerelmes levék leányába, s megkértem kezét, s én oktan, mivel gazdag nem valék, megvallám neki reményemet, miszerint százezer forintot nyerendek; s e reményt igazolandó, megmutatám neki a fekete tulipánt. Ekkor, miként kedvese Dordrechtben, hogy nyomát veszítse az összeesküvésnek, melyet szőtt, szinre a tulipánok művelésével foglalkozott, mindketten vesztetre törtek.

„A kivirágzást megelőző napon a tulipán házamból ezen fiatal leány által ellopaték, ennek szobájába viteték, hol szerencsém volt azt ép azon pillanatban visszavenni, midőn egy hirnököt utrabocsátni bátorkodott, ki a kertművelő társulat tagjainak bejelentendő volt, hogy ő épen feltalálta a nagy fekete tulipánt; de ő e miatt nem jött ki sodrából. Néhány óra alatt, míg a tulipánt szobájában őrzé, kétségkívül megmutatta néhány személynek, kiket bizonyságul hivand? De szerencsére kegyelmes uram, ön előre értesített e cselszövő és tanui ellenében.“

„Oh! Istenem! Istenem! a gyalázatos! nyögé Róza könyek közt, a helytartó lábaihoz borulván, ki csak-

ugyan vétkesnek hívén őt, könyörülettel volt irtóztató aggálya iránt.“

„Őn rosszul cselekvék, fiatal leány, mond a helytartó, s önnek kedvese meg fog büntettetni azért, hogy önnek illy tanácsot adott. Mert ön olly fiatal, s önnek olly becsületes arca van, miszerint hinni akarom, hogy a rossz tőle és nem öntől származik.“

„Kegyelmes uram! kegyelmes uram! kiáltott Róza, Cornelius nem vétkes.“

Vilmos egy mozdulatot tőn.

„Nem vétkes annyiban, hogy önnek tanácsot adott. Ezt akarja ön mondani, nemde?“

„Azt akarom mondani, kegyelmes uram, hogy Cornelius szintugy nem követte el a második bünt, melyet neki beszámítanak, mint nem az első.“

„Az első, s tudja-e ön, mi volt az első bűn? Tudja-e, miről vádolták, s miben marasztalták el? Arról, hogy mint Witt Kornél büntarsa elrejté a nagy pensionárnak Louvois marquisvali levelezését.“

„No s kegyelmes uram, ő nem tudá, hogy letéteményese volt ezen levelezésnek, ő ezt teljesen nem tudá. Oh istenem! nekem megmondta volna. Egymántszivnek lehetett-e titka, melyet előttem elrejtse? Nem, nem, kegyelmes uram, ismétlem, vonjam bár önnek haragját magamra. Cornelius nem vétkes sem az első, sem a második bűnre nézve. Oh! ha ön ismerné Corneliusomat, kegyelmes uram!“

„Egy a Wittekből, kiáltott Boxel. Eh! a kegyelmes ur igen is jól ismeri őt, mivel már egyszer megkegyelmezett életének.“

„Csendesség, mond a herczeg. Az államdolgok

mint mondám, nem tartoznak a harlemi kertművelő társulat körébe.“

Azután összehuzván szemöldét :

„Mi a tulipánt illeti, legyen nyugodt Boxel ur, tévé hozzá a herczeg, az igazság ki fog szolgáltatni.“

Boxel örömteljes szívvél bókkolt, s az elnök szerencsekívánatait fogadá.

„Ön fiatal leány, folytatá oraniai Vilmos, ön majdnem bünt követett el, nem fogom a miatt önt megbüntetni, de a valódi vétkes megfizet mindkettőjökért. Egy olly nevü ember, mint ő, összeesküdhetik, még el is árulhat engem, . . . de lopnia nem szabad.“

„Lopni! kiáltott Róza, lopni! ő, Cornelius, oh! kegyelmes uram, vigyázzon, hiszen ő meghalna, ha ön szavait hallaná, hiszen ön szavai sokkal bizonyosabban megölnék őt, mintsem a hóhér bárdja a brytenhoffon. Ha itt lopás történt, kegyelmes uram, ugy eszküszöm, ezen ember követé el azt.“

„Bizonyítsa be,“ mond hidegen Boxel.

„No s, igen. Isten segélyével bebizonyítandom,“ mond a friznó erélylyel.

Azután Boxelhez fordulván :

„A tulipán öné volt?“

„Igen.“

„Mennyi hagymája volt?“

Boxel egy pillanatig akadozott, de átlátta, hogy a fiatal leány nem tenné ezen kérdést, ha csupán az ismert két hagymaczikk létezett volna.

„Három,“ mond Boxel.

„Hová lőnek e hagymaczikkek?“ kérdé Róza.

„Hová lőnek? . . . egyik elfajzott, a másik a fekete tulipánt állítá elő . . .“

„És a harmadik?“

„A harmadik?“

„Hol van a harmadik?“

„A harmadik hon van,“ mond Boxtel egészen megzavarodva.

„Hon, hol, Löwensteinban vagy Dordrechtben?“

„Dordrechtben,“ mond Boxtel.

„Ön hazudik, kiáltott Róza. Kegyelmes uram, tévé hozzá, a herczeghez fordulván, e három hagymaczik történetét tüstént én fogom elmondani. Az elsőt atyám zúta szét a fogoly szobájában, s ezen ember azt jól tudja, mert a hagymát hatalmába keríteni reméllé. S midőn látta, hogy e remény meghiusult, majdnem özöndésbe elegyedett atyámmal. A második hagyma, melyről én gondoskodám, a fekete tulipánt állítá elő, s a harmadik, az utolsó, — a fiatal leány kebléből kihuzta azt, — im itt van, ugyanazon papirban, mellyben a másik kettő is burkolva vala azon pillanatban, midőn Van Baerle Cornelius a vérpadra lépven nekem mind a hármat átadá. Fogja kegyelmes uram, fogja.“

És Róza kibontván a hagymát a papirburokból, a herczegnek nyujtá, ki kezeibe vevé és vizsgálá azt.

„De kegyelmes uram, e fiatal leány nem lophatá-e el ugy e hagymát, miként ellopá a tulipánt,“ hebegé Boxtel megrettenve a figyelemtől, mellyel a herczeg a hagymát vizsgálá, s főkép azon figyelemtől, mellyel Róza a kezei közt maradt papirra irt néhány sort olvasá.

Egyszerre a fiatal leány szemei fellángolának, pi-

hegye olvasá el ismét e rejtélyes papirt, s egy kiáltással a herczegnek nyujtá azt :

„Oh! olvassa kegyelmes uram, mond, az ég nevére olvassa!“

Vilmos az elnöknek adá át a harmadik hagymát, fogá a papirt és olvasá.

Vilmos alig veté szemeit e papirszeletre, midőn tántorgott, keze remegett, mintha készen volna a papirszelet elrejtésére, szemei a fájdalom, és részvét rémitő kifejezését ölték magukra.

E papirszelet, melyet az imént Róza nyujtá neki által, a bibliának ama lapja vala, melyet Witt Kornél, János testvérének hirnöke, Craecke által Dordrechtbe küldött a végre, hogy Corneljust a nagy pensionárnak Louvoisvali levelezése megégetésére kérje.

E kérés, mint olvasóim emlékeznek reá, következő kifejezésekben vala fogalmazva :

„Kedves keresztfiam,

„Égesd meg a letéteményt, melyet reád biztam, égesd meg a nélkül, hogy megnéznéd, a nélkül, hogy felnyitnád, miszerint az önmagad előtt is ismeretlen maradjon : hasonló nemü titkok, mint minőket az tartalmaz, megölik a letéteményest. Égesd meg, és megmentéd Jánost és Kornélt.

„Isten veled, és szeress engem

„Witt Kornél.

„Aug. 20. 1672.“

E papirszelet egyuttal Van Baerle ártatlanságának próbája, s a tulipánhagymák tulajdonjogi czime vala.

Róza és a helytartó csupán egy pillanatot váltottak. Róza tekintete ezt akará kifejezni : Ön jól látja.

A helytartóé pedig ezt jelenté : Csend és vára-
kozás.

A herczeg egy hideg verejtékcseppet törült le,
melly homlokáról arczára gördült. Lassan összehajtá a
papirt, tekintetét gondolatával együtt azon feneketlen,
és reménytelen mélységbe meritvén, melyet megbánás,
s a mult szégyenének neveznek.

Nem sokára nehezen felemelvén fejét :

„Távozzék Boxtel ur, mond a herczeg, az igazság
ki fog szolgáltatni, megígértem.“

Azután az elnöknek :

„Ön édes Van Systens ur, tevé hozá, őrizze itt a
fiatal leányt, s a tulipánt. Isten önnel.“

Mindnyájan meghajták magokat, s a herczeg el-
távozott, meggörnyedve a népszerű kiáltások rémitő
zaja alatt.

Boxtel gyötrelmek közt visszatért a fejer hattyu-
hoz. Azon papir, melyet Vilmos Róza kezeiből elvett,
mellyet elolvasott, összehajtott, s annyi gonddal zse-
bébe dugott, azon papir őt nyugtalanítá.

Róza a tulipánhoz közeledék, vallásos érzéssel
csókolá meg annak virágát, s egészen az Istenre biza-
magát, susogván :

„Istenem! tudtad-e, jó Corneliusom mi czélből ta-
nitott engemet olvasni?“

Igen, az Isten tudta azt mivel ő bünteti, és jutal-
mazza az embereket érdemeik szerint.

A virágdal.

Azalatt, míg az ép elbeszéltük események beteljesedének, a szerencsétlen Van Baerle, a löwensteini várszobában elfeledve, Gryphus részéről mindazt szenvedé, mit egy fogoly szenvedhet, midőn porkolábja szilárdul elhatározá magát hóhérrá átalakulni.

Gryphus semmi hirt sem vevén Rózáról, semmit Jákobról, elhité magával, hogy mindaz, mi őt érte, az ördög műve, s hogy doctor Van Baerle Cornelius a földre ezen démontól küldték.

Ebből következék, hogy egy szép reggel, melly Jákob és Róza eltűnte óta a harmadik nap volt, hogy egy szép reggel Gryphus még dühösebben ment fel Cornelius szobájába, mint szokás szerint.

Emez az ablakra kikönyökölve, két karjára támasztott fejjel a ködös látkörben tévedezett szemével, melyet a dordrehti malmok csapkodának szárnyaikkal, s szivta a levegőt, azért, hogy visszaszorítsa könyeit, s philosophiája elgőzölgését megakadályozza.

A galambok mindig ott valának, de a remény nem volt ott; de a jövődő hiányzott.

Fájdalom! a vigyázat alá helyezett Róza nem jöhet el többé. Csak legalább irhatna; s ha írna, hozzá juttathatná-e leveleit?

Nem. Cornelius tegnap és tegnapelőtt fölötte sok düht, és gonoszságot látott az agg Gryphus szemében, miszerint vigyázatát csak egy pillanatra is mérsékelje, s aztán az elzárás, és távolléten kívül nem voltak-e

Rózának még rosszabb szeüvedni való kinjai. Ezen baromidurva, ezen részeges ember nem bosszulá-e meg magát a görög szinpadi atyák módjára? midőn a boróka agyába szállt, nem adott-e Cornelius által igen jól visszahelyezett karjának olly élénkséget, melly két kar-, s egy bottal felért.

Azon észme, hogy Róza kinoztathatik, elkezerité Cornelium.

Akkor érzé haszontalanságát, tehetlenségét, semmiségét. Kérdé magától, hogy az Isten igazságos-e, hogy annyi rosszat küld két ártatlan teremtményre. S bizonyára e pillanatokban kételkedék. A szerencsétlenség nem tesz hiszékenynyé.

Van Baerle megállapodék ugyan a tervben, miszerint Rózának irjon. De hol vala Róza?

Az észme is megfordult agyában, hogy Haagába irjon megelőzendő azt, mit Gryphus egy feladás által kétségkívül összehalmozni akart, új vihart fejére.

De mivel irjon? Gryphus irónt és papirt elvitt tőle. Egyébiránt birt volna bár egyik és mássikkal is, bizonyosan nem Gryphust bizta volna meg lovelével.

Akkor Cornelius agyán minden nyomorult cselátvonult, mellyet a foglyok használni szoktak.

Örömet gondolt még szökésre is, a mire nem gondolt akkor, midőn Rózát mindennap láthatá. De minél többet gondolt rá, a szökés annál lehetetlenebbnek látszott előtte. Cornelius azon választott teremtmények közül való volt, kik irtóznak a közönséges dolgoktól, s kik gyakran elszalasztják az élet minden jó alkalmait, azért, mert a közönséges utat nem követék, a közép-

szerű emberek ezen országutját, melly azokat mindenhez elvezeti.

Miként lenne lehetséges, mondá magában Cornelius, elszöknöm Löwensteinből, honnét hajdan Grotius ur szökött meg? Ezen elillanás óta nem láttak-e mindent előre? Az ablakok nem őriztetnek-e? az ajtók nem kettősek, vagy hármusak-e? Az örök nem tiszerte vigyázóbbak-e?

Azután az őrzött ablakok, a kettős ajtók, a vigyázóbb örökön kívül nincs-e egy csalhatatlan argusom? egy annyival veszélyesebb argusom, Gryphus, mint-hogy ez a gyűlölet szemével néz? Végre nincs-e egy körülmény, melly engem tönkre tesz! Róza távolléte. Ha tiz évet fordítok életemből egy ráspoly gyártására, melly a vasrácsozatot elfűrészelve, kötelek fonására, miszerint az ablakon leereszkedjem, vagy szárnyakat ragaszszak magamnak, Dedaként elrepülendő... Hiszen a balszerencse időszakában élek! A ráspoly eltompuland, a kötél elfog szakadni, szárnyaim a napnál megolvadnak. Gonoszul fogok elveszni. Bénán, csonkán vendnek fel engem a földről. A haágai muzeumba sorozandnak Hallgatag Vilmos vérfoltos mellénye s a Stavesenben talált vízi leány közé, s vállalatom eredménye nem lesz egyéb, mint megszerzése azon tiszteletnek, miszerint Hollandia ritkaságainak egy részét teendem.

De nem, s ez többet ér, egy szép este Gryphus valami fertelmességet követend el. Én elvesztem türelmemet, mióta elvesztém az örömet, és Róza társaságát, s főkép mióta elvesztém tulipánjaimat. Semmi kétség, hogy egyik vagy másik napon Gryphus érzékeny mó-

don támadandja meg önszeretemet vagy személybátorságomat. Elzáratásom óta különös zsémbes, elviselhetlen élnkséget érzek magamban. Küzdési viszketeggel, estavágygyal, s megfoghatatlan verekedési szomjjal bírok. Régi gonosztevőm torkára fogok ugrani, s megfojtandom őt.

Cornelius ez utolsó szavaknál egy pillanatra megállapodék, összehuzott ajakkal, s mereven szemekkel.

Lelkében rögtön fordult meg egy gondolat, melly mosolyga reá.

„Eh hiszen! folytatá Cornelius, miután egyszer Gryphus megfojtattott, miért ne venném el tőle a kulcsokat? miért ne mennék le a lépcsőkön úgy mikéntha a legerényesebb tettet követtem volna el? miért ne mennék felkeresni Rózát szobájában? miért ne magyaráznám meg neki a tettet, s ugranám vele együtt a Waalha?”

Én bizonynyal elég jól tudok kettőért is uszni Róza! de Istenem, ez a Gryphus, Róza atyja. Róza soha sem hagyhatja helyben, bármilly indulattal viseltessék is irántam, hogy atyját megfojtám, bármi baromi durva, bármilly gonosz volt legyen is az. Akkor ezivódásra, beszélgetésre leend szükség, mi közben valami alfőnök, vagy porkolábsegéd fog megérkezni, ki Gryphust még hörögve, vagy egészen megfojtva találandja, s ki vállamra teendi kezét. Akkor viszontlátandom a Brytenhoffot, s azon bitvány kard villogását, melly most az egyszer nem állapodik meg, s meg fog ismerkedni nyakammal. Semmit sem ér Cornelius barátom; ez rossz eszköz!

De akkor mivé legyek, hol találjam fel Rózát?

Illyenek valának Cernelius gondolatai három nappal a Róza és atyja közti elválás gyászos jelenete után, ép azon pillanatban, midőn Corneliust az ablakra könyökölve mutatók be az olvasónak.

Ugyanazon pillanatban lépett be Gryphus.

Kezében szörnyü botot tartott, szemei rossz gondolatoktól szikráztak, egy gonosz mosoly vonaglott el ajkain, gonosz hintálás mozgatá testét, s hallgatag személyében minden a rossz szándokot lehellé.

Cornelius, miként az imént láttuk, megtörten a türelem szükségessége, olly szükségesség által, mit az okoskodás meggyőződéssé emelt, Cornelius hallá bejövetelét, eltalálta, hogy ez ő, de még csak nem is fordult vissza.

Tudá, hogy most az egyszer Róza nem jó Gryphus mögött.

Az embereknek, kik a harag dühében vannak, mi sem kellemetlenebb, mint azok közönbössége, kik ellen e harag intézve van.

Az ember költséget tett, nem akarja azt elveszíteni.

Az ember feltette fejében, forrásba hozta véréét. Ez nem érdemli meg a fáradságot, ha e felsortyanás nem elégíti ki magát egy kis pattanással.

Minden jóra való gazember, ki rossz szellemét kiköszörülé, legalább egy kis sebet akar azzal valakin ejteni.

Gryphus is látván, hogy Cornelius nem mozdul helyéből, egy élénk hüm! hüm-mel kezdé feléje közeledni.

Cornelius fogai közt dudolá a szomorú, de bájos virágdalt.

Mi a titkos tűz leányi vagyunk,
 A föld ereiben keringő tűz; ;
 A hajnal, s harmat leányi vagyunk.
 A lég leányi vagyunk,
 A víz leányi vagyunk ;
 De mindenek előtt az ég leányi vagyunk.

E dal, mellynek nyugodt és kedves dallama öreg-
 bité csendes buskomolyságát, elkésérté Gryphust.

A kövezeire ütött botjával, kiáltván :

„Ej! dalnok ur, nem hall engem?“

Cornelius visszafordult.

„Jó napot,“ mond.

S újra rákezdé dalát.

Az emberek bemocskolnak bennünket, s megölnek midőn szeretnek.

Egy szál minket a földhez köt,

E szál gyökerünk, az az életünk.

De mi a lehető legmagasbra emeljük az éghez karjaink.

„Ah! átkozott boszorkány, azt hiszem, te tréfálsz
 velem!“ kiáltott Gryphus.

Cornelius folytatá.

Mert az ég hazánk,

Valódi hazánk, mert tőle ered,

Mert hozzá száll vissza lelkünk,

Lelkünk, az az illatunk.

Gryphus a fogolyhoz közeledék :

„De hát te nem látod, hogy jó eszközökhöz nyul-
 tam, miszerint bűneid megvallására kényszerítselek.“

„Megbolondult ön, édes Gryphus ur?“ kérdé Cor-
 nelius visszafordulván.

S a mint, ezt mondván, látá az agg porkoláb meg-
 változott arcát, ragyogó szemeit, s tajtékozó száját :

„Ördögöt! mond, a szerint, mint lát-szik, több va-gyunk a bolondnál; dühödtek vagyunk!“

Gryphus körforgást csinált botjával.

„Ugy, Gryphus mester, mond Van Baerle a nél-kül, hogy megmozdulna, s keresztbe tevén karjait, ön fenyegetni látszik engem.“

„Oh! igen, fenyegetlek!“ kiáltott a porkoláb.

„Ej, mivel?“

„Először nézd meg, mit tartok kezemben.“

„Azt hiszem, hogy ez bot, mond Cornelius nyuga-lommal, sőt még vastag is, de nem teszem fel, hogy ön ezzel fenyegetsen engem.“

„Ah! te nem teszed fel ezt! és miért?“

„Mert minden porkoláb, ki megüti foglyát, két büntetésnek teszi ki magát; az első, a löwensteini sza-bályok IX. cikkelye.“

„Minden porkoláb, felügyelő, vagy zárnoksegéd, ki státusfogolyra teszi kezét, elüzetik.“

„Kezét, mond Gryphus, haragtól részegen; de botját. Ah! a botról nem szól a szabály.“

„A második, folytatá Cornelius, mi nincs megírva a szabályokban, de feltalálható az evangéliumban, a második ez :“

„Minden, ki karddal öl, kard által fog elveszni.“

„Minden, ki bottal üt, bot által veretik vissza.“

Gryphus mindinkább elkeserítve Cornelius nyu-godt és sententiás hangja által, forgatá furkóját; de a pillanatban, midőn azt felemelé, Cornelius hozzáugrott, kicsavará kezeiből, s tulajdon hóna alá tevé.

Gryphus haragtól ordított.

„Ej, ej, jó ember, mond Cornelius, ne tegye ki magát annak, hogy helyét elveszítse.“

„Ah! boszorkány, várj, majd másképp csiplek meg,“ orditá Gryphus.

„Jókor.“

„Látod, hogy kezem üres.“

„Igen, látom, s még nagy meglepődésekre.“

„Tudod, hogy szokás szerint nem üres az, midőn reggel a lépcsőkön feljövök.“

„Ah! az igaz, szokás szerint ön a legrosszabb levest hozza számomra, s a legnyomorultabb napi ételmezt, melyet az ember magának képzelhet. De ez rám nézve nem büntetés, én csak kenyérral élek, s minél rosszabb a kenyér a te inyédre, Gryphus, annál jobb az enyévre.“

„Annál jobb a tiedre?“

„Igen.“

„S oka?“

„Oh! az igen egyszerű.“

„Mondd meg hát.“

„Szívesen, tudom, hogy midőn rossz kenyeret adsz nekem, azt hiszed, hogy szenvedést okoztál nekem.“

„Annyi bizonyos, hogy nem azért adom neked, mikép kedvessé tegyem magamat előtted, látor.“

„No tehát! én, ki mint tudod, boszorkány vagyok, a te rossz kenyeredet igen jeles kenyérré változtatom, mely nekem jobban ízlik a kálácsnál, s akkor kettős örömöm van, először az, hogy inyem szerint eszem, s azután az, hogy téged végtelenül felbőszítlek.“

Gryphus a haragtól ordított.

„Ah! te megvallod tehát, hogy boszorkány vagy,“
mond Gryphus.

„Az bizony. Nem mondom a világ előtt, mert ez máglyára vezethetne, miként Gaufredyt, vagy Grandier Urbánt; de midőn ketten vagyunk, semmi kárt nem látok benne.“

„Jó, jó, jó, felelt Gryphus, ha tehát egy boszorkány fekete kenyérből fejer kenyeret csinál, a boszorkány akkor nem hal meg éhhez, ha semmi kenyere sincs?“

„Ühüm!“ mond Cornelius.

„Tehát többé nem hozok neked kenyeret, s nyolcz nap mulva majd meglátjuk.“

Cornelius elhaloványult.

„S mától fogva. Mivel te oly derék boszorkány vagy, hadd lássuk, változtasd kenyérré szobád butorait; mi engem illet, én mindennap tizennyolcz fillért fogok nyerni, a mit táplálásodért adnak.“

„Hiszen ez gyilkosság! kiáltott Cornelius, igen megfogható rémület első mozdulata által elragadva, melyet benne a halálnak ez irtóztató neme szült.“

„Jól van, folytatá Gryphus tréfálózván, mivel te boszorkány vagy, mindezek daczára élni fogsz.“

Cornelius újra mosolygó arcot ölte, s vállait vonítván:

„Nem láttad-e, mond, hogy ide idéztem a dordrechti galambokat?“

„No s!“ mond Gryphus.

„No s! a galambok kedves sült; egy ember, ki naponkint egy sült galambot megennék, nekem ugy látszik, nem halna meg éhhez?“

„S a tűz?“ mond Gryphus.

„A tűz! hiszen te jól tudod, hogy szerződésre léptem az ördöggel. Azt hiszed, hogy az ördög engem tűz nélkül hágy, midőn ez az ő eleme?“

„Egy ember, bármily izmos legyen is, nem tudna naponkint egy galambot megvenni. Voltak fogadások e részben, s a fogadók lemondottak.“

„No s! de, mond Cornelius, ha meguntam a galambot, a Waal és Maas-ból halakat fogok felszállítani.“

Gryphus nagy, rémült szemeket meresztett.

„En nagyon szeretem a halat, folytatá Cornelius, te soha sem adsz nekem azt. Tehát, mivel te éhhel akarsz elveszteni engem, haszonra fordítandom, miszerint magamat hallat megvendégeljem.“

Gryphus a harag, s félelem miatt majd elájult.

De ismét magához jöven:

„No s, mond, zsebébe dugván kezét. Mivel kényseritesz.“

S egy kést huzott ki onnét, mellyet kinyitá.

„Ah! kés van nálad!“ mond Cornelius, védelmi állásba helyezvén magát botjával.

Van Baerle, mielőtt Löwensteint elhagyná, rendezte számadását Gryphussal.

Egy pillanatra mindketten megállapodtak, Gryphus támadó, Van Baerle védelmi állásban.

Azután, mivel a helyzet végtelenig nyulhatott, Cornelius a harag ezen megújulásának okait tudakolá ellenfelétől:

„No s. kérdé tőle, mit akar ön még?”

„Mindjárt megmondom neked akaratomat, felelt Gryphus. Azt akarom, hogy add vissza Róza leányomat.”

„Ön leányát!” kiáltott Cornelius.

„Igen Rózát, kit te ördögi mesterséged által elvél tőlem. Lássuk, akard-e hollétét megmondani?”

S Gryphus állása mindinkább fenyegetőbb lön.

„Róza nincs Löwensteinban,” kiáltott Cornelius.

„Te jól tudod azt. Még egyszer, akard-e nekem Rózát visszaadni?”

„Jól van mond Cornelius, ez tör, mellybe megfogni akarsz.”

„Utolszor kérde, akard-e nekem leányom hollétét megmondani?”

„Ej, találj ki gazember, ha nem tudod.”

„Várj, várj, dörgé Gryphus halványan, s vonagló ajakkal az őrzöngés miatt, melly agyát megrohaná. Ah! te mit sem akarsz mondani. No hát, mindjárt kinyitom szádat.”

Gryphus egy lépést tön Cornelius felé, a kezében fénylő fegyvert mutatván neki :

„Látod e kést, mond; többet megöltem vele ötven fekete kakasnál. Urokat, az ördögöt is, olly jól fogom megölni, mint őket, várj, várj!”

„De, te utálatos, mond Cornelius, tehát határozottan meg akarsz engem ölni!”

„Ki akarom nyitni szivedet, hogy lássam benne a helyet, hol leányomat rejtet.”

S e szavakat mondván, lázas őrzöngéssel rohant Gryphus Corneliusra, kinek csak annyi ideje volt, mi-

szerint asztala mögé vetheté magát, hogy az első szurást elkerülhesse.

Gryphus rettentő fenyegetések közt forgatá nagy kését.

Cornelius előre látta, hogyha Gryphus keze el nem éri is őt, de a fegyver elől nem biztos, mert az elhajított fegyver a tért keresztül hasítván, keblébe fúródhatott; nem vesztegeté tehát az időt, s a bottal, melyet gondosan tartott, élénken csapotta kést tartó ököltre.

A kés a földre esett, s Cornelius reá hágott lábával.

Azután minthogy Gryphus megátalkodottan látzott akarni a küzdelmet, melyet a botütés fájdalma, s a szégyen, hogy kétszer lefegyverezteték, kérelhetetlenné tettek volna, Cornelius nagyra határozta magát.

A leghősiesebb hidegvérrel ütlegelte porkolábját, megválasztván a helyet, hová a rettentő furkó mindannyiszor esett.

Gryphus nem késétt kegyelmet kerni.

De mielőtt kegyelmet kért volna, kiáltott, és nagyot kiáltott; kiáltásai meghallattak, s mozgásba hozák a ház minden hivatalnokait. Tehát rögtön két zárnoksegéd, egy felügyelő, s három, vagy négy ór jelent meg, s meglepék a bottal működő Cornelius, a késsel lába alatt.

Az ép elkövetett büntény mindezen tanuinak látására, s kik előtt a könnyítő körülmények, mint jelenleg mondják, ismeretlenek valának, Cornelius reménytelenül elveszettnek érzé magát.

Valóban minden valószínűség ellene volt.

Cornelius egy pillanat alatt lefegyverzék, s Gryphus körülvéve, felemelve, gyámolítva, haragtól

orditva számolható a zuzásokat, melyek vállait és gerinczét feldagaszták, mint megannyi dombokhoz hasonlóan.

Rögtön jegyzőkönyv szerkesztették a fogoly által felügyelőjén elkövetett erőszakoskodásokról, s a Gryphus által mondott jegyzőkönyvről nem lehetett mondani, hogy gyengén lett volna szerkesztve; semmi kevesebbről nem volt szó, mint nyílt lázadás-, s gyilkossági merénnyről, melly régóta készítettett, s a porkolábon végrehajtatott, s következőleg előre megmondolva volt.

Addig, míg Cornelius ellen birói okiratot készítenek, a Gryphus által adott rajz fölöslegessé tevén jelenlétét, a két zárnoksegéd leszállítá őt lakására, nyögve és ütlegekkel elhalmozottan.

Ezalatt az örök, kik^m Corneliuson erőt vőnek, a löwensteini szokások kegyes betanításával foglalkozának, miket egyébiránt Cornelius náluknál jobban ismert; minthogy börtönbe léptekor a szabályok felolvastattak előtte, s a szabályok némelly czikkelyei tökéletesen emlékezetébe ragadtak.

Azonkívül beszélték neki, hogy e szabályok miként alkalmaztattak egy Mátyás nevü fogoly irányában, ki 1668-ban, azaz, öt évvel ezelőtt egy, különben csekélyebb, lázadási tényt követett el, mint az, mellyet az imént Cornelius véghezvitt.

Mátyás igen melegenek találta levesét, s az örök főnökének fejéhez vágta azt, ki ezen megmosdatás folytán midőn arezát megtörlé, bőrének egy részét is lehuzta.

Mátyás tizenkét óra mulva kivitetett szobájából.

Azután a porkolábi irodába vezetteték, hol úgy iraték be, mint a ki Löwensteinből eltávozott.

Azután a szabad térre vitetett, mellynek területe tizenkét mértföldnyi, s honnét a kilátás igen szép.

Ott megkötözték kezeit.

Azután bekötötték szemeit, s elmondtak előtte három imádságot.

Azután térdelésre szólíták fel őt, s a löwensteini örök, számra tizenketten, az őrmester által adott jelre, igen ügyesen egy egy puskagolyót eresztettek testébe.

Ezen Mátyás tehát rögtön meghalt.

Cornelius a legnagyobb vigyázattal hallgatá ezen kellemetlen elbeszélést.

S miután végig hallgatá :

„Ah! ah! mond, tizenkét óra múlva, mondja ön.“

„Igen, a tizenkettedik órát, mint gondolom, még el sem ütötte,“ mond az elbeszélő.

„Köszönöm,“ mond Cornelius.

Az őr még nem végzé be a nyájas mosolyt, melly elbeszéléséhez pontozásul szolgált, midőn hangos léptek hangzottak a lépcsőzeten.

Sarkantyú pörgött a lépcsők kopott szélein.

Az örök kitértek, hogy egy tisztnek helyet engedjenek.

Ez épen akkor lépe be Cornelius szobájába, midőn a löwensteini őrök még jegyzőkönyvét szerkeszté.

„Ez a 11-dik szám?“ kérdé a tiszt.

„Igen kapitány,“ felelt egy altiszt.

„Tehát ez Van Baerle Cornelius fogoly szobája?“

„Épen ez, kapitány.“

„Hol van a fogoly?“

„Itt vagyok uram,“ felelt Cornelius, minden bátorsága daczára elhalványodván.

„Ön Van Baerle Cornelius ur?“ kérdé a tiszt, most magához a fogolyhoz fordulván.

„Igen uram.“

„Tehát kövessen engem.“

„Oh! oh! mond Cornelius, kinek szive a halál féltelme által szorongatva dobogott, a lövensteini várban milly hamar haladnak a munkával, s ez a bohó tizenkét óráról beszélt nekem!“

„Hé! mit mondtam önnek? sugá a történész ör a szegény bünös fülébe.“

„Hazugság.“

„Hogyan?“

„Ön tizenkét órát ígért nekem.“

„Ah! igen. De önnek ő fensége egy táborsegédét, Van Deken urat, legmeghittebb embereinek egyikét küldik. Pszt! hasonló tiszteletet nem tőnek a szegény Mátyásnak.“

Menjünk, menjünk, mond Cornelius a lehető legnagyobb levegő-mennyiséggel fujván fel mellét; menjünk, mutassuk meg ezen embereknek, miként egy polgár, Witt Kornél keresztfija, egyetlen arczfintorítás nélkül kiállhat annyi puskagolyót, mint egy Mátyás nevű.

S Cornelius büszkén ment el az irnok előtt, ki félbe szakítatva foglalatosságában a tisztnek mondani mérszkedett.

„De, van Deken kapitány, a jegyzőkönyv még nincs bevégezve.“

„Nem érdemes a fáradságra, hogy bevégeztessék,“ felelt a tisztt.

„Jól van, viszonzá az irnok bölcsész módjára, egy kopott, s vastag tárczába zárván tollát s papírját.“

El vala végezve, gondolá a szegény Cornelius, hogy e világon sem egy gyermeknek, sem egy virágnak, sem egy könyvnek nem kölcsönzendem nevemet, e három szükség közül egynek sem, mellyekből, mint bizonyossá tesznek róla, az Isten legalább egyet vet ki minden emberre, kinek a földön a lélek tulajdonát, s a test használatát élvezni engedi.

S elhatározott kebelével, s felemelt fővel követé a tisztet.

Cornelius a szabad térre vezető lépcsöket számolá, sajnálván, hogy nem kérdezé meg az őrtől mennyiségüket; mit ez hivatalos tetszelgésében minden bizonynyal megmondott volna neki.

Mindaz, mitől a szegény bűnös ezen lemenetben, mellyet ugy tekinte, mint mellynek határozottan a nagy utazás céljához kelle őt vezetnie, félt, az vala, hogy Gryphussal találkozik, Rózával pedig nem. Milly elégtételnek kelle valóban az atya arczán ragyognia! Milly fájdalomnak a leány ábrázatán!

Mint fog tapsolni Gryphus e büntetésre, vad megboszulására egy kitünően igazságos cselekedetnek, mellyet Cornelius lelkiismerete szerint ugy teljesite, mint kötelességet!

De ha Rózát, a szegény leányt, nem látná, ha meghalna a nélkül, hogy az utolsó esőket vagy legalább az utolsó istenhözadót megadta volna neki!

Ha végre a nélkül halna meg, hogy valami hirt

kapna a nagy fekete tulipánjáról, s ott fenn felébredne a nélkül, hogy tudná, merre kelljen szemeit forditnia, miszerint azt feltalálja.

Valóban, hogy könybe nem lábbadt az ehhez hasonló pillanatban, a szegény tulipántermesztő több mint a es triple x-xel birt szive körül, mit Horácz csak azon hajósnak tulajdonit, ki első látogatá meg a gyalázatos acroceróniai szirteket.

Cornelius eleget nézett jobbra, eleget nézett balra, megérkezett a szabad térre, a nélkül, hogy Rózát észrevénné, a nélkül, hogy Gryphust észrevénné.

Majd nem kárpótlásra lett ebben.

Cornelius a szabad térre érkeve, bátra keresé szemeivel a kivégzésre rendelt örököt, s valóban tizenkét összegyült s beszélgető katonát látott.

De ezek puska nélkül beszélgettek, s a nélkül, hogy sorban álltak volna, sőt susogtak inkább, mint beszélgettek. Olly magatartás, melly Cornelius előtt méltatlanak látszott a komolysághoz, melly közönségesen hasonló eseményeknél mindig uralkodik.

Rögtön Gryphus jelent meg foglyárszobáján kívül kissé sántikálva, tántorogva, s mankóra támaszkodva. Szürke macskaszemeinek minden tüzet meggyújtá egy gyülölettel vég pillantásra. Ekkor az átkok olly záporát kezdé hányni Corneliusra, hogy ez a tiszthez fordult, s mondá :

„Uram, nem hiszem, hogy illendő volna így megbántatnom ezen ember által, s főkép hasonló pillanatban.“

„Hullgasson tehát, mond a tiszt mosolyogva, igen

természetes, mit e derék ember önnek kíván, ugy látszik, hogy megütlegelé ön őt.“

„Én uram, csak magamat védelmezém.“

„Báh! mond a kapitány, vállait egy különösen bölcsész modoru mozdulatra huzván; bah! hadd beszéljen. Mit törődik ön vele jelenleg?“

Hideg verejték csepegett Cornelius homlokára e feleletre, mellyet kissé durva gunyornak tekintett, főkép egy tiszt részéről, kit a herczeg személyéhez csatoltnak mondának.

A szerencsétlen felfogá, hogy nincs többé reménye, nincs többé barátja, s elszánta magát.

„Am legyen, susogá lehajtván fejét; Krisztussal sokkal többet tevének, s bármilly ártatlan legyenek is, hozzá nem hasonlithatom magamat. Krisztus veretni hagyá magát porkolábja által, s nem üté vissza őt.“

Azután a tiszthez fordulván, ki tetszelegve látszék várni, hogy Cornelius végezze be megjegyzéseit.

„Tehát, uram, mondja meg, hová megyek?“

A tiszt négylovas kocsit mutatott neki, melly igen emlékezteté őt azon kocsira, melly hasonló körülmények közt már szemébe ötlött a brytenhoffon.

„Üljön fel,“ mond a tiszt.

„Ah! mormogá Cornelius, ugy látszik, nekem a szabad térhez nem lesz szerencsém!“

Cornelius e szavakat elég hangosan mondá, miszerint a történész, ki személyéhez csatoltnak látszék, meghallja azokat.

Ő kétségkívül azt hivé, hogy kötelessége volna uj felvilágosításokat adni Corneliusnak, mert a kocsiajtóhoz közeledék, s még a tiszt a kocsihágcson állva, né-

mi rendeleteket adott, a történész egészen halkkal mondá :

„Voltak elítéltek, kik szülővárosukba vitettek, s hogy a példa annál nagyobb legyen, ott állották ki büntetésüket saját házuk kapuja előtt.“

Cornelius köszönet gyanánt intett.

Azután önmagában :

„No hát, mond, itt egy siheder, ki soha sem mulasztja el a vigasztalást, midőn arra alkalom kínálkozik. Hitemre, barátom, le vagyok önnek kötelezve. Isten önnel.“

A koci elrobogott.

**Az ember kételkedni kezd, minémü halálos
büntetés tartatott fen Van Baerle
Cornelius számára.**

A koci egész nap robogott. Dordrechtet balra hagyá, keresztül ment Rotterdamon, elérte Delftet. Esti öt óráig legalább husz mértföldet tőnek.

Cornelius néhány kérdést intéze a tiszthez, ki neki örül, s utitársul szolgált egyszersmind; de bármily óvatossággal tétettek is e kérdések, Cornelius bosszúságára felelet nélkül maradtak.

Cornelius bánni kezdé, hogy nincs többé mellette az annyira jó indulatu katona, ki beszélt neki, a nélkül, hogy kérette volna magát.

Ez azon különösségről, melly harmadik kalandjá-

ban közbejött, kétségkívül szintolly kellemes részleteket s szintolly szabatos magyarázatot nyújtott volna, mint a két elsőről.

Az éjt a kocsiban tölték. Másnap virradtkor Cornelius Leyden városán tul lelé magát, balra az éjszaki, jobbra a harlemi tenger maradván.

Három óra mulva Cornelius Harlembe ért.

Cornelius nem tudá, mi történt Harlemben, s mi e tudatlanságban hagyjuk őt mindaddig, mig abból az események által ki nem rántatik.

De ugyanezt nem tehetjük az olvasóval, kinek joga van ahhoz, hogy a dolgok folyamáról értesíttessék, még maga hősünk előtt is.

Láttuk, hogy Róza, s a tulipán két testvér, két árva gyanánt hagyatott Orániai Vilmos által Van Systemens elnöknél.

Róza azon nap estje előtt, midőn szemközt nézett a helytartóra, erről semmi hírt sem hallott.

Estefelé egy tiszt lépe be Van Systemenshez; ki ő fensége részéről meghitta Rózát, hogy menjen a városházhoz.

Ott a nagy tanács-teremben, hová bevezetteték, Róza irás közben találta a herceget.

A herceg egyedül volt, s lábainál egy nagy friz agár feküdt, merőn nézve rá, mintha a hü állat azt akarta volna megkísértni, mit egy ember sem tehetett, olvasni urának gondolatában.

Vilmos még egy pillanatig folytatá az írást; aztán felemelvén szemeit s Rózát az ajtó mellett állani látván:

„Jöjön kisasszony, mond, a nélkül, hogy irását félbenhagyta volna.“

Róza néhány lépést tőn az asztal felé.

„Kegyelmes uram,“ mond Róza megállapodván.

„Jól van, mond a herczeg. Üljön le.“

Róza engedelmeskedék, mert a herczeg rá nézett. De ez alig vivé vissza szeméit papírára, midőn Róza egészen megszégyenülve hátrált.

A herczeg bevégzé levelét.

Ez alatt az agár Róza elejébe ment, megvizsgálta őt, s hízelt neki.

„Ah! ah! szolt Vilmos kutyájához. Látszik, hogy e nő a te földid; reá ismeresz.“

Azután Rózához fordulván, s fürkésző, s egyuttal fátyolozott tekintetét reá szegezvén:

„Leányom“ mond a herczeg.

A herczeg alig volt huszonhárom éves, Róza tizennyolcz, vagy husz; helyesebben mondta volna: hugom.

„Leányom, mond, azon különös parancsoló hangon, melly a hozzá közeledőket mind megdermeszté, csak ketten vagyunk, tehát beszéljessünk.“

Róza egész testében remegni kezdett, mindazáltal jószívüségén kívül egyéb nem volt a herczeg arcvonásaiban.

„Kegyelmes uram,“ hebegé Róza.

„Önnek atyja van Löwensteinban?“

„Igen kegyelmes uram.“

„Ön nem szereti őt?“

„Nem szeretem, kegyelmes uram, legalább nem úgy, mint leáynak szeretni kellene.“

„Az rosszul van, hogy nem szereti atyját, gyermekem, de jól van, hogy nem hazudik herczegének.“

Róza lesüté szemeit.

„S mi okért nem szereti ön atyját?“

„Atyám rossz.“

„Mi módon nyilvánítja rosszságát?“

„Atyám rosszul bánik a foglyokkal.“

„Mindnyájával?“

„Mindnyájával.“

„De nem tesz ön neki szemrehányást, hogy valakivel különösen rosszul bánik?“

„Atyám különösen Van Baerle urral bánik rosszul, ki . . .“

„Ki önnek kedvese.“

Róza egy lépést tön hátra.“

„Kit szeretek, kegyelmes uram, felelt Róza büszkeséggel.“

„Régóta?“ kérdé a herczeg.

„Azon nap óta mellyen megláttam.“

„Mikor látta meg őt?“

„Másnap, midőn a nagy pensionár János, és testvére Kornél olly rettenetes halálra hurczoltattak.“

A herczeg ajkai bezárultak, homloka redőkbe vount, szemhéjai olly formán ereszkedtek le, hogy egy pillanatra elfödjék szemeit. Egy pillanatnyi csend után a herczeg válaszolt :

„De mit használ önnek olly embert szeretnie, ki arra van szánva, hogy börtönben éljen és haljon?“

„Az nekem annyit használ, kegyelmes uram, ha ő börtönben él és hal, hogy segítsem őt az élet- és halálban.“

„S elfogadná ön azon állapotot, miszerint egy fogoly nejévé legyen?”

„Én az emberi teremtmények között legbüszkébb, s legboldogabb lennék, ha Van Baerle ur nejévé válhatnék; de . . .”

„De mit?”

„Nem merem mondani,” kegyelmes uram.

„Reményérzet van önnek hangjában; mit reméll ön?”

Róza Vilmosra emelé szép szemeit, tiszta, s olly átható értelmiségű szemeit, hogy azok e komor sziv fenekén felkeresék az elszunnyadt kegyelmet, valamint azon szunnyadásban, melly a halálhoz hasonlított.

„Ah! értem.”

Róza mosolygott, kezeit összekulcsolván.

„Ön bennem reméll,” mond a herczeg.

„Igen kegyelmes uram.”

„Hüm!”

A herczeg bepecsétlé az imént irt levelet, s egyet behitt tisztjei közül.

„Van Deken ur, mond, vigye ez izenetet Löwensteinba; ön fel fogja olvasni a rendeleteket, mellyeket a kormányzónak adok, s a mennyiben önt illetik, azokat végrehajtandja.”

A tiszt köszönt, s a ház hangos boltozata alatt lódobogás visszhangját lehet hallani.

„Lányom, folytatá a herczeg, vasárnap a tulipánok ünnepe van, s vasárnap holnapután lesz. Csinositsa fel magát ötszáz forinttal, mellyet itten adok; mert azt akarom, hogy e nap nagy ünnep legyen ön számára.”

„Hogyan akarja ffniséged, hogy öltözködjem.“

„Vegye fel a friz mennyasszonyok öltözetét, mond Vilmos, ez igen jól fog önnek állani.“

Harlem.

Harlem, hová három napja Rózával bementünk, s hová a fogoly nyomán ép beléptünk, csinos város, melly joggal büszkélkedhetik, hogy egyike Holland legárnyékosabb városainak.

Mig a többiek fegyvertár s hajógyáraik, raktár, s kereskedelmi csarnokaikra voltak hiuk, Harlem abban helyezé minden dicsőségét, hogy a tartományok minden városát meghaladja szép, sűrű szilfái, sugártermetü topolyái, s főkép árnyékos sétányai által, mellyek fölött boltozatul a tölgy, hárs, s gesztenyefa gömbölyödött.

Harlem látván, hogy a szomszéd Leyden, s a városok királynője Amsterdam azon az uton vannak, hogy közülök az egyik a tudományok, a másik a kereskedelem városa legyen, Harlem föld, vagy inkább kertművelő város akart lenni.

Valóban, minthogy jól bezárt, igen szellős, s a naptól megmelegített vala, a kertészeknek olly biztosítékokat nyújtott, mellyeket semmi más város tengeri szeleivel, vagy rónasági napsugáraival nem tudott volna azoknak adni.

Csakugyan mindazon csendes szellemek, kik a földet és termékeit szerették, meg is telepedtek Harlem-

ben, miként megtelepedtek Rotterdam-, és Amsterdamban mindazon nyugtalan szellemek, mellyek az utazást, s a kereskedelmet szerették, s miként megtelepedtek Haagában a politikusok és világfiak.

Mondók, hogy Leyden a tudósok meghódított földje vala.

Harlem izlése a kellemes dolgokhoz fordult, a zene, festészet, gyümölcsös kertek, sétányok, s erdőkhez.

Harlem a virágokba, s a többi közt a tulipánokba bolondult belé.

Harlem díjakat tűzött ki a tulipánok tiszteletére, s e szerint, mint látható, igen természetesen oda jutánk, hogy azon dijról is szóljunk, mellyet a város május 15. 1673-ban, a nagy, folt- s hiánytalan fekete tulipán tiszteletére tűzött ki, mellynek százezer forintot kelle feltalálója számára hoznia.

Harlem, miután világosságra hozá különösségét, miután izlését átalában a virágok s különösen a tulipánok iránt kihirdeté, ily korszakban, midőn minden harcz és lázadásban volt, Harlem, miután azon kitünő örömet élvezé, miszerint virágozni látá igényeinek eszményét, s azon kitünő szerencséje volt, miszerint a tulipánok eszményét virágozni látá, Harlem a csinos, az erdő és nap, árnyék, és világosságteljes város a dij ezen beigtatási szertartásából ünnepet akart csinálni, melly örökké éljen az emberek emlékében.

S ehhez annál több joga volt, minthogy Holland az ünnepek hona; soha lustább természet több lármázó, énekelő, tánczoló buzgóságot nem fejte ki, mint a hét tartomány jó republicanusainak természete a mulatságok alkalmával.

Nézzék meg önök a két Tenier föstményeit.

Bizonyos, hogy minden emberek közt a röstek a legbuzgóbbak a kifáradásban, nem akkor, midőn munkához fognak, de midőn mulatsághoz látnak.

Harlem tehát háromszorosan gerjedt öröme, mert hármas ünnepleni való ünnepéye volt: a fekete tulipán felfedeztetett, azután az oraniai herceg, Vilmos, mint valódi hollandi jelen volt a szertartásnál. Végre a tartományok becsületére vált, oly szerencsétlen háboru után, minő az 1672-iki volt, megmutatni a francziának, miszerint a batáviai köztársaság alapja olly annyira erős, miként rajta a hajóhad ágyuinak zenéje kíséretében tánczolhat az ember.

A harlemi kertművelő társulat magához méltónak mutatá magát, miután százezer forintot adott egy tulipánhagymáért. A város nem akart hátramaradni, s az is hasonló összeget szavazott meg, melly előkelőbb polgárainak kezébe tétetett le, a nemzeti díj megünneplése végett.

Ezen szertartásra kitüzött vasárnapon olly nagy volt a tömeg buzgalma, olly nagy a polgárok lelkesülése hogy az ember magok a francziák azon ravasz mosolyával, kik mindent, s mindenhol kigunyolnak, nem tartóztathatá magát vissza, mikép csodálja a jó hollandok jellemét, kik szintolly készek pénzüket az ellenség leküzdésére szánt hajó építésére, azaz: a nemzeti becsület fentartására költeni, mint készek, megjutalmazni egy uj virág feltalálását, melly arra van szánva, hogy egy napig tündököljék, s e napon a nőket, tudósokat, és kíváncsiakat szórakoztassa.

Az előkelő polgárok, s a kertművelő választmány

élén Van Systeus ur ragyogott leggazdagabb öltönyeivel ékitve.

Az érdeemes férfit minden kitelhetőt megtőn, hogy öltözetének komoly és szigorú csinja által kedvenc virágához hasonlítson, s dissóségére siessünk megmondani, hogy az neki tökéletesen sikerült.

Gagátfekete bársony, sötét violaszín selyem, fénylő fejjérségű fejérművel, képezé az elnök ünnepélyes öltözetét, ki a bizottmány élén egy iszonyú virágbokrétaival lépdelt, melly hasonló volt ahhoz, mellyet kétszáz huszonegy évvel később Robespierre viselt a legfőbb lény ünnepén.

Csak hogy a derék elnöknek keblében, a francia tribunnak gyűlölet s nagyravágyó bosszuval tölt szive helyett, egy nem kevesbé ártatlan virág volt, mint a legártatlanabb azok közül, melyeket kezében tartott.

E bizottmány mögött, melly sokszínű volt, miként pázsit, illatos, mint tavasz, a városnak tudós testületei, a tisztviselők, katonák, nemesek, és pórók voltak láthatók.

A népnek még a hét tartomány republikanusainál sem volt rangja ezen menetrendben; a nép kétfelül sort képezett.

Ez egyébiránt legjobb hely nézni... és kapni valamit.

Ez a tömegek helye, mellyek (s ez statusphilosophia) a diadalmenetek átvonulását azért várják meg, hogy tudják, mit kelljen ahhoz mondaniok, vagy néha tenniök.

De ez alkalommal sem Pompejus, sem Caesar diadaláról nem volt szó. Ez alkalommal sem Mithridates

legyőzetését, sem a gallok meghódítását nem ünneplék. A menet csendes volt, miként juhnyáj átvonulása a legelőn, ártalmatlan, miként madár csapat repülése a levegőben.

Harlemnek nem voltak más diadalmas hősei, mint kertészei. Imádván a virágokat, Harlem istenité a virágművelőt.

A békés és illatos kiséret közepett a fekete tulipán volt látható, arany rojtu fejér bársonnyal fődött gyaloghintón vitetve. Négy ember vivé a rudakat, kik felváltattak, miként Romában felváltattak azok, kik Cybele anyót vivék, midőn Hetruriából hozatva trombitaharsogás s egy egész nép imádása közt az örökvárosba belépett.

A tulipán ezen köszöntére tévése egy műveltség s izlés nélküli népnek hódolata volt jeles, és kegyes főnökök izlése és műveltsége iránt, kiknek vérét a Brytenhoff sáros kövezetére tudá kiontani, hogy későbben áldozatainak nevét a hollandi pantheon legszebb kövére írja fel.

Megvolt határozva, hogy maga a helytartó herceg ossza ki bizonyosan a százezer forintnyi dijt, mi általában az egész világot érdeklé, s hogy talán egy beszédet fog elmondani, mi különösen barátait és elleneit érdekelhetné.

Valóban a politikus férfiak legközönyösebb beszédeiben ezen férfiak barátai vagy ellenei saját gondolatuk egy sugarát vélik rejteni, s következőleg azt kimagyarázni hiszik.

Mintha egy politikus férfi kalapja nem lenne dézsa, melly minden világosság felfogására van szánva.

Végre tehát ez annyira várt nap, 1673-ik év május 15-ike megérkezett, s az egész Harlem lakossága megszorodva a vidékről, az erdő szép fáinak hosszában sorba állt, azon szilárd határozattal, miszerint ez alkalommal sem a hőseket, sem a tudomány hódítóit meg nem tapsolandja, hanem egyszerűen a természet hódítóit, kik e kimeríthetlen anyát a fekete tulipán mindedig lehetetlennek hitt szülésére kényszeríték.

De a népeknél semmi sem tart olly kevés ideig, mint azon elhatározás, hogy csak ezt vagy amazt tapsolják meg. Midőn egy város a tapsra van hangolva, úgy van vele, mint midőn fútyülni jó kedve; soha sem tudja, hol fog megállapodni.

Tehát először is Van Systemst és bokkrétáját tapsolá meg, azután testületeit, s önmagát; végre, ez alkalommal teljes igazsággal valljuk meg, megtapsolá a jeles zenét, melyet a város urai minden megállapodásnál nagylelkűen pazaroltak.

Az ünnep hősnője után, melly a fekete tulipán vala, minden szem az ünnep hőst keresé, ki egészen természet szerint e tulipánnak alkotója vala.

Ha e hős, azon beszéd után, melyet mint láttuk, Van Systemst annyi lelkiismeretességgel dolgozott ki, megjelert volna, bizonyára nagyobb hatást idéz vala elő, mint maga a helytartó.

De reánk nézve a nap érdeke sem a mi Van Systemst barátunk ezen tiszteletre méltó beszédében nem központosul, bármilly ékesenszólással volt is az elmondva, sem a vasárnapi ruhába öltözött fiatal aristocratákban, kik nehéz lépényt ropogtattak, sem a szegény félig meztelen köznépben, melly a vanilia rudacs-

kákhoz hasonló füstölt angolnán rágódik. Sőt az érdek még azon szép rózsaaarczu, s fejrkeblü hollandi nőkre sem vonatkozik, sem azon kövér, zömök mynheerekre, kik sohasem hagyák el lakaikat, sem azon sovány és sárga utazókra, kik Ceylon, vagy Jávából érkeznek, sem a szomjas népségre, melly hűsítő gyanánt nyeli a savanyított uborkát. Nem, ránk nézve a helyzet érdeke a hatalmas, a drámai érdek nem ebben van.

Az érdek egy örömtől sugárzó, s lelkesült alakban van, melly a kertművelő társulat bizottmányi tagjai közt megy, az érdek, ezen övénél viritó, megfésült, sima, s egészen skarlátba öltözött személyben van, azon skarlátban, melly szín igen feltünteteti fekete szőrét, és sárga arczbőrét.

E sugárzó, mámoros hős, e hőse a napnak, ki azon kitünő tiszteletre van szánva, hogy elfeledtesse Van Systemens beszédét, s a helytartó jelenlétét, Boxtel Izsák, ki jobbra maga előtt bársonypárnán látja vitetni a fekete tulipánt, balra egy roppant erszényben a százezer forintot, szép, fénylő szikrázó arany pénzben, és ki elhatározá magát, rájuk kandikálni, nehogy egy pillanatra is elveszítse azokat szem elől.

Időről időre Boxtel meggyorsítja lépéseit, hogy könyökét Van Systemenséhez értesse. Boxtel mindenkinek értékéből elvesz egy kicsit, hogy ebből magának állítson össze értéket, miként ellopá Rózától tulipánját, hogy azzal dicsőséget, és szerencséjét eszközölje.

Még egy negyed óra, s a herczeg megérkezik, a kíséret, miután a tulipán trónjára helyeztetett, az utolsó nyugoltárnál megállapodik, a herczeg, ki a nyilvános imádásban elsőséget enged e vetélytársnőnek, egy

pompásan kifestett velint fog elővenni, mellyre a szerző neve írva van, hangosan s érthető szóval kikiáltandja, hogy csoda fődöztetett fel; hogy Hollandia Boxtel közbenjárása által kényszeríté a természetet, miként egy fekete virágot állítson elő, s hogy ezen virág jövőre *Tulipia negra Boxtellea* nak fog neveztetni.

Azonban időről időre Boxtel leveszi szemeit a tulipán- és erszényről, s félenken tekint körül a tömegre, mert legfőképp attól retteg, hogy e tömegben észreveszi a szép friznő halvány alakját.

Ez, mint megérthető, olly rém lenne, melly megzavarná ünnepét, épen úgy, mint Banconak árnya megzavará Macbeth lakomáját.

És, mondjuk meg szaporán, ezen nyomorult, ki átlépett egy falat, melly nem volt az övé, ki lábtón egy ablakba hágott fel, miszerint szomszédja házába menjen, ki egy hamis kulccsal megfertőzteté Róza szobáját, ezen ember, ki végre egy ember dicsőségét, s egy nő jegyajándokát lopá el, ezen ember nem tekinti magát tolvajnak.

Ő annyit virrasztott e tulipán fölött, olly hévvel követé Cornelius száritójának fiókjából egész a brytenhoffi vérpadig, a brytenhoffi vérpadtól a löwensteini várhörtnöig, olly örömmel nézte, midőn kikelt, és növekedék Róza ablakában, annyiszor melengeté lehelle-tével a léget körüle, hogy annak nálánál más senki sem lehet szerzője; akárki venné el tőle e perczen a fekete tulipánt, azt ellopná tőle.

Azonban Boxtel nem vevé észre Rózáat.

Minek következése lön, hogy Boxtel öröme nem zavartaték meg.

A kíséret egy kerekded hely közepén megállapodék, mellynek pompás fáí koszoruk, és feliratokkal valóanak diszitve; a kíséret lármás zene hangjainál állapodék meg, s hárlemi fiatal leányok jelentek meg, miszerint a tulipánt azon emeltebb székig kísérik, mellyet annak az emelvényen ő fensége a helytartó aranyzott karszéke mellett elfoglalnia kelle.

S a büszke tulipán feltéve talapzatára, tüstént uralkodott a tapsoló gyülekezeten, s Harlem töménytelen tapsvihartól viszhangzott.

Ez ünnepélyes pillanatban, s a mint a tapsok halatszottak, egy kocsi hajtott el az erdőt beszegélyző uton, s csak lassan folytató tovább utját a férfiak és nők tolakodása által a fasorokon kívül taszitott gyermekek miatt.

Ezen poros, fáradt, csikorgó tengelyü kocsi a szerencsétlen Van Baerlet zárta magába, ki előtt a nyitott kocsiajtón át megnyilni kezdet a látmány, mellyet kétségkívül igen tökéletlenül olvasóink szeme elé állítani megkisérténk.

E sokaság, e zaj, e minden emberi és természeti fénynek ragyogása megvakíták a foglyot, miként vilám, melly behatott volna bortönébe.

Daczára a kevés buzgalomnak, mellyet társa a feleletben mutatott, midőn utoljára kérdezé őt mind e

mozgalomról, melyet az első pillanatra rá nézve teljesen idegennek kellett és lehetett tekintnie.

„Mi ez, kérem önt, hadnagy ur?“ kérdé az őrizetével megbízott tisztől.

„Mint láthatja, uram, viszonzá emez, ez ünnep.“

„Ah! ünnep!“ mond Cornelius, azon szomorun közömbös hangjával olly embernek, kinek régóta nincs része e világnak semminemű örömeiben.

Azután egy pillanatnyi csend után, s a mint a kocsi néhány lépést gördült:

„Harlem egyházi ünnepe?“ kérdé, mert sok virágot látok.

„Ez valóban olly ünnep, mellyen a virágok játszák a főszerepet, uram.“

„Oh! az édes illatok! oh! a szép színek!“ kiáltott fel Cornelius.

„Megálljon, hadd lásson az ur, mondá a tiszt, a postakocsis szerepével megbízott katonához, az édes részvét azon hangján, mellyet csak a katonáknál lel fel az ember.“

„Oh! köszönöm, uram, ön udvariasságát, viszonzá Van Baerle buskomolyan; de másoknak ez öröme rám nézve igen fájdalmas: kiméljen meg tőle, kérem önt.“

„Legyen tetszése szerint; tehát menjünk tovább. Azért parancsolám, hogy a kocsi álljon meg, mert ön azt ohajtá, s azután, mert ön ugy ismeretes, mint ki szereti a virágokat, s főkép azokat, mellyeknek ma ünnepét ülik.“

„S millyen virágoknak ülik ma ünnepét, uram?“

„A tulipánokét.“

„A tulipánokét! kiáltott Van Baerle; ma van a tulipánok ünnepe?“

„Igen, uram; de mivel e látmány kellemetlen önnek, menjünk tovább.“

S a tisztt az ut folytatására készült parancsot adni. De Cornelius megállítá őt, fájdalmas kétség vonult keresztül gondolatán.

„Uram, kérdé remegő hangon, tehát a mai nap adják ki a díjat?“

„A fekete tulipán díját, igen.“

Cornelius arcai biborvörösek lőnek, borzongás futá át egész testét, a verejték gyöngyözött homlokáról.

Azután, elgondolván, hogy az ő, és tulipánja távolléte által, az ünnepély bizonyosan veszteni fog a megkoronázandó ember és virág hiányában:

„Fájdalom! mond, e derék emberek mind olly szerencsétlenek lesznek, mint én, mert nem látandják azon nagy ünnepélyességet, mellyre meghivattak, vagy legalább nem teljesen látandják azt.“

„Mit akar ön mondani, uram?“

„Azt akarom mondani, felelé Cornelius, bevetvén magát a kocsi fenekébe, hogy soha senki által, valakit kivéve, kit én ismerek, a fekete tulipán nem lesz feltalálva.“

„Tehát, uram, mond a tisztt, azon ön által ismert valaki feltalálta azt; mert mit e pillanatban az egész Harlem szemlél, az azon virág, mellyet ön feltalálhatnak hisz.“

„A fekete tulipán! kiáltott Van Baerle, fél testével a kocsi ajtón kihajolván. Hol van? hol van?“

„Amott a trónon, látja ön?“

„Látom!”

„Menjünk, uram, mond a tisztt, most menni kell.”

„Oh! könyörüljön, kérem, mond Van Baerle, oh! ne vigyen el! hagyjon még nézmem! Hogyan, mit amott látok, az a fekete tulipán, valóban fekete . . . lehetséges-e? oh! uram látta ön azt? foltokkal kell birnia, tökéletlennek kell lennie, talán csak feketére van festve; oh! ha ott volnék, én jól megtudnám mondani, uram; engedjen leszállnom, engedje azt közlelről látnom, kérem önt.”

„Örült ön, uram, tehetem-e azt?”

„Esedezem önnek.”

„De ön feledi, hogy fogoly?”

„Igaz, hogy fogoly vagyok; de én a becsület embere vagyok; s becsületemre, uram, nem fogok menekülni; nem kísértendem meg a futást; csak engedje a virágot megszemlélnem!”

„De parancstól függök, uram?”

S a tisztt új mozdulatot tőn a katonának parancsolandó, hogy folytassa utját.

Cornelius még egyszer megállítá őt.

„Oh! legyen türelmes, legyen nagylelkű, egész életem ön részvétének egy nyilvánulásán alapul. Fájdalom! uram, éltem most már valószínűleg nem leend hosszú. Ah! ön nem tudja, uram, mit szenvedek; ön nem tudja, uram, mindazt, mi fejem-, és szivemben dul; mert végre, folytatá Cornelius kétségbeeséssel, ha ez az én tulipánom volna, ha ez az lenne, mellyet Rózától elloptak! Oh! uram, felfogja-e ön jól, mi az, feltalálni a fekete tulipánt, egy pillanatig látni azt, megismerni, hogy tökéletes, hogy a művészet, s a természet remeke

egszersmind, és elveszteni azt, elveszteni mindörökre. Oh! távoznom kell, uram, látnom kell, öljön meg engem, ha akar, de én látandom azt, látandom azt.“

„Hallgasson szerencsétlen, s huzza be magát gyorsan a kocsiba, mert im itt jó ő fensége a helytartó kísérete, szemben az önével, s ha a herczeg valami botrányt venne észre, vagy zajt hallana, vége volna mindkettőnknek.“

Van Baerle inkább megrémülve társa, mint önmaga miatt, visszaveté magát a kocsiba, de fél perczig sem volt maradása ottan, s a husz első lovas alig vonult el, midőn Van Baerle a kocsijátóban termett tagjártatva esedezvén a helytartónak, ép azon pillanatban, midőn ez közelébe ért.

Vilmos, keményszivű, és egyszerű, mint közönségesen, a térnek vévé utját, elnöki kötelességét betöltendő. Kezében velintekeres vala, melly ez ünnepélyen kormánypálczául szolgált neki.

Látván e tagjait jártató s esedező embert, s talán az ezen embert kísérő tisztet is megismervén, a helytartó herczeg parancsot adott a megállapodásra.

Ugyanazon pillanatban hortyogó lovai hat lépésnyire állapodtak meg a kalitkába zárt Van Baerle kocsijától.

„Ki ez?“ kérdé a herczeg a tiszttől, ki a helytartó első parancsára leugrott a kocsiból, s tisztelettel közeledett hozzá.

„Kegyelmes uram, mond, ez azon statusfogoly, kit önnek parancsára Löwensteinban felkerestem, s kit Harlembe hozok, mint azt fenséged kíváná.“

„Mit akar?“

„Esdve kéri, hogy engedjék meg neki itt egy pillanatra megállapodni.“

„A fekete tulipán látása végett, kegyelmes uram, kiáltott Van Baerle, összekulcsolván kezeit, s miután megláttam azt, ha tudni fogom, mit tudnom kell, meghalok, ha kell; de előbb áldani fogom fenséged irgalmasságát, ki közbenjáró köztem, s az Isten közt; fenségedet, ki meg fogja engedni, hogy művemnek vége és dicsőülése legyen.“

E két ember valóban furcsa látványt nyújtott, mindenik kocsiajtájában, öreitől körülvéve; egyik mindenható, a másik nyomorult; egyik felmenendő a trónra, a másik pedig közel híven magát ahhoz, hogy vérpadra lépjen.

Vilmos hidegen nézett Corneliusra, s hallá buzgó kérését.

Ekkor a tiszthez fordulván:

„Ezen ember, mond, azon lázadó fogoly, ki Löwensteinban meg akarta ölni porkolábját.“

Cornelius egyet sohajtott, s fejét lecsüggeszté. Kellemes, és becsületes arca pirult, s halványult egyszermind. A mindenható, mindentudó helytartónak ezen szavai, ezen isteni csálhatatlansága, ki valamely titkos és a többi embereknek láthatlan hirnök által már tudá vétkét, nemcsak bizonyos bűnhödést, de még kérése megtagadását is előre éreztetéek vele.

A küzdelmet, s a védelmet nem kisérté meg: de a herczegnek egy igen megérthető, igen szivreható naiv kétségbeesés látványát nyujtá, melly megható volt olly nagylelkű és szellemű emberre nézve, mint a ki őt szemlélé.

„Engedje meg a fogolynak a leszállást, mond a helytartó, s hadd menjen az megnézni a tulipánt, melly valóban méltó, hogy legalább egyszer láttassék.“

„Oh! mond Cornelius az öröm miatt ájuláshoz közel, a kocsi hágcsóján, oh! kegyelmes uram!“

S Cornelius elfult, s a tiszt karja nélkül, melly támaszul szolgált neki, a szegény Cornelius térden, s a porba borulva fejezte volna ki ő fenségének köszönetét.

Miután ez engedély megadatott, a herczeg folytatá utját a parkban, a leglelkesültebb kiáltások közepette.

Nem sokára az emelvényhez ért, s a látkör mélyében ágyuk dörögtek.

B e f e j e z é s .

Van Baerle négy ór által vezetettve, kik utat törtek magoknak a tömegben, rézsut hatott át a fekete tulipánhoz, mellyet majd felfalt mindinkább közeledő tekintetével.

Végre látta azt, az egyetlen virágot, mellynek a meleg, a hideg, az árnyék, és világosság nem ismert összeegyeztetése mellett egyszer előteremnie kellett, hogy mindörökre eltűnjék. Hat lépésnyiről látta azt; izléle annak tökélyeit, és kellemeit; a fiatal leányok mögött látta azt, kik tiszteletörséget képezének a nemesség és tisztaság ezen királynője körül. Azonban mennél inkább meggyőződött saját szemeivel a virág tökélyéről, szive annál inkább vérzett. Maga körül te-

kintgetett miszerint egy szót, csak egyetlen szót intézhessen valakihez. De mindenütt ismeretlen arcok; mindenütt a trónhoz fordult figyelem, hová a helytartó épen leült.

Vilmos, ki az általános figyelmet magára voná, felkelt, nyugodt tekintetét végig jártatá a mámoros sokaságon, s átható szeme felváltva egy háromszög három végpontján akadt meg, melly háromszög vele szemközt három igen különböző érdek, három igen különböző jelenet által képezteték.

E szegletek egyikén Boxtel állott, remegve a türelmetlenség miatt, s teljes figyelmével elnyelvén a herceget, az aranyokat, a fekete tulipánt, s a gyülekezetet.

A másik szegleten, Cornelius, pihegve, némán, tekintete, élete, szíve, szerelme, csupán a fekete tulipánra, az ő leányára, levén szegezve.

Végre a harmadikon, egy emelvénylépcsőn egyenesen állva, a harlemi szűzek közt egy szép friznő, finom vörös s ezüsttel himzett gyapju szövetbe öltözve, s arany főkötőjéről hullámokban leomló csipkével.

Végre Róza, ki aléltan, s nedves szemekkel Vilmos tisztjei egyikének karjára támaszkodék.

Ekkor Vilmos minden hallgatóit figyelmezni látván, csendesén kigöngyölé a velint s nyugodt, tiszta, jóllehet gyöngye hangon, de, mellynek egyetlen betűje sem veszett el, hála a vallásos csendnek, melly az ötvenezer néző közt egyszerre beállt, s lehelletüket ajkaihoz lánczolá, mondá :

„Önök tudják, milly czélból gyülekeztek itt össze.“

„Százezer forintnyi díj ígértetett annak, ki feltalálja a fekete tulipánt.

„A fekete tulipán! ezen csodája Hollandnak itt van, kitéve önök szemének; a fekete tulipán feltaláltatott, és pedig mindazon feltételek szerint, melyeket a harlemi kertművelő társulat programja kívánt.

„Születésének története, szerzőjének neve be lesz írva a város tisztelet-könyvébe.

„Most közeledjék a személy, ki tulajdonosa a fekete tulipánnak.“

S e szavakat mondván a herceg, a hatást, melyet okozni fognak, megítélendő, világos tekintetét a háromszög három végletén jártatá.

Látta Buxtelt hirtelen elrohanni az emelvény lépcsőjéről.

Látta Cornelius, midőn egy önkénytelen mozdulatot tőn.

Végre látta, hogy a Róza fölötti örködéssel megbizott tiszt, azt elővezeti, vagy inkább a helytartó trónja eleibe taszítja.

Kettős kiáltás hangzott egyszerre a herceg jobbján és balján.

Buxtelt villámsujtva, Cornelius magánkívül, mindketten egyszerre kiálták: Róza! Róza!

„E tulipán valóban öné, nemde fiatal leány?“ mond a herceg.

„Igen. kegyelmes uram!“ hebegé Róza, kit általános morgás üdvözelt bájos szépségében.

„Oh! mormogá Cornelius, Róza hazudott tehát, midőn azt mondá, hogy ellopák tőle e virágot. Oh! te-

hát ezért hagyá el Löwensteint! oh! elfeledve, elárulva, általa, kit legjobb barátnőnek hívék.“

„Oh! nyögé Boxtel részéről, el vagyok veszve.“

„Ezen tulipán tehát, folytatá a herceg, feltalálójának nevét viselendi, s a virágjegyzékben *Tulipia nigra Rosa Barlaensis* czim alatt lesz beírva, Van Baerle neve miatt, melly jövőre ezen fiatal leánynak férjéről neve lesz.“

S ugyanakkor fogá Vilmos Róza kezét, s egy férfi kezébe tévé azt, ki halványan, kábultan, az örömtől szétzúzva, épen a trón zsámolyához rohant, felváltva üdvezelvén hercegeét, aráját, s az Istent, ki az azurkék ég magasáról mosolygva tekintte le két boldog szivre.

Ugyanakkor szinte, egy más igen különböző, s rendkívüli megindulástól felhevült ember esett le Van Systems elnök lábaihoz.

Boxtel, megsemmisülve reményeinek romja alatt, elájult.

Felemelék őt, megtapinták üterét, és szivét; halott vala.

E véletlen különben nem zavará meg az ünnepet, mivelhogy sem az elnök, sem a herceg nem látszottak azzal sokat gondolni.

Cornelius eliszonyodva hátrált: az ő tolvajában, ál-Jákobjában a valódi Boxtel Izsákot, szomszédját ismeré meg, kit Cornelius lelke tisztaságában egyetlen pillanatig sem gyanusított olly rossz cselekedettel.

Az egyébiránt nagyszerencse volt Boxtelre nézve, hogy az Isten olly alkalmas időben küldé rá lesújtó szélütést, melly akadályozá őt, hogy még tovább is ke-

vélysege és fősvénységére nézve olly fájdalmas dolgokat lásson.

Azután trombitaharsogás közt a menet újra megindult, a nélkül, hogy valami változás történt volna ünnepélyességében, hacsak nem az, hogy Boxtel meghalt, s hogy Cornelius és Róza diadallal mentek egymás mellett, kezüket egymás kezében tartva.

Midőn visszamentek a városházához, a herczeg ujjával mutatván Corneliusnak a százezer arany-forintos erszényt :

„Nem igen tudatik, ki által nyeretett meg e pénz, ha valljon ön, vagy Róza által-e? mert ha ön találta fel a fekete tulipánt, Róza azt felnevelé, s kivirágoztatá; nem is nyujtandja azt, ugy mint jegyajándokot, ez igaztalanság lenne.“

„Egyébkint ez Harlem város ajándoka a fekete tulipánnak.“

Cornelius várt, miszerint megtudja, hová czéloz ezzel a herczeg. Ez folytatá :

„Én Rózának adom a százezer forintot, mit ő megérdemelt, s mit ő önnek ajánlhat; e százezer forint Róza szerelmének, bátorságának, és becsületességének dija.

„Mi önt illeti, uram, még egyszer köszönet Rózának, ki ön ártatlanságának próbáját előadá, s e szavakat mondván, a herczeg, Corneliusnak ama híres levelkáját nyujtá át a Bibliának, mellyen Witt Kornél levele vala írva, s melly a harmadik virághagyma beburkolására szolgált; mi önt illeti, kiderült, hogy ön olly vétekért börtönöztetétek be, mellyet el nem követett.

„Mi annyit tesz, hogy ön nemcsak szabad, de még, hogy egy ártatlan ember javai nem koboztathatnak el.

„Ön javai tehát önnek visszaadvák.“

„Van Baerle ur, ön Witt Kornél keresztfia, s Jánosnak barátja. Maradjon méltó a névre, melyet egyik a keresztvizen bizott önre, s a barátságra, mellyet a másik önnek szentelt. Tartsa fen mindkettő érdemeinek szóhagyományát, mert ezen Witt urak, rosszul ítélve, rosszul büntetve a népdüh egy pillanatában, két nagy honpolgár voltak, kikre büszke ma Hollandia.“

A herczeg e két szó után, mellyet szokása ellen megilletődés hangján ejte ki, csókolásul adá kezeit a házasoknak, kik mellette letérdepeltek.

Azután egyet sohajtván:

„Fájdalom! mond, önök igen boldogok, kik talán Hollandia valódi dicsősége-, s főkép valódi szerencséről álmodván, csak uj tulipánszineket ügyekszenek neki hódítani.“

S egy tekintetet vetvén Francziország felé, mintha ez oldalról uj felhőket látott volna összetornyosodni, felült kocsijába a herczeg, s eltávozott.

* * *

Részéről Cornelius még az nap Dordrechtbe utazott Rózával, ki az agg Zug által, kit követi minőségben küldének el, értesítetté atyját minden történekről.

Azok, kik, köszönet előadásunknak, ismerik a vén Gryphus jellemét, megértendik, hogy ő nem könnyen békült ki vejjével. Szívén feküdtek neki a kapott botütések, mellyeket a kék foltok szerint számitott; negyvenegyre mentek fel, mondá Gryphus; de maga megadásával végzé, miszerint, mint mondá, ne legyen kevésbé nagylelkü, mint a helytartó ő fensége.

Tulipán-felvigyázóvá levén, miután az emberek porkolábja vala, a legdurvább virágporkoláb volt, mivel az ember valaha Flandriában találkozott. De látni is kellett őt, midőn a veszélyes pillangókat őrszemmel kíséré, midőn a mezei egereket megöle, midőn az igen kiéhezett méheket kergeté.

A mint megérté Boxtel történetét, mivel dühös volt, hogy az ál-Jákob által megcsalattott, ő dönté romba hajdan az irigy által a sycomor mögött emelt kémlő helyet, mert Boxtel telke árverésen eladatva, Cornelius virágágyaihoz foglaltatott, ki olyformán tágitá birtokát, mintha valamennyi dordrechi távcsőre gyanakodott volna.

Róza, ki mindinkább szebb leve, mindinkább tanultabb lön, s két házassági év multán olly jól tudni s olvasni, hogy egyedül magára veheté két szép gyermeke nevelését, kik miként a tulipánok az 1674. és 1675-iki május havában születtek, s kik sokkal kevesebb rosszat szereztek neki, mint a híres virág, mellynek azokat köszönheté.

Magától értetik, hogy az egyik fiu, a másik leány levén, az első Cornelius, a második Róza nevet kapott.

Van Baerle hü maradt Rózához, miként tulipánjaihoz; egész éltében neje szerencséje-, és virágok művelésével foglalkozott, olly foglalkozás, mellynek köszönhetni, hogy nagyszámu elváltozott fajokat talált fel, mellyek a hollandi névsorba beirvák.

Teremének két fő éke, két nagy aranyrámában Witt Kornél bibliájának két nagy levélkéje vala; az egyikben, mint emlékszünk, keresztatyja írta neki, hogy égesse meg a Louvois marquis-vali levelezést.

A másikon a fekete tulipán hagymáit Rózának hagyta végrendeletileg azon feltétel alatt, hogy az, egy szép, huszonhat, huszonnyolcz éves ifjuhoz menjen férjül, ki Rózát szeretendi, s kit Róza szeretni fog.

E feltétel lelkiismeretesen betölteték, ámbár Cornelius nem halt meg, s épen azért, mivel nem halt meg.

Végre, hogy jövőre az irigyekkel megvihasson, kiktől őt megszabadítani a gondviselés talán rá nem érne, miként ezt mynheer Boxtel Izsákkal tette, ajtaja fölé azon verset írta, mellyet Grótius, szökése napján, börtöne falára vésett :

„Az ember néha eleget szenvedett, miszerint joga legyen, soha sem mondhatni. Én igen boldog vagyok.“

V é g e .

MÜLLER EMIL

könyvnyomdájában és minden hiteles könyvkereskedésben kaphatók :

A KALANDOR ÉS KÉKSZAKÁL.

SUE JENŐ után

HALMÁGYI SÁNDOR.

Három kötet. — Ára 2 frt. 40 kr. p.

BEÖTHY ZSIGMOND

BESZÉLYEI.

Két kötet. — Ára 2 frt. 20 kr. p.

KEMENESI CZIMBALOM.

IRTA

SZELESTEY EÁSZLÓ.

Második kiadás

Ára 30 kr. p.

CALIFORNIA,

VAGY A HAJADON ÉS GYERMEKE.

REGÉNY.

Irta **UNGÁR ISTVÁN.**

Négy kötet. — Ára 3 frt. p.

La Daniessa.

Von

GEORGE SAND.

Deutsch von **W. Rogge.**

Fünf Bände. — Preis 3 fl. 20 kr. C. M.

Populäre Erziehungskunde

für Eltern, Erzieher und Lehrer, nach Van de Kamp
von Dr. **Jakob Zimmermann.**

Zweite vermehrte und verbesserte Auflage. — Preis 20 kr. C. M.

NÉPSZERÜ NEVELÉSTAN

szülők, nevelők s tanítók számára. Van de
Kamp után

Dr. **ZIMMERMANN JAKAB.**

Második, bővített s javított kiadás. — Ára 20 kr. p.

KIS LANT.

Verses szavalatok jó gyermekeknek

iskolai ajándokul.

Irta

GRYNAEUS ALAJOS.

Harmadik kiadás képekkel. — Ára 10 kr. p.
